بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعاً وَلاَ تَفَرَّقُوا

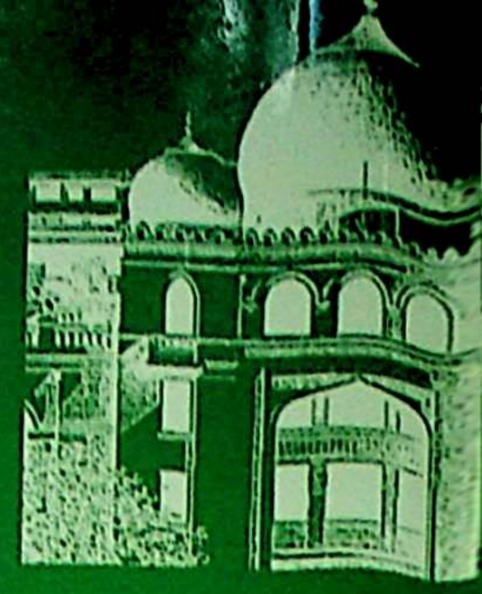

جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى

中国穆斯林

المسلم الصينى

مجلة إسلامية ثقافية علمية جامعة

3 2005

ئىسمائىل تىلۋالدى، جاپپار ھەببۇللا، شاۋكەت ئىمىن قاتارلىق ئاپتونوم رايون رەھبەرلىرى 6 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنى شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنى خىزمەتلىرىنى كۆزدىن كەچۈردى ھەم مەكتەپ مەسئۇللىرى ۋە بۇ يىل ئوقۇش پۈتتۈرىدىغان تالىپلار بىلەن سۆھبەتكە چۈشتى.

ئىسمائىل تىلۋالدى قاتارلىقلار بۇ يىل ئوقۇش پۈتتۈرىدىغان تالىپلاردىن ئىمتىھان ئېلىشقا شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن تەكلىپ قىلىنغان ئۆلىمالار بىلەن سۆھبەتكە چۈشتى.

مۇھەممەد ئەلى يۈي جېنگۈي باشچىلىقىدىكى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ھەج خىزمىتى ۋەكىللىرى 5 ـ ئاينىڭ 25 ـ كۈنى مەدىنە مۇنەۋۋەرەدە سەئۇدى ئەرەبىستانى ھەج ۋەزىرى فۇئات ئابدۇسالام تۇركى بىلەن كۆرۈشتى.

ھەج خىزمىتى ۋەكىللىرى ئۆمىكى 5 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنى مەككە مۇكەررەمەدە دۇنيا ئىسلام ئىتتىپاقىنىڭ باش كاتىپى دوكتور ئابدۇللا ئابدۇل مۇھسىن تۇركى بىلەن كۆرۈشتى.

مۇئاۋىن مىنىستىر مۇھەممەد قاسىم باشچىلىقىدىكى ئافغانىستان دىنىي ئىشلار ۋەكىلەر ئۆمىكى 6 ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈنى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنى زىيارەت قىلدى.

ئافغانىستان دىنىي ئىشلار ۋەكىللىرى ئۆمىكى شىنجاڭدا زىيارەتتە بولغاندا، ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى جاپپار ھەببۇللا قاتارلىقلار ئۇلار بىلەن كۆرۈشتى.

پاكىستان خەلقئارا ئىسلام ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ باش تەپتىشى خەلىل رەھمانخان باشچىلىقىدىكى ۋەكىلەر ئۆمىكى 6 ـ ئاينىڭ 27 ـ كۈنى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىدە زىيارەتتە بولدى.

دۇنيا ئىسلام تەرەققىيات بانكىسى ۋەكىللىرى ئۆمىكى 7 ـ ئاينىڭ 7 ـ كۈنى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىدە سۆھبەتتە بولدى.

”سىلەرنىڭ كۈن چىققىنى ۋە كۈن پاتقان تەرەپكە يۈز كەلتۈرۈشۈڭلارنىڭ ئۆزىلا ياخشى ئەمەلگە ياتمايدۇ، بەلكى ئاللاھقا، ئاخىرەت كۈنىگە، پەرىشتىلەرگە، كىتابقا (يەنى ئاللاھ نازىل قىلغان كىتابلارغا)، پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش، ئاللاھنى سۆيۈش يۈزىسىدىن خىش-ئەقرىبالارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبن سەبىللەرگە (يەنى پۇل-مېلىدىن ئالاقىسى ئۈزۈلۈپ قالغانلارغا مۇساپىرلارغا)، سائىللارغا ۋە قۇللارنىڭ ئازادلىقىغا ئېرىششىشگە پۇل-مال يارىدەم بېرىش، ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، ئەھدىگە ۋاپا قىلىش، يوقسۇزلۇقتا، كېسەللىكتە ۋە (ئاللاھنىڭ يولىدا قىلىنغان) ئۇرۇشتا بەرداشلىق بېرىش ياخشى ئەمەلگە كىرىدۇ. ئەنە شۇلار (يەنى يۇقىرىقى سۈپەتلەرگە ئىگە كىشىلەر) (ئىمانىدا) راستچىل ئادەملەردۇر، ئەنە شۇلار تەقۋادار ئادەملەردۇر“ {سۈرە «بەقەرە»(2- سۈرە)، 177-ئايەت}.

المسلم الصيني

مؤندەرىجە

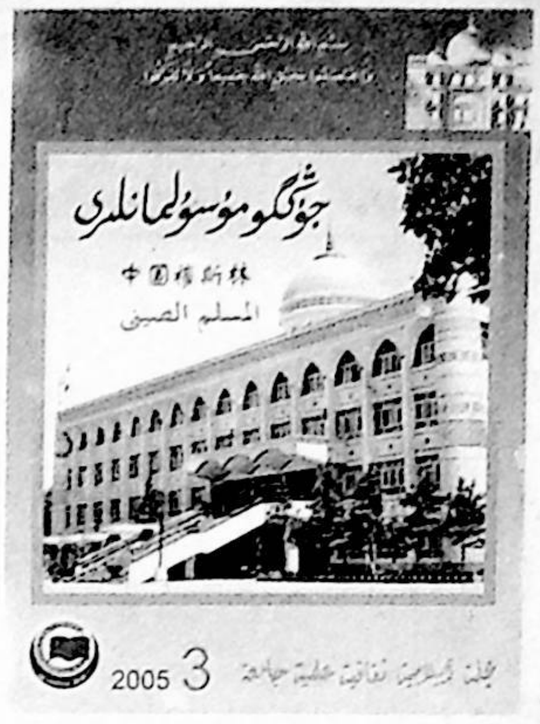

▼ ئالاھىدە خەۋەرلەر▼

رەئىس ئىسمائىل تىلىۋالدى شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنى خىزمەتلىرىنى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلدى..... (4)

شاۋكەت ئىمىن شىنجاڭ ئىسلام جەمئىيىتىنى كۆزدىن كەچۈردى.....(4)

6-نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك قىرائەت مۇسابىقىسى بېيجىڭدا ئۆتكۈزۈلدى.....(6)

▼ئىسلام ئىلمى تەتقىقاتى▼

ھەدىس شەرىف توغرىسىدا ئومۇمىي بايان.....

..... مۇھەممەد سالىھ دامۇللا ھاجى (7)

نامازدىكى ھېكمەت ۋە خاسىيەت..... ئابدۇرەقىپ ئابدۇغېنى (10)

▼ «قۇرئان كەرىم» تەتقىقاتى ▼

«قۇرئان كەرىم»نىڭ بەدئىي ئالاھىدىلىكى توغرىسىدا دەسلەپكى ئىزدىنىش ..... جارۇللا يۈسۈپ (14)

▼ ئىسلام ئەقىدىلىرى ▼

ئىسلامدا تەقۋادارلىق توغرىسىدا ..... ئادىل ھاجى كېرەم (18)

▼ ئىسلام ئەھكاملىرى▼

غۇسلى تاھارەت توغرىسىدا سوئال-جاۋابلار .....

..... شھابىدىن ئابدۇلئەھەد دامۇللا ھاجى (20)

▼ ۋەز-تەبلىغ ▼

غەيۋەت- شىكايەت ۋە ئۇنىڭ زىيىنى توغرىسىدا .....

..... ئالىمجان دامۇللا (24)

▼ئىسلام ئەدەب-ئەخلاقى ▼

تەكەببۇرلۇق روھىي ھالىتى توغرىسىدا .....

..... ئابدۇرەھمان ئىسمائىل (27)

كېسەللەرنى يوقلاش مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇيرۇق سۈننىتى.....

..... ئىسمائىل ياقۇپ (30)

جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى

中国穆斯林

(پەسىللىك ژۇرنال 季刊)

(ئومۇمىي76 -سان 期76总)

باش مۇھەررىر :

شەمشىدىن ھاجى

مۇئاۋىن باش مۇھەررىر :

ھاجى بارات رەجەپ

تېخنىك تەھرىر، مەسئۇل كوررېكتور :

ئەنۋەر ھاجى مۇھەممەد

تەكلىپلىك تەھرىر:

ئادىل ھاجى كېرەم

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى :

شەمشنۇر ھوشۇر

主　　编: 夏米西丁·哈吉

副 主 编: 巴拉提·热吉甫

技术编辑: 安瓦尔·穆罕默德

特邀编辑: 阿迪力·阿吉克力木

封面设计: 夏美希努尔·吾守尔

刊号 خەلقئارالىق نومۇرى: ISSN1007-5836

دۆلەت ئىچى نومۇرى: CN11-1346/B

邮发代号: 167—58

چەت ئەللەرگە تارقىتىش ۋاكالەت نومۇرى:Q1720

国外代号: Q1720

E-mail: ujmtb@yahoo.com.cn

CHINA MUSLIM

مۇندەرىجە

▼ ئىسلام دىنى ۋە سالامەتلىك ▼

تاھارەت، ناماز ۋە سالامەتلىك ..... مۇھەممەتجان ئىبراھىمجان (35)

▼ ئاتا-ئانىلار ۋە پەرزەنتلەر ▼

ئاللاھنىڭ رازىلىقى ئاتا-ئانىنىڭ رازىلىقىدا .....
..... ئابدۇۋاھاب مۇھەممەد، مۇھەممەد مۇسا (45)

▼ مۇسۇلمان ئالىملىرىمىز ▼

تىببىي ساھەدىكى مېۋىلىك باغۋەن ـــ ئادالەت قاسىمى.....ئابدۇللا موللا (48)

▼ ئىسلام دىنى ۋە ئۇيغۇرلار▼

خۇراپات، بىدئەت ئىللەتلىرىدىن ھەزەر ئەيلەڭ..... ياقۇپ ھەمدۇللا (51)

▼خەلقئارالىق بېرىش-كېلىشلەر▼

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ھەج خىزمىتى ۋەكىللىرى ئۆمىكى سەئۇدى ئەرەبىستانىدا خىزمەت زىيارىتىدە بولدى.....(57)
ئافغانىستان دىنىي ۋەكىللەر ئۆمىكى دۆلىتىمىزدە دوستانە زىيارەتتە بولدى .....(57)
سەئۇدى ئەرەبىستانى شەرقىي جەنۇبىي ئاسىيا ھاجىلىرىغا يېتەكچىلىك قىلىش ئورگىنى ۋەكىللەر ئۆمىكى جۇڭگودا زىيارەتتە بولدى ..... (57)
دۇنيا ئىسلام تەرەققىيات بانكىسى ۋەكىللىرى ئۆمىكى جۇڭگودا زىيارەتتە بولدى..... (58)
پاكىستان خەلقئارا ئىسلام ئۇنىۋېرسىتېتى ۋەكىللىرى جەمئىيىتىمىزدە زىيارەتتە بولدى.... (58)

▼ ئىسلام جەمئىيەتلىرى پائالىيەتلىرى ▼

تەيۋەن جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ۋەكىللەر ئۆمىكى چوڭ قۇرۇقلۇقتا زىيارەتتە بولدى..(58)
جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى «يېڭى دەۋر ئاخۇنلىرى قوللانمىسى»نى تارقىتىش مۇراسىمى ئۆتكۈزدى ..... (58)
مەمتىمىن مۇسا، ھېبىبۇللا مەتسەيدى، تۇردى ھەسەن قاتارلىقلار خەۋىرى ..... (60)

▼ئىسلام مائارىپى▼

ئەنۋەر تۇردى، سادىق قارىم، ئابدۇلئەھەت ئالىم قاتارلىقلار خەۋىرى.....(60)

▼ تۆھپىكار دىنىي زاتلار، ساخاۋەتلىك مۇسۇلمانلار▼

ئۆمەرجان مۇھەممىدى، سىدىق تۇردى، ئابدۇرىشىت ۋاسىل قاتارلىقلار خەۋىرى .....(61)

▼ئۇيغۇرچە «جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى» ژۇرنىلى▼

ھىجرىيە 1426 ـ يىللىق رامىزان ئېيىدا روزا تۇتۇش ۋاقىت جەدۋىلى.....(64)
مۇقاۋىدا: شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنىنىڭ ئوقۇتۇش بىناسى

(بۇ سان 2005-يىل 9-ئاينىڭ 1-كۈنى نەشردىن چىقتى)

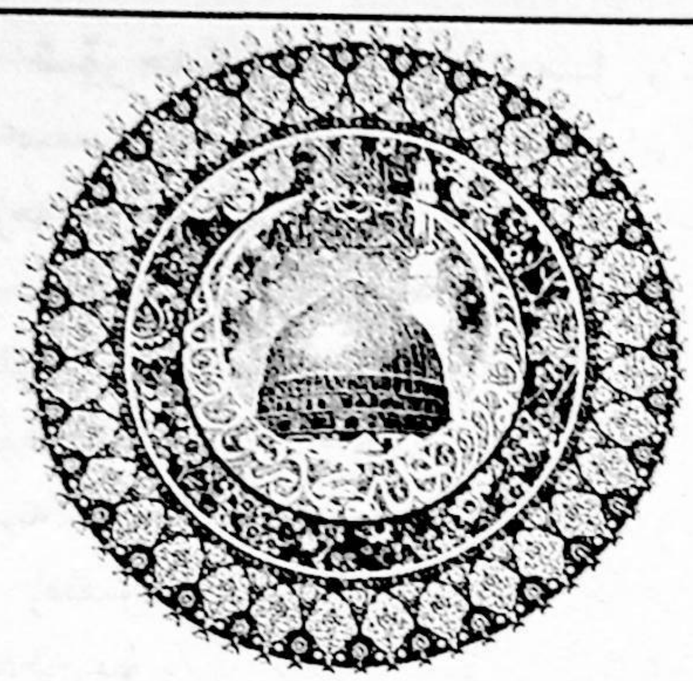

2005
3

باشقۇرغۇچى: جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى
تۈزگۈچى، نەشر قىلغۇچى: «جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى» ژۇرنىلى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمى
باسقۇچى: مەركىزىي مىللەتلەر ئۇنىۋېرسىتېتى باسما زاۋۇتى
مۇشتەرى قوبۇل قىلغۇچى ۋە تارقاتقۇچى: مەملىكەتنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىكى پوچتىخانىلار؛ ئۇرۇمچى شەھەرلىك پوچتا ئىدارىسى: شىنجاڭ تارقىتىش پونكىتى، «جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى»ژۇرنىلى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمى
ئادرېس: بېيجىڭ شەھىرى شۇەنۋۇ رايونى نەنخېڭشىجې كوچىسى 103-قورۇ
پوچتا نومۇرى: 100053 فاكس: 83520073
تېل: 83520073 ، 010 - 63513181
شىنجاڭ تارقىتىش پونكىتى: ئۇرۇمچى يەنئەن يولى119-قورۇ پوچتا نومۇرى:830001
تېل: 0991-2566193
جۇڭگو خەلقئارا كىتاب سودىسى شىركىتى چەت ئەللەرگە تارقىتىدۇ. (بېيجىڭ 399-خەت ساندۇقى)
主　办：中国伊斯兰教协会
编辑出版：《中国穆斯林》维文编辑部
印　刷：中央民族大学印刷厂
订阅、发行：全国各地邮局、乌鲁木齐市邮政局；新疆发行站，《中国穆斯林》维文编辑部
地址：北京市宣武区南横西街103号
邮编：100053 电话：010-63513181
010-83520073（兼传真）
新疆发行站:乌鲁木齐市延安路119号
邮编:830001电话：(0991) 2566193
国外发行：中国国际图书贸易公司
（北京 399 信箱）

رەئىس ئىسمائىل تىلىۋالدى شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنى خىزمەتلىرىنى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلدى

ئۈرۈمچى خەۋىرىمىز: 2005-يىل 6-ئاينىڭ 22-كۈنى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى، ئاپتونوم رايون رەئىسى ئىسمائىل تىلىۋالدى شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنىغا بېرىپ، دارىلفۇنۇن خىزمەتلىرىنى كۆزدىن كەچۈردى. ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ دائىمىي ئەزاسى شاۋكەت ئىمىن، ئاپتونوم رايونىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى جاپپار ھەببۇللا، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ مۇئاۋىن باش كاتىپى روزى ئىسمائىل، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ باش كاتىپى ئايۇپ تېيىپ ۋە ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم بىرلىكسەپ بۆلۈمى، ئاپتونوم رايونلۇق مىللەتلەر ئىشلىرى كومىتېتى(دىن ئىشلىرى ئىدارىسى)، تەرەققىيات-پىلان كومىتېتى، مالىيە نازارىتى قاتارلىق مۇناسىۋەتلىك تارماقلار رەھبەرلىرى رەئىسنىڭ تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىشىدا بىللە بولدى.

رەئىس ئىسمائىل تىلىۋالدى ئالدى بىلەن دارىلفۇنۇننىڭ ئوقۇتۇش ۋە تۇرمۇش ئەسلىھەلىرىنى كۆزدىن كەچۈردى. ئاندىن بۇ يىل ئوقۇش پۈتتۈرىدىغان تالىپلارنىڭ دىنىي بىلىملىرىدىن ئىمتىھان ئېلىشقا شىنجاڭنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىن تەكلىپ قىلىنغان نوپۇزلۇق پىشقەدەم ئۆلىمالار بىلەن كۆرۈشتى ھەم مەكتەپ پۈتتۈرىدىغان ئوقۇغۇچىلارغا سۆز قىلىپ، ئۇلارغا ئاپتونوم رايون قۇرۇلغان 50 يىلدىن بۇيانقى شانلىق مۇۋەپپەقىيەتلەر ۋە ھازىرقى ياخشى تەرەققىيات پۇرسىتى ھەم شىنجاڭنىڭ يۇكسىلىش ئىستىقبالىنى ئەمەلىي ئۈچۈرلار بىلەن جانلىق چۈشەندۈرۈپ، ئۇلارنى يېڭى دەۋردىكى يۇقىرى ساپالىق دىنىي خادىملاردىن بولۇپ يېتىشىپ چىقىشقا رىغبەتلەندۈردى.

ئىسمائىل تىلىۋالدى دارىلفۇنۇن مەسئۇلىنىڭ خىزمەت دوكلاتىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ دارىلفۇنۇنغا ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلۈپ كېلىۋاتقانلىقىنى تەكىتلىدى ۋە دارىلفۇنۇننىڭ 19 يىلدىن بۇيانقى خىزمەت نەتىجىلىرىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈش بىلەن بىر ۋاقىتتا، دارىلفۇنۇن رەھبەرلىك كوللېكتىپى ۋە بارلىق ئۇستاز، ئىشچى-خىزمەتچىلەرنىڭ ھۆكۈمەتنىڭ دىنىي مەكتەپلەرنى يولغا قويۇش يۆنىلىشى ۋە نىشانىنى ياخشى ئىگىلەپ، پارتىيە، ھۆكۈمەتنىڭ يۆنىلىش، سىياسەتلىرىنى، بولۇپمۇ گۇۋۇيۈەن يېقىندا ئېلان قىلىپ يولغا قويغان «دىن ئىشلىرى نىزامى»نى ياخشى ئۆگىنىپ، ياخشى ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئوقۇتۇش سۈپىتى ۋە سەۋىيىسىنى يەنمۇ ئۆستۈرۈپ، يۇقىرى سەۋىيىلىك دىنىي خادىملارنى كۆپلەپ يېتىشتۈرۈپ چىقىشىنى ئۈمىد قىلدى.

ئىسمائىل تىلىۋالدى يەنە ئوقۇتقۇچى-ئوقۇغۇچىلارنى ئىچكى ئۆلكىلەرگە قەرەللىك ئېكسكۇرسىيە ۋە ئۆگىنىشكە تەشكىللەش ھەم ئوقۇتۇش شارائىتىنى يەنمۇ ياخشىلاش قاتارلىق مەسىلىلەر ئۈستىدە نەق مەيداندا ئىش بېجىردى. (ش)

شاۋكەت ئىمىن شىنجاڭ ئىسلام جەمئىيىتىنى كۆزدىن كەچۈردى

5-ئاينىڭ 9-كۈنى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ دائىمىي ئەزاسى شاۋكەت ئىمىن قاتارلىقلار ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام جەمئىيىتى خىزمەتلىرىنى كۆزدىن كەچۈردى ۋە ئىسلام جەمئىيىتى مەسئۇلىنىڭ ئەھۋال تونۇشتۇرۇشىنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن مۇنداق دېدى:

”يېقىنقى يىللاردىن بېرى ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ يۇكسەك ئەھمىيەت بېرىشى ۋە ئاپتونوم رايونلۇق مىللەتلەر ئىشلىرى كومىتېتى(دىن ئىشلىرى ئىدارىسى) ھەم جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ كونكرېت يېتەكچىلىكىدە، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام جەمئىيىتى ئۆز مەسئۇلىيىتىنى ھەقىقىي ئادا قىلىپ، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ پارتىيە دىنىي سىياسىتى ۋە تۈرلۈك قانۇن-نىزاملارنى ئومۇميۈزلۈك، توغرا تەشۋىق قىلىشى ۋە ئىزچىللاشتۇرۇشىغا ياردەملىشىپ، ئىسلام دىنىنى سوتسىيالىستىك جەمئىيەتكە ئۇيغۇنلىشىشقا پائال يېتەكلەپ، كەڭ مۇسۇلمانلارنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، ئومۇميۈزلۈك ھاللىق جەمئىيەت بەرپا قىلىشتىن ئىبارەت ئۇلۇغۋار ئەمەلىيەتكە ئاتلىنىشقا باشلاپ، دىنىي ساھەدىكىلەر ۋە جەمئىيەتنىڭ سىياسىي مۇقىملىقىنى قوغداش ئۈچۈن تېگىشلىك تۆھپىسىنى قوشتى.

يېڭى ئەسىردە يېڭى باسقۇچقا قەدەم باسقاندىن كېيىن، خەلقئارا ۋە دۆلەت ئىچى ۋەزىيىتىدە چوڭقۇر ۋە مۇرەككەپ ئۆزگىرىشلەر بولدى. دىنىي خىزمىتىمىزمۇ يېڭى ۋەزىيەت، يېڭى ۋەزىپىلەرگە دۇچ كېلىۋاتىدۇ. يېڭى ۋەزىيەتتە ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خىزمىتىنى قانداق ياخشى ئىشلەش ئالدىمىزدىكى مۇھىم تېما بولۇپ قالدى.

پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ، قىينچىلىقلارنى يېڭىپ، قىلىشقا تېگىشلىك خىزمەتلەرنى ياخشى ئىشلىشىگىلار كېرەك. مەركەز ۋە ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم دىن خىزمەتكە يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىۋاتىدۇ. يېقىنقى ئىككى يىلدىن بېرى ئاپتونوم رايون بىر قانچە يىغىنلارنى ئېچىپ، يېڭى دەۋردىكى دىن خىزمىتىنى يېڭىدىن ئورۇنلاشتۇردى، شۇنداقلا، ئىسلام جەمئىيىتى خىزمىتى ھەققىدىمۇ يېڭى تەلەپلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. يېقىندا ئىلان قىلىنىپ يولغا قويۇلغان «دىن ئىشلىرى نىزامى» دىنىي تەشكىلاتلارنىڭ بىر مۇنچە مۇھىم مەسئۇلىيىتى ۋە مەجبۇرىيەتلىرىنى كۆرسەتتى، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئىسلام جەمئىيىتى خىزمىتى ئالدىدىكى چوڭ ياخشى پۇرسەت. ھازىر ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام جەمئىيىتىدە شتات كەمچىل بولۇش، خىزمەت خراجىتى يېتىشمەسلىك، ئاپپاراتلار مۇكەممەل بولماسلىق، ئىشخانا شارائىتى ناچار، خادىملار قۇرۇلمىسى مۇۋاپىق بولماسلىق قاتارلىق مەسىلىلەر مەۋجۇت. شۇنداق بولسىمۇ ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام جەمئىيىتى قىينچىلىقنى باھانە قىلىپ، كۈتۈپ تۇرۇش، يۆلىنىۋېلىش، يۇقىرىغا قول ئۇزىتىش پوزىتسىيىسىدە بولماي، پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ، ھازىر بار شەرت-شارائىتتىن ئاكتىپ پايدىلىنىپ، ئۆزىنىڭ سۇبېيېكتىپ پائالىيەتچانلىقىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ، قىلىشقا تېگىشلىك خىزمەتلىرىنى ياخشى بېجىرىشى كېرەك.

ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ كۆۋرۈكلۈك ۋە ۋاستىلىق رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇش كېرەك. ئىسلام جەمئىيىتى پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنى مۇسۇلمانلار ئاممىسى ۋە دىنىي زاتلار بىلەن ئالاقىلاشتۇرۇدىغان كۆۋرۈك ۋە ۋاستە. ئىسلام جەمئىيىتى پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ دىنغا مۇناسىۋەتلىك يۆنىلىش-سىياسەتلىرىنى ۋە قانۇن-نىزاملىرىنى ئېتىقادچى ئامما ۋە دىنىي زاتلارغا ئۆز ۋاقتىدا توغرا يەتكۈزۈپ، مۇسۇلمانلار ئاممىسى ۋە دىنىي زاتلارنى پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت ئەتراپىغا زىچ ئۇيۇشتۇرۇپ، ئۇلارنى ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇپ، نامراتلىقتىن قۇتۇلۇپ باي بولۇشقا ئاكتىپ يېتەكلىشى كېرەك. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئىسلام جەمئىيىتى ئېتىقادچى ئامما ۋە دىنىي زاتلارنىڭ يۇرەك سادالىرىنى، دىنىي جەھەتتىكى مەسىلىلەرنى پارتكوم، ھۆكۈمەتكە ئۆز ۋاقتىدا دوكلات قىلىپ، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنى سىياسەت بەلگىلەش ئاساسى بىلەن تەمىنلىشى كېرەك. ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزالىرى، دائىمىي ھەيئەت ئەزالىرىنىڭ رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇش، ئۇلار بىلەن ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام جەمئىيىتى ئارىسىدىكى ئالاقە مېخانىزمىنى ئورنىتىش ۋە ساغلاملاشتۇرۇش كېرەك. ئىلگىرى ئىسلام جەمئىيىتى بىر مۇنچە پايدىلىق خىزمەتلەرنى ئىشلەپ مەلۇم نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى. لېكىن نەتىجە ئۆتمۈشكە تەۋە، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام جەمئىيىتى ئىلگىرىكى خىزمەتلىرى ئاساسىدا ئۆزىدىكى ئەۋزەللىكلەرنى تولۇق جارى قىلدۇرۇشى، ئۆزىنىڭ ئىدىيىۋى قۇرۇلۇشى، تەشكىلىي قۇرۇلۇشى ۋە تۈزۈملەر قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىشى، ھەر تەرەپلىمە كۈچلەرنى تولۇق سەپەرۋەر قىلىپ، ھەر تەرەپلىمە مەنبەلەرنى ماسلاشتۇرۇپ، دەۋر بىلەن تەڭ ئىلگىرىلەپ، يېڭىلىق يارىتىپ، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام جەمئىيىتى خىزمىتىدە ئۈزلۈكسىز تۈردە يېڭى ۋەزىيەت بەرپا قىلىشى كېرەك.

'ئىچكى جەھەتتە ساپانى كۈچەيتىش، تاشقى جەھەتتە ئوبراز تىكلەش' تەلىپى بويىچە، ئىسلام جەمئىيىتى كادىرلىرىنىڭ ئۆز ساپاسىنى تېرىشىپ ئۆستۈرۈش كېرەك. ئىسلام جەمئىيىتى كادىرلىرىنىڭ خىزمەت سەۋىيىسى ۋە ئۆز ساپاسى ئىسلام جەمئىيىتى خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشنىڭ ئاساسى. ئىسلام جەمئىيىتى كادىرلىرى مۇئەييەن سىياسەت، قانۇن سەۋىيىسىگە ئىگە بولۇشتىن سىرت، مۇئەييەن دىنىي بىلىملەرگە تېخىمۇ ئىگە بولۇشى كېرەك. ئىسلام جەمئىيىتى كادىرلىرىنىڭ ئۈنۈملۈك ساپاسىنى ۋە خىزمەت سەۋىيىسىنى ئۈزلۈكسىز ئۆستۈرۈش ئارقىلىق، ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ دىنىي ساھەدىكىلەر ۋە كەڭ مۇسۇلمانلار ئاممىسى ئارىسىدىكى دەۋەت ئىقتىدارى ۋە ئۇيۇشتۇرۇش ئىقتىدارىنى يەنمۇ ئاشۇرۇش، ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇسۇلمانلار ئارىسىدىكى ياخشى ئوبرازىنى يەنمۇ ياخشى تۇرغۇزۇش كېرەك".

ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ مۇئاۋىن باش كاتىپى روزى ئىسمائىل، ئاپتونوم رايونلۇق مىللەتلەر ئىشلىرى كومىتېتى(دىن ئىشلىرى ئىدارىسى)نىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى رېشىت نىياز، مۇئاۋىن نازىر دەرىجىلىك تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلغۇچى ئابلەت ئابدۇرەھمانلار شاۋكەت ئىمىننىڭ خىزمەتلەرنى كۆزدىن كەچۈرۈشىدە بىللە بولدى. (ش)

6- نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك قىرائەت مۇسابىقىسى بېيجىڭدا ئۆتكۈزۈلدى

ئۆز خەۋىرىمىز: جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ئۇيۇشتۇرغان 6-نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك قىرائەت مۇسابىقىسى 5-ئاينىڭ 30-كۈنىدىن 6-ئاينىڭ 3-كۈنىگىچە بېيجىڭدا جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى زالىدا ئۆتكۈزۈلدى. مۇسابىقىنىڭ باشلىنىش مۇراسىمىغا مۇئاۋىن رەئىس شەمشىدىن ھاجى رىياسەتچىلىك قىلدى.

مۇسابىقە ئۆتكۈزۈلۈش ئالدىدا مەملىكەت بويىچە 23 ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايون ۋە شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇش بىڭتۇەنى، جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنى ئۆز ئورۇنلىرىدىن 80 قارى ۋە قارىيەنى تاللاپ مۇسابىقىگە قاتناشتۇرغان بولۇپ، نامزاتى قىلىپ يوللىغاندى. ئەستايىدىل تاللاش ئارقىلىق، ئۇلاردىن خۇيزۇ، ئۇيغۇر، قازاق، دۇڭشياڭ، سالا مىللەتلىرىدىن تەركىب تاپقان 54 قارى ۋە قارىيە(يەنى 44 قارى ۋە 10 قارىيە) تاللىنىپ بۇ نۆۋەتلىك مۇسابىقىگە قاتناشتۇرۇلدى، جۇملىدىن شىنجاڭ رايونىدىن 12 قارى ۋە 2 قارىيە بۇ مۇسابىقىگە قاتنىشىشقا مۇشەررەپ بولدى.

مۇسابىقە ئىلگىرىكى نەچچە نۆۋەتلىك مۇسابىقىگە ئوخشاشلا ئەرلەر گۇرۇپپىسى ۋە ئاياللار گۇرۇپپىسى بويىچە ئېلىپ بېرىلدى. بۇ نۆۋەتتىكى مۇسابىقىدە شىنجاڭلىق قارىيلارنىڭ قىرائەت سەۋىيىسى ئالاھىدە نامايان بولدى. 12 قارىيدىن 8 نەپىرى ھەل قىلغۇچ مۇسابىقىگە قاتنىشىدىغان 14 قارىينىڭ قاتارىغا كىردى. ئەستايىدىل، جىددىي ۋە كەسكىن مۇسابىقىلىشىش ئارقىلىق ئەرلەر گۇرۇپپىسىدىن شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنىدىن مەمتىمىن ئابدۇللا 1-دەرىجىلىك، جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنىدىن شىنجاڭلىق ما شياۋلۇڭ، شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇش بىڭتۇەنىدىن فا سۇڭفۇ، شىنجاڭلىق سىدىق مۇھەممەد (ئاقسۇدىن) 2-دەرىجىلىك، جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنىدىن غېنى ئابلىكىم، شىنجاڭلىق مەمتىمىن سېيىت (قەشقەردىن)، گەنسۇلۇق ۋاڭ يىچېڭ، چىڭخەيلىك لى جۇن قارىيلار 3-دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى؛ جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنىدىن شىنجاڭلىق مۇھەممەتجان قارى (قازاق، ئۇرۇمچىدىن) ۋە چىڭخەيلىك ما باۋگۇي قارىيغا ئالاھىدە مۇكاپات بېرىلدى؛ ئاياللار گۇرۇپپىسىدىن: شىنجاڭلىق نۇرىمان سۇلايمان قارىيە(ئۇرۇمچىدىن) 1-دەرىجىلىك، يۇننەنلىك ما ۋېيجيا قارىيە 2-دەرىجىلىك ۋە نىڭشيالىق ما چىڭچۇن قارىيە 3-دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى؛ ئاياللار گۇرۇپپىسىدىن شىنجاڭلىق بۇھەجەر (توققۇزتارادىن)، خېبېيلىق چاڭ ۋېي قارىيەلەرگە ئالاھىدە مۇكاپات بېرىلدى. مۇسابىقىنىڭ ئاياغلىشىش مۇراسىمىدا لياۋنىڭ ئۆلكىسى تېلىڭ شەھەرلىك مەسچىتىنىڭ ئاياللاردىن تەشكىللەنگەن "ئائىشە مەۋلۇت-سەلاۋات ئۆمىكى" مۇراسىم ئەھلىگە سەلاۋات ئېيتىپ بەردى.

مۇسابىقىنىڭ ئاياغلىشىش مۇراسىمىغا دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى چى شياۋفېي، 3-مەھكىمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى گو چېنجېن، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى ھىلالىدىن چېن گۇاڭيۈەن ئاخۇن، مۇئاۋىن رەئىسلىرى مۇھەممەد ئەلى يۈي جېنگۇي، ئەلى لىيۇ شۇشياڭ، مۇھەممەد سەئىد مايۈنفۇ، شەمشىدىن ھاجى، مۇئاۋىن باش كاتىپلىرى مۇستافا ياڭ جىبو، بارات رەجەپ، مەسلىھەتچىلىرى ئابدۇرەھىم ئىمىن، نۇئمان ماشيەن، جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى خالىد ياڭ زۇڭشەن، شۇنداقلا سەئۇدى ئەرەبىستانى، ئىران، ئۇممان، پاكىستان، سۇدان، مالايسىيا، ھىندونېزىيە، بىرونىي دارۇسسالام، ئافغانىستان قاتارلىق ئىسلام ئەللىرىنىڭ جۇڭگودا تۇرۇشلۇق ئەلچىخانىلىرىنىڭ باش ئەلچى ۋە كونسوللىرى تەكلىپكە بىنائەن ئىشتىراك قىلدى. ئاياغلىشىش مۇراسىمىدا، نەتىجىگە ئېرىشكەن قارى ۋە قارىيەلەر يەنە بىر قېتىم قۇرئان تىلاۋەت ماھارىتىنى نامايان قىلىپ ئۆتتى. دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسى ۋە ئىسلام جەمئىيىتى رەھبەرلىرى نەتىجىگە ئېرىشكەن قارى ۋە قارىيەلەرگە مۇكاپات لوڭقىسى، تەقدىرنامە، مۇكاپات سوممىسى ۋە خاتىرە بۇيۇم تەقدىم قىلدى. يېغىن ئاخىرىدا ھىلالىدىن چېن گۇاڭيۈەن ئاخۇن سۆز قىلىپ، بۇ نۆۋەتلىك مۇسابىقىنى زور كۈچ بىلەن قوللىغان دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسى ۋە ھەر دەرىجىلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرىگە سەممىي تەشەككۈر ئېيتتى ھەم نەتىجىگە ئېرىشكەن قارى ۋە قارىيەلەرنى چىن قەلبىدىن تەبرىكلىدى. دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى چى شياۋفېي سۆز قىلىپ، جەمئىيەتىمىز ئۇيۇشتۇرغان بۇ نۆۋەتلىك قىرائەت مۇسابىقىسىنى مۇئەييەنلەشتۇردى، مۇسابىقىنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقىنى تەبرىكلىدى ھەمدە بۇنىڭدىن كېيىنمۇ مۇشۇنداق دىنىي پائالىيەتلەرنى داۋاملىق ياخشى ئۇيۇشتۇرۇشقا ئىلھاملاندۇردى.

بۇ قېتىمقى مۇسابىقىدە بېيجىڭ چىڭ خۇا توڭرېن پەن-تېخنىكا چەكلىك شىركىتىنىڭ باش دېرىكتورى ئوسمان فېڭ لېي بارلىق قارى ۋە قارىيەلەرگە مۇكاپات سوممىسى ۋە خاتىرە بۇيۇمى ئىئانە قىلدى.

مەدىس شەرىف توغرىسىدا ئومۇمىي بايان*

مۇھەممەد سالىھ داموللا ھاجى

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

ئىمام ئەھمەد ھەنبەلنىڭ مۇسنەد كىتابى

ھىجرىيە 2-ئەسىرنىڭ باشلىرىدا كۈفەلىك ئابدۇللا ئىبنى مۇسا، بەسرىلىك مۇسەددەب، ئەسەد ئىبنى مۇسا، ئەئىم ئىبنى ھەممات ۋە باشقىلار مۇسنەد كىتابلىرىنى يازدى. ئۇلاردىن كېيىن ئىمام ئەھمەد ھەنبەل، ئىسھاق ئىبنى راھۇەي، ئوسمان ئىبنى ئەبۇ شەيبە ۋە باشقىلار تەرىپىدىن مەدىس بارىسىدا مۇسنەدلەر تەئلىق قىلىندى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئىمام ئەھمەد ئىبنى ھەنبەلنىڭ مۇسنەد كىتابى ئەڭ نوپۇزلۇق ۋە چوڭ ھەجىملىك بولۇپ، بۇرۇنقى ۋە كېيىنكى مۇھەددىسلار ئۇنىڭ ئەتراپلىق يېزىلغان مەدىس كىتابى ئىكەنلىكىگە قايىل بولۇشقان. بۇ كىتابتا 700 دەك ساھابىنىڭ نامى تىلغا ئېلىنغان. ئىمام ئەھمەد كىتابىنى مەزمۇن بويىچە بابلارغا ئايرىماستىن، رىۋايەت قىلغۇچى ساھابىنىڭ رىۋايەت قىلغان ھەدىسلىرىنىڭ مەزمۇنى ۋە تېمىسى قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ھەممىسىنى جەملەپ شۇ ساھابىنىڭ نامى ئاستىغا بەرگەن. كىتابنى قولغا ئېلىپ ۋاراقلايدىغان بولساق، بىر ساھابىنىڭ رىۋايەت قىلغان ئىبادەت توغرىسىدىكى، قىيامەت توغرىسىدىكى، ئەخلاق توغرىسىدىكى ھەدىسلىرىنى ئارىلاش ھالدا شۇ ھەدىسلەرنىڭ راۋىسى بولغان ساھابىنىڭ نامى ئاستىغا رەتلىگەنلىكىنى كۆرىمىز.

بۇ كىتاب تەكرار ھەدىسلەرنى قوشۇپ ھېسابلىغاندا 40 مىڭ ھەدىسنى، تەكرار ھەدىسلەرنى چىقىرىۋەتكەندە 30 مىڭ ھەدىسنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ھافىز ئىبنى كەسىر: ''ھېچقانداق مۇسنەد كىتابى ھەدىسلەرنىڭ كۆپىلۈكىدە ئىمام ئەھمەدنىڭ مۇسنەدىگە يەتمەيدۇ'' دېگەن. بۇ كىتابتىكى 300 چە ھەدىس ئۇچ راۋى ئارقىلىقلا رەسۇلۇللاھقا ئۇلىنىدىغان ھەدىسلەردۇر. مۇسنەد كىتابنى ئىمام ئەھمەدتىن ئۇنىڭ سالىھ، ئابدۇللا، ھەنبەل قاتارلىق ئۇچ ئوغلى بىۋاستە ئاڭلاپ رىۋايەت قىلغان. ئەھمەد ئىبنى ھەنبەل ئۇلارغا مۇنداق دېگەن: ''بۇ كىتابنى مەن 750 مىڭ ھەدىس ئىچىدىن تاللاپ يېزىپ چىقتىم. مۇسۇلمانلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرى ئۇستىدە ئىختىلاپ قىلىشسا مۇشۇ كىتابقا مۇراجىئەت قىلسۇن''. شەيخ ئىمام ئەلى ئىبنى ھافىز فەقىھ مۇھەممەد يۇنۇسدىن: ''سەن ‹كۆتۈبسىتتە› دەپ ئاتالغان ئالتە پارچە كىتابنى ھەممىسىنى قىلدىڭمۇ؟'' دەپ سورىغاندا، ئۇ: ''ھەممىسىنى قىلدىم دېسەممۇ بولىدۇ، ھەممىسىنى قىلمىدىم دېسەممۇ بولىدۇ'' دېگەن. ئۇنىڭغا: ''نېمىشقا مۇنداق دەيسەن؟'' دېيىلگەندە، ئۇ: ''مەن ئىمام ئەھمەدنىڭ مۇسنەد كىتابىنى ھەممىسىنى قىلدىم. ‹كۆتۈبسىتتە› ئىچىدە مۇسنەدتە يوق ھەدىسلەر كۆپ ئەمەس'' دەپ جاۋاب بەرگەن. مۇسنەد كىتابىنىڭ ھەدىسلىرىنىڭ سەھىھلىك دەرىجىسى توغرىسىدىكى باھالار ھەر خىل. ئەبۇ مۇسا مەدىنى مۇنداق دەيدۇ: ''مۇسنەد كىتابى مۇھەددىسلەر ئۇچۇن ئەڭ ئىشەنچلىك بولۇپ، ئىمام ئەھمەد ھەدىسلەرنى ئۆزىنىڭ ئۆلچىمى بويىچە ئەڭ راستچىل ۋە تەقۋادار كىشىلەردىن رىۋايەت قىلغان''. ئىككىنچى خىل قاراشتىكىلەر ''مۇسنەد سەھىھ ھەدىسلەردىن باشقا زەئىپ ۋە باشقا ماۋزۇ ھەدىسلەرنمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان'' دەيدۇ. ئىبنى جەۋزى «الموضوعات» (ماۋزۇئات) دېگەن كىتابىدا مۇسنەدتىن ئېلىنغان 29 ھەدىسنى ماۋزۇ ھەدىس دەپ ھۆكۈم قىلىدۇ. ھەدىسشۇناسلاردىن ئەبۇ ئابدۇللا زەھەبى، ئىبنى ھەجەر ئەسقەلانى، ئىبنى تەيمىيە ۋە سۇيۇتىلار، مۇسنەدتە سەھىھ ھەدىسلەردىن باشقا بەزى زەئىپ ھەدىسلەر بولسىمۇ بۇلارنىڭ زەئىپلىك دەرىجىسى زەئىپتىن يۇقىرىراق، سەھىھتىن تۆۋەنرەك تۇرىدۇ دەپ قارايدۇ.

*ماقالىنىڭ باش قىسمى ژۇرنىلىمىزنىڭ تالدىنقى سانلىرىدا

مۇھەددىس سۈيۈتى «الجامع الكبير» (جامىئە كەبىر) ناملىق كىتابىنىڭ كىرىش سۆزىدە: ”ئىمام ئەھمەدنىڭ مۇسنەد كىتابىدىكى ھەدىسلەر مەقبۇل ھەدىسلەر بولۇپ، ئۇنىڭدىكى زەئىپ ھەدىسلەرمۇ زەئىپلىك دەرىجىسىدىن يۇقىرىراق تۇرىدۇ“ دەپ يازغان. ھەدىسشۇناس ئىبنى ھەجەرمۇ: ”مۇسنەد كىتابىدا ئاساسسىز ھەدىسلەردىن پەقەت ئۇچ-تۆتلا بار“ دەيدۇ. ئىبنى تەيمىيە «منهاج السنة» (مىنھاجۇ ئەسسۇننە) دېگەن كىتابىدا: ”ئىمام ئەھمەد مۇسنەدىدە بەزى زەئىپ ھەدىسلەر بولسىمۇ كەززاپ دەپ تونۇلغان راۋىلاردىن ھەدىس رىۋايەت قىلمايدىغانلىقىنى شەرت قىلىپ قويغان، ئىمام ئەھمەدنىڭ ئوغلى ئابدۇللا ئىمام ئەھمەدتىن رىۋايەت قىلىنمىغان ماۋزۇ ھەدىسلەرنى ئارتۇقچە ھالدا مۇسنەد كىتابىغا قوشۇپ قويغان“ دەپ يازغان.

ئىمام ئەھمەدنىڭ مۇسنەد كىتابىغا ئىسلام ئۆلىمالىرى ناھايىتى ئەھمىيەت بەرگەن. «كشف الظنون» (كەشفى زۇنۇن) دا: ”مۇسنەدنىڭ قىيىن سۆزلىرىنى ئەبۇ ئۆمەر مۇھەممەد ئىبىن ئابدۇلۋاھىد دېگەن ئالىم ھىجرىيە 341-يىلى مەخسۇس بىر كىتابتا يېشىپ بەرگەن“ دەپ يېزىلغان. شەيخ ئىمام سىراجىددىن ئۆمەر ھىجرىيە 805-يىلى مۇسنەد كىتابىنىڭ قىسقارتىلمىسىنى ئىشلىگەن. سۈيۈتى «عقود الزبرجد» (ئۇقۇدى زەبەرجەد) ناملىق شەرھىنى ئىشلىگەن. ھىجرىيە 1139-يىلى ۋاپات بولغان مەدىنە مۇنەۋۋەرەلىك ئەبۇلھەسەن ئىبىن ئابدۇلھادى مۇسنەدكە 50 جىلدلىق بىر شەرھى يازغان. بۇ كىتابنى ھەلەبلىك شەيخ زەينىددىن ئۆمەر قىسقارتىپ يازغان. ھەدىسشۇناس ئىبىن جەزەرى مۇنداق دەيدۇ: ”ئاللاھ تائالانىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن ئۇستازىمىز، ھەدىس پېشۋاسى ئەبۇ بەكرى مۇھەممەد ئىبىن ئابدۇللا ساھابىلارنىڭ ۋە راۋىلارنىڭ ئىسملىكىنىڭ ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە ئۇ كىتابنى باشقىچە قىلىپ رەتلەپ چىققان، بۇ جەھەتتە ناھايىتى كۆپ رىيازەت چەككەن. ئۇستازىمىز، ئىسلام تارىخشۇناسى ئىمادىددىن ئەبۇل پىدا ئىبىن كەسىر بۇ كىتابنى ئۇنى تەئلىق قىلغۇچىدىن تاپشۇرۇپ ئېلىپ ئۇنىڭغا پۈتۈن «صحاح ستة» (سىھاھى سىتتە)نىڭ ھەدىسلىرىنى ۋە مۇئجەم تەبەدانىنىڭ ھەدىسلىرىنى، مۇسنەدى بەززارنىڭ ھەدىسلىرىنى ۋە ئەبۇ لەئلا مۇسنەدىنىڭ ھەدىسلىرىنى قوشۇپ مىسلى يوق چوڭ بىر كىتاب قىلىپ چىققان. ئۇنىڭغا پەقەت ئەبۇ ھۇرەيرە مۇسنەدىنىڭ بىر قىسمىنلا قوشۇش ئىشى قېلىپ قالغان. ئۇ بۇنى تولۇقلاشتىن بۇرۇن كۆزى ئەما بولۇپ قالغان ۋە ئۇنى تولۇقلىيالماي ۋاپات بولۇپ كەتكەن“. مەرھۇم مۇنداق دېگەن: ”مەن كىتابنى تۇنلەر بويى غۇۋا چىراغ يورۇقىدا يېزىپ كۆزۈمدىن ئايرىلدىم. ئۇمىدىم شۇكى، ئاللاھ تائالا بۇ كىتابىمنى تولۇقلۇۋېتىدىغان بىرەر كىشىنى مۇيەسسەر قىلغاي، بۇنى تولۇقلۇۋېتىش قىيىن ئەمەس“. ئىبىن كەسىر تەئلىق قىلغان بۇ كىتابنىڭ ئىسمى «جامع المسانيد والسنن» (مۇسنەد ۋە سۇننەتلەر توپلىمى). بۇ كىتاب سەككىز جىلد بولۇپ، مىسىر كۇتۇبخانىسىدا ساقلانماقتا. مۇسنەدنى ئىسپاھانلىق بەزى ھەدىسشۇناسلار بابلارغا بۆلۈپ تۇزۇپ چىققان. شۇنىڭدەك مۇسنەدنى ھەدىسشۇناس ئەللامە ئەھمەد ئىبىن ئابدۇرەھمان(سائاتى دېگەن نام بىلەن مەشھۇر ئالىم) بابلارغا بۆلۈپ، پۈختا رەۋىشتە رەتلەپ چىققان. كىتابنى 1. تەۋھىد بابى 2. فىقھە بابى 3. تەپسىر بابى 4. تەرغىب بابى 5. تەرھىب(ئاگاھلاندۇرۇش ۋە قورقۇتۇش) بابى 6. تارىخ بابى 7. قىيامەت ۋە ئاخىرەتنىڭ ئەھۋاللىرى بابى قاتارلىق يەتتە بابقا بۆلۈپ چىققان. بۇ كىتابنى« الفتح الربانى لترتيب مسند الامام احمد بن حنبل الشيبانى » (فەتھۇررەببانى) دەپ ئاتىغان.

ئىمام ئەھمەد ئىبىن ھەنبەل مەشھۇر تۆت مەزھەبنىڭ ئاساسچىلىرىدىن بولۇپ ھىجرىيە 164-يىلى باغداتتا تۇغۇلغان. بالا چاغلىرىدا ئىمام ئەبۇ يۈسۇفنىڭ سورۇنىغا بېرىپ ئىلىم ئۆگەنگەن. ئاندىن كېيىن فىقھە ئۆگىنىشنى داۋاملاشتۇرمايلا ھىجرىيە 187-يىلى ھەدىس ئۆگىنىشكە كىرىشكەن. ئۇ يۇرتمۇ يۇرت ئايلىنىپ ئۆز زامانىسىنىڭ مەشايىخلىرىدىن ھەدىس ئۆگەنگەن. ئۇلار ئەھمەد ئىبىن ھەنبەلنى ھۆرمەتلەيتتى. ھۇشەيىم ئىبراھىم ئىبىن سەئىد ۋە سۇفيان ئىبىن ئۇيەنيەلەر ئۇنىڭغا ھەدىس ئۆگەتكەن مەشايىخلىرىدىن ئىدى. ئىمام شافئى باغداتقا كەلگەن چاغدا ئۇنىڭدىن فىقھە ئىلملىرىنى ئۆگەندى. ئەھمەد ئىبىن ھەنبەل سۇننەت ئىلملىرى ۋە فىقھە ئىلملىرىغا ناھايىتى ئەھمىيەت بەرگەن بولۇپ، ئەھلى ھەدىسلەر ئۇنى ئۆزلىرىنىڭ ئىمامى ۋە فىقھىدىكى ئۇستازى ھېسابلايتتى. مۇھەممەد ئىبىن ئىسمائىل بۇخارى ۋە مۇسلىم ئىبىن ھۇججاج، ئىمام شافئى، ئابدۇراززاق، ۋەكى قاتارلىق ھەدىسشۇناسلار ئىمام ئەھمەدتىن ھەدىس ئۆگەنگەن. ئىمام شافئى ھەدىس ۋە فىقھىدا ئۆزىنىڭ ئورنىنىڭ يۇقىرىلىقىغا قارىماي سەھەۋ ھەدىسلەرنى تاللاش ۋە رەتلەشتە ئىمام ئەھمەدكە مۇراجىئەت قىلاتتى. ئىمام شافئى ھىجرىيە 198-يىلى باغداتتا ئىمام ئەھمەد بىلەن كۆرۈشكەندە، ئۇنىڭغا: ”ئى ئەبۇ ئابدۇللا، سېنىڭ ئالدىڭدا

بىرەر ھەدىس سەھىھ ھېسابلانسا، ماڭا بىلدۇرۈپ قويسا‌ڭ'' دېگەن. ئەھمەد ئىبن ھەنبەل بۇ چاغدا 30 نەچچە ياشتا ئىدى. ئىمام شافئى: ''مەن ئىراقتىن چىققان چاغدا ئۇ يەردە ئەھمەد ئىبن ھەنبەلدىنمۇ پازىلراق، ئالىمراق، تەقۋادارراق ئادەم يوق ئىدى'' دېگەن. شۇنداقلا ئىمام ئەھمەد ئىبن ھەنبەلنىڭ تۇرلۇك ئىلىملاردا، ھەدىستە سەۋىيىسىنىڭ يۇقىرىلىقىنى خىلمۇ خىل مەسىلەكتىكى زامانداش ئالىملار ئېتىراپ قىلغان. ئىسھاق ئىبن راھۇەي مۇنداق دېگەن: ''ئەھمەد بولسا ئاللاھنىڭ زېمىندا ئاللاھ بىلەن بەندە ئارىسىدىكى ئەڭ ئىشەنچلىك زات ئىدى''. يەھيا ئىبن نەئىم: ''ئەھمەد ئىبن ھەنبەل شۇنداق بىر ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە ئىدىكى، ئىككىنچى بىر ئالىم ئۇنىڭغا يېتىشەلمەيتتى. ئۇ ھەم ھەدىسشۇناس ھەم تۇرلۇك ئىلىملەرگە پۇختا ھەم تەقۋادار ھەم دانا ئىدى'' دېگەن. ئۇ يەنە: ''كىشىلەر بىزدىن ئەھمەد ئىبن ھەنبەلدەك بولۇشىمىزنى تەلەپ قىلىدۇ. ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، بىز ئۇنىڭدەك بولالمايمىز ۋە ئۇنىڭ يولىنى تۇتۇشقىمۇ قادىر بولالمايمىز'' دېگەن. ئۆز زامانىدا ئابباسىيە خەلىپىلىرىدىن مەئمۇن، مۇئتەسىم، ۋاسىق قاتارلىق خەلىپىلەرنى مۇئتەزىلىلەر گۇرۇھى ئۆزىگە قارىتىۋېلىپ، ئۇلارنى ئاللاھنىڭ كالامى قۇرئانىنى ''مەخلۇق'' دېيىشكە كىشىلەرنى زورلاشقا كۈشكۈرتكەن. ھىجرىيە 220-يىلى خەلىپە مۇئتەسىم زامانىدا ئىمام ئەھمەد ئىبن ھەنبەلمۇ قۇرئانىنى مەخلۇق دېيىشكە مەجبۇرلىنىپ، ئۇ بۇنىڭدىن باش تارتقاندا قاتتىق تاياق يېگەن ۋە زىندانغا تاشلانغان. ئىمام ئەھمەدنىڭ زىندانغا تاشلىنىپ تاياق يېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئەھلى تەسەۋۋۇپتىن بولغان بىشىر ھافى: ''ئىمام ئەھمەد ئوچاقنىڭ ئىچىگە كىرىپ تاۋلىنىپ قىزىل ئالتۇن بولۇپ چىقتى'' دېگەن. ئەلى مەدىنى: ''ئىسلامىيەتتە ھېچ ئادەم ئەھمەد ئىبن ھەنبەلدەك قىلالمىغان'' دېگەن. بۇ سۆز ئەبۇ ئۇبەيد قاسىمغا يەتكەندە، ئۇ: ''ئەلى راست دەپتۇ، ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى رەسۇلۇللاھتىن كېيىن بىر قىسىم ئەرەبلەرنىڭ ئىسلام دىنىدىن يېنىۋېلىشىغا دۇچ كەلگەندە ئۇنىڭ تەرەپدارلىرى ۋە يارەمچىلىرى بولغان. ئەھمەد ئىبن ھەنبەل قۇرئاننى 'مەخلۇق' دېيىش پىتنىسىگە دۇچ كەلگەندە ئۇنىڭ ھېچقانداق يارەمچىلىرى ۋە تەرەپدارلىرى بولمىغان'' دېگەن. ئاندىن ئەبۇ ئۇبەيد قاسىم ئەھمەد ئىبن ھەنبەلنى ماختاپ: ''ئىسلامىيەتتە ئۇنىڭ ئوخشىشىنى كۆرمىدىم'' دېگەن. مەرھۇم ئەھمەد ئىبن ھەنبەل ئالىملار ئارىسىدا ئۆچمەس نام قالدۇرۇپ، ھىجرىيە 241-يىلى باغداتتا ۋاپات بولغان. (داۋامى بار)

ژۇرنىلىمىزغا ماقالە ئەۋەتكۈچىلەرگە:

ئۇچۇر تېخنىكىسى، جۈملىدىن كومپيۇتېرنىڭ جەمئىيەت ۋە ئائىلىلەردە كەڭ ئومۇملىشىشىغا، ئىنتېرنېت (رايونلار ئارا ئۇچۇر-ئالاقە تورى) نىڭ تەرەققىيات يۈزلىنىشىگە ئەگىشىپ، توردا خەت-ئالاقە قىلىش ئەڭ تېز، قولاي بىر ئۇسۇل بولۇپ قالدى، ئۇيغۇر يېزىقى ساھەسىدىكى يۈمشاق دېتال تەرەققىياتىمۇ بۇنىڭغا شارائىت ھازىرلاپ بەردى. شۇ ۋەجدىن بەزى ئاپتورلىرىمىز تەھرىر بۆلۈمىمىزگە E-mail(ئېلخەت)تىن پايدىلىنىپ ئەسەر (سۈرەت) يوللاش تەكلىپىنى بەردى. شۇڭا تەھرىر بۆلۈمىمىزگە بىر ئېلخەت ئادرېسى ئاچتۇق.

E-mail (ئېلخەت) ئادرېسىمىز: ujmtb@yahoo·com·cn

تەھرىر بۆلۈمىمىزدە خادىم كەمچىل، خىزمەت سالمىقى ئېغىر بولغانلىقى، خەت تىزىشتىكى تەكرار ئەمگەك، زېھنىي كۈچ، ۋاقىت ئىسراپچىلىقىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ئىمكانىيىتى بارلارنىڭ چوڭراق ھەجمدىكى ماقالىسىنى كومپيۇتېردا (ئۇيغۇر سوفت «ئەلكاتىپ»نىڭ 3.1، 2.7، 3.9 نۇسخىلىرىدا) تىزىپ، يۇقىرىقى ئېلخەت ئادرېسىغا يوللاپ بېرىشىنى، ئۇنىڭغا ئىمكانى بولمىسا ماقالىسىنى ئوپتېك دىسكا (光盘) ياكى يۇمشاق دىسكا (软盘) غا ئېلىپ ماقالە بىلەن بىللە پوچتىدىن ئەۋەتىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

«جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى»ژۇرنىلى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمى

نامازدىكى ھېكمەت ۋە خاسىيەت

ئابدۇرەقىپ ئابدۇغېنى

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

ئادەتتىكى ئەھۋالدا شەرئى ئىبادەتلەرنى ئادا قىلىشتا ئۇنىڭ ھېكمىتىنى بىلىش شەرت قىلىنمايدۇ، مۇھىمى مۇتلەق ئىتائەتمەنلىك بىلەن ۋاقتىدا، تولۇق بەجا كەلتۈرۈشتۇر. ئەگەر مۇسۇلمان كىشى مەلۇم ئىبادەتنىڭ ھېكمىتىنى بىلىپ يەتسە، بۇ نۇر ئۈستىگە نۇر بولىدۇ، شۇنداقلا ئاللاھ تائالا ئىززەتلىك قىلغان ئارىفلارنىڭ قاتارىدىن ئورۇن ئالىدۇ.

ناماز ئاللاھ تائالا مۇسولمانلارغا پەرز قىلغان، مۇنتىزىم ھەرىكەتلەر ۋە مۇئەييەن ئايەت-دۇئالار بىلەن تەرتىپلىك رەۋىشتە، خاس شەكىلدە، كۈندە بەش قېتىم ئادا قىلىدىغان كۈندىلىك ئىبادەت.

ناماز تولىمۇ قەدىم، تارىخىي ئىبادەت شەكلىدۇر. ئاللاھ تائالا مۇسا ئەلەيھىسسالامنى نامازنى ئادا قىلىشقا ۋە ئەھلىنى نامازغا بۇيرۇشقا ئەمر قىلىدۇ. ئىسا ئەلەيھىسسالام ئاللاھنىڭ ناماز ۋە زاكاتنى بۇيرۇغانلىقىنى زىكرى قىلىدۇ. لوقمان ھەكىم ئوغلىغا نامازنى ئادا قىلىش ۋە باشقىلارنى ياخشىلىققا بۇيرۇش ھەققىدە تەلىم بېرىدۇ. رەسۇلۇللاھ ئىسرا كېچىسى بەيتۇلمۇقەددەستە پەيغەمبەرلەرگە نامازدا ئىمام بولغان. دېمەك، ئىلگىرىكى ئۈممەتلەردە ناماز ھەر خىل شەكىلدە مەۋجۇت بولغان. رەسۇلۇللاھ بەش ۋاقىت ناماز پەرز بولۇشتىن بۇرۇن ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا ئوخشاش ئەتىگەندە ۋە كەچتە ئىككى رەكئەتتىن ناماز ئوقۇيتتى.

مىئراج كېچىسى نامازنىڭ ئەڭ ئاخىرقى، تولۇق ۋە ئىسلامىي شەكلى پەرز قىلىندى.

ناماز ئاللاھ بىلەن بەندە ئوتتۇرىسىدىكى يۈكسەك روھانىي ئالاقە. ئۇ بەندىنى ئاللاھنىڭ رىزاسىغا يېتەكلەپ، ئىنايىتىگە مۇۋەپپەق قىلىدۇ.

نامازنى ئۆرە بولۇشقا قادىر بولالمىغانلار ئولتۇرۇپ، ئۇنىڭغىمۇ قادىر بولالمىسا يېتىپ ئىشارەت بىلەن ئادا قىلسا، پەقەت بولالمىغاندا نامازنىڭ ئەركانلىرىنى دىلىدا جارى ئەتسە بولىدۇ. بۇنىڭدىن ئىسلام دىنىنىڭ نەقەدەر ئاسانلىقنى تەشەببۇس قىلىدىغانلىقى ھەم نامازنىڭ ھەر قانداق ئەھۋال ئاستىدا ساقىت بولمايدىغانلىقى ئايان بولىدۇ. دەرھەقىقەت، نامازنىڭ جەڭگاھتىمۇ ساقىت بولمايدىغانلىقى ئۇنىڭ ئىسلام شەرىئىتىدىكى ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ قەلبى-ئەمەلىيىتىدىكى مىسلىسىز ئورنىنى تىكلىگەن. «قۇرئان كەرىم» سۈرە«نىسا»نىڭ 102-ئايىتىدە جەڭ مەيدانىدا نامازنى جامائەت بىلەن ئادا قىلىش ئۇسۇلى تەپسىلىي بايان قىلىنغان بولسا، مۆتەبەر فىقھى كىتابلىرىدا جەڭ مەزگىلىدىكى ئالاھىدە شارائىتتا نامازنى قانداق ئادا قىلىش ئۇسۇلى «قوغلاش ياكى قېچىش ھالىتىدىكى كىشىنىڭ نامىزى» دېگەن ئايرىم سەرلەۋھە ئاستىدا مۇنداق بايان قىلىنىدۇ: ”ئەگەر جەڭچى دۈشمەننى قوغلاۋاتقان بولسا ياكى دۈشمەننىڭ قېچىپ كېتىشىدىن ئەندىشە قىلسا ۋە ياكى دۈشمەنلەر جەڭچىنىڭ پېيىگە چۈشكەن بولسا، قىبلىگە يۈز كەلتۈرەلمەسلىكىدىن قەتئىينەزەر، دۈشمەن قاچقان تەرەپكە ياكى بىخەتەر جايغا يۈزلىنىپ تۇرۇپ ئىشارە بىلەن نامازنى قولاي رەۋىشتە ئادا قىلىدۇ. بۇ شەرىئەتتە ئەيىبلەنمەيدىغان بارلىق قېچىش ھالەتلىرىدىكى كىشىگە، شۇنداقلا رۇكۇ، سەجدە قىلىش ئىمكانىيىتىدىن مەھرۇم، ئۆزىگە، ئائىلىسىگە، مال-مۈلكىگە دۈشمەن ياكى يىرتقۇچ ھايۋان تەرىپىدىن زىيان يېتىش خەۋپىدىكى كىشىگىمۇ تەدبىقلىنىدۇ“ (سەييىد سابىق: «فىقھۇسۇننە»، قاھىرە فەتىھ نەشرىياتى، 1-جىلد، 336-بەت).

ناماز باشقا ھەر قانداق ئىبادەتتىن كۆپ يۇقىرى تۇرىدۇ. رەسۇلۇللاھتىن: ” قايسى ئەمەل ئەۋزەل؟“ دەپ سورالغاندا، پەيغەمبىرىمىز: ”ۋاقتىدا ئادا قىلىنغان ناماز“ دەپ جاۋاب بەرگەن. ناماز ئاللاھ تائالا مۇسۇلمانلارغا پەرز قىلغان ئىبادەتلەرنىڭ تۇنجىسى. ئاخىرەتتە بەندىنىڭ ئەمەللىرى ئىچىدىن تۇنجى رەت ھېساب ئېلىنىدىغىنىمۇ ناماز.

نامازنىڭ يۇقىرىقىدەك نۇرغۇن پەزىلەتلىرى ۋە

يۇقىرى ئورنى بولغاچقا، ئۇ باشقا ئىبادەتلەردىن پەرقلىق هالدا، ئالاهىده شەكىلده، رەسۇلۇللاهنىڭ جىسمانىي ۋە مەنىۋى جەهەتتىن پۈتكۈل كائىناتتىن هالقىغان، يەتتىنچى ئاسماندىكى سىدرەتۇلمۇنتەها*دا ئاللاهقا يېقىن تۇرغان مۇبارەك سائەتلىرىده پەرز قىلىندى.

نامازنىڭ «قۇرئان كەرىم»ده ئالاهىده قەيت قىلىنغان هېكمەتلىرىدىن. ناشايان ئىشلاردىن چەكلەش، نەپسىنى پاكلاشتۇر. بىر ۋاقىت نامىزى قازا بولسا پەرىشان بولىدىغان، بىر ۋاقىت تاماقتىن قالغاندەك ئېچىرقاش هېس قىلىدىغان نامازخانلار نامازدىكى هېكمەتكە يېقىنلاشقانلاردۇر. بەش نامازنىڭ كۈندىلىك بۇيرۇلغان ۋاقىتلىرىغا نەزەر سالغىنىمىزدا نۇرغۇن هېكمەتلەر زاهىر بولىدۇ. ئۇ ۋاقىتلار شۇ كۈندىكى ناهايىتى ئەهمىيەتلىك ۋە خاسىيەتلىك دەقىقىلەردىك تۇيۇلىدۇ. بۇ خىل تۇيغۇ شەكسىزدۇر. سىز بامدات نامىزىنى ئوقۇماقچى بولۇپ تۇرغىنىڭىزدىلا سەهەر ئورنىدىن تۇرۇشتىن ئىبارەت بىر ياخشى ئىشنى قىلىپ بولغان بولىسىز. بىر كۈنلۈك مەشغۇلىيىتىڭىزگە كىرىشىشتىن بۇرۇن ئادا قىلغان روهىي ۋە جىسمانىي ئىبادەت قەلبىڭىزنى پاك-پاكىزە يۇيۇپ قويىدۇ. پېشىن، دىگەر، شام ۋە خۇپتەن نامازلىرىمۇ ئۆزگىچە قىممەتتە. دېمەك بىر كۈنلۈك پائالىيىتىڭىز ئىبادەتنى مۇقەددىمە، يەنە ئىبادەتنى خاتىمە قىلىدۇ. رەسۇلۇللاهنىڭ خۇپتەندىن بۇرۇن ئۇخلاشتىن، خۇپتەن نامزىنى ئادا قىلىپ بولغاندىن كېيىن (بەھۇده) گەپ قىلىشتىن چەكلىگەنلىكى بىزنىڭ دىققىتىمىزده بولۇشى كېرەك.

ئىسلام خەلىپىلىكلىرىنىڭ تېرىتورىيىسى كېڭەيگەن دەسلەپكى مەزگىللەردە مۇسۇلمانلار ئاستىرونومىيىنىڭ كۆرۈنەرلىك تەرەققىياتلارغا ئېرىشىشىگە، نامازنىڭ ئىنچىكىلىك بىلەن ئېلىپ بېرىلغان، ئىشەنچلىك مەلۇماتلار ئاساسىدا قىبلىنى توغرا بېكىتىشگە ۋە يىلنىڭ ئوخشىمىغان پەسىل-كۈنلىرىده بەش نامازنىڭ ۋاقتىنى توغرا هېسابلاشقا موهتاج بولغان.

نامازنىڭ نامازخانغا بېغىشلايدىغان ئاتالىرى هېسابسىز... كىشىلىك هايات ئىنسانىنى چېنىقتۇرىدىغان، تاۋلايدىغان ئوچاق. هاياتتا كىشى بەزىده ئاجايىپ خۇشال مىنۇتلار ئىلكىده ئەللەيلەنسە، بەزىده دەهشەتلىك، ئازابلىق دەقىقىلەر قوينىدا تولغىنىدۇ. نامار ئىنسانغا هەر قانداق روهىي بېسىمغا بەرداشلىق بېرىش كۈچى ئاتا قىلىدۇ. نامازخان نامازدا قەلبىدىكى ئەڭ ئالىي قۇدرەت ساهىبىغا ساداقىتىنى بېغىشلاش بىلەن، ئۆز ۋۇجۇدىدىن تاشقىرى بارلىق مەۋجۇداتتىن مۇستەقىل بولالايدۇ. شۇڭا نامازخانىنىڭ قەلبى غايەت خۇشاللىقىنىمۇ، چەكسىز قايغۇسىنىمۇ ئوخشاشلا سىغدۇرۇپ كېتەلەيدۇ.

نامار ئىنسان بېشىدىن كېچىۋاتقان هەر بىر زەپەر، تەنتەنە ۋە پېشكەل، مۇسىبەت ئۈچۈن بىردەك ئەسلەتمىدۇر. نامازخانلار ئالدىنقى ئەهۋالدا شۈكرانە نامىزى ئوقۇپ مىننەتدارلىقىنى ئىپادىلىسە، كېيىنكى ئەهۋالدا هاجەت نامىزى ئوقۇپ، ئاللاهتىن ئۆز بېشىغا كەلگەن قىسمەتنى كۆتۈرۈۋېتىشىنى، يوقاتقان مۇسىبىتىنىڭ ئورنىغا تېخىمۇ ياخشىسىنى بېرىشىنى تىلەيدۇ. قىسقىسى، ئىنسان نامار ئارقىلىق ئۆز روهىيىتىنىڭ قارشى قۇتۇپلىرى ئارىسىدا بىمالال قاتنىيالايدۇ.

رەسۇلۇللاه بىلالنى ئەزان ئېيتىشقا بۇيرۇپ: ''بىزنى نامار بىلەن راهەتلەندۈرگىنه، بىلال'' دەيتتى.

ئاللاه ئۇلۇغلۇق ئەۋجىده مەۋجۇت، ئاللاهنىڭ بۇ مەقامىغا سېلىشتۇرغاندا ئىنسان ناقسىلىق پاتقىقدا تۇرىدۇ. شۇنداقتىمۇ ئىنسان نامار ئارقىلىق ئاللاه بىلەن بىۋاسىته ۋە چىن، تىلى ۋە دىلى بىلەن باغلىنالايدۇ؛ مەۋجۇدىيەتنىڭ مەركىزىگە يۈزلىنىپ خىتابەن سىردىشالايدۇ.

ئاللاه چەكسىز گۈزەلدۇر، ئىنسان ئۇنىڭغا مەهلىيا بولۇپ تەلپۈنىدۇ، ئاللاه ئۇلۇغدۇر، ئىنسان ئۇنىڭدىن ئەيمىنىدۇ ۋە قورقىدۇ. بىراق بۇ قورقۇش زەئىپ كىشىنىڭ قۇدرەتلىك زوراۋان ئالدىدىكى تىترىشى ئەمەس، بەلكى ناقىس ئىزدەنگۈچىنىڭ كامالەت ئالدىدىكى هودۇقىشىدۇر.

رەسۇلۇللاه: ''**نامار مېنىڭ خۇشاللىقىم، ئاللاهنىڭ زىكرى قەلبىمنىڭ مېۋىسى**'' دېگەنىدى.

''مۇئەييەن روهىي پائالىيەت نېرۋا تالالىرى ۋە هەر قايسى ئورگانىزىملاردا ئاناتومىيىلىك ۋە فونكسىيىلىك ئۆزگىرىش ياسىشى مۇمكىن. بۇ خىل فىزىئولوگىيىلىك ئۆزگىرىش ئوخشىمىغان شارائىتلاردا، جۈملىدىن

---

* سىدرەتۇلمۇنتەها: رەسۇلۇللاه بۇ دەرەخ هەققىده مۇنداق دەيدۇ: ''بۇ دەرەخنىڭ ياپراقلىرى چوڭلۇقى پىلنىڭ قۇلاقلىرىدەك، مېۋىلىرىنىڭ چوڭلۇقى قاپاقلاردەك ئىدى. رەببىمنىڭ بۇيرۇقى چۈشكەندە بۇ دەرەخته ئۆزگىرىش پەيدا بولاتتى. ئاللاهنىڭ مەخلۇقلىرىدىن هېچبىر ئادەم بۇ دەرەخنىڭ گۈزەللىكىنى تەسۋىرلىيەلمەيدۇ''. (مۇهەممەد خۇزەرى: «مۇهەممەد ئەلەيهىسسالامنىڭ تەرجىمهالى»، مۇهەممەد سالىھ تەرجىمىسى. شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشرى، 107-بەت)

ئىبادەتتە روياپقا چىقىدۇ. نامـاز ھەرگىزمۇ مۇئەييەن ھەرىكەتلەرنى مېخانىكىلىق رەۋىشتە تەكرارلاش دەپ چۈشىنىلمەسلىكى كېرەك. ئۇ ئەمەلىيەتتە ئەقىل ئىدراك قىلالمايدىغان يۈكسەكلىكتە بولۇپ، بىز ياشاۋاتقان دۇنيادىن ھالقىغان بۇيۇك بىر ئەقىدىگە چۆكۈشتۇر. بۇ خىل پىسخولوگىيىلىك ھالەتكە ئەقىل تەبىر بېرەلمەيدۇ. پەيلاسوپلار، ئالىملار نامازنى چۈشەنمەسلىكى مۇمكىن، بىراق مال-دۇنياغا بېرىلمەيدىغان ئادەتتىكى ئادەم ئاللاھنى گويا قۇياشنىڭ ھارارىتىنى ياكى يېقىن دوستلىرىنىڭ مېھرىبانلىقىنى سەزگەندەكلا تەبىئىي، ئوڭايلا ھېس قىلالايدۇ" (ئالىكىس كارل. «ناتونۇش ئىنسانىيەت»، قاھىرە مىللەت نەشرىياتى، 118-بەت).

نامازخاننىڭ ھەر بىر ھەرىكىتى كائىناتتىكى جىمى شەيئىلەر بىلەن بىردەكلىك ھاسىل قىلىدۇ. تەبىئەت دۇنياسىدىكى بارلىق مەۋجۇداتنىڭ ھەرىكەتلىرى نامازخاننىڭ نامازدىكى ھەرىكەتلىرىدە ئۆز ۋارىيانتىنى تاپىدۇ.

نامازخان قىيامدا تۇرغاندا گويا تاغلاردەك، قارىغايلاردەك مەزمۇت ئۆرە بولىدۇ. يۇلتۇزلار يوشۇرۇنغىنىدەك رۇكۇ قىلىدۇ-دە، يۇلتۇزلار قايتا زاھىر بولغاندەك رۇكۇدىن قىيامغا قايتىپ قەددىنى رۇسلايدۇ. ئاندىن ئۆمۈر بويى سەجدە ھالىتىدىلا ياشايدىغان ئۆمىلىگۈچى جانلىقلاردەك سەجدە قىلىدۇ. سەجدىدىكى ھېكمەت تېخىمۇ چوڭقۇر. ئاللاھقا سەجدە قىلىشتىن باش تارتقان كىشى باشقىلارغا ھەر خىل شەكىلدە تازىم قىلىش بىلەن ئۆز تەبىئىتىدىكى ئىلاھقا سېغىنىش ئېھتىياجىنى قاندۇرىدۇ. كىشىدىكى ئىلاھقا سېغىنىش تۇيغۇسى ھامان تۈرلۈك شەكىلدە ئىپادىلىنىپ قالىدۇ. بۇ مەنىدىن، دۇنيادا سەجدە قىلمايدىغان كىشى بولمايدۇ— يا ياراتقۇچىغا يا يارالغۇچىغا سەجدە قىلىدۇ. كۆرۈۋاتىمىز، ياراتقۇچىغا تازىم قىلىشتىن مەھرۇملار، ئەقەللىيسى تۇرمۇش ھاجەتلىرى كويىدا يارالغۇچىغا تازىم قىلىشقا مەھكۇملاردۇر. ئېنىقكى، ياراتقۇچىغا تازىم قىلىش كىشىگە جاسارەت بېغىشلايدۇ.

ئىنسان تەبىئىتىدىكى مۇقەررەر تەلەپ- ئېھتىياجلار مۇناسىپ شەكىل بىلەن تەمىنلەنمىگەندە، ئۇ تەبىئىي ھالدا ناتوغرا شەكىللەردىن چىقىش يولى ئىزدەيدۇ. شۇڭا توغرا يول بىرلا بولسا، خاتا يول مىڭ تۈرلۈك بولىدۇ. ئىنساننى دۇنيا-ئاخىرەتلىك ئازاب-ئوقۇبەتكە دۇچار قىلىدىغان تۈرلۈك گۇناھ-مەئسىيەتلەر ماھىيەتتە ئىنساننىڭ ئۆز تەبىئىتىدىكى مۇقەررەرلىككە مۇناسىپ چىقىش يولى بەرمىگەنلىكىدە.

نامـاز— ئاللاھ تائالانىڭ پەرىشتىلەر ۋە شەيتانلارنىڭ تېگىشلىك سۈپەتلىرىگە ئىگە ئىنسانلارغا ئاتا قىلغان روھ تەڭشىكى. ئەقىل ئىنسانىيەتنىڭ ئورتاق تىلى بولغىنىدەك، نامـاز مۇسۇلمانلارنىڭ ئاللاھ بىلەن بولغان روھىي مۇلاقاتىدىكى بىردەك مۇناجات تىلى. ئاق خالات دوختۇرلارنىڭ ماددىي فورمىسى بولسا، نامـاز مۇسۇلمانلارنىڭ مەنىۋى فورمىسى. لوگىكا تەپەككۇر گراممـاتىكىسى بولسا، نامـاز روھ تەنتەربىيىسىدۇر... نامـاز ئىنسان روھىنىڭ تاۋلىنىش جەريانى. نامازخاننىڭ دىل چاستوتىسى كامالەت دولقۇنلىرىغا توغرىلانغان پەيتتە، ئايھاي! ئۇنى بۇ ھەرپلەر ئىپادىلىيەلمەيدۇ. نامازخاننىڭ تېنى كۈنىگە ئۈچ قېتىم ئوزۇقلانسا، روھى كەم دېگەندە بەش قېتىم ئوزۇقلىنىدۇ. بەلكىم بۇ ئىنسانغا نىسبەتەن روھىنىڭ ئېھتىياجى تەننىڭ ئېھتىياجىدىن سان-ساپا جەھەتتە يۇقىرى بولىدىغانلىقىغا ئىشارىدۇر.

مەشھۇر پىسخولوگ ۋە پەيلاسوپ ۋىلىيام جېمىس مۇنداق دېگەن: "ئىنسانلار تا قىيامەتكە قەدەر نامازنى تەرك ئەتمەيدۇ. كەلگۈسىدىكى ئىلىم-پەننىڭ باشقىچە نەتىجە ئېلىپ كېلىش مۇمكىنلىكى بولۇشىدىن قەتئىينەزەر چوقۇم شۇنداق بولىدۇ. ناۋادا ئىنسانىيەتنىڭ ئەقلىي قۇۋۋىتىدە ئۆزگىرىش بولۇپ، ھازىر بىزگە نامەلۇم بولغان پەۋقۇلئاددە شارائىتتا بۇنىڭ ئەكسىچە پەرەز قىلىنسا بۇ باشقا گەپ" (مۇھەممەت ئىقبال. «ئىسلامدىكى تەپەككۇر ئىنقىلابى»، قاھىرە ھىدايەت نەشرىياتى. 2000-يىل ئەرەبچە 2-نەشرى، 108-بەت).

رەسۇلۇللاھنىڭ بەش نامازنى مەسچىتتە ئادا قىلىشقا بۇيرۇشى نامازغا تېخىمۇ چوڭ خاسىيەت بېغىشلايدۇ. نامازنىڭ شاراپىتى بىلەن مەسچىتتە ئىجتىمائىي پەرقلەر تامام يوقالغان "جەننەتسىمان جەمئىيەت" يارىتىلغان. تۇرمۇش ئىستەكلىرى كىشىلەرنى تەرەپ-تەرەپكە تاراتسا، مەسچىت ئۇلارنى جەم قىلىپ، ئۆزئارا ئارىلاشتۇرىدۇ. دېمەك، ئىسلام دىنى جامائە شەكلى ئارقىلىق مۇسۇلمانلارنى روھىي جەھەتتە يېتەكلەشكە ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىدۇ. جامائەت نامىزى بۇنىڭ مەركەزلىك ئىپادىسى. نامازنىڭ بىر قىبلىگە يۈز كەلتۈرۈش شەرتى بىلەن يولغا قويۇلۇشى، مۇسۇلمانلارنىڭ بىرلىك روھىنى ئۇرغۇتىدىغان قوزغاتما بولغان.

قۇياش نۇرىنىڭ ھەر بىر گىرادۇس مېرىدىئان سىزىقىغا يۆتكىلىشى بىلەن نورمال ئېيتىلغان ئەزاننىڭمۇ بىردەك تۆت مىنۇتتا تاماملىنىشى يەر شارىدا ئۈزۈلمەي ئەزان ئاۋازى ياڭراپ، ئىنسانىيەت ئىلكىدىكى ھەر قانداق

ۋاقتىنىڭ ئاللاھقا قىلىنغان ئىبادەتتىن خالىي بولمايدىغانلىقىغا ئىشارە قىلسا، ئاتوم يادروسىنى مەركەز قىلىپ ئايلىنىدىغان ئېلېكترونلاردىن تارتىپ، قۇياش سىستېمىسىدىكى پىلانىتا-سەييارىلەرگىچە، ھەتتا سامانيولى سىستېمىسى ۋە ئۇنىڭ سىرتىدىكى يۇلتۇزلار تۈركۈمىلىرىدىكى بارلىق ئاسمان جىسىملىرىنىڭ ئايلىنىش يۆنىلىشىنىڭ ھاجىلارنىڭ كەئبە شەرىفنى تاۋاب قىلىش يۆنىلىشى بىلەن بىردەك بولۇشى ئالەم شارىدىكى ئەقىلنى لال قىلىدىغان مۇنتىزىم سەلتەنەتنىڭ تەسىبھىدىن ھاسىل بولغان ئۇمۇمىي خورىدىن دېرەكسىلەيدۇ. دېمەك، مۇسۇلمانلار يىلدا بىر قېتىم تاۋاپ مەركىسى ئۈتكۈزسە، كائىناتتىكى بارلىق ھەر لەھزە ئىچىدە تاۋاپتىدۇر!

«قۇرئان كەرىم»دە ناماز كۆپ قېتىم، ئىسلام دىنىنىڭ نامراتلىققا خاتىمە بېرىشتىكى ئۇنۇملۇك ۋاستىسى بولغان زاكات بىلەن بىللە زىكرى قىلىنغان. ئۇنىڭدا ئىسلام دىنىنىڭ ماددىيەت بىلەن مەنىۋىيەتكە تەڭ ئېتىبار بېرىدىغان قوش قۇتۇپلۇق خاراكتېرى ئەكس ئېتىدۇ. چوڭ جەھەتتىن، ناماز روھىي ئىبادەت ۋە شەخسىي كامالەت بولسا، زاكات ماددىي ئىبادەت ۋە ئىجتىمائىي ئادالەتتۇر. ناماز ئىنسانغا يۇزلەنگەن بولسا، زاكات ئىنسانىيەتكە يۇزلەنگەندۇر.

نامازدا تاھارەت ئېلىش ۋە باشقا ھەرىكەتلەردىن ئىبارەت مۇئەييەن تۈزۈم، ساقلىق ئېڭى ۋە ئەمەلىيەتى سىڭگەن ئەقلىي بۆلەكنىڭ مەۋجۇت بولۇشى نامازنى نوقۇل ھالدىكى روھىي پائالىيەت قىلىپ قويمىغان. تاھارەتسىز ئوقۇلغان نامازنىڭ مەقبۇل بولمايدىغانلىقىدىن ماس ھالدىكى ماددىي(جىسمانىي)رىيازەت يانداشمىغان روھىي پائالىيەتنىڭ ئۇنۇمسىز بولىدىغانلىقىنى كۆرۈۋېلىش مۇمكىن.

نامازخۇشاللىقا مەست بولغۇچىلارنىڭ مۇناجاتگاھى، ئىزتىراپ چەككۈچىلەرنىڭ تەسەللىيگاھى، شەيتانىي تۇيغۇ تۇتقۇنلىرىنىڭ نىجاتكارى، تەقۋادارلارنىڭ ۋىسالگاھىدۇر. ۋىسالگاھ (جايىناماز) ئۈستىدىكى ئىستىقامەتسىزدە زامان-ماكاندىن ھالقىيالايسىز. دۇنياغا قول كۆتۈرگەن دەملەردە يۈرىكىڭىز قولىڭىزغا چىقىپ قالىدۇ. سىزدە سىر قالمايدۇ، چۈنكى سىز ئۇنى ئىگىسىگە تاپشۇردىڭىز...

نىھايەت، بىز بۇ يازمىمىز ئارقىلىق "نامازدىكى ھېكمەتلەر دەل مۇشۇلار شۇ، بىز شۇڭا نامازغا ئوقۇيمىز" دېمەكچى ئەمەس. يۇقىرىقىلار بىر ئادەتتىكى نامازخاننىڭ تۇيۇملىرى، خالاس. ئارىمىزدا تېخىمۇ ئىزگۈ ھېس-تۇيغۇلىرىنى قەلب قەپىزىگە سىغدۇرالمايۋاتقان نامازخانلىرىمىز ئاز بولمىسا كېرەك.

(ئاپتور: مىسىردىكى ئەزھەر ئۇنىۋېرسىتېتى تالىپى؛ تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

تۇنجى نۆۋەتلىك دۇنيا ئىسلام ئەللىرى تەنھەرىكەت مۇسابىقىسى ئۆتكۈزۈلدى

خەۋەر قىلىنىشىچە، 4-ئاينىڭ 8-كۈنى(جۈمە كۈنى) تۇنجى نۆۋەتلىك دۇنيا ئىسلام ئەللىرى تەنھەرىكەت مۇسابىقىسىنىڭ باشلىنىش مۇراسىمى سەئۇدىي ئەرەبىستانىنىڭ پايتەختى رىياد شەھىرىدىكى 38مىڭ كىشى سىغدىغان پادىشاھ ئابدۇلئەزىز تەنتەربىيە سارىيىدە ئۆتكۈزۈلگەن. ئىسلام ئەللىرىدىن كەلگەن 7000 تەنھەرىكەتچى بۇ داغدۇغىلىق مۇراسىمغا قاتناشقان. بۇ نۆۋەتلىك تەنھەرىكەت مۇسابىقىسى "ئىسلام ـــ تىنچلىقتۇر" دېگەن شوئارنى باش تېما قىلغان بولۇپ، "مۇسۇلمانلار دۇنياسىنى بىردەك ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، كەڭ دائىرىدە مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇشنى قانات يايدۇرۇپ، تەنتەربىيە مۇسابىقىسى شەكلى ئارقىلىق ئىسلام ھەقىقىتىنىڭ روھىنى جارى قىلدۇرۇش، مۇسۇلمانلار ئىتتىپاقلىشىپ، ئىسلامنىڭ تىنچلىقچا تەلىپۇنۇش ئارزۇسىنى نامايان قىلىش"نى مەقسەت قىلغان. رەسمىي مۇسابىقە مەككە مۇكەررەمە، تائىف شەرىق، مەدىنە مۇنەۋۋەرە ۋە جىددە مۇبارەك شەھەرلىرىدىكى 56 تەنتەربىيە سارىيىدا 18 تۈر بويىچە 4-ئاينىڭ 20-كۈنىگىچە ئۆتكۈزۈلگەن بولۇپ، بۇ مۇسابىقە ئىسلام تارىخىدىكى ئەڭ چوڭ كۆلەملىك، شۇنداقلا دۇنيا بويىچە ئولىمپىك تەنتەربىيە مۇسابىقىسىدىن قالسىلا كۆلىمى ئەڭ زور مۇسابىقە ئىكەن. تەنھەرىكەتچىلەرنىڭ ھەممىسى ئەرلەر بولۇپ، تاماشىبىنلار پۈتۈنلەي ھەقسىز مۇسابىقە كۆرگەن.

بۇ قېتىمقى مۇسابىقە ئۈچۈن سەئۇدىي ئەرەبىستانى تەنتەربىيە ئىشچىلار ئۈيۈشمىسى 48 مىليون رىيال (ئالاھەزەل 13 مىليون ئامېرىكا دوللىرى) توپلاپ، 2 يىل تەييارلىق قىلغان. بۇ قېتىمقى مۇسابىقىغە 57 ئىسلام دۆلىتىدىن ئالبانىيە، ئۆزبېكىستان ۋە توگو جۇمھۇرىيىتىدىن باشقا 54 دۆلەت تەنھەرىكەتچىلىرى قاتناشقان. بۇ قېتىمقى مۇسابىقىنى بۇ يىل سەئۇدى ئەرەبىستانىدا ئۆتكۈزۈش 2001-يىلى 6-ئايدا مالى جۇمھۇرىيىتىنىڭ پايتەختى باماكو شەھىرىدە ئۆتكۈزۈلگەن دۇنيا ئىسلام ئەللىرى يىغىنىدا قارار قىلىنغان ئىكەن. 4 يىلدا بىر نۆۋەت ئۆتكۈزۈلىدىغان بۇ مۇسابىقىنىڭ 2009-يىلدىكى 2-نۆۋەتلىكى ئىراندا، 2013-يىلدىكى 3-نۆۋەتلىكى سۇرىيىدە ئۆتكۈزۈلۈش پىلانلىنىپتۇ. (ش)

«قۇرئان كەرىم»نىڭ بەدىئي ئالاھىدىلىكلىرى توغرىسىدا دەسلەپكى ئىزدىنىش*

جارۇللا يۈسۈپ

بسم الله الرحمن الرحيم
(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

II . «قۇرئان كەرىم»نىڭ ئېستېتىك ئالاھىدىلىكلىرى

ئېستېتىكا — ئېستېتىك ئوبيېكت ئۆز ئىچىگە ئالغان گۈزەللىك، گۈزەللىكنىڭ كېلىپ چىقىشى، گۈزەللىكنىڭ تەرەققىياتى، گۈزەللىكنىڭ تۈرى، گۈزەللىكنىڭ كونكرېت ھالەتلىرى، گۈزەللىكنىڭ خۇسۇسىيەتلىرى، گۈزەللىكنىڭ ماھىيىتى ۋە قانۇنىيىتى قاتارلىق مەسىلىلەرنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

«قۇرئان كەرىم»دە ئىنسانغا گۈزەللىك تۈيغۇسى بېغىشلاپ، ئىنسانىنى گۈزەل مەنزىلگە يېتەكلەيدىغان، چىن ئىنسانلىق قەدىر-قىممىتىنى يېتىلدۈرۈشكە ئۈندەيدىغان ۋە ھەيدەكچىلىك قىلىدىغان نۇرغۇن سۈرە-ئايەتلەر بار. بۇ سۈرە- ئايەتلەرنىڭ ئىنسانلارغا بېرىدىغان تەربىيىۋى رولى، ئەھمىيىتى ئىنتايىن زور بولۇپ، ئىنسانلارنى ماددىي ۋە مەنىۋى گۈزەللىككە يېتەكلەيدۇ ۋە ئۇلاردا بۇنىڭغا ئېرىشىش ئىستىكىنى قوزغايدۇ. «قۇرئان كەرىم»نىڭ ئومۇمىي گەۋدىسىدىن ئېيتقاندىمۇ «قۇرئان كەرىم» ئاللاھ تەرىپىدىن ئىنسانلارغا يەتكۈزۈلگەن پەندى-نەسىھەت خاراكتېرىدىكى ساماۋى كىتاب. كونكرېتنى ئېيتقاندا، ئىنسانىنىڭ دىلىنى ئىمان بىلەن نۇرلاندۇرىدىغان، ئىش- ھەرىكىتىدە ياخشى ئەمەللەرنى قىلىپ، گۈزەل ماكان(جەننەت)غا ئېرىشىشكە رىغبەتلەندۈرىدىغان دەرسلىكتۇر.

«قۇرئان كەرىم»دە ئاللاھ ئىنسانلارغا گۈزەللىك تۈيغۇسى بېرىپ، ئىنسانلاردا ئارزۇ- ئىستەك، غايە، ئىرادە، ئەخلاق يېتىلدۈرۈپ، ئىنسانلارنى پارلاق، گۈزەل بولغان نىشان(جەننەتكە ئېرىشىش) ئۈچۈن تىرىشىشقا ئۈندەيدۇ. تۆۋەندە، «قۇرئان كەرىم»نىڭ ئىنسانلارغا گۈزەللىك تۈيغۇسى بېرىپ، گۈزەل مەنزىلگە يېتەكلەش، ئىرادە جەھەتتە چىنىقتۇرۇش، ئەخلاق جەھەتتىن تەربىيىلەش، خۇنۈكلۈك ۋە رەزىللىكتىن سەسكەندۇرۇشتەك ئېستېتىكىلىق ئالاھىدىلىكلىرىنى كۆرۈپ باقايلى:

1. ئىرادە جەھەتتە چىنىقتۇرۇپ، گۈزەل مەنزىل(جەننەت)گە يېتەكلەيدۇ.

«قۇرئان كەرىم»دە كىشىنىڭ ئىشەنچىسىنى ئاشۇرۇپ، ئىرادىسىنى تاۋلايدىغان، غايە تىكلەپ، ئارزۇسىغا يېتىش ئۈچۈن تىرىشىشقا رىغبەتلەندۈرىدىغان، ئۆزىدە يۈكسەك، مۇستەھكەم ئىرادە تىكلەپ ئىككى ئالەم ملىك ھايات نىشانىنى تۇرغۇزۇشقا تۇرتكە بولىدىغان سۈرە-ئايەتلەر خېلى كۆپ ئۇچرايدۇ. مەسىلەن: **"ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار خۇشاللىققا، گۈزەل قارارگاھقا (يەنى جەننەتكە) ئېرىشىدۇ"** {سۈرە«رەئدە» (13-سۈرە)، 29-ئايەت}. **"ئىمان ئېيتقانلار ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار مەغپىرەتكە ۋە ئېسىل رىزىققا (يەنى جەننەتكە)ئېرىشىدۇ"** {سۈرە «ھەج»(22-سۈرە)، 50-ئايەت}. **"ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل قىلغانلارنى چوقۇم ياخشىلار قاتارىغا كىرگۈزىمىز"** {سۈرە «ئەنكەبۇت» (29-سۈرە)، 9-ئايەت}.

بۇ ئايەتلەرنىڭ كىشىلەردە ئىرادە تىكلەش خاھىشىنى شەكىللەندۈرەلەيدىغانلىقى تەبىئىي. چۈنكى، ئايەتتە ئاللاھ ئىنسانلارغا شەرت قويۇپ، شۇ شەرتلەرنى ھازىرلاش بەدىلىگە بېرىدىغان ئەجىر ۋە مۇكاپاتنى ۋەدە قىلغان، يەنى ئاللاھنى بىر، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى پەيغەمبەر دەپ چىن دىلىدىن ئېتىراپ قىلغان، ئاللاھنىڭ ۋەھىيسى بولغان «قۇرئان كەرىم»دە بەلگىلەنگەن، قىلىشقا تېگىشلىك ئەمەللەرنى قىلغانلارنى كاتتا ساۋاب، ئەجىر، مۇكاپات ۋە جەننەتكە مۇيەسسەر قىلىدىغانلىقى توغرىسىدا

*ماقالىنىڭ باش قىسمى ئۆتكەنكى سانىدا

ۋەدە بەرگەن.

بۇ ئايەتلەرنىڭ ئاللاھ تەرىپىدىن ھېچقانداق مۇمكىنچىلىك قويۇلماي، ئېنىق ھۆكۈم شەكلىدە بىۋاستە ئېيتىلىشى كىشىلەردە يۈكسەك مۇستەھكەم ئىرادە تىكلەپ، ئاللاھنىڭ يولىنى تۇتۇش ئىستىكىنى قوزغايدۇ.

ئۇندىن باشقا يەنە «قۇرئان كەرىم»دە تىلغا ئېلىنغان "جەننەت" تەسۋىرىمۇ كىشىلەردە جەننەت ۋە جەننەت مەنزىلىتلىرىگە بولغان قىزىقىش ۋە ئىنتىلىش قوزغاپ، جەننەتكە ئېرىشىش ئۈچۈن تىرىشىش خاھىشىنى قوزغايدۇ. مەسىلەن: **"تەقۋادارلارغا ۋەدە قىلىنغان جەننەتنىڭ سۈپىتى شۇكى، ئۇ يەردە رەنجىگى ئۆزگەرمىگەن سۆدىن ئۆستەڭلەر، تەمى ئۆزگەرمىگەن سۈتتىن ئۆستەڭلەر، ئىچكۈچىلەرگە لەززەت بېغىشلايدىغان مەيدىن ئۆستەڭلەر ۋە ساپ ھەسەلدىن ئۆستەڭلەر بولىدۇ. ئۇلارغا جەننەتتە بەھرىمەن بولىدىغان تۈرلۈك مېۋىلەر بولىدۇ ۋە پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن مەغپىرەت بولىدۇ"** {سۈرە«فاتىر» (35-سۈرە)، 33-ئايەت}. **"ئۇلار ۋە ئۇلارنىڭ جۈپتىلىرى (جەننەتلەرنىڭ) سايىلىرى ئاستىدا تەختىلەرگە يۆلەنگەن ھالدا تۇرىدۇ. ئۇلار ئۈچۈن جەننەتتە (تۈرلۈك) مېۋىلەر بار، ئۇلار ئۈچۈن جەننەتتە (ئۇلارنىڭ) كۆڭلى تارتقان نەرسىلەر بولىدۇ. مېھرىبان پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن (ئۇلارغا) سالام دېيىلىدۇ"** {سۈرە «ياسىن» (36-سۈرە)، 56-، 57-، 58-ئايەتلەر}.

«قۇرئان كەرىم»دە جەننەت تەسۋىرى ئىنتايىن كۆپ ئورۇندا تىلغا ئېلىنغان بولۇپ، جەننەتنىڭ گۈزەل تەسۋىرى كىشىلەرگە جەننەتكە ئېرىشىش، جەننەتنى ئۇلۇغلاش ۋە ئۇنىڭغا قىزىقىش خاھىشىنى شەكىللەندۈرىدۇ. «قۇرئان كەرىم»دە جەننەتنىڭ ئەڭ ئاساسىي سۈپىتى تەرىپلەنگەن جەننەتنى **"ئاستىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدىغان باياشات ۋە گۈزەل جاي"** دەپ ئاتىلىدۇ. مۇشۇ بىر تەسۋىرلا «قۇرئان كەرىم»دە، 35 قېتىم تىلغا ئېلىنغان.

دېمەك، ئاللاھ تائالانىڭ «قۇرئان كەرىم»دە كىشىلەرنى ئىرادە جەھەتتە چىنىقتۇرۇپ، پارلاق مەنزىل(جەننەت) گە ئۇندەيدىغان ئايەتلەرنىڭ كۆپ تىلغا ئېلىنىشى كىشىلەرنى توغرا يولغا، پارلاق مەنزىلگە يېتەكلەش بولۇپ، كىشىدە ئاللاھنىڭ توغرا يولىغا بولغان ئىنتىلىشىنى قوزغاش، ئەڭ مۇھىمى گۈزەللىك تۇيغۇسى بېرىپ، چىن ئىنسانلىق سۈپىتىنى شەكىللەندۈرۈشكە ئىرادە تۇرغۇزۇشنى مەقسەت قىلغان.

2.ئەخلاق جەھەتتىن تەربىيىلەيدۇ.

«قۇرئان كەرىم»دە شەرھلەنگەن ئېتىكا-ئەخلاق قارىشى ئىسلام دىنى دۇنيا قارىشىنىڭ مۇھىم تەركىبى قىسمى بولۇپ، ئۇنىڭ ئالاھىدە ئىدىئولوگىيە شەكلى سۈپىتىدە مۇسۇلمانلار جەمئىيىتىگە كۆرسەتكەن تەسىرى بۇ نۇقتىنى ئىسپاتلايدۇ. «قۇرئان كەرىم»دە ئەخلاقلىق بولۇش ئالاھىدە تىلغا ئېلىنغان مۇھىم تەرەپ بولۇپ، مۇسۇلمانلىق سۈپىتىگە ئىگە بولۇش ۋە ئاخىرەتتە ئاللاھنىڭ ئىلتىپاتىغا نائىل بولۇشنىڭ مۇھىم شەرتلىرىنىڭ بىرى سۈپىتىدە مۇئامىلە قىلىنغان. «قۇرئان كەرىم» سۈرە-ئايەتلىرىدە، ياخشى ئەمەللەرنى قىلىش ئالاھىدە تەشەببۇس قىلىنغان بولۇپ، ياخشى ئەمەللەرنىڭ ئومۇمىي ماھىيىتىدىن قارىغاندىمۇ، يەنىلا ئەخلاقلىق بولۇشقا دەۋەت قىلىش ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان ھەمدە ساۋاپلىق ئىشلارنى قىلىش، يامان ئىشلاردىن ساقلىنىش ئالاھىدە تىلغا ئېلىنىپ، ياخشى ئىشلارنى قىلغۇچىلارنىڭ مەگگۈلۈك باياشات ماكانى جەننەتكە مۇيەسسەر بولالايدىغانلىقى ئېنىق ھۆكۈم قىلىنغان.

«قۇرئان كەرىم» ئەخلاقسىزلىققا ياتىدىغان شەخسىي ھەۋەسكە بېرىلىپ كېتىش، تەكەببۇرلۇق قىلىپ ئۆزىنى چوڭ تۇتۇش، ھاراق ئىچىش، قىمار ئويناش، زىنا قىلىش، يالغان سۆزلەش، ساختا گۇۋاھلىق بېرىش، تۆھمەت قىلىش، لەۋزىدە تۇرماسلىق، باشقىلارنى مازاق قىلىش ۋە چېقىۋېلىش، زاكىلىق قىلىش، يامان نىيەتتە گۇمان قىلىش، باشقىلارنىڭ شەخسىي سىرىنى تىكىلاش ۋە يېيىۋېتىش، باشقىلارنىڭ غەيۋىتىنى قىلىش، باشقىلارغا غەزەپلىنىش، ھەسەتخورلۇق قىلىش، يالغان سۆزلەپ كۆكۈل ئېچىش، سەت چاقچاق قىلىش قاتارلىق ئىللەتلەرنى قاتتىق چەكلەيدۇ. شۇنداقلا بۇلارنى ئاللاھنىڭ ئىرادىسىگە، مۇددىئاسىغا خىلاپ يامان قىلىقلار دەپ قارايدۇ. گۈزەل ئەخلاققا ياتىدىغان پاكىز بولۇش، سەۋرچان بولۇش، ئاتا-ئانىلارغا، ئۇرۇق-تۇغقانلارغا، يېتىم-يېسىرلارغا، نامرات يوقسۇللارغا، يېقىن-يىراقتىكى قۇلۇم-قوشۇنلارغا، ساۋاقداشلارغا، ھەمراھلارغا، قول ئاستىدىكىلەرگە ياخشى مۇئامىلە قىلىش، ياردەم قىلىش، نومۇسچان بولۇش، ئەپۇچان بولۇش، چىدامليق بولۇش، ئەمگەكچان، مەرد بولۇش، باشقىلارغا تەسەللى بېرىش، قايغۇ-ئەلەمگە ئورتاقلىشىش، كەڭ قورساق، سەممىي، ئادىل بولۇش، باشقىلارنى قىينىچىلىقتىن قۇتقۇزۇش، ئىناق-ئىتتىپاق بولۇش، ياخشى دوست تۇتۇش، قائىدە-يوسۇنلارغا ئەھمىيەت بېرىشنى تەكىتلەيدۇ. بۇ ھەرىكەتلەر

ئاللاھنىڭ ئىرادىسىگە ئۇيغۇن بولۇپ، مۆمىن مۇسۇلمان بولۇشنىڭ ئاساسىي شەرتلىرى ھېسابلىنىدۇ.

يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان نۇقتىلار «قۇرئان كەرىم»دە نۇرغۇنلىغان ئايەتلەردە تىلغا ئېلىنغان، كۆپ ساندىكىلىرى كالامدا قانۇنلاشتۇرۇلغان، جەزمەن ئۆز ئەمەلىي ھەرىكىتىدە ئىجرا قىلىنغان، بۇيرۇلغان ئىش ـ ئەمەلدۇر. «قۇرئان كەرىم»دە تىلغا ئېلىنغان ئېتىكا-ئەخلاق نۇقتىلىرى چىن ئىنسان بولۇشنىڭ زۆرۈر شەرتلىرى بولۇپ، ئىنسانىنىڭ مەنىۋى دۇنياسىنى بېيىتىپ، ھەقىقىي گۈزەللىككە ئىگە قىلىدىغان نۇقتىلاردۇر. قىلماسلىققا بۇيرۇلغان ۋە قىلىش تەلەپ قىلىنغان بۇ ئەمەلەر ئىنسان ھەرىكەت پائالىيىتىنىڭ مىزانى بولۇش بىلەن، كىشىلەرگە كۆرسىتىلگەن ئەخلاقى ئۆلچەملەر بولۇپ، بۇ ئۆلچەملەرگە تولۇق ئەمەل قىلىپ، ئۆزىنى ھەر ۋاقىت بۇ ئۆلچەملەر بىلەن باھالاپ تۇرۇش تەكتىلەنگەن. ئىسلام دىنى: ئاللاھنى بىر ۋە مەۋجۇت، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى بەرھەق پەيغەمبەر دەپ ئېتىراپ قىلغان كىشىلەر بۇ نۇقتىلارنى ئۆزلىرىدە يېتۈلدۈرسە كامىل مۇسۇلمانلىق مەقامىغا يېتىدۇ، دەپ قارايدۇ.

ئەخلاقلىق بولۇشقا ئۇندەش، ئەخلاقلىق بولۇشنى تەكتىلەش «قۇرئان كەرىم» تەرغىپ قىلماقچى بولغان مۇھىم كاتېگورىيە بولۇش سۈپىتى بىلەن ئىنسانىنىڭ ئەخلاقلىق، پەزىلەتلىك بولۇشىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ. ئىنسانلارنىڭ سەرخىلى، پەيغەمبەرلەرنىڭ خاتىمىسى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئاللاھ ئاتا قىلغان ئەخلاقى بىلەن مەنىۋىيىتىنى بېيىتىپ ، گۈزەللىككە تولغان شەخس ئىدى. شۇڭا، ئاللاھ تائالا «قۇرئان كەرىم»دە: "**(ئى مۇھەممەد!) سەن ھەقىقەتەن بۈيۈك ئەخلاققا ئىگىسەن**" {سۈرە«قەلەم» (68-سۈرە)، 4-ئايەت} دەپ تەرىپلىگەن. ئاللاھ تائالا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا بۇيۇك ئەدەب-ئەخلاق، پەزىلەت بېرىپ، ئۇنى پەيغەمبەر قىلىپ ئىنسانىيەتكە ئەۋەتتى. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئاللاھنىڭ ۋەھىيسىنى ئىنسانىيەتكە يەتكۈزگەنلىكى ۋە ئۇنىڭدىكى ئاللاھ بۇيرۇغان ئىش-ھەرىكەتلەرنى قىلغانلىقى ۋە ئۆزىدە يېتۈلدۈرگەنلىكى بىلەن دۇنياۋى بۇيۇك شەخس، شۇنداقلا، ئۆز ئەدەب-ئەخلاقى بىلەنمۇ ئىنسانىيەتكە ئۈلگە بولالىغان شەخس. دېمەك، ئىسلام دىنى ئەخلاقلىق بولۇشنى تەكتىلەيدىغان دىن، «قۇرئان كەرىم»مۇ ئەخلاقلىق بولۇشقا ئۇندەيدىغان ۋە بۇيرۇيدىغان پەندى-نەسىھەت خاراكتېرىدىكى ئەدەپ-ئەخلاق دەرسلىكى بولۇپ، ئۆزىنىڭ مەنىۋىيىتىنى گۈزەل ئەخلاق بىلەن گۈزەللەشتۈرگەن ئىنسانىنى مۆمىن مۇسۇلمانلىق سالاھىيىتىگە ئىگە دەپ قارايدۇ.

3. خۇنۇكلۇك ۋە رەزىللىكتىن سەسكەنمۇرۇپ، گۈزەللىككە ئىنتىلمۇرىدۇ.

«قۇرئان كەرىم» كىشىلەرگە نىسبەتەن ئېستېتىك تەربىيە ئاتا قىلىپ، ماھىيەتنى گۈزەللەشتۈرۈشنى مۇددىئا قىلىدۇ. «قۇرئان كەرىم» بۇ نۇقتىنى شەرھلەشتە، پەلسەپىۋى قائىدە- قانۇنىيەتلەرنى تەكتىلەش بىلەنلا كۇپايىلەنمىگەن، گۈزەللىكنى نوقۇل پەندى-نەسىھەتنىڭ ئوبيېكتى قىلىۋالمىغان، بەلكى، گۈزەللىك تەربىيىسىنى ئىنتايىن ئۇستىلىق بىلەن ئىپادىلەپ، كىشىلەرگە بولغان تەسىر قىلىش ۋە قوبۇل قىلدۇرۇشچانلىقنى ئۆستۈرۈشتە ئۆزگىچە ئۇسلۇبلار بىلەن بايان قىلىپ بەرگەن، نەتىجىدە بۇ خىل ئىپادىلەش ئۇسۇلىنىڭ ئۇنۇمى ئىنتايىن يۇقىرى بولغان. شۇنداقلا، «قۇرئان كەرىم»دە گۈزەللىكنىڭ ئەكسى بولغان خۇنۇك، رەزىللىكلەرمۇ بەلگىلىك دەرىجىدە تىلغا ئېلىنىپ، كىشىلەرنىڭ گۈزەللىككە بولغان تونۇشى ۋە چۈشەنچىسى تاكامۇللاشتۇرۇلغان. بۇ ئاساسلىقى «قۇرئان كەرىم»دە تەسۋىرلەنگەن پېرسونا ژلار ئوبرازى، دوزاخقا كىرىدىغانلار بىلەن جەننەتكە مەنسۇپ ئادەملەر، قىيامەت كۈنىدىكى كىشىلەرنىڭ ھالىتى، جەننەت ۋە دوزاخ مەنزىرىسى ۋە ئۇلارغا تەۋە كىشىلەرنىڭ ئەھۋالى تەسۋىرلەنگەن سۈرە- ئايەتلەردە ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان. تۆۋەندە، بۇ نۇقتىلار ئۈستىدە قىسقىچە توختىلىپ ئۆتىمىز.

1) «قۇرئان كەرىم» دە تەسۋىرلەنگەن پېرسونا ژلار ئوبرازى

ئاللاھ تائالا « قۇرئان كەرىم»دە تەسۋىرلىگەن پېرسونا ژلار ئىچىدە خۇنۇك، رەزىل ماھىيىتى بىلەن كىشىلەرنى يىرگەندۈرىدىغان ئوبرازلار خېلى كۆپ. مەسىلەن: ئىبلىس، پىرئەۋن، قارۇن ئوبرازلىرىدىكى رەزىللىك، خۇنۇكلۇك بىزنى غەزەپلەندۈرۈپ، ئاللاھقا ئاسىيلىق قىلغان بۇ سەلبىي ئوبرازلارنىڭ يىرگىنىچلىك خاراكتېرى بىزنى سەسكەندۈرىدۇ. ئىبلىسنىڭ ئاللاھنىڭ بۇيرۇقىغا قارشىلىق قىلىپ، پەرۋەردىگارىدىن يۈز ئۆرۈشى، مەككۇلۇك لەنەتكە قېلىشى، پىرئەۋننىڭ ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى ۋە مۆجىزىلىرى ئالدىدا ھەقنى ئېتىراپ قىلماي ئاللاھقا ئاسىيلىق قىلىشى، ئاللاھقا ئۆزىنى شېرىك كەلتۈرۈشى بىزنى غەزەپلەندۈرسە، قارۇننىڭ ئاللاھ ئاتا قىلىپ بەرگەن مال-دۇنياغا شۈكرى قىلماي، مال دۇنياغا ئېرىشىش ئارزۇسىنى ئاللاھقا ھەمدۇ- سانا ئېيتىش ئورنىغا

دەسسىتىشى، ئاچكۆز، تويماس، ياۋۇزلۇقى، نەپسانىيەتچىلىكى بىزنى يىرگەندۈرىدۇ. بۇنىڭ ئەكسىچە، پىرئەۋن ۋە قارۇن بىلەن ھەققانىيەت، ئادالەت ئۈستىدە كۆرەش قىلىپ، ھاردىم-تالدىم دېمەي ئاللاھنىڭ ھەق-توغرا يولىنى تەرغىپ قىلغان، ئاللاھنىڭ توققۇز مۆجىزىسىگە نائىل بولغان مۇسا ئەلەيھىسسالامغا بولسا ھۆرمىتىمىز ھەسسىلەپ ئاشىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ مەرد، كەڭ قورساق، قورقماس، قەيسەر، باتۇر ئوبرازى بىزنى سۆيۈندۈرىدۇ. مۇسا ئەلەيھىسسالام خاراكتېرىدىكى گۈزەللىك، ئىلغار، ئىجابىي تەرەپلەر مۇسا ئەلەيھىسسالام ئوبرازىنى تېخىمۇ يارقىنلاشتۇرىدۇ.

دېمەك، «قۇرئان كەرىم»دە تەسۋىرلەنگەن پېرسوناژلار پۈتۈنلەي ئىجابىي شەخسلەرلا بولماستىن، سەلبىي شەخسلەرمۇ سۈرەتلەنگەن. ئىجابىي شەخسلەر بىلەن سەلبىي شەخسلەر يانداشتۇرۇلۇپ ۋە كىرىشتۇرۇلۇپ تەسۋىرلەنگەن. بۇنداق تەسۋىرلەشنىڭ ئەھمىيىتى ۋە رولىنى تۆۋەندىكى نۇقتىلار بويىچە كۆرسىتىش مۇمكىن.

① ئاللاھ «قۇرئان كەرىم»دە سەلبىي شەخسلەرنى تەسۋىرلەش ۋە ئۇلارنىڭ خۇنۇك، رەزىل ئوبرازىنى سۈرەتلەش ئارقىلىق، ئىجابىي شەخسلەرنىڭ(ئاللاھنىڭ توغرا، ھەق يولىدا ماڭغۇچىلارنىڭ) روھىي گۈزەللىكىنى، چىن ئىنسانلىق ماھىيىتىنى ۋە گۈزەل خاراكتېر، ئوبرازىنى تېخىمۇ يورۇتىدۇ. كىشىلەرنى ئۇلاردىن ئۆگىنىشكە، ئۇلارنى ئۇلۇغلەشقا چاقىرىدۇ.

② كىشىلەرنى سەلبىي شەخسلەرنىڭ خۇنۇك، رەزىل ماھىيىتىنى تونۇپ يېتىپ، ئۇلاردەك ئېچىنىشلىق تەقدىر، ھالاكەتلىك ئاقىۋەتكە قېلىشتىن ئاگاھلاندۇرىدۇ. ئەگەر سەلبىي شەخسلەرنىڭ خۇنۇك ئوبرازى گەۋدىلەندۈرۈلمىگەن بولسا، ئىجابىي شەخسلەرنىڭ ئىلغار تەرەپلىرى، گۈزەل خاراكتېرى ئالاھىدىلىكى ئۇنچۇالا تولۇق ئىپادىلەنمىگەن، قۇرئان ئوقۇغۇچىلارغا تەسىر كۆرسىتەلمىگەن، ئۇلارنى سۆيۈندۈرەلمىگەن بولاتتى.

2) «قۇرئان كەرىم»دىكى شەيئىلەر تەسۋىرى

«قۇرئان كەرىم»دە تەسۋىرلەنگەن شەيئىلەر ئىچىدىمۇ خۇنۇكلۈك، رەزىللىك ئىپادىسىنى تاپقان ئوبىكتلار ئاز ئەمەس، بۇ شەيئىلەرنىڭ خۇنۇك، رەزىل تەرەپلىرىمۇ بىزنى ئوخشاشلا يىرگەندۈرۈپ، گۈزەللىككە، ئىلغارلىققا يۈزلىنىشكە دەۋەت قىلىدۇ. تۆۋەندە، بىز نۇقتىلىق قىلىپ «قۇرئان كەرىم»دە سۈرەتلەنگەن "دوزاخ"، "جەننەت" تەسۋىرىنى كۆرۈپ ئۆتىمىز.

"دوزاخ" ۋە "جەننەت"، «قۇرئان كەرىم»دە كۆپ سۈرىلەردە تىلغا ئېلىنغان. «قۇرئان كەرىم»دە دوزاخ ئەڭ قورقۇنچلۇق جاي بولۇپ، دوزاخ تەسۋىرلەنگەن ئايەتلەرنى ئوقۇغان كىشىنىڭ تېنى شۇركىنىدۇ. مەسىلەن: **"بەتبەختلەرگە كەلسەك، ئۇلار دوزاخقا كىرىدۇ،ئۇلار دوزاختا(ئېشەك ھاڭرىغاندەك) توۋلاپ ناله- پەريات چېكىدۇ"**{سۈرە «ھۇد» (11-سۈرە)، 106-ئايەت}؛ **"ئۇلارنى ئۇستىدىنمۇ قاتمۇقات ئوت، ئاستىدىنمۇ قاتمۇقات ئوت ئورىۋالىدۇ"**{سۈرە «زۇمەر» (39-سۈرە)، 16-ئايەت}؛ **"ئاندىن ئۇنى ئۇزۇنلۇقى 70 گەز كېلىدىغان زەنجىر بىلەن باغلايدۇ"**{سۈرە «ھاققە» (69-سۈرە)، 32-ئايەت}؛ **"ئۇلارنىڭ باشلىرى ئۇستىدىن يۇقىرى ھارارەتلىك قاينىقسۇ قويۇلىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ئىچ- باغرى ۋە تېرىلىرى ئېرىتىلىدۇ"**{سۈرە «ھەج» (22-سۈرە)، 19-، 20-ئايەتلەر}؛ **"ئۇلار تۆمۈر توقماقلار بىلەن ئۇرۇلىدۇ"**{سۈرە «ھەج» (22-سۈرە)، 21-ئايەت}؛ **"ئۇنىڭغا يىرىڭدىن باشقا تاماق يوقتۇر"**{سۈرە «ھاققە» (69-سۈرە)، 36-ئايەت}.

بۇ ئايەتلەرنى ئوقۇغىنىمىزدا، دوزاخنىڭ دەھشەتلىك ھالىتى ۋە مۇدھىش مەنزىرىسىدىن تېنىمىز شۇركىنىدۇ. دوزاخ ئازابىنىڭ دەھشەتلىك كۆرۈنۈشىدىن يۈرىكىمىز سىقىلىدۇ. بۇنىڭ بىلەن ۋۇجۇدىمىزدا، دوزاخنىڭ خۇنۇك قىياپىتى، ئازاب، مۇشەققەتلىك ھالىتىدىن ئەنسىرەش، قورقۇش شەكىللىنىدۇ. شۇنداقلا، دوزاخ ئازابىغا گىرىپتار بولۇشتىن ساقلىنىش ھېسسىياتى پەيدا بولىدۇ.

قىسقىچە ئېيتقاندا، دوزاخنىڭ ئازاب ۋە مۇشەققەت بىلەن تولغان ماھىيىتى ئىنسانلارنى سەسكەندۈرىدۇ. مەڭگۈ بايىاشاتلىق، گۈزەللىك ۋە ياخشىلىق بىلەن تولغان ماكان — جەننەتكە ئىنتىلىش ئارزۇسىنى كۈچەيتىدۇ.

ئاللاھ تائالا «قۇرئان كەرىم»دە "جەننەت" توغرىسىدا مۇنداق دېگەن: **"شۇبھىسىزكى، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنىڭ مەنزىلگاھى فىردەۋس جەننەتلىرى بولىدۇ"**{سۈرە «كەھف»(18-سۈرە)، 107-ئايەت}؛ **"ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى ئاستىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىمىز، ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ، ئۇيەردە ئۇلارغا پاك جۈپتىلەر بولىدۇ، ئۇلارنى جەننەتنىڭ مەڭگۈلۈك سايىسىدە داخىل قىلىمىز"**{سۈرە «نىسا» (4-سۈرە)، 57-ئايەت}؛ **"ئۇلارنى**

(ئاخىرى 47-بەتتە)

ئىسلامدا تەقۋادارلىق توغرىسىدا

ئادىل ھاجى كېرەم

بسم الله الرحمن الرحيم
(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

" تەقۋا " ئەرەبچە سۆز بولۇپ، خاس مەنىسىدە " گېپى ئاز " دېگەن مەنىنى ، كەڭ دائىرىدە "ئۆزىنى پاك ساقلاش، ھەزەر ئەيلەش، زىيانلىق ۋە مەكروھ-قاباھەتلىك نەرسىلەردىن يىراق تۇرۇش" دېگەن مەنىلەرنى ئىپادىلەيدۇ. شەرئىەتتىكى ئىستېمال مەنىسىدە " ئاللاھقا تائەت-ئىبادەتتە بولۇش، ئاللاھنىڭ ئەمرى-پەرمانىغا بويسۇنۇش، يامان ئىشلاردىن يىراق تۇرۇش، ئاللاھنىڭ ئازابىدىن ۋە ھېسابىدىن قورقۇش " دېگەنلىكتىن ئىبارەت.

تەقۋا سۆزى «قۇرئان كەرىم»دە جەمئىي 258 قېتىم زىكىر قىلىنغان بولۇپ، جانابى ئاللاھ 70 ئايەتنى بەندىلەرگە ئەمرى-پەرمان شەكلىدە نازىل قىلغان. خۇددى «قۇرئان كەرىم»دە دېيىلگەندەك: **"ئى مۆمىنلەر! ئاللاھدىن قورقۇڭلار، راستچىللار بىلەن بىللە بولۇڭلار"**{سۈرە«تەۋبە»، 9-سۈرە، 119-ئايەت}.

«قۇرئان كەرىم» يەنە مۇتتەقىيلەر (يەنى تەقۋادارلار)نىڭ سۈپەتلىرىنى بايان قىلىپ، مۇسۇلمانلارنى ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىگە ئۇلگە قىلىشقا رىغبەتلەندۈرگەن. بۇ ھەقتە «قۇرئان كەرىم»دە مۇنداق دېيىلگەن: **"ئۇلار (تەقۋادارلار) غەيبكە ئىشىنىدۇ، نامازنى ئادا قىلىدۇ، ئۇلار بىز بەرگەن مال-مۈلۈكتىن (خۇدا يولىغا) سەرپ قىلىدۇ، ئۇلار سىلىگا نازىل قىلىنغان كىتابقا، سەندىن ئىلگىرىكى (پەيغەمبەرلەرگە) نازىل قىلىنغان كىتابلارغا ئىشىنىدۇ ۋە ئاخىرەتكە شەكسىز ئىشىنىدۇ"** {سۈرە «بەقەرە» (2-سۈرە)، 3—4-ئايەتلەر}.

تەقۋادار مۇسۇلمان ھەمىشە ھۆزۈر قەلب بىلەن ئاللاھنىڭ ئەزەمىتى ۋە پەزلى-كەرىمگە كۆپ ھەمدىلەرنى ئېيتىدۇ، ئۆزلىرىنى گۇناھى كەبىرەلەردىن يىراق تۇتۇپلا قالماي ھەتتا گۇناھى سەغىرەلەردىنمۇ پاك بولۇپ تۇرۇشقا تىرىشىدۇ.

تەقۋادارلىق يەنە ئىسلامىي پەزىلەت، ئىجابىي ئەمەللەر ۋە تائەت-ئىبادەتلەر بىلەن ئۆز مەنىسىنى تېخىمۇ قۇۋۋەتلەيدۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا «قۇرئان كەرىم»دە تەقۋادارلىق ئۈستىدە ئومۇملاشتۇرۇپ مۇنداق دەيدۇ: **"سىلەرنىڭ كۈن چىققان ۋە كۈن پاتقان تەرەپكە يۈز كەلتۈرۈشۈڭلارنىڭ ئۆزىلا ياخشى ئەمەلگە ياتمايدۇ، بەلكى ئاللاھقا، ئاخىرەت كۈنىگە، پەرىشتىلەرگە، كىتابقا (يەنى ئاللاھ نازىل قىلغان كىتابلارغا)، پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش، ئاللاھنى سۆيۈش يۇزىسىدىن خىش-ئەقرىبالارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبن سەبىللەرگە(يەنى پۇل-مېلىدىن ئالاقىسى ئۈزۈلۈپ قالغان مۇساپىرلارغا)، سائىللارغا ۋە قۇللارنىڭ ئازادلىقىغا ئېرىشىشىگە پۇل-مال يارەم بېرىش، نامراز ئوقۇش، زاكات بېرىش، ئەھدىگە ۋاپا قىلىش، يوقسۇزلۇقتا، كېسەلدىكە ۋە (ئاللاھنىڭ يولىدا قىلىنغان) ئۇرۇشقا بەرداشلىق بېرىش ياخشى ئەمەلگە كىرىدۇ. ئەنە شۇلار (يەنى يۇقىرىقى سۈپەتلەرگە ئىگە كىشىلەر) (ئىماندا) راستچىل ئادەملەردۇر، ئەنە شۇلار تەقۋادار ئادەملەردۇر"**{سۈرە «بەقەرە»(2-سۈرە)، 177-ئايەت}.

تەقۋادارلىق ئىسلامدا زور مەرتىۋىگە ئىگە بولغاچقا، جانابى ئاللاھنىڭ ئادەم ئەۋلادلىرىغا قىلغان تۇنجى نەسىھىتى تەقۋادار بولۇش ئۈستىدە بولغان: **"ئى ئادەم بالىلىرى! سىلەرگە بىز ھەقىقەتەن ئەۋرىتىڭلارنى ياپىدىغان لىباسنى ۋە زىننەتلىنىدىغان لىباسنى چۈشۈردۇق، تەقۋادارلىق لىباسى ئەڭ ياخشىدۇر"**{سۈرە«ئەئراف»(7-سۈرە)، 26-ئايەت}. جانابى ئاللاھ يەنە مۇسۇلمانلارغا ۋە ئىلگىرى ساماۋى كىتاب بېرىلگەن ئۈممەتلەرگە تەقۋادارلىقنى ئەمرى قىلغان: **"سىلەردىن ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەنلەرگە (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغا) ۋە سىلەرگە ئاللاھقا تەقۋادارلىق قىلىشنى تەۋسىيە قىلدۇق"**{سۈرە«نىسا»(4-سۈرە)، 131-ئايەت}.

"راستلا ئاللاھنىڭ دوستلىرىغا (ئاخىرەتتە ئاللاھنىڭ ئازابىدىن) قورقۇش، (دۇنيادا قولدىن كەتكۈزۈپ قويغانغا) قايغۇرۇش يوقتۇر، ئۇلار ئىمان ئېيتقان ۋە تەقۋادارلىق قىلغانلاردۇر" {سۈرە«يۇنۇس»(10-سۈرە)، 62-، 63-ئايەتلەر}. «قۇرئان كەرىم»دە بەندىلەر ئىچىدىكى ئەڭ تەقۋادار بولغانلار ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ئەڭ ھۆرمەتلىك بولغانلار دېگەن ئېتىبار بىلەن يۈكسەلدۈرۈلگەن. "ھەقىقەتەن ئەڭ تەقۋادار بولغانلىرىڭلار ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ئەڭ ھۆرمەتلىك ھېسابلىنىسىلەر (يەنى كىشىلەرنىڭ بىر-بىرىدىن ئارتۇق بولۇشى نەسەب بىلەن ئەمەس، تەقۋادارلىق بىلەن بولىدۇ)" {سۈرە«ھۇجۇرات»(49-سۈرە)، 13-ئايەت}. جەننەتتە تەقۋادارلارنىڭ يۇرتى دېگەن سۆزىنى بىلەن سۆزىتلەنگەن: "ياخشى ئىش قىلغۇچىلار بۇ دۇنيادا مۇكاپاتلىنىدۇ، ئاخىرەت يۇرتى (ئۇلار ئۈچۈن تېخىمۇ) ياخشىدۇر، تەقۋادارلارنىڭ يۇرتى راستلا نېمىدېگەن گۈزەل!" {سۈرە«نەھل»(16-سۈرە)، 30-ئايەت}. "بەندىلىرىمىز ئىچىدىكى تەقۋادارلارغا بىز مىراس قىلىپ بېرىدىغان جەننەت ئەنە شۇ" {سۈرە«مەريەم» (19-سۈرە)، 63-ئايەت}.

«قۇرئان كەرىم»دە تەقۋادارلىق يۇقىرىدىكى مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغاندىن باشقا يەنە تۆۋەندىكى بىر قانچە جەھەتلەردىمۇ ئىپادىلىنىپ كەلگەن:

1. خۇسۇمەتچىلەرگە ئادىل بولۇش جەھەتتە: "ئى مۆمىنلەر! ئاللاھنىڭ (ھەقلىرىنى) ئادا قىلىشقا تىرىشىڭلار، ئادىللىق بىلەن گۇۋاھلىق بېرىڭلار، بىرەر قەۋمگە بولغان ئۆچمەنلىكىڭلار (ئۇلارغا) ئادىل بولماسلىقىڭلارغا سەۋەب بولمىسۇن، (دۈشمىنىڭلارغا) ئادىل بولۇڭلار، بۇ (يەنى ئۇلارغا ئۆچمەن تۇرۇپ ئادىل بۇلۇشۇڭلار) تەقۋادارلىققا ئەڭ يېقىندۇر، ئاللاھدىن قورقۇڭلار، ئاللاھ ھەقىقەتەن قىلمىشىڭلاردىن خەۋەرداردۇر" {سۈرە«مائىدە»(5-سۈرە)، 8-ئايەت}.

2. كىشىلەر بىلەن بولغان ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە: "ئى مۆمىنلەر! جازانىنى قاتمۇقات ئاشۇرۇپ يېمەڭلار، مەقسىتىڭلارغا ئېرىشىش ئۈچۈن ئاللاھدىن (نەھيى قىلغان ئىشلارنى تەرك ئېتىپ) قورقۇڭلار" {سۈرە«ئال ئىمران»(3-سۈرە)، 130-ئايەت}.

3. ھالال بىلەن ھارام مەسلىسىدە: "(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، گەرچە ھارامنىڭ كۆپلۈكى (ئى تىڭشىغۇچى) سېنى ئەجەبلەندۈرسىمۇ، ھارام بىلەن ھالال باراۋەر ئەمەس. ئى ئەقىل ئىگىلىرى! نىجات تېپىشىڭلار ئۈچۈن ئاللاھدىن قورقۇڭلار" {سۈرە«مائىدە»(5-سۈرە)، 100-ئايەت}.

ئاللاھقا تەقۋادار بولغان مۆمىن مۇسۇلمان ناھايىتى كۆپ مۇكاپاتلارغا ۋە ساۋابلارغا مۇشەررەپ بولالايدۇ. مەسىلەن:

1. ئاللاھ بىلەن بىللە بولۇش شاراپىتىگە مۇشەررەپ بولالايدۇ. "ئاللاھ ھەقىقەتەن تەقۋادارلىق قىلغۇچىلار ۋە ياخشى ئىش قىلغۇچىلار بىلەن بىللىدۇر" {سۈرە«نەھل»(16-سۈرە)، 128-ئايەت}.

2. ئاللاھ دوست تۇتقان بەندىلەر قاتارىدىن بولالايدۇ. "ئەھمىگە ۋاپا قىلغان ۋە گۇناھتىن ساقلانغانلار (ئاللاھ دوست تۇتقان كىشىلەردۇر)، چۈنكى ئاللاھ تەقۋادارلارنى ھەقىقەتەن دوست تۇتىدۇ" {سۈرە«ئال ئىمران»(3-سۈرە)، 76-ئايەت}.

3. ئاللاھنىڭ ياردىمىگە مۇيەسسەر بولالايدۇ. "مۇسا ئۆز قەۋمىگە: 'ئاللاھدىن مەدەت تىلەڭلار، سەۋر قىلىڭلار، يەر يۈزى ھەقىقەتەن ئاللاھنىڭ مۇلكىدۇر، (ئاللاھ) ئۇنىڭغا بەندىلىرىدىن ئۆزى خالىغان كىشىلەرنى ۋارىس قىلىدۇ؛ ياخشى ئاقىۋەت تەقۋادارلارغا مەنسۇپ' دېدى" {سۈرە «ئەئراف» (7-سۈرە)، 128-ئايەت}.

4. ئاللاھنىڭ رەھمىتىگە ۋە ھىدايىتىگە ئېرىشەلەيدۇ. "ئى ئىمان ئېيتقان كىشىلەر! ئاللاھدىن قورقۇڭلار، ئاللاھقا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان ئېيتىڭلار، ئاللاھ سىلەرگە رەھمىتىدىن ئىككى ھەسسە بېرىدۇ، سىلەرگە سىلەر (ئاخىرەتتە پىلسىراتتا) ماڭىدىغان نۇرنى پەيدا قىلىدۇ، سىلەرگە مەغپىرەت قىلىدۇ، ئاللاھ بەكمۇ مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر" {سۈرە«ھەدىد»(57-سۈرە)، 28-ئايەت}.

ئومۇمەن، «قۇرئان كەرىم» ۋە ھەدىس شەرىپلەردە تەقۋادارلىق ۋە ئۇنىڭ ئىسلامدىكى مەرتىۋىسى ئۇستىدە نۇرغۇن ئايەت ۋە ھەدىسلەر زىكىر قىلىنغان. ئاللاھ تائالا مۇسۇلمانلارنىڭ دىنىي ئىبادەت ۋە دۇنياۋى مۇئامىلىلەردە ھەرۋاقىت تەقۋادارلىقنى ئۆزلىرىگە ئۇلگە قىلىشلىرىنى چاقىرىق قىلىدۇ. "ئى مۆمىنلەر! ئاللاھقا لايىق رەۋىشتە تەقۋادارلىق قىلىڭلار، پەقەت مۇسۇلمانلىق ھالىتىڭلار بىلەنلا ۋاپات بولۇڭلار" {سۈرە« ئال ئىمران»(3-سۈرە)، 102-ئايەت}. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇ: "سەن نەدىلا بولمىغىن ئاللاھقا تەقۋادارلىق قىلغىن" دېگەن (دارەمىي رىۋايەت قىلغان).

غۇسلى تاھارەت توغرىسىدا سوئال-جاۋابلار

شىھابىدىن ئابدۇلئەھەد دامۇللا ھاجى

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

س : غۇسلنىڭ سۆز مەنىسى نېمە ؟

ج :غۇسلى ئەرەبچە "غسل" دېگەن سۆزنىڭ ئاھاڭ تەرجىمىسى بولۇپ، سۇنىڭ شەيئى ئۈستىدە ئاققانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

س : غۇسلنىڭ دىنىي مەنىسى نېمە ؟

ج : ئېغىزنى غەر-غەر قىلىپ چايقاش، ئىستىنشاق قىلىش يەنى بۇرۇنغا دىماغقىچە سۇ بېرىپ، بېسىم بىلەن چىقىرىپ تاشلاش ۋە پۈتۈن بەدەننى ئالا قويماي يۇيۇش.

س :غۇسلى نەچچە تۈرگە بۆلۈنىدۇ؟

ج:غۇسلى پەرز غۇسلى ۋە سۇننەت غۇسلىدىن ئىبارەت ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

س :پەرز غۇسلى بىلەن سۇننەت غۇسلىنىڭ پەرقى نېمە؟

ج :پەرز غۇسلى بىلەن سۇننەت غۇسلىنىڭ تەرتىپى، قائىدىسى ئوخشاش، پەقەت پەرز ۋە سۇننەت دەپ ئايرىپ ھۆكۈم قىلىش جەھەتتە ئوخشاشمايدۇ.

س: قانداق ئەھۋال ئاستىدا غۇسلى قىلىش پەرز بولىدۇ ؟

ج: تۆۋەندىكى ئەھۋاللارنىڭ بىرەرسى يۈز بەرسە، چوڭ تاھارەتسىزلىك شەكىللىنىپ، غۇسلى قىلىش پەرز بولىدۇ:

1-ئەر بولسۇن ياكى ئايال بولسۇن ئۇيقۇ ياكى ئويغاق ھالەتتە شەھۋەت بىلەن مەنىي تۆككەن بولسا؛

2-ئىككى خەتنەگاھ ئۇچراشسا، يەنى ئەر كىشى ھەشەفە (زەكەر ئۇچى، خەتنە قىلىنغان قىسمى)نى ئايال كىشىنىڭ ئالدى-كەينىگە، ئەرنىڭ كەينىگە كىرگۈزسە(يەنى ئىسلامدا ئېغىر گۇناھ ھېسابلىنىدىغان بەچچىۋازلىق قىلسا)، مەيلى مەنىي تۆكسۇن، تۆكمىسۇن، بۇ خىل ئەھۋالدا ئىككىلا تەرەپنىڭ غۇسلى قىلىشى پەرز(يۇقىرىقى ئىككى خىل ئەھۋالدا كىشى مەيلى ئەر بولسۇن ياكى ئايال بولسۇن جۇنۇپ بولغان بولىدۇ)؛

3- ھەيزدارنىڭ ھەيزى توختىغان بولسا؛

4- نىفاسدارنىڭ نىفاسى(تۇغۇتتىن كېيىن كەلگەن خۇن) توختىغان بولسا؛

5- مۇسۇلمان ئادەم ئۆلۈپ كەتسە (شەھىد بۇنىڭ سىرتىدا)؛

6- غەيرى مۇسۇلمان ئىسلام دىنىغا كىرسە.

س: جەنابەت (جۇنۇپلۇق)دېگەن نېمە؟

ج: غۇسلى قىلىش پەرز بولىدىغان يۇقىرىقى ئالتە خىل ئەھۋالنىڭ بىرىنچى ۋە ئىككىنچى ھالىتىدە بولۇش جەنابەت دەپ ئاتىلىدۇ.

س: جۇنۇپ دېگەن نېمە ؟

جەنابەت ھالىتىدە بولغۇچى ئادەم جۇنۇپ دېيىلىدۇ.

س: مەزى(مەنىدىن سۈيۇقراق ئىسپېرما)ۋە ۋەدى(مەزىدىن سۈيۇقراق ئىسپېرما) چىققان بولسا غۇسلى قىلىش پەرز بولامدۇ ؟

ج:پەرز بولمايدۇ، بىراق بۇ ئىككىسى كىچىك تاھارەتنى سۇندۇرىدۇ (غۇسلى ئادەتتە چوڭ تاھارەت دەپ ئاتىلىدۇ).

س: سۇننەت غۇسلى دېگەن نېمە ؟

ج: غۇسلى قىلىشنى پەرز قىلىدىغان يۇقىرىقىدەك ئەھۋال يۈز بەرمىگەن ئەھۋالدا، جۈمە، ئىككى ھېيت، ھەجگە ئىھرام باغلاش ۋە ئەرەفە كۈنى ئەرەفاتتا ۋۇقۇف قىلىش(تۇرۇش)ئۈچۈن غۇسلى قىلىش سۇننەتتۇر.

س: غۇسلنىڭ پەرزلىرى قايسىلار ؟

ج: 1-ئېغىزنى ھەلقۇمغىچە غەر-غەر قىلىپ چايقاش؛

2-بۇرنىغا دىماغقا يەتكۈزۈپ سۇ بېرىش؛

3-پۈتۈن بەدەننى بىر قېتىم يۇيۇش.

س :غۇسلدىكى پەرزلەرنىڭ تەپسىلاتى قايسىلار ؟

ج : 1-ئاغزىنى چايقاش؛

2-بۇرنىغا سۇ بېرىش؛

3-بەدەننى بىر قېتىم يۇيۇش؛

4- مۇمكىن بولغان ئەھۋالدا ئەرلىك ئەزانىڭ پۇپۇكى ياكى قاتلىقىنىڭ ئىچىنى يۇيۇش؛

5- كىندىكىنى سۇ ئۆتكۈزۈپ يۇيۇش؛

6-پۈتمىگەن (يارا ياكى باشقا سەۋەبلەر بىلەن ئېچىلىپ قالغان) تۆشۈكنى يۇيۇش؛

7- ئايال كىشىنىڭ ئۆرۈلگەن چېچىنىڭ ئىچىنى يەنى چاچنىڭ تېگىنى سۇ يەتكۈزۈپ ھۆللەش(ئەر كىشى چېچى ئۆرۈگلۈك بولسا چۈۋۈپ يۇيۇش كېرەك)؛

8-ساقالنى تېگىگە، يەنى ساقال چىققان تېرىگە سۇ ئۆتكۈزۈپ يۇيۇش؛

9-بۇرۇتنى تېگىگە سۇ ئۆتكۈزۈپ يۇيۇش؛

10- قاشنى تېگىگە سۇ ئۆتكۈزۈپ يۇيۇش؛

11-ئايالىق جىنسىي ئەزانىڭ تاشقىرى تەرىپىنى يۇيۇش.

(بۇ 11 پەرز تەپسىلاتى يۇقىرىدىكى ئۈچ پەرزنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ)

س: غۇسلنىڭ سۈننەتلىرى قايسىلار ؟

ج: 1-(كۆڭلىدە)نىيەت قىلىش؛

2-"بىسمىللاھىر رەھمانىررەھىم" بىلەن باشلاش؛

3- ئىككى قولنى ئۈچ قېتىم يۇيۇش؛

4-بەدىنىدە نىجاسەت بولسا يۇيۇۋېتىش؛

5-ئاندىن كىچىك تاھارەت ئېلىش؛

6-يۇغاندا ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇش؛

7- پۈتۈنى يۇيۇشنىڭ ئەڭ ئاخىرىغا كېچىكتۈرۈش(ئەگەر سۇ يىغىلىۋالىدىغان يەردە تۇرغان بولسا)؛

8-سۇ قۇيۇشنى بېشىدىن باشلاش؛

9- ئاۋۇال ئوڭ مۇرىسىنى، ئاندىن سول مۇرىسىنى يۇيۇش(يۇيۇشنى ئوڭ تەرەپتىن باشلاش)؛

10-بەدىنىنى ئۇۋىلاپ يۇيۇش.

س: غۇسلنىڭ مۇستەھەبلىرى قايسىلار؟

ج: 1-گەدىنىگە مەسىھى قىلىش(بۇ غۇسلدىن بۇرۇن كىچىك تاھارەت ئالغاندا ئورۇنلىنىپ بولىدۇ)؛

2-ئېگىزرەك يەردە تۇرۇپ غۇسلى قىلىش؛

3-غۇسلى قىلىشقا باشقىلاردىن ياردەم تەلەپ قىلماسلىق؛

4-قىبلىگە قارىماسلىق (يالىڭاچ قىبلىگە قاراش ئەدەپسىزلىك بولىدۇ)؛

5-بەلگىلەنگەن دۇئا، تەسبىھلەردىن باشقا گەپلەرنى قىلماسلىق؛

6-نىيەتنى دىلى بىلەن تىلىدا تەڭ قىلىش؛

7-ھەربىر ئەزانى يۇغاندا"بىسمىللاھىر رەھمانىررەھىم" دېيىش ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىس دۇئالىرىنى ئوقۇش؛

8-كىچىك بارمىقىنى قۇلىقىنىڭ ئىچىگە كىرگۈزۈش؛

9-بارمىقىدىكى ئۈزۈكنى مىدىرلىتىپ قويۇش؛

10-ئوڭ قولى بىلەن ئاغزىغا سۇ ئېلىش؛

11-ئوڭ قولى بىلەن بۇرنىغا سۇ بېرىش؛

12-سول قولى بىلەن بۇرنىنى قېقىش؛

13-غۇسلىدىن كېيىن شاھادەت ئوقۇش؛

14-ئاشقان سۇدىن ئۆرە تۇرۇپ ئىچىپ قويۇش(يەنى ئىشلەتكەن سۇنىڭ پاكلىقىنى ئىپادىلەش)؛

15-ئاخىرىدا "ئەللاھۇممەجئەلنى مىنەتتەۋۋابىين ۋەجئەلنى مىنەل مۇتەتەھھىرىين"(ئى ئاللاھ مېنى تەۋبە قىلغۇچىلاردىن ۋە پاك بولغۇچىلاردىن قىلغىن)دېيىش.

بۇنىڭدىن باشقا «قەدىر» سۈرىسىنى ئوقۇش، نامازئوقۇش مەكروھ بولمايدىغان ۋاقىتتا ئىككى رەكئەت نەپلى نامازئوقۇش، سۇ تەگمەي قالمىغان چوڭقۇر، يوچۇق جايلارنى ئاختۇرۇش (غۇسلنىڭ مۇستەھەبلىرى كىچىك تاھارەتنىڭ مۇستەھەبلىرىگە ئوخشاش، بىراق تاھارەت ئالغاندا قىبلىگە قاراش مۇستەھەب).

س: غۇسلنىڭ نىيىتى نېمە؟

ج: غۇسلنىڭ نىيىتى:"نەۋەيتۇ ئەن ئەغتەسىلە غۇسلەن مىنەلجەنابەتى رەفئەن لىلھەدەسى ۋەستىباھەتەن لىسسەلاتى تەقەررۇبەن ئىلەللاھى تائالا" (تاھارەتسىزلىكنى يوقىتىش، نامازئوقۇشنى دۇرۇس قىلىش ۋە ئاللاھ تائالاغا يېقىنلىشىش ئۈچۈن جەنابەت غۇسلىسى قىلىشنى نىيەت قىلدىم). بۇ جەنابەت غۇسلىسنىڭ نىيىتىدۇر.

س: ئەگەر كىشى جۈنۇپ بولماي سۈننەت غۇسلىسى قىلسا قانداق نىيەت قىلىدۇ؟

ج: سۈننەت غۇسلىنىڭ نىيىتى" نەۋەيتۇ ئەن ئەغتەسىلە غۇسلەن رەفئەن لىلھەدەسى ۋەستىباھەتەن لىسسەلاتى تەقەررۇبەن ئىلەللاھى تائالا"(تاھارەتسىزلىكنى يوقىتىش، نامازنى دۇرۇس قىلىش ۋە ئاللاھ تائالاغا يېقىنلىشىش ئۈچۈن غۇسلى قىلىشنى نىيەت قىلدىم).

س: غۇسلنىڭ نىيىتىنى ئەرەبچە دېيەلمىسە قانداق

قىلىدۇ؟

ج: ئۇيغۇرچە تەرجىمىسىنى دېسىمۇ بولىۇېرىدۇ. ئەرەبچىسىنىمۇ، ئۇيغۇرچىسىنىمۇ دېمەي دىلدا نىيەت قىلسىمۇ غۇسلى جايىز بولىدۇ. چۈنكى غۇسلىنىڭ نىيىتىنى دىلى بىلەن تىلدا بىرلەشتۈرۈپ دېيىش مۇستەھەب. كۆڭلىدە نىيەت قىلىش سۇننەت.

س: غۇسلىدىكى مەكروھلار قايسىلار ؟

ج: تاھارەتتە مەكروھ بولغان ئىشلار غۇسلىدىمۇ مەكروھ بولىدۇ:

1- سۇنى ئىسراپ قىلىش؛

2- سۇنى ھەددىدىن ئارتۇق ئاز ئىشلىتىش؛

3- سۇنى يۇزىگە ئۇرۇش؛

4- غۇسلى قىلىۋېتىپ گەپ قىلىش؛

5- ئۆزرىسىز باشقىلارنىڭ ياردەم بېرىشىنى تەلەپ قىلىش.

س: جۇنۇپ كىشىگە قانداق ئىشلارنى قىلىش ھارام؟

ج: جۇنۇپ كىشىگە نامراز ئوقۇش، بەيتۇللاھنى تاۋاپ قىلىش، قۇرئانىنى تۇتۇش، قۇرئانغا قاراپ ئوقۇش، قۇرئاننى يادقا ئوقۇش، مەسچىتكە كىرىش ھارامدۇر.

س: غۇسلىنىڭ تەرتىپى قانداق؟

ج: ئالدى بىلەن ئىككى قولىنى يۇيىدۇ، ئاندىن ئىستىنجا قىلىدۇ. بەدىنىنىڭ قايسى يېرىدە نىجاسەت بولسا شۇ يەردىن نىجاسەتنى تازىلايدۇ. ئاندىن نامازغا ئالغان تاھارەتتەك تاھارەت ئالىدۇ. ئاندىن بېشىغا ۋە پۇتۇن بەدىنىگە ئۈچ قېتىم سۇ قۇيۇپ يۇيىدۇ، قۇلاق، قولتۇق، كىندىك قاتارلىق سۇ تەگمەي قېلىش ئېھتىمالى بار بولغان جايلارنى ئاقتۇرۇپ سۇ يەتكۈزىدۇ. ئەگەر مەيىنەت سۇ يىغىلۇالمىغان يەردە غۇسلى قىلسا، غۇسلى قىلىپ بولغاندىن كېيىن باشقا يەرگە يۆتكىلىپ پۇتنى يۇيىدۇ.

س: جۇنۇپ ئادەمنىڭ قۇرئانىنى ئوقۇشىغا مۇتلەق بولامدۇ ؟

ج: جۇنۇپ كىشى مەخسۇس قىرائەت قىلىش مەقسىتىدە قۇرئان ئوقۇسا قەتئىي بولمايدۇ. بىراق دۇئا، سانا ، زىكرى ئېيتىش مەقسىتىدە مۇناسىۋەتلىك ئايەتلەرنى ئوقۇسا بولىدۇ.

س: جۇنۇپ كىشى قۇرئانغا قارىسا بولامدۇ ؟

ج: بولىدۇ. بىراق تۇتسا، ئوقۇسا بولمايدۇ.

س: جۇنۇپ كىشى ئادەمگە قارىسا بولامدۇ؟

ج؛ جۇنۇپ تۇرۇغلۇق ئادەمگە قاراش زۆرۈرلىكى بولغاندا قارىسا بولىدۇ. بىراق غۇسلى قىلىپ بولۇپ قارىغان ياخشى. چۈنكى ئەبۇ ھۇرەيرە مەدىنە يوللىرىنىڭ بىرىدە جۇنۇپ ھالەتتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئۇچراپ قېلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئاستا ئايرىلىپ قېلىپ، غۇسلى قىلغىلى (ئۆيگە) بارىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى تاپالمايدۇ. ئۇ كەلگەندە: ''ئى ئەبۇ ھۇرەيرە! سەن نەدە بولدۇڭ؟'' دەيدۇ. ئۇ: ''ئى رەسۇلۇللاھ! سىز ماڭا مەن جۇنۇپ ھالەتتە ئۇچراپ قالدىڭىز، مەن سىز بىلەن(بۇنداق ھالەتتە) بىللە بولۇشنى كەرىھ(يامان) كۆردۈم، شۇنىڭ بىلەن غۇسلى قىلىپ كەلدىم''، دەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ''سۇبھانە ئاللاھ، ھەقىقەتەن مۇمىن نەجىس بولمايدۇ'' دېگەن(مۇسلىم رىۋايىتى).

س: جۇنۇپ ئايال بالا ئېمتسە بولامدۇ ؟

ج: بولىدۇ. بىراق غۇسلى قىلىپ بولۇپ ئېمتىكەن ياخشى، ئەگەر جۇنۇپ ھالەتتە ئېمتىشكە توغرا كەلسە، يۇز- قولىنى ۋە كۆكسىنى يۇيۇۋېتىپ ئاندىن ئېمتسە بولىدۇ.

س: جۇنۇپ ئادەم سوھۇرلۇق يېسە بولامدۇ؟

ج: جۇنۇپ ئادەم غۇسلى قىلغۇچىلىك تاك يورۇپ قېلىش ئېھتىمالى بولۇپ قالسا، جۇنۇپ ھالەتتە يۇز- قولىنى پاكىز يۇيۇپ، سوھۇرلۇق يەپ بولۇپ ئاندىن غۇسلى قىلسا بولىدۇ.

س: جۇنۇپ ئادەم جۇنۇپ ھالەتتە ئۇخلىسا، يېسە، ئىچسە بولامدۇ؟

ج: نامراز ۋاقتى بولمىغان ئەھۋال ئاستىدا ئۇخلىسىمۇ، يۇز-قولىنى پاكىز يۇيۇۋېتىپ ئىچسىمۇ، يېسىمۇ بولىدۇ. لېكىن دەرھال غۇسلى قىلغىنى ياكى كىچىك تاھارەت ئالغىنى ياخشىراق.

س: ئەگەر كىشى كىچىك تاھارەت ئالماي غۇسلى قىلغان بولسا بولامدۇ؟

ج: غۇسلىنىڭ ئاغزىغا، بۇرنىغا سۇ بېرىش، پۇتۇن بەدىنىنى يۇيۇشتىن ئىبارەت ئۇچ پەرزنى ئادا قىلسا غۇسلىغا كۇپايە قىلىدۇ. لېكىن غۇسلىنىڭ سۇننەتلىرى مۇستەھەبلىرى تەرك ئېتىلگەچكە ئۇنىڭ پەزىلىتى زور بولمايدۇ.

س؛ غۇسلى قىلىپ بولغاندا پۇتنى باشقا يەرگە يۆتكىلىپ يۇيۇشقا مۇمكىن بولمىسا، غۇسلى قىلغان يەردە يۇيسا بولامدۇ؟

ج: ئەگەر مەيىنەت سۇنىڭ يۇقۇپ قېلىشىدىن ساقلىنالمىسا غۇسلى قىلغان يەردىلا پۇتنى يۇيسا بولىدۇ. چۈنكى غۇسلى قىلغان يەردىن يۆتكىلىپ پۇتنى يۇيۇش

غۇسلى قىلغان جايدا يىغىلىپ قالغان مەيىنەت سۇنىڭ يۇقۇپ قېلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈندۇر.

س: قانچىلىك سۇدا غۇسلى قىلسا بولىدۇ؟

ج: ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ ئەھۋالىغا قارىتا سۇ ئىشلەتسە بولىدۇ، سۇنى ئىسراپ قىلىشقا بولمايدۇ، ئىسراپ قىلمىدىم دەپ بەك ئاز ئىشلىتىشكىمۇ بولمايدۇ.

س: غۇسلى بىلەن تاھارەتنىڭ پەرقى نېمە ؟

ج: تاھارەت ئادەتتە نامازغا ئالدىغان تاھارەتنىمۇ، غۇسلىنىمۇ، تەيەممۇمنىمۇ ۋە كىيىم-كېچەك، نەرسە-كېرەك، نامراز ئوقۇيدىغان ئورۇنلارنى تازىلاشنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان چوڭ ئۇقۇم. ئەمما ئادەتتە نامازغا ئالدىغان كىچىك تاھارەت ''تاھارەت'' دەپ، پۈتۈن بەدەننى يۇيۇش''چوڭ تاھارەت (غۇسلى) '' دەپ ئاتىلىدۇ.

س: غۇسلىنىڭ ئەھمىيىتى نېمە ؟

ج: بەدەن، كىيىم-كېچەك، نامراز ئوقۇلدىغان جايلارنىڭ ھەقىقىي نىجاسەت(كۆزگە كۆرۈنىدىغان پاسكىنا نەرسىلەر)لەردىن پاكىز بولۇشى ئەمەلىي تاھارەت(پاكىزلىق)دەپ ئاتىلىدۇ، تاھارەتتە يۇيۇلىدىغان ئەزالارنى يۇيۇش، شۇنداقلا پۈتۈن بەدەننى جەنابەتتىن پاكلاش ئۈچۈن يۇيۇنۇش بولسا ھۆكۈم جەھەتتىكى تاھارەت دەپ ئاتىلىدۇ. كىچىك تاھارەتسىزلىك بىلەن جۇنۇپ ھالەتتە گەرچە ئەزا يېكى بەدەنده كۆزگە كۆرۈنىدىغان نىجاسەت بولمىسىمۇ، بىراق بۇ خىل ھالەتلەردە ھۆكمي نىجاسەت بار، دەپ قارىلىدۇ ۋە شۇنداق ھۆكۈم قىلىنىدۇ. ئادەم تاھارەتنىڭ سۇنۇشى ۋە جۇنۇپلۇق سەۋەبىدىن ئۆز ۋۇجۇدىدا بىر خىل ناپاكلىقنى، ھارغىنلىقنى ھېس قىلىدۇ، تاھارەت ۋە غۇسلى بۇ خىل روھىي ناپاكلىقنى يوقىتىدۇ. ئىسلام دىنىنىڭ مۇسۇلمانلارنىڭ ماددىي ۋە مەنۋى نىجاسەتلەردىن ئۆزىنى پاك تۇتۇشنى قاتتىق تەكىتلىشى ئىسلام دىنىنىڭ پاكلىق ۋە پاكىزلىققا قاتتىق ئەھمىيەت بېرىدىغانلىقىنى ئىپادىلەپلا قالماستىن، بەلكى، ئۆزىنىڭ پاكلىق ۋە گۈزەللىكىنىڭ يۈكسەك ئۇلگىسى ئىكەنلىكىنى نامايان قىلىدۇ.

س: غۇسلى قىلىشنىڭ مەقسىتى نېمە؟

ج: غۇسلى قىلىشتىكى مەقسەت پاكىز بولۇش.

س: غۇسلى قىلىشتىكى مەقسەت پاكىز بولۇش بولغانكەن، ئۇنداقتا كىشى جىنسىي مۇناسىۋەتتىن بۇرۇن يۇيۇنۇپ، جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈپ بولغاندىن كېيىن، پەقەت جىنسىي ئەزاسىنىلا يۇيسا ئۇ كىشى پاك بولامدۇ؟

ج: بولمايدۇ، چۈنكى غۇسلى قىلىش جىنسىي مۇناسىۋەتتىن پاكى غۇسلىنى پەرز قىلغۇچى باشقا ئامىللارنىڭ بىرەرسى يۈز بەرگەندىن كېيىن پەرز بولىدۇ. پەقەت جىنسىي ئەزاسىنىلا يۇيغان ئادەم زاھىرىي جەھەتتە پاكىز بولغاندەك كۆرۈنىدۇ، بىراق دىنىي (ھۆكۈم)جەھەتتە پاك ھېسابلانمايدۇ. غۇسلى قىلىش بىر مۇقەددەس ئىلاھىي ئەمرى بولۇپ، ئۇنى ئىلاھىيلىق ئاڭ كاللىسىدىن ئۆتكەن كىشىلەرلا دىنىي مەنسى بىلەن ئادا قىلىدۇ.

س: ئەگەر جۇنۇپ ئادەم پەقەت زاھىرىي، جىسمانىي جەھەتتىلا پاكىز بولۇش يېكى ھاردۇق چىقىرىش مەقسىتىدىلا يۇيۇنسا غۇسلى قىلغان بولامدۇ؟

ج: غۇسلى قىلغان بولمايدۇ، بەلكى يۇيۇنغانلىق بولىدۇ. مۇشۇ نۇقتىدىن ئېيتقاندا، غۇسلى قىلىش ماھىيەتتە ئالدى بىلەن ئاللاھ تائالاغا قىلىنغان ئىبادەت، ئاندىن(جىسمانىي جەھەتتە) تازىلىقتۇر.

س: كىشى جۇنۇپ بولسا ماھىيەتلىك نىجىس بولۇپ ئىماندىن پۈتۈنلەي ئاجرامدۇ يېكى ئىمانى سۇسلىشامدۇ؟

ج: مۆئمىن كىشى ھالال يول بىلەن جۇنۇپ بولغان بولسا، گەرچە شەرئى ھۆكۈم جەھەتتە ناپاك دەپ ئاتالسىمۇ، بىراق مۆمىنلىك ئەسلى ماھىيىتىدىن نىجىس بولمايدۇ. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ھەقتە:''**مۆئمىننى ھېچ نەرسە نىجىس قىلمايدۇ**'' دېگەن. ئۆز ئايالى بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈش ياخشى ئىش بولغانلىقتىن ئەر-ئايال ئىككىلىسى ساۋابقا ئېرىشىدۇ ۋە روھىي جەھەتتە كۆڭلى تەسكىن تېپىپ، ئۆزىنى ئازادە، پاك ھېس قىلىدۇ. ئەگەر كىشى زىناغا ئوخشاش ھارام يوللار بىلەن جۇنۇپ بولسا، ئۇ كىشى ماھىيەت جەھەتتىنمۇ، شەرئى ھۆكۈم جەھەتتىنمۇ نىجىس بولىدۇ. چۈنكى ئادەم گۇناھ ئىشلارنى قىلىش بىلەن نىجىس بولىدۇ. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:''**زىنا قىلغۇچى زىنا قىلىۋاتقاندا، مۆئمىن ھالەتتە تۇرۇپ زىنا قىلمايدۇ**'' دېگەن(بۇخارى رىۋايىتى).

(ئاپتور: شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنىنىڭ ئۇستازى؛ تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

غەيۋەت- شىكايەت ۋە ئۇنىڭ زىيىنى توغرىسىدا

ئالىمجان داموللا

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم ھۆرمەتلىك قېرىنداشلار!

سۆز ئېغىزدىن چىقماستا ئادەم ئۇنى باشقۇرغان بىلەن، ئېغىزدىن چىقىپ كەتكەن سۆز ئادەمنى باشقۇرىدۇ. جۇملىدىن، غەيۋەت- شىكايەتمۇ ئېغىز ياكى يېزىق ئارقىلىق تارايدىغان بۇزغۇنچىلىق خاراكتېرىدىكى سۆز- چۆچەك، ئېغىۋا، پىتنە- پاسات(نەھى قىلىنغان ھەرىكەت) بولۇپ، ئۇ ئىنسانىيەت دۇنياسىنى بۇلغاپ، مەنىۋىيەتنى زەھەرلەيدىغان ئالۋاستى ماھىيەتلىك كېسەل — مەنىۋي راكتۇر.

«قۇرئان كەرىم» ۋە ھەدىسلەردە ئەقىدە مەسىلىلىرىدىن كېيىنلا ئىجتىمائي ئەدەب- ئەخلاققا ئائىت مەسىلىلەر دىققەت نەزىرىمىزنى ئۆزىگە ئالاھىدە جەلپ قىلىدۇ.

مۇسۇلمان قېرىنداشلار! ئىسلام شەرىئىتىمىزدە ئوتتۇرىغا قويۇلغان بىر قاتار ئەدەب- ئەخلاق مىزانلىرى ئوبېكتىپلىقى ۋە مۆكەممەللىكى بىلەن ئىجتىمائي تۇرمۇشنىڭ ئەڭ كىچىك ھالقىلىرىغىچە چەمبەرچاس چېتىلغان. ئۇ بارلىق ئەخلاقي تىل- ھەرىكەتلەرنى ئۇلۇغلاپ ھەم مەدھىيىلەپ، ئەخلاققا مۇخالىپ كېلىدىغان يامان ئادەت، يامان ئىشلارنى چەكلەپ، تەنقىدلەپ، رەت قىلىپ كەلگەن. جەمئىيەتتىكى نورمال كىشىلىك مۇناسىۋەتكە، دوستلۇق، ھەمنەپەسلىك، ئىتتىپاقلىققا بۇزغۇنچىلىق سېلىپ كەلگەن غەيرىي ئىللەتلەرنىڭ بىرى ''غەيۋەتخورلۇق'' تۇر.

غەيۋەت-شىكايەت دوست- يارەن، ئەر- ئايال، ئۇرۇق- تۇققان، قۇلۇم- قوشنا، چوڭ- كىچىك، ئاجىز- كۈچلۈكلەر ئوتتۇرىسىغا بۇزغۇنچىلىق سېلىپ، ئايىغى ئۈزۈلمەس جىدەل- خاپىلىقلارغا دۇچار قىلىدۇ. بۇنىڭ بىلەن ئۆزئارا ئىشەنچ- ساداقەت سۇسلىشىدۇ- دە، ئەخلاقى مەدەنىيەت، ئادىمي مۇناسىۋەت، جەمئىيەت تەرتىپى ۋە تەرەققىياتقا ماھىيەتلىك زىيان يەتكۈزىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئاللاھ تائالا بۇنداق بولمىغۇر قىلمىشنى «قۇرئان كەرىم» دە بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: **"بىر- بىرىگىلارنىڭ غەيۋىتىنى قىلمىغىلار، سىلەرنىڭ بىرىگىلار ئۆلگەن قېرىنداشىنىڭ گۆشىنى يېيىشنى ياقتۇرامسىلەر؟ ئۇنى يامان كۆرىسىلەر، ئاللاھتىن قورقۇڭلار، ئاللاھ (تەۋبە قىلغۇچىلار قىلغان) تەۋبىسىنى بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچىدۇر (ئۇلارغا) ناھايىتى مېھرىباندۇر"** {سۈرە «ھۇجۇرات»(49-سۈرە)، 12- ئايەت}. كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇكى، غەيۋەت قىلىش ئەنە شۇنداق قەبىھ قىلمىش.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: **''غەيۋەتنىڭ نېمىلىكىنى بىلەمسىلەر؟''** دەپ سورىغان، ساھابىلەر: ''ئۇنى ئاللاھ ۋە ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى ئوبدان بىلىدۇ'' دېيىشكەن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: **''(غەيۋەت دېگەن) قېرىندىشىڭنى ئۇ ياقتۇرمايدىغان نەرسىلەر بىلەن تىلغا ئېلىشىڭدۇر''** دېگەن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئەگەر دېگەنلىرىم قېرىندىشىمنىڭ ۋۇجۇدىدا بولسا قانداق قارايسەن دېيىلگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: **''دېگەنلىرىڭ ئۇنىڭدا تېپىلىدىغان بولسا ئۇنىڭ غەيۋىتىنى قىلغان بولىسەن، ئۇنىڭدا تېپىلمايدىغان بولسا ئۇنىڭغا بۆھتان چاپلىغان بولىسەن''** دېگەن(مۇسلىم رىۋايەت قىلغان). يوقىرىدىكى ئايەت ۋە ھەدىسلەردىن ئايانكى، مۇسۇلماندارچىلىقتا كامىل بولۇشنى نىيەت قىلغان كىشى پايدىسىز گەپ- سۆز، يەنى غەيۋەت- شىكايەتتىن ساقلىنىشى، سۆز قىلىشتا سەممىي- ئىھتىياتچان بولۇپ، ئېغىزدىن چىقىۋاتقان ھەربىر گەپ- سۆزنىڭ ئەدەبلىك- ئىلمىي بولۇشىغا ئېتىبار بېرىشى، قىلىسمۇ- قىلمىسمۇ بولىدىغان ئازارى سۆزلەرنى ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە قىلماسلىقى سۈننەتتۇر. چۈنكى دۇرۇس بولمىغان ئۇسەك گەپ- سۆزنىڭ نەتىجىسى ھارام ياكى مەكروغا ئۇلىشىپ قالىدۇ.

كونكرېت قىلىپ ئېيتقاندا، غەيۋەت- شىكايەت ئىنسانلارغا تۆۋەندىدەك تالاپەتلەرنى ئېلىپ كېلىدۇ:

1. ئىمانىدا مەسىلە بارلىقىنى ئاشكارىلايدۇ. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام شۇنداق دىگەن: ”ئى، تىلى بىلەن ئىمان ئېيتقان، ئىمان دىلىغا ئورناشمىغانلار جامائەسى، مۇسۇلمانلارنىڭ غەيۋىتىنى قىلماڭلار، ئۇلارنىڭ ئەيبىنى ئاچماڭلار، كىمكى ئۇلارنىڭ ئەيبىنى ئاچسىكەن، ئاللاھ ئۇنىڭ ئەيبىنى ئاچىدۇ، ئاللاھ ئەيبىنى ئاچقان ئادەمنى ئاللاھ ئۆ ئادەمنىڭ ئۆيىدىلا رەسۋا قىلىدۇ“ (ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى). دېمەك، ئاللاھ تەرىپىدىن نەھىي قىلىنغان تىل ۋە ھەرىكەتتىن قول ئۈزمىگەن، تەۋبە قىلمىغان ئادەم ئۆزىنى ئۆزى خار قىلغۇچى، ئۆزىگە ئۆزى زىيان سالغۇچى بىلەنقىلدۇر.

2. غەيۋىتى- شىكايەت شەخسىنىڭ ۋىجدان-غۇرۇرىغا، ئىنسانى تەبىئىتىگە، ئەڭ مۇھىمى ئۇنىڭ نىجاتلىق چىرىغى بولغان ئىمانىغا سەلبى تەسىر كۆرسىتىش بىلەن بىرگە، ئۇنى دوزاخ ئازابىغا دۇچار قىلىدۇ. قىسقىسى، غەيۋىت گۇناھى كەبىر بولۇپ، ئۇ زىنادىنمۇ ئېغىر جىنايەتتۇر. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ”غەيۋىت قىلىش زىنادىنمۇ ئېغىر جىنايەتتۇر“ دىگەندە، بىر ساھابە: ” قانداقسىگە شۇنداق بولىدۇ، يا رەسۇلۇللاھ؟“ دەپ سورىغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ”بىر ئادەم زىنا قىلىپ تەۋبە قىلسا، ئاللاھ تەۋبىنى قوبۇل قىلىدۇ. غەيۋەتخورنىڭ جىنايىتى غەيۋىتى قىلىنغان كىشى ئەپۇ قىلمىغۇچىلىك كەچۈرۈم قىلىنمايدۇ“ دىگەن (بەيھەقى تەيرانى رىۋايەت قىلغان). پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇشبۇ ھەدىسىدىن شۇنى چۈشەنمەك قىيىن ئەمەسكى، غەيۋىت- شىكايەت قىلىش، بىر ئىنسانىنىڭ ئىجتىمائىي تۇرمۇشتا ھالال ئەمگەك قىلىپ ئەركىن ياشىشىغا، كىشىلىك ھوقۇقىغا، جامائەتنىڭ نورمال تۇرمۇشىغا دەخلى- تەرۇز قىلىپ، ئۇنىڭ روھى ئازاب تارتىپ قېلىشىغا سەۋەب بولىدۇ. غەيۋەتخورلۇق كىشىلىك مۇناسىۋەتنىڭ ئەشەددى دۈشمىنى. بۇ ”دۈشمەن“نى چەكلەش ھەربىر پۇقرانىڭ ھەم ۋىجدانىي ھەم قانۇنىي بۇرچى ھېسابلىنىدۇ، ئەلۋەتتە.

3. غەيۋىت- شىكايەت بەندىنىڭ قىلغان ياخشى ئىش، ياخشى ئەمەللىرىنىڭ ساۋابىنى يوق قىلىۋېتىدۇ. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ”نامە-ئەمەل دەپتىرى تارقىتىلغاندا ئاردىدىن بەزىلەر' ئى رەببىم مەن قىلغان پالانىي- پۇكۇنى ياخشى ئىشلار قېنى، ئۇ مېنىڭ دەپتىرىمدە يوققۇ؟' دىگەندە، ئاللاھ 'ئۇ سېنىڭ باشقىلارنىڭ غەيۋىتىنى قىلىشىڭ سەۋەبلىك ئۆچۈرۈلۈپ كەتتى' دەيدۇ “(ئەل سۇنھانى رىۋايەت قىلغان). دېمەك، غەيۋەت قىلىش قۇش بىسلىق پىچاقتا ئوخشايدۇ. ئۇ ئۆزىگىمۇ، ئۆزىگىمۇ زىيان سالىدۇ.

4. غەيۋەت- شىكايەتنىڭ گۇناھى غەيۋەت قىلغۇچى بىلەنلا چەكلەنمەستىن، غەيۋەتكە قولاق سالغۇچىلارنىمۇ شۇ گۇناھقا شېرىك قىلىدۇ- دە، ئاڭلىغۇچىمۇ ئوخشاش گۇناھكار بولۇپ قالىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ”ھەرقانداق ئادەم ئۆزىنىڭ قېرىندىشىنى غەيۋەت قىلىشتىن تۇسۇپ قالغان بولسا، ئاللاھ چۈقۇم ئۇنى دوزاختىن ئازاد قىلىدۇ“ (ئەل تەبرانى رىۋايەت قىلغان). چۈشىنىش مۇمكىنكى، كىمكى غەيۋەت قىلىنۇاتقان سورۇندا بولسا، غەيۋەت قىلىشنى توسۇشى كېرەك. ئۇنداق قىلالمىسا، سورۇندىن چىقىپ كېتىشى كېرەك.

غەيۋەت ھارامدۇر، شۇڭا ھارام غەيۋەتنى ئاڭلىغان كىشى ئەگەر شۇ غەيۋەتنى رەت قىلىشقا، قارشى تۇرۇشقا ئاجىزلىق قىلسا، شۇ ئورۇندىن كېتىپ قېلىشقا تامامەن ھوقۇقلۇق. بۇنىڭ دەلىلى سۈپىتىدە مۇنۇ ئايەتنى كۆرۈپ ئۆتەيلى:

ئاللا تائالا «قۇرئان كەرىم» دە مۇنداق دېگەن: **”مۆمىنلەر ئۈستىدە يامان سۆزلەرنىڭ تارىلىشىنى ياقتۇرىدىغان ئادەملەر، شۇبھىسىزكى، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە قاتتىق ئازابقا قالىدۇ“** {سۈرە «نۇر»(24-سۈرە)، 19-ئايەت}.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يوقىرىقى ئايەتنى تېخىمۇ ئېنىق، چۈشىنىشلىك بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: **”بىراۋنىڭ يېنىدا بىر مۇسۇلمان قېرىندىشىنىڭ غەيۋىتى قىلىنۇاتقان بولسا، ئۇ ئاشۇ مۇسۇلمان قېرىندىشىغا يارەم بېرەلەيدىغان تۇرۇقلۇق يارەم بەرمىسە، ئاللاھ ئۇنى دۇنيا - ئاخىرەتتە خار قىلىدۇ“** (ئىبنى ئەبى دۇنيا رىۋايەت قىلغان). شۇڭا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: **”ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنگەن كىشى ياخشى سۆز قىلسۇن ياكى جىم تۇرسۇن“**.

دېمەك، ئەر ياكى ئايال بولسۇن، تونۇسۇن ياكى تونۇمىسۇن ئۆزئارا غەيۋەت- شىكايەت قىلىشماي، ياخشى سۆز قىلالمىسا سۈكۈت قىلىپ، كىشىلىك مۇناسىۋەتكە ھۆرمەت بىلدۈرىشى، بىر- بىرىنى ئاسرىشى، قوغدىشى، ئۆرنەك قىلغۇدەك، تەربىلىگۈدەك ئىپسىل، ياخشى روھنى نامايەن قىلىشى كېرەك.

5. ئاللا تائالا «قۇرئان كەرىم» دە ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆز ھەدىسلىرىدە غەيۋەت- شىكايەتنىڭ نەھىي قىلىنغان گۇناھى كەبىر ئىكەنلىكىنى دەلىل-

ئىسپاتلار بىلەن مەنتىقىلىق بايان قىلىپ بەرگەن.

بىز مۇقەددەس كالا مۇللا« قۇرئان كەرىم» ۋە ھەدىسى رەسۇلۇللاھقا چىن دىلىمىز بىلەن ئىخلاس قىلىپ، غەيۋەت- شىكايەتتىن قول ئۈزۈپ، دۇنيا- ئاخىرەتتە ئۆزىمىز ھەم باشقىلارغا ئىجابى مەنپەئەت يەتكۈزىدىغان ساۋابلىق ئىش- ھەرىكەت بىلەن شۇغۇللىنىشىمىز، كەڭ قورساق، ئالىيجانابلىق، ئەپۇچان بولۇشىمىز، دوستلۇقنى، ياخشىلىقنى، مەدەنىيلىكنى، كەمتەرلىكنى ئۆگىنىشىمىز، باشقىلارنىڭ ئالدىدا گۈل، كەپىنده تىكەن بولماسلىقىمىز كېرەك. خۇدانىڭ غەزىپىدىن قورقۇپ، رەھىم- شەپقەتلىرىدىن ئۈمىدۋار بولۇپ، غەيۋەت- شىكايەتتىن ئېغىزىمىزنى ساقلاپ، پەزىلەتلىك ئادەم بولۇشىمىز كېرەك. ئەبى مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ''ئى رەسۇلۇللاھ! مۇسۇلمانلار ئىچىدە قانداق ئادەم ئەڭ پەزىلەتلىك مۇسۇلمان ھېسابلىنىدۇ؟ ''دەپ سورىغان ئىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ''. **سۆزى ۋە ھەرىكىتى ئارقىلىق مۇسۇلمانلارغا زىيان- زەخمەت يەتكۈزمىگەن ئادەم ئەڭ پەزىلەتلىك مۇسۇلمان ھېسابلىنىدۇ**'' دېدى.

دېمەك، بىزنىڭ تىل ۋە ھەرىكىتىمىز (ماھىيەتتە دىلىمىز)نىڭ دۇرۇس بولغانلىقى مۇسۇلمانلىقىمىزنىڭ ئەڭ ئادىل تارازىسى بولالايدۇ. شۇڭا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: '' **كىمكى ئىككى ئىشەك ئوتتۇرىسىدىكى نەرسىنى (يەنى ئېغىزىنى) ۋە ئىككى پۇتى ئوتتۇرىسىدىكى نەرسىنى ساقلاشقا ماڭا ھۆددە قىلسا، مەن ئۇنىڭغا جەننەتنى ھۆددە قىلىمەن**'' دېگەن. ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ كالامى ھەم پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇشۇ ھەدىسلىرىدىن بىز.ھەر بىر مۇسۇلمان ئۆز بەدىنىنىڭ ھەرقايسى ئەزالىرىنى پاك- پاكىز ساقلاپ، ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى ئالەمدىكى رولى ۋە خاسىيىتىدىن توغرا ھەم ئىجابى پايدىلانغاندىلا ئاللاھنىڭ رەھىم- شەپقىتىگە، مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ شاپائىتىگە يۈزى يۈرۈق ھالدا مۇشەررەپ بولىدىغانلىقىنى چۈشىنىۋالالايمىز. شۇڭا ئاللاھ تائالا «قۇرئان كەرىم» دە ياخشى سۆز ۋە يامان سۆز توغرىسىدا ئوچۇق بىر مىسال كەلتۈرگەن: **''ئاللاھنىڭ مۇنداق بىر تەمسىل كۆرسەتكەنلىكىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ كەلىمە تەييبە (يەنى ياخشى سۆز، ئىمان كەلىمىسى) يىلتىزى يەرنىڭ ئاستىدا بولغان، شېخى ئاسمانغا تاقاشقان، پەرۋەردىگارىنىڭ ئىزنى بىلەن ۋاقتى- ۋاقتىدا مېۋە بېرىپ تۇرىدىغان ئېسىل دەرەخكە ئوخشايدۇ... يامان سۆز(يەنى كۇفرى كەلىمىسى) زېمىندىن قومۇرۇپ تاشلانغان، ھېچقانداق قارارى يوق ناچار دەرەخكە ئوخشايدۇ**'' {سۈرە «ئىبراھىم»(14-سۈرە)، 24—26-ئايەت}. مۇشۇ مەندىن ئېلىپ ئېيتقاندا، ياخشى سۆز- ھەرىكەت، گۈزەل خۇلقى مىجەز، ئەدەب ۋە ئەخلاق بىز مۇسۇلمانلارنىڭ ئىسمى- جىسمىمىزغا لايىق ئېتىقاد بايلىقىمىز، ئادەملىك زىننىتىمىز. شۇڭا ئۇنى ئاسرىشىمىز، باشقىلارغا، ياش- ئۆسمۈرلەرگە تەسىر كۆرسىتىشىمىز، ئۇلگە تىكلەپ، ئىتتىپاق جەمئىيەت كەيپىياتىنى شەكىللەندۈرۈپ، مەنۇي مەدەنىيەت يارىتىشنىڭ باشلامچىلىرىدىن بولىشىمىز، غەيۋەت- شىكايەت ۋە ئۇنىڭ زىيىنىنى ئاڭلىق ھالدا چەكلىشىمىز لازىمدۇر.

6. باشقىلارنىڭ غەيۋىتىنى قىلغان، ئىززەت- ئابرويىنى تۆككەن ئادەمنىڭ قىيامەت كۈندىكى ئېچىنىشلىق ئەھۋالى توغرىسىدا ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىستە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ''**مەن مىئراجغا ئېلىپ چىقىلغان كېچىسى تىرناقلىرى مىستىن بولغان، يۈزلىرى ۋە كۆكرەكلىرىنى تاتىلاپ تۇرغان بىر جامائەتنىڭ يېنىدىن ئۆتتۈم. مەن جىبرىئىلدىن: 'ئۇلار كىم بولىدۇ؟' دەپ سورىغانىدىم، 'ئۇلار كىشىلەرنىڭ غەيۋىتىنى قىلغان، كىشىلەرنىڭ ئابرۇيىنى تۆككەن ئادەملەردۇر' دەپ جاۋاب بەردى**'' (ئەبۇ داۋۇد رىۋايەت قىلغان).

خۇلاسە كالام: غەيۋەت- شىكايەت ۋە ئۇنىڭ زىيىنى ئەنە شۇنداق يامان بولۇپ، دىنىمىزدا قاتتىق چەكلىنىدىغان گۇناھى كەبىردۇر. شۇڭا بىز دۇنيا ۋە ئاخىرەت ئۈچۈن ئەۋزەل ھەم ياخشى ئەمەلەر بىلەن شۇغۇللىنىپ، قىممەتلىك ھاياتىمىزنى پەرۋەردىگار ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ياخشى كۆرگەن، رازى بولغان خاسىيەتلىك سۆز-ھەرىكەتلەرگە سەرپ قىلايلى!

ئەقىلىق ئەجداتلىرىمىز مۇ ''ياخشى سۆز جان ئۈزۈقى، يامان سۆز جان قوزۇقى'' دېگەنىكەن. ياخشى سۆز، ياخشى ئەخلاق بىلەن ياشايلى. ئاللاھ ھەممىمىزگە رەھمەت قىلغاي- ئامىن!

(ئاپتور: قۇرغاس ناھىيە لەڭگەر يېزا مەركەز مەسچىتىنىڭ ئىمامى ۋە خاتىپى؛
تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

تەكەببۇرلۇق روھىي ھالىتى توغرىسىدا

ئابدۇرەھمان ئىسمائىل

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

تەكەببۇرلۇق، يەنى ئۆزىنى چوڭ تۇتۇش، ئۆزىنى ئالاھىدە چاغلاش، داۋاملىق زورۇقۇپ، ئۆزىدە ئاز-تولا بار بولغان ئادەتتىكى ئارتۇقچىلىقلارنى تولىمۇ يۇقىرى مۆلچەرلەپ، ئۆزىنى قالتىس چاغلاپ، مەنمەنلىك قىلىش روھىي ھالىتى كۆپلىگەن كىشىلەرنىڭ روھىي دۇنياسىغا يېپىشىپ يىلتىز تارتىپ كەتكەن. بۇ خىل روھىي ھالەتكە ئىگە كىشىلەر ساغلام، نورمال روھىي ھالەتتىن تولىمۇ چەتنەپ كەتكەن كىشىلەر بولۇپ، بىر خىل روھىي كېسەللىككە، پىسخىك ئاجىزلىققا گىرىپتار بولغان كىشىلەردۇر. بۇ خىل روھىي ھالەت ھامان ئۇلارنىڭ جىسمانىي ساغلاملىقىغا، شۇنداقلا روھىي پىسخىكا ساغلاملىقىغا زور دەرىجىدە تەسىر كۆرسەتكەنلىكتىن، ئۇلاردا جەمئىيەتكە ماسلىشالماسلىق ياكى باشقىلارنىڭ ئەيىبلىشىگە ئۇچراش، ئادەتتىكى كۆپلىگەن كىشىلەر ئېرىشكەن خۇشاللىق، روھىي ئازادىلىككە ئېرىشەلمەسلىك، سەگىلىش ئىچىدە ياشاش، جىسمانىي جەھەتتىن بالدۇر زەئىپلىشىش ئەھۋالى كۆرۈلىدۇ. تەكەببۇرلۇق روھىي ھالىتىنىڭ بىر كىشىدە بولغانلىقى ئۇنىڭ ئەخلاقىي جەھەتتىمۇ ساغلام ئەمەسلىكىنى ئىپادىلەيدۇ.

تەكەببۇرلۇقتىن ئىبارەت بۇ ئىپلاس روھىي ھالەت ئىنسانىيەتكە روھىي-پىسخىكا، ئەخلاقىي ۋە جىسمانىي جەھەتلەردىن كۆپ تەرەپلىمىلىك زىيانلارنى ئېلىپ كېلىدۇ:

1) روھىي جەھەتتىكى زىيىنى: تەكەببۇرلۇق بىر خىل نورمال بولمىغان روھىي ھالەت بولغاچقا، بۇ خىل زىددىيەتلىك روھىي ھالەت ئادەم مېڭىسىدىكى ساغلام تەپەككۇر ھۈجەيرىلىنى تۇنجۇقتۇرۇپ ئادەمنى ساغلام تەپەككۇر قىلىشتىن مەھرۇم قىلىدۇ.

2) پىسخىكا جەھەتتىكى زىيىنى: تەكەببۇر ئادەمنىڭ مىجەزى تولىمۇ چۈس بولىدۇ. ئاچچىقلىنىشقا تېگىشلىك بولمىغان ئىشلارغىمۇ ئاچچىقلىنىپ ئۆزىنى قىينىپالا ئۆتىدۇ. باشقىلاردىن قانداقتۇر بىر ئورۇنسىز قۇسۇرلارنى ئىزدەپالا يۈرىدۇ. ئۆزىگە چوقۇنمىغان، ئۆزىنى چوڭ بىلمىگەن كىشىلەرنى ئىنكار قىلىدۇ. بۇنداق كىشىلەرگە تولا چاغلاردا ھەسەتخورلۇق كېسىلىمۇ بىرگە چاپلاشقان بولىدۇ. قىزىق يېرى شۇكى، بۇنداق كىشىلەر ئۆزىنىڭ مۇتەكەببۇرلۇقى ۋە ھەسەتخورلۇقىنى تولا چاغلاردا ئېتىراپ قىلماي تېخى باشقىلارنى ھەسەتخور، تەكەببۇر دەپ ئاغرىنىپ، يۇرىكى پۈچۈلىنىپ يۈرىدۇ. بۇمۇ بەلكىم تەكەببۇرلۇقنىڭ مۇشۇ دۇنيادىكى نەق جازاسى بولسا كېرەك.

3) ئەخلاق جەھەتتىكى زىيىنى: تەكەببۇرلۇق كەيپىياتى ئومۇمىي ئەخلاق پرىنسىپلىرىغا تۇپتىن خىلاپ. مۇتەكەببىر ئادەمنى ھېچكىم ساغلام، ياخشى ئەخلاقلىق دەپ قارىمايدۇ. ھېچكىم ئۇنداق ئادەم بىلەن ئارىلىشىشنى خالىمايدۇ. ئاللاھ تائالانىڭ سۈرە«قەلەم»(68-سۈرە)نىڭ 4 -ئايىتىدە پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى: "**(ئى مۇھەممەد) سەن ھەقىقەتەن بۈيۈك ئەخلاقنى ئىگىسەن**" دەپ ماختىغانلىقى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇتەكەببىر ئەمەس، بەلكى كەمتەر ئىكەنلىكىگە قارىتىلغان.

4) جىسمانىي جەھەتتىكى زىيىنى: ناچار روھىي كەيپىياتلاردىن غەم-قايغۇ، قورقۇنچ، تەشۋىشلىنىش، ھەسەتخورلۇق، روھىي چۈشكۈنلۈك قاتارلىقلارغا ئوخشاشلا تەكەببۇرلۇق روھىي ھالىتىمۇ جىسمانىي جەھەتتىكى ساغلاملىققا زور دەرىجىدە تەسىر كۆرسىتىدۇ. مۇتەخەسسىلەرنىڭ تەجرىبىلىرىگە ئاساسلانغاندا 90 پىرسەنت كېسەللىك ناچار روھىي كەيپىياتنىڭ سەۋەبىدىن بولىدىكەن. قالغان 10 پىرسەنت كېسەللىك خىمىيىلىك ماددىلاردىن زەھەرلىنىش، باكتېرىيە ۋە ۋىرۇسلاردىن يۇقۇملىنىش قاتارلىقلاردىن كېلىپ چىقىدىكەن. مۇتەكەببىر كىشىلەر ئولجا ئىزدەپ ماڭغان ئىت ئولجىغا ئېرىشەلمىسە كۆڭلى ئارام تاپمىغاندەك

باشقىلاردىن داۋاملىق ھۆرمەت، مەدھىيە تاما قىلىپ، باشقىلار ئالدىدا قانداقتۇر ئۆزىنىڭ قالتىسلىقىنى نامايەن قىلالماي، سىقىلىش ئىچىدە ياشايدۇ. ئۇ ئاللاھ تائالا ئىنسانلارغا ئاتا قىلغان شۇنچىۋالا نازۇ-نېمەتلەرگە چۆكۈپ تۇرۇپمۇ، خۇددى كېسەل چارۋىغا يەم پايدا قىلمىغاندەك، نازۇ نېمەتلەرنىڭ ئەسىرى ئۇنىڭدا قىلچە نامايەن بولمايدۇ. ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن سىرتقا تېپىپ تۇرغان تەكەببۇرلۇق كەيپىياتى ئۇنىڭغا ئاللاھ تائالا پايدىلىنىش ئۈچۈن يارىتىپ بەرگەن ماددىي ۋە مەنىۋى ئوزۇق نېمەتلەرنىڭ ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنىڭ ئىچكى قىسىملىرىغا قوبۇل قىلىنىپ كىرىشىگە يول بەرمەيدۇ. ئەقەللىيسى، ئاللاھ تائالا ئىنسانىيەتكە نەپەسلىنىشكە يارىتىپ بەرگەن ساپ ھاۋادىنمۇ بىمالال رېتىملىق، ئەركىن نەپەس ئېلىشنىڭمۇ تەكەببۇرلۇق كەيپىياتىنىڭ تەسىرىگە ئۇچراۋاتقانلىقىنى سېزەلمەي قالىدۇ. نەتىجىدە نەپەس بىمالال بولمىغانلىقتىن (ئوكسېگىن يېتىشمىگەن ئادەم كۆكىرىپ كەتكەندەك) قاننىڭ تەركىپى، شۇنداقلا ئايلىنىش سىستېمىسى بىر قاتار زىيانلىق تەسىرلەرگە ئۇچرايدۇ. بۇنىڭ بىلەن ھەر خىل يۈرەك كېسەللىكلىرى(يۈرەك تىقىلمىسى، تاجىسىمان قان-تومۇرلۇق يۈرەك كېسەللىكى)، يۇقىرى قان بېسىمى قاتارلىق كېسەللىكلەرگە گىرىپتار بولىدۇ. ھەتتا بەدەننىڭ ئىممۇنىتېت كۈچىنىڭ ئاجىزلىششى نەتىجىسىدە راك كېسەللىك پەيدا بولۇشىمۇ مۇمكىن.

تەكەببۇرلۇقنىڭ زىيانلىرى پەقەت يۇقىرىقىلارلا ئەمەس، ئۇلاردىنمۇ چوڭ بىر زىيان بار. ئۇ بولسىمۇ باقى ئالەمدىكى مەڭگۈلۈك بەخت-سائادەت ـــ جەننەتتىن، ئاللاھ رىزالىقىدىن مەھرۇم قېلىشتۇر. بۇ توغرىدا ئاللاھ تائالا سۈرە«لوقمان»نىڭ 18-ئايىتىدە لوقمان ھەكىمنىڭ ئوغلىغا قىلغان ۋەسىيىتى سۈپىتىدە مۇنداق دەيدۇ: **"كىشىلەردىن مەنسىتمەسلىك بىلەن يۈز ئۆرىمىگىن، زېمىندا غادىيىپ ماڭمىغىن، ئاللاھ ھەقىقەتەن ھاكاۋۇر، ئۆزىنى چوڭ تۇتقۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ"**. ئىنسانغا ئاللاھنىڭ رازىلىقىغا (ياقتۇرۇشىغا) ئېرىشەلمەسلىكتىنمۇ چوڭ زىيان، خارلىق بولمايدۇ، ئەلۋەتتە.

تەكەببۇرلۇق توغرىسىدا ئاللاھ تائالانىڭ ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يەنە مۇنۇ خىتابلىرىغا قارايلى: " **"ئۇلارغا جەھەننەمنىڭ دەرۋازىلىرىدىن كىرىڭلار، جەھەننەمدە مەڭگۈ قېلىڭلار، 'مۇتەكەببىرلەرنىڭ جايى نېمىدېگەن يامان!' دېيىلىدۇ"** {سۈرە«زۇمەر»(39-سۈرە)، 72-ئايەت}. «مىشكاتۇل مەسابىھ» دېگەن ھەدىس كىتابىدا «ئاچچىقلىنىش ۋە ئۆزىنى چوڭ تۇتۇش توغرىسىدا» دېگەن باپنىڭ 2-بۆلىكىدە. ئۇمەيس دېگەن كىشىنىڭ قىزى ئەسمادىن رىۋايەت قىلىنغان بىر ھەدىستە رەسۇلۇللاھنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى بايان قىلىنىدۇ: " **ئۆزىنى چوڭ تۇتقان، ھاكاۋۇرلۇق قىلغان ئەمما ھەممىدىن يۈكسەك چوڭ بولغان زاتنى ئۇنتۇپ قالغان ئادەم نېمىدېگەن رەزىل ئادەم! ئاجىزلارنى قاقشىتىپ ھەددىدىن ئاشقان ۋە غەزىپى ھەممىدىن قاتتىق يۈكسەك بولغان زاتنى ئۇنتۇپ قالغان ئادەم نېمىدېگەن رەزىل ئادەم! ھەقىقەتتىن غاپىل بولۇپ ئويۇن-تاماشاغىلا بېرىلىپ كەتكەن، قەبرىلەرنى ۋە بەدەنلىرىنىڭ چىرىپ كېتىشىنى(يەنى بۇندىن كېيىن ھېچقانداق ياخشى ئىش قىلىشقا قادىر بولالمايدىغان كۈنلىرىنىڭ كېلىدىغانلىقىنى) ئۇنتۇغان ئادەم نېمىدېگەن رەزىل ئادەم! تەكەببۇرلۇق قىلىپ ھەددىدىن ئاشقان، كۆرەڭلەپ كەتكەن، ئۆزىنىڭ نەدىن كېلىپ، نەگە كېتىدىغانلىقىنى ئۇنتۇغان ئادەم نېمىدېگەن رەزىل ئادەم! ئۆزىنىڭ دىنى ئارقىلىق دۇنيالىقنى كۆزلەيدىغان ئادەم نېمىدېگەن رەزىل(يەنى يامان) ئادەم! ئۆزىنىڭ دىنىنى شۇبھىلىك نەرسىلەر بىلەن بۇزۇپ تاشلايدىغان ئادەم نەقەدەر رەزىل ئادەم! ئۆزىدىكى تاماخورلۇق خۇسۇسىيىتى ئۇنى يېتىلەپ يۈرۈيدىغان(يەنى تاماخورلۇق قىلىپ قاتراپ يۈرۈيدىغان) ئادەم نەقەدەر رەزىل ئادەم! نەپسى خاھىشى ئازدۇرۇپ كەتكەن ئادەم نەقەدەر رەزىل ئادەم! ئۆزىنى خار قىلىدىغان، چوقۇنۇش-ھېرىسمەنلىككە ئىگە بولغان كىشى نەقەدەر رەزىل ئادەم!"**.

بىز بۇ ھېكمەتلىك ھەدىس شەرىفنى تەپسىلىي ئوقۇپ ئەمەلىيىتىمىزگە تەدبىقلاپ، مۇلاھىزە قىلىپ كۆرۈشىمىز ۋە ياخشى ھەزىم قىلىشىمىز، ئۇنىڭ چوڭقۇر مەنىلىرىنى قېزىپ چىقىپ باشقىلارغا چۈشەندۈرۈشىمىز لازىم.

ئەگەر دىنىي زاتلاردا تەكەببۇرلۇق كەيپىياتى بولىدىغان بولسا، ئۇلاردا باشقىلار بىلەن ئۆزىنى ھەقىقەتەن تەقدىرداش، ھەمنەپەس ھېس قىلىدىغان تۇيغۇ يوقالغاچقا، ئاللاھنىڭ ئەمر-پەرمانلىرىنى ھېكمەتلىك ئۇسلۇپتا، ئۆزىنىڭمۇ دىلى ئېرىپ تۇرۇپ ياخشى چۈشەندۈرەلمەي، قاتمال ھالەتتە غادىيىپ ئولتۇرۇپ، ئۆزىنىڭ تاشقى قىياپىتىنى كۆز-كۆز قىلىشنىلا ئويلاپ، زورۇقۇپ تۇرغاچقا ئۇلارنىڭ قىلغان نەسىھەتلىرىمۇ كۆپچىلىكنىڭ ئۇسسىغان يېرىگە قىلچە بارمايدۇ.

ئەگەر تالىبۇل ئىلىم، يەنى ئوقۇغۇچىلاردا

تەكەببۇرلۇق روھىي ھالىتى بولسا، ئۇلار ھەقىقەت دېگىزىنىڭ چوڭقۇر تەكتىگە شۇڭغۇپ كىرىش، ئەقەللىي بىلىملەرنى قوبۇل قىلىش، باشقىلارنىڭ پىكىرىگە ئەھمىيەت بېرىش قاتارلىق ۋاستىلەرنى تەكەببۇرلۇق تۈپەيلى مەنىستىمگەنلىكتىن ئۇلاردا ئىلىم ئىگىلەش يوللىرى توسۇلۇپ قالىدۇ. دېمەك، تەكەببۇرلۇق ئالغا ئىلگىرىلەشنىڭ دۈشمىنى.

تەكەببۇرلۇق ـــ ھەقىقەتنى كۆزگە ئىلماسلىق، باشقىلارنى چۆكۈرۈشكە ئۇرۇنۇشتىن ئىبارەت بولۇپ، ساغلام گۈزەللىككە ئىنتىلىش، چىرايلىق، سالاپەتلىك كىيىنىش قاتارلىقلار ھەرگىز تەكەببۇرلۇق ئەمەس، ئەلۋەتتە! «تەنبىيھۇل غافىلىين» دېگەن كىتابنىڭ «ئۆزىنى چوڭ تۇتۇش توغرىسىدا» دېگەن بابىدا ھەبىب ئىبنى سابىتتىن رىۋايەت قىلىنغان بىر ھەدىستە ئېيتىلىشىچە، رەسۇلۇللاھ: " **قەلبىدە قىچا ئۇرۇقچىلىك كىبرى بار كىشى جەننەتكە كىرەلمەيدۇ**" دېگەندە، بىر كىشى: " يا رەسۇلۇللاھ، مەن ھەقىقەتەن كىيىمىمنىڭ، ئاياغلىرىمنىڭ ۋە (ئات ھەيدەيدىغان) قامچىلىرىمنىڭمۇ چىرايلىق، گۈزەل بولۇشىنى ئارزۇ قىلىمەن. مۇشۇمۇ كىبىر بولامدۇ؟" دېگەن. بۇ چاغدا رەسۇلۇللاھ: " **ئاللاھ گۈزەلدۇر، گۈزەللىكنى ياقتۇرىدۇ، بەندىسىگە نازۇ نېمەت بەرگەن بولسا شۇ نېمەتنىڭ ئەسىرىنىڭ بەندىدە ئامايەن بولۇشىنى ياقتۇرىدۇ. خۇنۇكلۇكنى ۋە خۇنۇك بولۇۋېلىشنى يامان كۆرىدۇ. لېكىن كىبىر دېگەن ھەقنى مەنسىتمە سلىك، باشقىلارنى چۆكۈرۈشتۇر**" دېگەن. يەنە مۇشۇ ھەدىستىن كېيىن كەلگەن بىر بايانىدا ئورۇە ئىبنى زۇبەير دېگەن كىشىنىڭ مۇنداق ھېكمەتلىك بىر سۆزى بار: "كەمتەرلىك شان-شەرەپنى قولغا كەلتۈرۈشنىڭ مۇھىم ۋاستىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ (كەمتەرلىك كىمدە بولىدىكەن ئۇ چوڭ بىر ئىنئامغا ئېرىشكەن بولىدۇ). كەمتەرلىكتىن باشقا ھەر قانداق بىر نېمەت ئىگىسىگە باشقىلار ھەسەت قىلىدۇ(كۆرەلمەيدۇ)، كەمتەرلىكتىن ئىبارەت بۇ خىسلەتنى ھەر كىم ئىگىلىۋالسا ھېچكىمنىڭ دەخلى تەرۇز قىلىشىغا ئۇچرىمايدۇ".

شۇنداقلا ئۆزىدە بار ئىقتىدارنى نامايەن قىلىش، ئۆزىگە ئىشىنىش تۇيغۇسىدا بولۇشمۇ تەكەببۇرلۇق بولمايدۇ. بۇنىڭ دەلىلى سۈپىتىدە سۈرە «يۈسۇف»تىكى تۆۋەندىكى ئايەت يېتەرلىك دەپ قارايمىز: " **يۈسۇف: 'مېنى مىسىر زېمىنىنىڭ خەزىنىلىرىنى باشقۇرۇشقا قويغىن، مەن ھەقىقەتەن(ئۇنى باشقۇرۇش يوللىرىنى) بىلىدىغان، ئوبدان ساقلىيالايدىغان ئادەممەن**' دېدى" {سۈرە «يۈسۇف»(12-سۈرە) 55-ئايەت}. ئەمدىلا قۇللۇقتىن قۇتۇلغان بىر كىشىنىڭ بىر پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىدا ئۆزىگە بولغان تولۇپ تاشقان ئىشەنچىسىنى ئىپادىلەيدىغان يۇقىرىقى ۋەزىنىلىك سۆزى جەمئىيىتىمىزدىكى بىر قىسىم ئىش كۈتۈپ تۇرغان كىشىلەرنىڭ ئۆرنەك قىلىشىغا، ئويلاپ كۆرۈشكە يېتەرلىك. سىز ئۆزىڭىزگە ئۆزىڭىز ئىشەنمىسىڭىز باشقىلار سىزگە قانداق ئىشەنسۇن؟!

بىز ھەممىمىز كەمتەرلىك، تەكەببۇرلۇق دېگەن ئۇقۇمنى توغرا چۈشىنىپ، قىسقىغىنە ھاياتىمىزدا ھەقىقەتكە، رىئاللىققا چوڭقۇر چۆكۈپ، قاتمالچىلىق ھالىتىمىزنى بۇزۇپ تاشلاپ، دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىك بەخت-سائادەتنى قولغا كەلتۈرۈشىمىز لازىم. ئاللاھنىڭ ياردىمى بولمىسا بىزنىڭ قولىمىزدىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ.

(ئاپتور: مارالبېشى ناھىيىسىدىن، جامە خاتىپى؛ تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

ئىسلام ئەللىرى سۈنئىي ھەمراھ پايدىلىنىپ ھىجرىيە ۋاقتىنى بەلگىلەمەكچى

ئىسلام يىغىنى تەشكىلاتىنىڭ 4-ئايىنىڭ 24-كۈنى ئاكارلىشىچە، ئىسلام ئەللىرى سۈنئىي ھەمراھ تېخنىكىسىدىن پايدىلىنىپ ئاي شارىنى كۆزىتىپ، ئىسلام دىنىنىڭ ساپ قەمەرىيە يىلنامىسى بويىچە تەسىس قىلىنغان ھىجرىيە ۋاقتىنى بېكىتمەكچىكەن.

ئىسلام يىغىنى تەشكىلاتى دۇنيا بويىچە ئەڭ چوڭ ئىسلام ئەللىرى تەشكىلاتى بولۇپ، ھازىر ئۇنىڭغا 57 دۆلەت ئەزا. خەۋەر قىلىنىشىچە، بۇ تەشكىلات كەلگۈسى ئىككى يىل ئىچىدە 8 مىليون ئامېرىكا دوللىرى قىممىتىدىكى بىر سۈنئىي ھەمراھ قويۇپ بېرىپ، ئاي شارىنى سۈرەتكە تارتىپ، بۇ ئارقىلىق قەمەرىيە ۋاقتىنى بېكىتىشنى پىلانلىغان. (ش)

كېسەللەرنى يوقلاش مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇيرۇقى سۈننىتى

ئىسمائىل ياقۇپ

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ھايات چېغىدا ساھابىلارنىڭ كىچىكلىرى بولسۇن ياكى چوڭلىرى بولسۇن، ئۇلارنىڭ كېسەل بولۇپ قالغانلىقىنى ئۇقۇپلا قالسا يوقلاپ باراتتى، شۇنداقلا بارلىق ساھابىلىرىغا كېسەللەرنى يوقلاش ھەققىدە كەڭ تەشۋىق ھەم تەرغىپ قىلىپ، بۇنداق قىلىش مۇسۇلمانلارنىڭ بىر-بىرى ئۈستىدىكى باش تارتىپ بولمايدىغان بۇرچى ئىكەنلىكى بىلەن خۇش خەۋەر بېرەتتى. بۇ ھەقتە ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: 'مۇسۇلمانىنىڭ مۇسۇلمان ئۈستىدە ئالتە تۈرلۈك ھەققى بار'' دېگەندە، ''ئى رەسۇلۇللاھ ئۇلار قايسىلار؟'' دېگۈچىگە رەسۇلۇللاھ: '' ئۇزۇنارا ئۇچراشقاندا سالام بەرگىن، سېنى تاماقىغا چاقىرسا چاقىرىقىنى قوبۇل قىلغىن، سەندىن نەسىھەت تەلەپ قىلسا نەسىھەت قىلىپ قويغىن، چۈشكۈرۈپ ئەلھەمدۇلىللاھ(ئاللاھقا شۈكرى) دېسە، يەرھەمۇكەللاھ (ئاللاھ ساڭا رەھمەت قىلسۇن) دېگىن، كېسەل بولسا ئۇنى يوقلىغىن، ئۇلۇپ كەتسە جىنازىسى ئارقىسىدىن بارغىن'' دېگەن (ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان). بۇ ھەدىستىن كېسەللەرنى يوقلاشنىڭ كىشىلىك مۇناسىۋەتتىكى ئالاقىلارنىڭ قويۇقلىشىشىغا، ئىتتىپاقلىقنى تېخىمۇ ئىلگىرى سۈرۈشكە ۋە ئۇزۇنارا دوستلۇقنى كۈچەيتىشكە سەۋەپ بولىدىغان مۇھىم بىر ئامىل ئىكەنلىكى مەلۇم بولىدۇ.

كېسەللەرنى يوقلاش ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتىكى ئىبادەتلەرنىڭ ئاساسلىقلىرىدىن بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. چۈنكى ئۇ كېسەل يوقلۇغۇچىنى جەننەتكە ئېلىپ كىرىشكە سەۋەب بولىدۇ. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئازاتگەردىسى سەۋبان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ''كىمكى بىر كېسەلنى يوقلىسا، كېسەلنى يوقلاپ كەلگەنكە قەدەر جەننەتنىڭ خورپىسىدا بولىدۇ''. ئى رەسۇلۇللاھ، جەننەتنىڭ خورپىسى دېگەن نېمە؟ دېگۈچىگە رەسۇلۇللاھ: ''جەننەتتە تۇرۇپ جەننەتنىڭ مېۋىلىرىدىن بەھرىمەن بولۇشتۇر'' دەپ جاۋاب بەرگەن (ئىمام مۇسلىم، تىرمىزى رىۋايەت قىلغان).

ئۇلۇغ پەيتەكچىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام كېسەل يوقلاشنى كىشىلىك مۇناسىۋەتتىكى ئەڭ مۇھىم ئىشلار قاتارىدا ساناپ، بىز مۇسۇلمانلارنى يەتتە ئىشقا بۇيرۇپ، يەتتە تۈرلۈك نەرسىدىن مەنئى قىلغان. بۇ ھەقتە مۇنداق ئىبنى مۇقەررىن بەرا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بەرا مۇنداق دېگەن: ''پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزنى يەتتە تۈرلۈك ئىشقا بۇيرۇدى، يەتتە تۈرلۈك نەرسىدىن مەنئى قىلدى، بىزنى جىنازىغا ئەگىشىشكە، كېسەللەرنى يوقلاشقا، چاقىرغان يەرگە بېرىشقا، زۇلۇمغا ئۇچرىغانلارغا ياردەم بېرىشكە، قەسەم ئىچكۈچىلەرنىڭ قەسمىنى ئورۇنلىشىغا ياردەم بېرىشكە، سالام بەرگۈچىلەرنىڭ سالىمىنى ئېلىشقا، چۈشكۈرگۈچى ئەلھەمدۇلىللاھ دېسە ئۇنىڭغا يەرھەمۇكەللاھ دېيىشكە بۇيرۇدى ھەمدە بىزنى كۈمۈش قاچىلارنى ئىشلىتىشتىن، ئالتۇن ئۈزۈك سېلىشتىن، تاۋار-دۇردۇنلارنى، زەر ئاربالاش يىپەك رەختلەرنى كىيىشتىن*، تېشىغا يىپەك رەخت قاپلانغان ئىگەر ئۈستىگە منىشتىن مەنئى قىلدى'' (بۇخارى رىۋايەت قىلغان). ئاللاھ تائالا بىز مۇسۇلمانلارنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام نېمىگە بۇيرۇغان بولسا شۇنىڭغا ئەمەل قىلىپ، نېمىدىن چەكلىگەن بولسا شۇنىڭدىن ئېھتىيات قىلىپ

*بۇ يەردە ئايالار ئەمەس، ئەرلەر كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ياششىمىزنىڭ زۆرۈر ئىكەنلىكىنى تەكىتلەپ مۇنداق دەيدۇ: " **پەيغەمبەر سەرگەردانلار، پەيغەمبەر چەكلىنگەن نەرسىدىن چەكلىنگەنلەر، ئاللاھتىن قورقۇغۇچىلار، ھەقىقەتەن ئاللاھنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر**" {سۈرە«ھەشر»(59-سۈرە)، 7-ئايەتنىڭ بىر قىسمى}.

يۇقىرىقى ئايەت ۋە ھەدىسنىڭ روھىدىن كېسەللەرنى يوقلاشنىڭ زۆرۈر ئىكەنلىكى مەلۇم بولىدۇ. چۈنكى كېسەللەرنى يوقلاپ تۇرغان ئادەم ئۆزىنىڭ ئادا قىلىشقا تېگىشلىك بۇرچىنى ئورۇندىغاندىن سىرت، ئاللاھنىڭ ماختىشى ۋە رازىلىقىنى قولغا كەلتۈرىدۇ. بۇ ھەقتە ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: " **ئۈبھىسىزكى، ئاللاھ تائالا قىيامەت كۈنى ئېيتىدۇ: 'ئى ئادەم بالىسى! مەن كېسەل بولدۇم، مېنى يوقلىمىدىڭ'. ئادەم بالىسى ئېيتىدۇ: 'ئى پەرۋەردىگارىم! سەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تۇرساڭ قانداقمۇ مەن سېنى يوقلايمەن؟. ئاللاھ تائالا ئېيتىدۇ: 'بىلمىدىڭمىكى، مېنىڭ بەندەم پالانى كېسەل بولۇپ قالدى، سەن ئۇنى يوقلىمىدىڭ، ئەگەر ئۇنى يوقلىغان بولساڭ ئەلۋەتتە سەن مېنى ئۇنىڭ يېنىدا تاپقان بولاتتىڭ. ئى ئادەم بالىسى مەن سېنىڭدىن تاماق سورىدىم، سەن ماڭا تاماق بەرمىدىڭ'. ئادەم بالىسى ئېيتىدۇ: 'سەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تۇرساڭ قانداقمۇ ساڭا تاماق بېرىمەن؟'؛ ئاللاھ تائالا ئېيتىدۇ: 'بىلمىدىڭمىكى، بەندەم پالانى سەندىن تاماق تەلەپ قىلدى، سەن ئۇنىڭغا تاماق بەرمىدىڭ، بىلمىدىڭمىكى، ئەگەر ئۇنىڭغا تاماق بەرگەن بولساڭ ئەلۋەتتە سەن ئۇنىڭ ساۋابىنى مېنىڭ دەرگاھىمدا تاپقان بولاتتىڭ' ، ئى ئادەم بالىسى، مەن سەندىن ئۇسسۇلۇق سورىدىم، سەن ماڭا ئۇسسۇلۇق بەرمىدىڭ؛ ئادەم بالىسى ئېيتىدۇ: ' سەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تۇرساڭ قانداقمۇ ساڭا ئۇسسۇلۇق بېرىمەن؟'؛ ئاللاھ تائالا ئېيتىدۇ: 'بەندەم پالانى سەندىن ئۇسسۇلۇق سورىدى، سەن ئۇنىڭغا ئۇسسۇلۇق بەرگەن بولساڭ، ئۇنىڭ ساۋابىنى مېنىڭ دەرگاھىمدا تاپقان بولاتتىڭ' "** (ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان). بۇ ھەدىسنىڭ روھى(جۈملىدىن كېسەللەرنى يوقلاش) رەسۇلۇللاھنىڭ ساھابىلىرى ئارىسىدا بەك ئومۇملىشىپ كەتكەن. بۇ ھەقتە ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: " بۇگۈن سەلەزدىن كىم روزىدار ھالەتتە تاڭ ئاتقۇزدى؟" دېگەندە، ئەبۇ بەكرى: " مەن" دېگەن؛ رەسۇلۇللاھ: "بۇگۈن سەلەردىن كىم جىنازىغا ھازىر بولدى؟" دېگەندە، ئەبۇ بەكرى: "مەن" دېگەن؛ رەسۇلۇللاھ: "(بۇگۈن)سەلەردىن كىم جىنازىغا ھازىر بولدى؟" دېگەندە، ئەبۇ بەكرى: "مەن" دېگەن؛ رەسۇلۇللاھ: "بۇگۈن سەلەردىن كىم مىسكىنگە تاماق بەردى؟" دېگەندە، ئەبۇ بەكرى: " مەن" دېگەن. ھەدىس رىۋايەت قىلغۇچىلارنىڭ بىرى بولغان مەرىۋان مۇنداق دەيدۇ: "ماڭا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: ' **بىر ئادەمدە مۇشۇ خىسلەتلەر توپلىشىپ قالسىلا(ئۇ ئادەم) جەننەتكە كىرىدۇ**' دېگەنلىكى يەتكەنىدى (ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان). يۇقىرىقى ھەدىسنىڭ روھىدىن بىر ئادەمدە ھەقىقىي ئاللاھ رىزالىقى ئۈچۈن نەفلە روزا تۇتۇش، كېسەللەرنى يوقلاش، جىنازا نامىزىغا ھازىر بولۇش ۋە پېقىر، مىسكىنلەرگە تاماق بېرىشتەك ياخشى ئىشلار جەمئىي قىلىنسا، ئۇ ئادەمنىڭ جەننەت ئەھلىدىن ئىكەنلىكى ئايان بولىدۇ.

كېسەللەرنى يوقلاشنىڭ پەزىلىتى ئاچ قالغانلارغا تاماق بېرىش، ئەسىرگە چۈشكەن قۇللارنى ئازاد قىلىشتەك ئىبادەتلەر قاتارىدىن ھېسابلىنىدۇ. بۇ ھەقتە ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: " ئاچ قالغانلارغا تاماق بېرىڭلار، كېسەللەرنى يوقلاڭلار، ئەسىرلەرنى قويۇپ بېرىڭلار" (ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان).

ئىنسان ھەر خىل كېسەللەرگە مۇپتىلا بولۇپ تۇرىدۇ. بەزى كېسەللەر ئازغىنا سەۋەبلەرنى قىلىش ئارقىلىق ئاللاھ شىپالىق ئاتا قىلىپ ساقىيىپ قالىدۇ، بەزى كېسەللەر ئۇيەر، بۇيەرلەرگە ئېلىپ بېرىپ 70، 80 مىڭ يۈەن چىقىم قىلىپ داۋالاتسىمۇ داۋالاش ئۇنۇم بەرمەي ۋاپات بولۇپ كېتىدۇ. دېمەك، بىز مۇسۇلمانلار مانا مۇشۇنداق كېسەللەرنى يوقلاپ بارغىنىمىزدا، ئۇ كېسەل بولغان ئادەمنىڭ ناھايىتى ئاجىز ھالىتىنى ئۆزىمىزنىڭ ساق-سالامەت ھالىتىگە سېلىشتۇرۇش ئارقىلىق تەن ساقلىقنىڭ ھەقىقەتەن بۈيۈك پادىشاھلىقتىنمۇ ئۇلۇغ نېمەت ئىكەنلىكىنى تونۇپ ئاللاھقا بولغان ئىتائەتمەنلىكىمىزنى ئاشۇرۇشىمىز ۋە كېسەل بولغان ئادەمگە ئاللاھ تەرىپىدىن ئەجەل كېلىپ قالسا، ئۇنىڭغا پۈل-مېلى، ھوقۇق-مەنسىپى ۋە بالا-چاقىلىرىنىڭ ئامالسىز قالىدىغان ھالىتىنى ئويلاپ، ياخشى ئىش، ياخشى ھەرىكەتلەرنى كۆپرەك قىلىشىمىز، جۈملىدىن كېسەللەرنى

كۆپرەك يوقلاپ جەننەتتىن ئورۇن هازىرلىشىمىز لازىم. بۇ هەقتە ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دېگەن: ''كىمكى بىرەر كېسەلنى يوقلىسا ياكى خۇدالىق ئۈچۈن دوستلاشقان بۇرادىرىنى زىيارەت قىلسا بىر نىدا قىلغۇچى ئۇنىڭغا: 'سەن ياخشى ئادەم بولدۇڭ، ماڭغان يولۇڭ ياخشى بولدى، ئۆزەڭگە جەننەتتىن بىر ئورۇن هازىرلىدىڭ' دەپ نىدا قىلىدۇ'' (تىرمىزى رىۋايەت قىلغان). بۇ هەدىستىن كېسەللەرنى يوقلاش ۋە ئاللاھ رىزالىقى ئۈچۈن دوستلاشقان قېرىنداشلارنى زىيارەت قىلىپ تۇرۇشنىڭ يۈكسەك ئىبادەت ئىكەنلىكى مەلۇم بولىدۇ. شۇڭا كېسەللەرنى يوقلىغۇچى ياكى دوستلاشقان بۇرادىرىنى زىيارەت قىلغۇچى ئادەم ئۇلارنىڭ قېشىغا سوۋۇغا ئېلىپ ياكى ئالماي بېرىشتىن قەتئىينەزەر ئۇلارنى پات-پات يوقلاش ۋە زىيارەت قىلىش ئارقىلىق ئۇلارغا مەنىۋى ئوزۇق بېرىپ تۇرۇشى كېرەك.

كېسەللەرنى يوقلاشقا سوۋۇغا ئېلىپ بېرىشنى شەرت قىلمۇبلىش ياكى كېسەل بولغۇچى ئادەم بىر نەرسە ئالماي كەلگەن ئادەمدىن خاپا بولۇش هەقىقىي مۇسۇلمانغا خاس سۈپەت ئەمەس. چۈنكى هەقىقىي مۇسۇلمان دېگەن قېرىندىشى بىلەن ئوچۇق چىراي ئۇچراشقانىنمۇ كاتتا شەرەپ دەپ بىلىدۇ. بۇ هەقتە ئەبى زەر رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دېگەن دەيدۇ: '' **قېرىندىشىڭ بىلەن ئوچۇق چىراي ئۇچرىشىشىڭدەك ئىش بولسۇن ياخشىلىقتىن هېچ نەرسىنى كىچىك سانىمىغىن**'' (ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان). بۇ هەدىس شەرىئەتنىڭ مەزمۇنىدىن كېسەللەرنى سوۋۇغا (هەدىيە) ئالماي يوقلاپ بارسىمۇ، ئۇنىڭ بىلەن ئوچۇق چىراي ئۇچرىشىپ، روهىي جەهەتتىن تەسەللىي بەرگەن ئادەمنى قەتئىي تۆۋەن كۆرۈشكە بولمايدىغانلىقى ئايان بولىدۇ. چۈنكى كېسەلنى قانچىكى كۆپ ئادەم يوقلاپ تۇرسا، روهسىز ياتقان كېسەلگە نىسبەتەن روهىي ئوزۇق بولۇپ، ئۇنىڭ دىلىدا خۇرسەنلىك پەيدا بولۇپ تېتىكلىشىپ قالىدۇ ۋە ئۆزىنى مۇسۇلمانلار ئىچىدە ئالاهىدە هۆرمەتلىك هېس قىلىدۇ-دە، شۇنىڭ بىلەن ئىسلام دىنىغا ۋە مۇسۇلمانلارغا بولغان مۇهەببىتى كۈندىن كۈنگە ئېشىپ بارىدۇ. شۇڭا بىز مۇسۇلمانلار كېسەللەرنى مەيلى كۈندۈز ياكى كەچ تەرەپتە بولسۇن ساۋاپ ئۈمىد قىلىپ يوقلاپ تۇرساق، بىز ئۆچۈن 70 مىڭ پەرىشتە مەغپىرەت تىلەيدۇ. بۇ هەقتە ئەلى رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم دەيدۇ: ''بىر مۇسۇلمان (كېسەل بولۇپ قالغان) يە نە بىر مۇسۇلماننى ئەتىگەندە يوقلىسا، ئۇنىڭغا 70 مىڭ پەرىشتە ئاخشامغىچە مەغپىرەت تىلەيدۇ. ئەگەر ئۇنى كەچتە يوقلىسا، ئۇنىڭغا 70 مىڭ پەرىشتە تاڭ ئاتقىچە مەغپىرەت تىلەيدۇ ۋە ئۇنىڭ ئۈچۈن جەننەتتە بىر باغچا هازىر بولىدۇ'' (تىرمىزى، ئەبۇ داۋۇد رىۋايەت قىلغان). مانا بۇ هەدىستىن بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ'' كەچتە كېسەل يوقلىسا كېسەل بولغۇچىنىڭ ئۆلۈمىنى تىلىگەندەك بولۇپ قالىدۇ'' دېگەن سۆزىنىڭ خاتا ئىكەنلىكى، جۈملىدىن كېسەللەرنى پۈرسەت بولسىلا هەر قانداق ۋاقىتتا يوقلاپ تۇرۇشنىڭ زۆرۈر ئىكەنلىكى مەلۇم بولىدۇ. شۇڭا مەن تۆۋەندە كېسەللەرنى يوقلاشنىڭ ئەدەپ-قائىدىلىرىنى بىر قانچە ئابزاسقا ئايرىشنى مۇۋاپىق كۆردۈم:

1. كېسەل يوقلىماقچى بولغان ئادەم ئاغرىپ يېتىپ قالغان كىشىنىڭ هەقىقىي كېسەل ياكى ئەمەسلىكىنى بىلىش ئۈچۈن ئۆچ كۈن كۈتۈپ، ئاندىن يوقلاپ بېرىشى سۈننەتتۇر. بۇ هەقتە ئەنەس رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ مۇنداق دېگەن: ''**پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام پەقەت كېسەلنى ئۈچ كۈندىن كېيىن يوقلايتتى**''(ئىبنى ماجە، بەيهەقى رىۋايەت قىلغان).

2. كېسەلنى يوقلاپ بارغاندا ئۇنىڭ يېنىدا ئۇزۇن ئولتۇرۇشتىن ۋە تولا سۆزلەپ كېسەلنى بىزار قىلىشتىن هەزەر ئەيلەش كېرەك. بۇ هەقتە ئىبنى ئەببىاس رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ مۇنداق دەيدۇ: ''كېسەلنىڭ قېشىغا يوقلاپ بارغاندا يەڭگىل ئولتۇرۇش ۋە ئاز سۆھبەتلىشىش سۈننەتتىنىڭ جۈملىسىدىندۇر'' (''مىشكاتۇل مەسابىھ''، ئەرەبچە نەشرى، 138-بەت)

3. كېسەلنىڭ قېشىغا كىرگەندە ئۇنىڭ كۆڭلى خۇرسەن بولۇپ روهى تەسەللىي تاپىدىغان سۆزلەرنى قىلىشىمىز مۇهىم سۈننەتتۇر. بۇ هەقتە ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دېگەن: ''**سىلەر بىرەر كېسەلنىڭ قېشىغا كىرسەڭلار (ئەھۋالىڭىز ئوبدان ئىكەن، ياخشى بولۇپ كېتىسىز دېگەندەك سۆزلەر بىلەن) ئۇنىڭ ئۇمرىنىڭ ئۇزۇن بولىدىغانلىقى بىلەن تەسەللىي بېرىڭلار، ئۇنداق تەسەللىيغۇ ئاللاهنىڭ تەقدىرىدىن هېچ نەرسىنى ئۆزگەرتەلمەيدۇ، پەقەت كېسەلنى خۇشال قىلىدۇ**'' (تىرمىزى رىۋايەت قىلغان). بۇ هەدىسنىڭ روهىغا خىلاپ هالدا بىر قىسىم كىشىلەر كېسەل بولغۇچىدىن

ئۇنىڭ قانداق كېسەلگە گىرىپتار بولغانلىقىنى سورايدۇ، كېسەل بولغان ئادەم كېسىلىنى ئېيتىپ بەرسە، ئۇلار: "پالانى ئادەم مۇشۇنداق كېسەل بىلەن ئۇزۇن يېتىپ قېلىپ، ئاخىرى ساقيالماي ئۆلۈپ كەتكەن" دېگەندەك گەپنى كېسەلنىڭ يۈزىگە سېلىپ، ئۇنىڭغا روھىي ئازاب بولىدىغان ئىشلارغا سەۋەب بولماقتا. دېمەك، بىز مۇسۇلمانلار يۇقىرىقىدەك سۆزنى ئويلىمايلا ئېغىزىمىزدىن چىقىرىپ سېلىشتىن قاتتىق ھەزەر قىلىشىمىز لازىم. خەلقىمىز ئارىسىدىكى" ئويناپ سۆزلىسەڭمۇ ئويلاپ سۆزلە" دېگەن ماقالمۇ بىكارغا ئېيتىلمىغان.

كۆپىنچە كېسەللەرنى يوقلاپ بارغىنىمىزدا ئۇلار كېسەللىك سەۋەبىدىن ئىبادەتلىرىنىڭ كەمتۈك بولۇپ قالغانلىقىنى تىلغا ئېلىپ كۆز يېشى قىلىدۇ. مانا مۇشۇنداق كېسەللەرگە تۆۋەندىكى ھەدىس شەرىف بىلەن تەسەللىي بېرىشىمىز بەكمۇ مۇھىم ئىشتۇر. بۇ ھەقتە ئەبۇ مۇسا ئەشئەرىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "**بەندىنىڭ كېسەل بولۇپ قالغان ياكى سەپەر ئۈستىدە بولغان چېغىدىمۇ ئۇنىڭ ئۆيىدىكى چېغىدىكى ئەمەللىرىنىڭ ساۋابىدەك ساۋاب بولۇپ تۇرىدۇ**" (بۇخارى رىۋايەت قىلغان).

4. غەيرىي دىندا بولغان ئۇرۇغ-تۇغقان ياكى قولۇم-قوشنا ۋە ياكى قول ئاستىدىكى خىزمەتچىلەر كېسەل بولۇپ قالسا ئۇلارنى دىنسىز دەپ قاراپ تاشلىۋەتمەستىن يوقلاش ياخشى ئىش بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ خىزمىتىنى قىلىدىغان بىر يەھۇدىي بالا بار ئىدى، ئۇ كېسەل بولۇپ قالغاندى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى يوقلىغىلى بارغان.

5. كېسەللەرنى يوقلىغان ئادەم كېسەل بولغۇچىدىن قانداق تاماقنى كۆڭلى تارتىدىغانلىقىنى سوراپ بېقىپ ئاندىن نېمىنى ئىشتىها قىلسا شۇنى ئەۋەتىپ بېرىشى سۈننەت ھېسابلىنىدۇ. بۇ ھەقتە ئىبنى ئەببىاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كېسەلنى يوقلاپ بېرىپ، ئۇنىڭغا: "نېمىنى ئىشتىها قىلسەن؟" دېگەندە ئۇ ئادەم "بۇغداي نېنىنى ئىشتىها قىلمەن" دېگەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: "**كىمكى ئۇنىڭ يېنىدا بۇغداي نېنى بولسا قېرىندىشىغا ئەۋەتىپ بەرسۇن**" دېگەن. ئاندىن يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "**سەلەرنىڭ بىرىڭلارغا كېسەل ئادەم بىرەر نەرسىنى ئىشتىها قىلسا ئۇنىڭغا تاماق قىلىپ بەرسۇن**" (ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان)

6. كېسەل بولغان ئادەمنىڭ بالا-چاقىلىرىدىن ئۇنىڭ ئەھۋالىنى سوراپ تۇرۇش ياخشىدۇر ۋە كېسەل ئادەمنىڭ بالا-چاقىلىرىنىڭ ئېغىر كېسەلنىمۇ "ناھايىتى ياخشى" دەپ جاۋاب بېرىشى سۈننەتتۇر. بۇ ھەقتە ئىبنى ئەببىاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ مۇنداق دېگەن: "پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كېسىلى ئېغىرلاشقان مەزگىلدە ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رەسۇلۇللاھنىڭ يېنىدىن چىققانىدى، خالايىقلار: 'ئى ھەسەننىڭ ئاتىسى، رەسۇلۇللاھ قانداقراق ئەھۋالدا تاڭ ئاتقۇزدى؟' دېگەنىدى، ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: 'ئەلھەمدۇلىللاھ(ئاللاھقا شۈكرى) ياخشى تاڭ ئاتقۇزدى' دېدى" (ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان).

7. كېسەللەرنى يوقلىغان ئادەم ئۇنىڭ يېنىغا كىرگەندە ئاللاھنىڭ شىپالىق بېرىشىنى تەلەپ قىلىپ تۆۋەندىكى دۇئالارنى ئوقۇشى سۈننەتتۇر. بۇ ھەقتە ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ بىر قىسىم بالا-چاقىلىرىنىڭ يوقلاپ بارغاندا، ئوڭ قولى بىلەن سىلاپ تۇرۇپ مۇنداق دەيتتى: "**ئاللاھۇممە رەببەننا سى، ئەزھىبل بەئسە ۋەشفى، ئەنتە ششافي لاشىفائە ئىللاە شىفائۇكە، شىفائەن لايۇغادىرۇ سەقەمەن (ئى ئىنسانلارنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان ئاللاھ! كېسەللىكنى كۆتۈرۈۋەتكىن، شىپالىق بەرگىن، سەن شىپالىق بەرگۈچىسەن، پەقەت سېنىڭ بەرگەن شىپايىڭلا ئۇنۇملۇك. شۇنداق شىپالىق بەرگىنكى، كېسەللىك قالمىغاي**" (ئىمام بۇخارى ۋە ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان). يەنە ئىبنى ئەببىاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "**كىمكى بىر كېسەلنى يوقلىسا ئۇنىڭغا ئەجىلى ھازىر بولمىغان بولسا، ئاندىن ئۇنىڭ يېنىدا تۇرۇپ يەتتە قېتىم: 'ئەسئەلۇللاھەلئەزىمە رەببەلئەرشىل ئەزىمى ئەن يەشفىيەكە(ئۇلۇغ ئەرشنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان ئۇلۇغ ئاللاھتىن ساڭا شىپالىق ئاتا قىلىشىنى سورايمەن)' دېسە، ئاللاھ ئۇنى مۇشۇ كېسەلدىن سالامەت قىلىدۇ**" (ئەبۇ داۋۇد، تىرمىزى ۋە ھاكىم رىۋايەت قىلغان).

كېسەل بولغان ئادەمنىڭ ئىسمىنى ئۇچ قېتىم ئاتاپ تۇرۇپ، ئۇنىڭغا ئاللاھتىن شىپالىق بېرىشىنى تەلەپ قىلىشىمۇ سۈننەتتۇر. بۇ ھەقتە سەئىد ئىبنى ئەبى ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنى(يەنى مېنىڭ كېسىلىمنى)

يوقلاپ مۇنداق دېگەن: ' ئى ئاللاھ! سەئىدگە شپالىق ئاتا قىلغىن، ئى ئاللاھ، سەئىدگە شپالىق ئاتا قىلغىن، ئى ئاللاھ! سەئىدگە شپالىق ئاتا قىلغىن ' "(ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان).

8. كېسەلنى يوقلاپ كىرگەندە، ئۇنىڭغا: "مەن ئۇچۇن دۇئا قىلىپ قويسىلا" دەپ ئۇنىڭدىن دۇئا تەلەپ قىلىش سۇننەت. بۇ ھەقتە ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "سەن بىرەر كېسەلنىڭ(كېسىلنى يوقلاپ) قېشىغا كىرسەڭ، ئۇنىڭ مەنپەئىتىگە ئۇچۇن دۇئا قىلىشقا بۇيرۇغىن، چۇنكى كېسەلنىڭ دۇئاسى خۇددى پەرىشتىلەرنىڭ دۇئاسىدەك ئىجابەت قىلىنىدۇ"(ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان).

9. كېسەل بولۇپ قالغان ئادەم ئۆزىنىڭ بەدىنىدىكى ئاغرىغان جايىغا قولىنى قويۇپ تۇرۇپ ئاندىن بىسمىللاھ (ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن) دېگەن سۆزنى ئۈچ قېتىم ۋە تۆۋەندىكى دۇئانى يەتتە قېتىم ئوقۇپ، ئۇ كېسەلنىڭ يامانلىقىدىن ئاللاھ بىلەن پاناھ تىلەش سۇننەت. بۇ ھەقتە ئەبۇ ئابدۇللا ئوسمان ئىبنى ئەبۇ ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ رەسۇلۇللاھقا بەدىنىدىكى ئاغرىقتىن شىكايەت قىلغانىدى، رەسۇلۇللاھ ئۇنىڭغا: "قولۇڭنى بەدىنىڭدىكى ئاغرىۋاتقان جايىغا قويۇپ تۇرۇپ ئۈچ قېتىم: ' بىسمىللاھ ' دېگىن، يەتتە قېتىم ' ئەئۇزۇ بىئىززەتىللاھى ۋە قۇدرەتىھى مىن شەررى مائە جىدۇ ۋە ئۇھازىرۇ (ئاللاھنىڭ شان-شەرىپى ۋە قۇدرىتى بىلەن ئۆزۈم سېزىپ ھەزەر قىلىپ تۇرغان كېسەلنىڭ يامانلىقىدىن پاناھ تىلەيمەن)' دېگىن " دېگەن(ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان).

10. كېسەل بولۇپ قالغان ئادەم «ئىخلاس» سۈرىسى، «فەلەق» سۈرىسى، ۋە «ناس» سۈرىسى (112-، 113-، 114-سۈرىلەرنىڭ نامى)نى ئۆزىگە ئوقۇپ ھۇرۇش ئارقىلىق كېسەل ئازابىدىن ئاللاھ بىلەن پاناھ تىلەش سۇننەتتۇر. چۇنكى ئۇ سۈرىلەر جىن-ئالۋاستىلارنىڭ زىيان-زەخمەتىدىن، سېھىرگەرلەرنىڭ شەررىدىن، ھەسەتخورلارنىڭ ھەسەت قىلغان چاغدىكى شەررىدىن ۋە يامان كۆزلەردىن ساقلىنىش ئۈچۇن ئوقۇلىدىغان سۈرىلەردۇر. بۇ ھەقتە ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەر كېچە ياتىدىغان چاغدا ئىككى قولىنى يۈمۈپ تۈرۈپ، «قۇل ھۇۋەللاھۇ ئەھەد» (ئېيتقىنكى ئاللاھ بىردۇر)، «قۇل ئەئۇزۇ بىرەببىل فەلەق» (پۈتۈن مەخلۇقاتىنىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن پاناھ تىلەيمەن)، ۋە «قۇل ئەئۇزۇ بىرەببىننا سى» (پۈتۈن ئىنسانلارنىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن پاناھ تىلەيمەن) سۈرىلىرىنى ئوقۇپ ھۇرۇپ، ئاندىن ئىككى قولى بىلەن بەدىنىنى قولى يەتكەن يەرگىچە سىپايىتى، ئالدىن بىلەن بېشىنى، يۈزىنى ۋە بەدىنىنىڭ ئالدى تەرەپلىرىنى سىپايىتى، ئۈچ قېتىم شۇنداق قىلاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كېسەل بولۇپ قالغاندا مەزكۇر سۈرىلەرنى ئۆزىگە ئوقۇپ ھۇرەتتى. رەسۇلۇللاھنىڭ كېسىلى ئېغىرلاشقان چاغدا مەزكۇر سۈرىلەرنىڭ بەرىكىتىنى ئۈمىد قىلىپ مەن ئوقۇپ، ئۇنىڭ بەدىنىنى سىپاپ قوياتتىم (بۇخارى رىۋايەت قىلغان). بۇ سۈرىلەرنى جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام رەسۇلۇللاھنىڭ كېسەللىك مەزگىلىدە يوقلاپ بېرىپ يۇقىرىقىدەك تەلىم بەرگەن. بۇ ھەقتە ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ: "ئى مۇھەممەد، كېسەل بولۇپ قالدىڭمۇ؟" دېگەندى، رەسۇلۇللاھ: " ھەئە " دېدى. جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام: " ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن ساڭا دەم سالىمەن، ' ساڭا ئازار بەرگەن نەرسىنىڭ ھەممىدىن، جان ئىگىسىنىڭ ھەممىنىڭ شەررىدىن ياكى ھەسەتخورنىڭ كۆزىنىڭ شەررىدىن ئاللاھ ساڭا شپالىق بەرگەي ' دەپ ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن ساڭا دەم سالىمەن" دېدى(ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان).

قەدىرلىك دىنىي قېرىنداشلار! ھەممىز ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشۇپ، بىر-بىرىمىزنىڭ كېسەللىرىنى يوقلاش ئارقىلىق ئۇلۇغ ئىسلام دىنىمىزنىڭ ھەقىقەتەن ئىنسانپەرۋەرلىك ئۇستىگە قۇرۇلغان مۇقەددەس دىن ئىكەنلىكىنى چوڭقۇر تونۇپ يېتىپ، مۇستەھكەم بىنادەك ئۈيۇشۇپ ئۆزئارا ئىتتىپاق، ئىناق ئۆتۈشمىز كېرەك.

ئاللاھ تائالا دۇنيادىكى بارلىق ئەر-ئايال مۇسۇلمانلىرىمىزنى يۇقىرىدا ئوقۇلغان «قۇرئان كەرىم» ۋە ھەدىس شەرىپىنىڭ روھىغا ھەقىقىي ئەمەل قىلىدىغان مۆمىنلەردىن قىلغاي-ئامىن!

(ئاپتور: قەشقەر شەھىرىدىن؛
تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

تاھارەت، نامازۋە سالامەتلىك*

مۇھەممەتجان ئىبراھىمجان

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

نامازۋە سالامەتلىك

"ناماز" پارسچە سۆز بولۇپ، ئەرەبچە "سالات" دېيىلىدۇ. نامازبالاغەتكە يەتكەن مۇسۇلمانلارنىڭ كۈندە قىلىدىغان ئىبادىتى بولۇپ، ئىسلام دىنىنىڭ تۈۋرۈكى. نامازنى ئادا قىلىش ئىخلاسمەن مۇسۇلماننىڭ ئەڭ مۇھىم بەلگىلىرىدىن بىرى.

ئۇلۇغ «قۇرئان كەرىم» دە مۇنداق دېيىلىدۇ: **"سەۋر قىلىش، نامازئوقۇش ئارقىلىق (ئاللاھتن يارەدەم تىلەڭلار. نامازئاللاھتن قورقۇچىلار(يەنى كەمتەرلىك بىلەن ئاللاھقا بويسۇنغۇچىلار) دىن باشقىلارغا ھەقىقەتەن مۇشەققەتلىك ئىشتۇر"**{سۈرە «بەقەرە»(2-سۈرە)، 45-ئايەت}؛**"ئۇ پەرۋەردىگارىنىڭ نامىنى ياد ئەتتى، ئاندىن نامازئوقۇدى"**{سۈرە «ئەئلا» (87-سۈرە)، 15-ئايەت}.

يۇقىرىقى ئايەت- كەرىمەدىن مەلۇمكى، ناماز- ئېتىقادنىڭ ئىپادىسى، ئاللاھقا بىلدۈرۈلگەن سەممىي ھۆرمەت، قەلبىنى پاكلاپ، ئاللاھقا يېقىنلىششنىڭ ياخشى يولى، ئىخلاسمەنلىكنىڭ بەلگىسى.

ناماز—تەنىنىڭ ھەرىكىتى بولۇپ، شەكىل ۋە روھتىن تەشكىل قىلىنغان. ئۇنىڭدىكى شەكىل بەدەن ئەزالىرىنىڭ ھەرىكەت قىيابېتىدىكى ئىبادەت بولسا، ئۇنىڭدىكى روھ قەلبنىڭ ئىبادىتى بولۇپ، نامازقەلبنى، بەدەننى چېنىقتۇرۇش ھەرىكىتىدۇر. ئۇ، نوقۇل بەدەن ھەرىكىتى بولماي، ئۆزىنىڭ پەزىلەت، خاسىيەتلىرى بىلەن ئىنسانىنىڭ كىشىلىك ھاياتىتىكى ھەر خىل شەكىلدىكى جىسمانىي ھەرىكەتلىرىنىڭ ھېچقايسىسىغا ئوخشىمايدىغان ئالاھىدە بىر خىل جىسمانىي ھەرىكەت.

نامازنىڭ ئۆزىگە خاس 7 تۈرلۈك شەرت، 6 تۈرلۈك پەرز، 12 تۈرلۈك ۋاجىپ، 20 تۈرلۈك سۈننەت، 5 تۈرلۈك مۇستەھەب، دەققەت قىلىدىغان ئىشلاردىن 15 تۈرلۈك مەكرو، نامازنى بۇزىدىغان 26تۈرلۈك سەۋەب، ئايالالار دەققەت قىلىدىغان 10 تۈرلۈك مەسىلە...قاتارلىق قائىدە-تۈزۈم ۋە كەيپىياتقا، مۇكەممەل ئېتىقادقا ئىگە بولغان، ھەم روھىي ھەم ماددىي مەزمۇنغا ئىگە مۇقىم بەدەن ھەرىكىتى.

مۇشۇنداق مۇئەييەن قائىدە- تۈزۈم ئاساسىدا نامازخان ئالدى بىلەن غۇسلى- تاھارەت ئېلىپ، پاكلىنىپ، ئۆزىنى ئىنسان قىلىپ يارىتقان ئىلاھىي زات ئالدىدا ئەيمىنىپ، ئاللاھنىڭ قۇدرەتلىرىنىڭ كاتتىلىقى ۋە ئەزىمەتلىرىدىن قورقۇپ، قىيامدا تەك تۇرۇپ، قەددىنى رۇسلاپ، ئۇنىڭ كامالى ئېھتىرامىنى تۇتىدۇ؛ ئۆزىنى يارىتقان ئىلاھىي قۇدرەتكە ئېگىلىپ يەنى رۇكۇ قىلىپ، ئۆزىنىڭ ئالىي تەزىمىنى بەجا كەلتۈرىدۇ؛ بېشىنى ئاجىزلارچە قايتا- قايتا يەرگە تەگكۈزۈپ يەنى سەجدە قىلىپ، ئۇنىڭغا بولغان قۇللۇقىنى ئىپادىلەيدۇ؛ ئۇنىڭ ھۇزۇرىدا يەنى "تەشەھھۇد"دا ئولتۇرۇپ، قەلبىدىكى تەلەپ- ئىلتىماسلىرى، ئىلتىجا- ئۆمىدلىرىنى سوراپ، ئۇنىڭغا يالۇرۇپ، چەكسىز ئىشىنىپ، ئۆمىدۋار بولۇپ، بۇ خىلدىكى ئىبادىتىدىن روھىي خاتىرجەملىك، قانائەت، سەۋر- تاقەتكە ئىگە بولۇپ، كۆچلۈك مەدەت، كۆڭۈل ئازادىلىكى ھېس قىلىپ، مەنىۋى كامالەتنىڭ ئەڭ يۇقىرى پەللىسىگە چىقىپ، يارىتقۇچى ئىلاھىي زاتقا شۇنچە يېقىنلىشىدۇ. دېمەك ناماز— ئاللاھ بىلەن ئىنسان قەلبىنى چېڭ باغلاپ تۇرىدىغان ئۆزۈلمەس رىشتە.

نامازنىڭ ئىسلامىي ئىبادەتتىكى ئەھمىيىتى ۋە

*ماقالىنىڭ «تاھارەت ۋە سالامەتلىك» قىسمى ئۆتكەنكى سانىدا

ئەۋزەللىكى، كۆپ قاتلاملىق، كۆپ قىرلىق خاسىيەتلىرىدىن باشقا ئىنسانىنىڭ تەن سالامەتلىكىگە بولغان تەسىرىمۇ ئالاھىدە چوڭ. بۇ سەھىپىدە نامازدىكى جىسمانىي ھەرىكەتلەرنىڭ ساغلاملىق، تەن ساقلىق جەھەتتىكى ئۆزگىچە خاسىيىتى ھەققىدە تېببابەت نۇقتىسىدىن توختىلىمىز.

تېببابەت نۇقتىسىدىن ئېيتقاندا، نامازدىكى ھەرىكەتلەرنىڭ "تەكبىر تەھرىمە" دە ئىككى قولنى قۇلاق باراۋىرىدە كۆتۈرۈش، ئاندىن ئوڭ قولنى سول قولىنىڭ ئۈستىگە، كىندىكىنىڭ ئۈستىدە قويۇش، قىيامدا تۇرۇش، رۇكۇ قىلىش، سەجدە قىلىش، ئەتتەھىياتۇدا ئولتۇرۇش- قوپۇش، ئولتۇرغاندا سول پۇتنى ياتقۇزۇپ، ئوڭ پۇتنى تىكلەپ ساغرىنى سول پۇتنىڭ ئۈستىدە قويۇپ ئولتۇرۇش، ئىككى تەرەپكە سالام بەرگەندە ئوڭ ـ سول تەرەپكە باشنى، كۆكرەك قىسمىنى بۇراش، ئولتۇرغاندا ياكى قىيامدا، رۇكۇدا تۇرغاندا قول- پۇتلارنى ئۆلچەملىك تۇتۇش، پۇتۇن دىققەت- زېھنىي ئىقتىدارىنى بىر نۇقتىغا يىغىپ مەركەزلەشتۈرۈش ... قاتارلىق ھەرىكەتلەر باسقۇچلىرى تەرتىپ بويىچە تەكرارلىنىدىغان خاس ھالدىكى مۇئەييەن ھالەتلەر بولۇپ، ئۇلار تەرتىپلىك ھالدىكى ئالمىشىش بىلەن بەدەننىڭ ھەر قايسى ئەزالىرىدا ۋە ئورگانىزملىرىدا دەۋرىيلىك ھالدىكى بىر خىل ھەرىكەت شەكىللەندۈرىدۇ، بۇنىڭ بىلەن بەدەن ئەزالىرىنىڭ ھاياتلىق پائالىيەتلىرى ئالاھىدە ياخشىلىنىدۇ ۋە ئىلگىرى سۈرۈلىدۇ يەنى ئىنسانىنىڭ مېڭە، يۈرەك، ئۆپكە، ئاشقازان، تال، جىگەر، بۆرەك قاتارلىق رەئىس ئەزالىرىنىڭ خىزمىتى، قان ئايلىنىش، نەپەسلىنىش، ئىچكى ئاجراتما سىستېمىسىنىڭ خىزمىتى ياخشىلىنىپ، سۆڭەك- بوغۇملار ئالاھىدە جانلىنىپ، تەن سالامەتلىك جەھەتتىكى ساپا يۇقىرى كۆتۈرۈلىدۇ.

مۇشۇ مەنىدىن ئېيتقاندا، نامازنىڭ روھىي بەخت-سائادىتىنى، جىسمانىي راھەتنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن كۈرەش قىلىش، روھىي مەنپەئەت بىلەن جىسمانىي مەنپەئەتنى زىچ بىرلەشتۈرۈشنىڭ ئەڭ يارقىن ئىپادىسى.

نامازدىكى ئىبادەت ھەرىكەتلىرى ھەر خىل ياشتىكى، ئوخشاش بولمىغان جىنس، ئىرق- رەڭدىكى، ئوخشىمىغان جۇغراپىيىلىك مۇھىت، تارىخىي شارائىت، جەمئىيەت دائىرىسىدىكى كىشىلەرنىڭ ھەممىسگە ماس كېلىدىغان، شەرىئەت ئۆلچەملىرى يەنى پەرز، سۈننەت، ۋاجىپ، مۇستەھەب، مەكرو...لىرى ھەققىدىكى قائىدە- ئۇسۇللىرى ئۆزگەرمەيدىغان، كۈچلۈك ھەرىكەتچانلىقتا، ھاياتى ئاخىرلاشقىچە ئۆمۈر بويى داۋاملىشىشتەك ئادەت خاراكتېرىگە ئىگە بولغان، ئۆلچەملەشكەن، مۇنتىزىم بەدەن ھەرىكىتى. ئۇ بىخەتەر، ئۈنۈمچان، قوللىنىشچان، ئىجرا قىلىش ۋە ئۆگىنىش ئاسان، ئوتتۇرا ھال سەۋىيىدىكى يەڭگىل ھەرىكەتلەر بولۇپ، ھەر قانداق ئەھۋال، شارائىت ۋە ئىمكانىيەت ئاستىدىكى كىشىنىڭ ئۈنۈمگا تاقىتى يېتىدۇ. ئۈنى ھەتتا 70 ـ 80 ياشلارغا كىرىپ قالغان ئاپئاق ساقاللىق بوۋايلارمۇ ھېچقانچە كۈچىمەيلا تولۇق ئادا قىلىپ، ئۇلۇغ غايە ئاستىدىكى بۇ پائالىيەتتىن روھىي ۋە جىسمانىي مەنپەئەت ئالالايدۇ.

ناماز— ئىنسانىنىڭ ئاللاھقا بىلدۈرگەن ئېھتىرامى، شۈكرى، ھەمدۇ-سانالىرى، قۇللۇق ئىبادىتى بولۇپلا قالماي، بەلكى بۇ دۇنيادىكى ھاياتلىق ئېھتىياجى، نورمال جىسمانىي پائالىيىتى، تەن ساقلىق ۋە تەن سالامەتلىكنىڭ جىددىي تەقەززاسى بولۇپ، ئۇ ئالدى بىلەن ھاياتىي دۇنيادىكى مۇئمىن ئىنسانىنىڭ ھەقىقىي مەنپەئىتىنى چىقىش قىلىدۇ.

نامازنىڭ خاراكتېرىگە قاراپ شەرئىتە پەرز نامازى، ۋاجىپ نامازى، سۈننەت نامازى، نەپلە نامازى قاتارلىق تۈرلەرگە ئايرىلغان.

ئادەتتىكى ئەھۋال ئاستىدا بىر كۈنلۈكى ئوقۇلىدىغان 5 ۋاقىت نامازنىڭ 17 رەكئەت پەرز، 12 رەكئەت سۈننەت، 3 رەكئەت ۋىتىر ۋاجىپ بولۇپ، جەمئىي 32 رەكئەت بولىدۇ.

نامازنىڭ ھەرىكەت باسقۇچلىرى بويىچە ھەر كۈندىكى 32 رەكئەت نامازنىڭ ئاددىي ھېسابىنى بويىچە سانىغاندا، 12 قېتىم "ئاللاھۇ ئەكبەر" دەپ ئىككى قولى بىلەن قۇلاق قېقىپ، قولىنى رۇسلاپ، ئوڭ قولنى سول قول ئۈستىگە قويۇپ تۇرۇش؛ 32 قېتىم قىيامدا قەددىنى رۇسلاپ تىك تۇرۇش؛ 32 قېتىم رۇكۇدا ئېگىلىش ۋە قەددىنى رۇسلاش؛ 64 قېتىملىق سەجدىدە بېشىنى يەرگە تەگكۈزۈپ تۇرۇش؛ 64 قېتىملىق ئولتۇرۇش- قوپۇش، ئوڭ تەرەپكە 11 قېتىم، سول تەرەپكە 11 قېتىم يۈزنى بۇراپ سالام بېرىشتەك ھەرىكەت باسقۇچلىرى بىلەن ئادا تاپىدۇ.

بىر يىلنى 365 كۈن دەپ ھېسابلىغاندا، پۈتكۈل نامازنىڭ 11680 رەكئەت بولسا، 50 ھەپتىدىكى 100 رەكئەت جۈمە نامازى، يىلدا بىر قېتىمدىن ئوقۇلىدىغان ئىككى ھېيتتىكى ئىككى رەكئەتتىن 4 رەكئەت ھېيت نامازى، ھەر يىلدىكى رامىزان روزىسىدىكى 30 كۈندە ئوقۇلىدىغان جەمئىي 600 رەكئەت تەراۋىھ نامازلار

قوشۇپ سانالسا، بىر يىلدا 12380 رەكئەت نامаз بولىدۇ. بۇ نامازلار 4780 قېتىملىق ئىككى قولىنى كۆتۈرۈپ، تەكبىر ئېيتىپ، قولىنى تۆزلەش؛ 12380 قېتىملىق قىيام؛ 12380 قېتىملىق رۇكۇ؛ 24760 قېتىملىق سەجدە ۋە ئولتۇرۇش- قوپۇش؛ 6190 قېتىملىق ئوڭ- سول تەرەپكە بۇرۇلۇپ سالام بېرىشتەك ناھايىتى كۆپ بەدەن ھەرىكىتى ئارقىلىق ئورۇنلانغان بولىدۇ. بۇ، قارىماققا ئاددىي ھالدىكى ھېسابلاش بولسىمۇ، لېكىن بۇنىڭدىن "نامаз" مۇناسىۋىتى بىلەن ئورۇنلىنىپ، ئۆمۈر بويى داۋاملىشىپ كېلىدىغان ئۆلچەملىك بەدەن ھەرىكەتلىرىنىڭ ئۇزۇلمەس قاتارىنى ۋە بۇ ھەرىكەتلەرنىڭ ئىنسانىنىڭ ھاياتلىق پائالىيىتى، تەن سالامەتلىكىگە بولىدىغان چوڭ تەسىرىنى مۆلچەرلىگىلى بولىدۇ.

ھەرىكەت دېگەندە، ئادەمنىڭ بەدەن تۈزۈلۈشىنى تەتقىق قىلىدىغان ئاناتومىيە ئىلمى، ھاياتلىق پائالىيىتىنى تەتقىق قىلىدىغان فىزىئولوگىيە ئىلمى بويىچە ئېيتقاندا، بەدەندىكى ھەرىكەت چوڭ مېڭە ۋە مەركىزىي نېرۋا سىستېمىسىنىڭ قوماندانلىقى بىلەن بەدەندىكى مۇسكۇل، سۆڭەك، پەي، بوغۇم، كۆمۈرچەك، نېرىپ ۋە ئالاھىدە ئىقتىدارغا ئىگە رېياسەتچى ئەزالاردىن بولغان يۈرەك، ئۆپكە، تال، جىگەر، بۆرەك ... قاتارلىقلارنىڭ ئۆزئارا ماسلىشىپ ئېلىپ بېرىۋاتقان نورمال ھاياتلىق پائالىيىتى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

قۇرامىغا يەتكەن بىر كىشىدە 206 پارچە سۆڭەك، 369 پارچە توغرا يولۇق مۇسكۇل بار. ئۇلار بەدەندىكى بوغۇملار، پەي، ئۇگە... قاتارلىقلار ئارقىلىق بىر- بىرىگە ئۇلىنىپ، مەھكەم جىپسلاشقان بولۇپ، خۇددى بىر ئىمارەتنىڭ بېتون گەۋدىسىگە ئوخشاپ، مۇكەممەل ھەرىكەت قۇرۇلمىسىنى تەشكىل قىلىدۇ.

بەدەندىكى مۇسكۇل— ھەرىكەت سىستېمىسىنىڭ ھەرىكەتلەندۈرگۈچى قىسمى بولۇپ، ئۇ، مەركىزى نېرۋا سىستېمىسىنىڭ باشقۇرۇشىدا بولغاچقا، بەدەندىكى سۆڭەك مۇسكۇلى ئاڭغا، كىشىنىڭ ئىختىيارىغا بوي سۇنىدىغان ئالاھىدىلىككە ئىگە. كىشىنىڭ بەدەن قۇرۇلمىسى كۈچ ۋە قاتتىقلىقىنى ھەرىكەتكە ئايلاندۇرىدۇ. كۈچ مۇسكۇللارنىڭ قىسقىرىشىدىن ھاسىل بولىدۇ. ئۇ ئورگانىزم ھەرىكىتىنىڭ ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچى ۋە يادروسى. مەركىزىي نېرۋا سىستېمىسىنىڭ، مېڭىنىڭ قوماندانلىقى بىلەن ھەرىكەتتىكى مۇسكۇللار ئۆز ئارا ماسلىشىش ئارقىلىق ئىنسانىنىڭ قەددىنى تىك تۇرغۇزۇپ، ھەرىكەتتىكى تەڭپۇڭلۇقنى تەڭشەپلا قالماي، بەلكى بارلىق ھاياتلىق پائالىيەتلىرىنى ئېلىپ بېرىشقا ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىدۇ. نورمال ئادەمدە بار بولغان مۇسكۇل ۋە بارلىق ھۈجەيرىلەرنىڭ كۈچى بىر يۈنىلىشكە قاراپ كۈچەپ ھەرىكەت قىلسا، ھەتتا 25 تونىنا ئېغىرلىقتىكى 6 دانە ئاپتوموبىلنى سۆرەپ مېڭىشقا تامامەن يېتىدۇ. مۇسكۇللار نامازدىكى ھەرىكەتلەرگە بۇاستە ياكى ۋاستىلىك ھالدا تولۇق قاتنىشىدۇ. ئىلتىجا، ئۇمىد- ئارزۇ ھەمدە قورقۇنچ، ئەيمىنىش ئىچىدىكى نامازنىڭ ھەرىكەتلىرىدىن قارايدىغان بولساق، قىيام ئىلاھىي زات ئالدىدا قەددىنى رۇسلاپ تىك تۇرۇش بولۇپ، مۇنداق تىك تۇرۇشقا بەدەندىكى ئىنسانىنى تىك تۇرغۇزۇپ، ئۇنىڭ تەڭپۇڭلىقىنى ساقلىغۇچى مەركىزى نېرۋا سىستېمىسى، مېڭە دۆڭچىسىدىكى ئويۇقچە ئىچىدە بولىدىغان سۇيۇقلۇقتىن ئىبارەت كونترول مەركىزى، مۇسكۇللاردىن ئومۇرتقا تۈزلىگۈچى مۇسكۇل، يەنى ساغرا چوڭ مۇسكۇلى، يوتا ئارقىسىدىكى ئىككى باشلىق مۇسكۇل، پاقالچاق بۇلجۇڭ گۆشى مۇسكۇلى ... قاتارلىق كۆپلىگەن مۇسكۇللار قاتنىشىدۇ.

ئىمان- ئېتىقادتىن ئىبارەت ئەڭ ئالىي غايە يېتەكچىلىكىدە، قۇدرەتلىك بىر ئاللاھ ئالدىدا نىيەت قىلىپ "بىسمىللاھ" دەپ تىك تۇرۇش - ئىنسانىنىڭ مەركىزى نېرۋا سىستېمىسىدىكى دىققەت مەركىزىنى ئالاھىدە جانلاندۇرىدۇ. دىققەت— ئىنسانىنىڭ پسىخىكا پائالىيىتىنىڭ بەلگىلىك شەيئىگە قارىتىلىشى ۋە يۈكسەك دەرىجىدە مەركەزلىشىشى بولۇپ، ئۇ ئورگانىزمنىڭ ئەتراپ مۇھىتىدىكى غىدىقلىغۇچىلارنى سېزىپ، ئۇنىڭغا مۇۋاپىق ئىنكاس قايتۇرۇشىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ. دىققەت يۈقىرى كۆتۈرۈلگەندە بەدەندىكى مۇسكۇللار جىددىيلىشىدۇ، مەقسەتكە ئالاقىدار بولمىغان ئارتۇقچە ھەرىكەتلەر ۋە ئوي- خىياللار چېقىرىپ تاشلىنىدۇ. "نامаз" قۇدرەتلىك بىر ئاللاھقا تەلپۈنگەن ئالىي غايە يەنى قەلبكە پۈكۈلگەن ئاڭلىق دىققەت بولۇپ، ئەقىل ۋە تەپەككۇرنىڭ ئەڭ ئالىي پەللىسى ئىبادەتنىڭ تەنتەنىلىك مىنۇتلىرىدۇر.

نامازدا ئىككى قولنى قۇلاقنىڭ يۇمشاق باراۋىرىدە كۆتۈرۈپ تۇرۇپ "ئاللاھۇ ئەكبەر" دەپ تەكبىر ئېيتقاندا، قول ئۇستىگە كۆتۈرۈلۈپ، يەنە بەدەن بىلەن بىرلىكتە تۆزلىنىدۇ. ئىنسانىنىڭ بارلىق جىسمانىي پائالىيىتىدە قولنىڭ رولى چوڭ. ئۇ، سوزۇلۇش، ئېگىلىش، يىغىلىش، ئوڭ- سول تەرەپكە بۇرۇلۇش، بارماقلارنى ھەرىكەتلەندۈرۈش...قاتارلىق مۇھىم پائالىيەتلەرنى بېجىرىدىغان ئەزا بولۇپ، نامаз جەريانىدا قولنىڭ رولى

گەۋدىلىك بولىدۇ، يەنى تەكبىر ئېيتىش قول كۆتۈرۈش بىلەن ئورۇنلىنىدۇ، ئاندىن ئوڭ قول سول قولنىڭ ئۈستىگە قويۇلىدۇ، رۇكۇغا بارغاندا ئىككى قول بىلەن ئىككى تىز قاماپ تۇتۇلۇپ، تىز ئارقىغا ئىتتىرىلىپ، پەيلەرنىڭ يېتەرلىك دەرىجىدە سوزۇلۇشى ئىشقا ئاشۇرۇلىدۇ، سەجدە جەريانىدا بەدەننى تىرەپ، باش ۋە بۇرۇننىڭ يەرگە نورمال تېگىپ تۇرۇشىنى، ھەمدە پۇتكۇل گەۋدىنى كۆتۈرۈشنى قول كاپالەتلەندۈرىدۇ.تەشەھھۇدتا ئولتۇرغاندا ئىككى قول تىزنىڭ ئۈستىگە قويۇلۇپ، بەدەننىڭ تەڭپۇڭلۇقى، جىسمانىي ۋە روھىي جەھەتتىكى جەمجىتلىق ساقلىنىدۇ. سالام بېرىپ، نامازنى ئاخىرلاشقاندا بولسا ئاللاھقا بولغان ئىلتىجا، سەممىي ئېھتىرام ئىككى قولنىڭ تەلمۈرۈشىدىن ئىبارەت دۇئا بىلەن ئاخىرلىشىپ خۇلاسە قىلىنىدۇ. دېمەك، قول نامازنى جەريانىدا ئۆزىنىڭ ئاكتىپ، پائالىيەتچانلىق رولىنى جارى قىلدۇرىدۇ. بۇنىڭ ئىككى قولنىڭ ئاپتوماتىك ھەرىكەت ئىقتىدارىغا بولغان تەسىرى زور بولۇپ، بۇنىڭ بىلەن ئىككى قول بېغىش-بوغۇملىرىنىڭ ھەرىكەتچانلىقى، ئۈششاق بارماقلارنىڭ تۇتۇش، قامىشى، سىقىش ئىقتىدارىنىڭ ياخشى بولۇشى، قولدىكى ئۈيۇشۇپ قېلىش، تۇتۇش، ئېگىلىش ئىقتىدارى ياخشى بولماسلىق، قول بارماقلىرى تىترەش ... قاتارلىق كېسەللەرگە گىرىپتار بولۇشتىن ساقلىنىشتا ئالاھىدە ئەھمىيىتى بار.

نامازدىكى رۇكۇ مۇھىم ئىبادەت ھەرىكىتى بولۇپ، ئۇ نامازخانىنىڭ ئاللاھقا يۈزلىنىپ، ئۇنىڭ يۈكسەك ئەزىمىتى، كامالى قۇدرىتى، تەڭداشسىز ئۇلۇغلۇقىغا قىلىنغان تەزىمى. رۇكۇدىكى ئېگىلىش ھەرىكىتىدە بەدەن چوڭقۇر ئېگىلىپ، باش، بەل، كاسا...قاتارلىق ئەزالار بىر تۈز سىزىق ھالىتىگە كېلىدۇ. ئىككى قول ئىككى تىزنى قاماپ تۇتۇپ، ئۇنى ئارقىسىغا ئىتتىرىپ، پەيلەرنىڭ سوزۇلۇشىنى ئىشقا ئاشۇرىدۇ، كۆز ئىككى پۇتنىڭ ئۇچىغا تىكىلىدۇ. بۇ ھالەت "سۇبھانە رەببىيەل ئەزىم"نىڭ 3- 5 قېتىمغىچە تەكرارلىنىشى بىلەن بىر قانچە سېكۇنت داۋام قىلىدۇ ۋە تەكبىر بىلەن نامازخان قەددىنى رۇسلايدۇ. بۇ جەريانىدا ئاساسلىقى قورساق مۇسكۇللىرى، بەل چوڭ مۇسكۇللىرى، يانپاش بەل مۇسكۇللىرى، يوتا تۆت باشلىق مۇسكۇللىرى ... قاتارلىق مۇسكۇللار قىسقىراپ، بەدەنىنىڭ تۆۈەنكى مۇچلىرى بىلەن گەۋدە ئارىسىدىكى ئېگىلىش ۋە قەددىنى رۇسلاپ تىك تۇرۇش ھالىتى شەكىللىنىدۇ. رۇكۇ ئارقىلىق بەدەندىكى چوڭ قان تومۇرلاردا، ئاساسىي مۇسكۇللاردا ۋە باشقا ئەزالاردا تەكرار تەڭشىلىش داۋام قىلىدۇ، يۈرەك كۈچلۈك سوقىدۇ، نەپەس ئېلىش چوڭقۇرلىشىدۇ.

نامازدىكى سەجدە، يەنى بەشىنى يەرگە تەگكۈزۈش ئىلاھى قۇدرەتكە بويسۇنۇپ، ئۇنىڭغا بولغان بەندە ـ قۇللۇقىنى بىلدۈرىدىغان مۇھىم ئىبادەت ھەرىكىتى بولۇپ، ئىككى قولنىڭ ئالقىنى يەرگە تىرىلىپ، پېشانە، بۇرۇن يەرگە نورمال تەككۈزۈلىدۇ. قول گەۋدىنى مۇۋاپىق ھالدا تىرەپ تۇرىدۇ. "سۇبھانە رەببىيەل ئەئلا" دېگەن ئۇلۇغلاش كەلىمىسى 3 قېتىم، 5 قېتىم ياكى 7 قېتىمدىن تەكرارلىنىپ، باش ۋە گەۋدە كۆتۈرۈلىدۇ. سەجدىدىن ئىبارەت بۇ ھەرىكەت تەكرار داۋام قىلىش جەريانىدا بەلنىڭ يۇقىرىسىدىكى مۇسكۇللاردىن تەخمىنەن 40 پارچىدىن ئارتۇق مۇسكۇل جىددىيلىشىدۇ، يەنى گەۋدە مۇسكۇللىرىدىن چوڭ-كىچىك كۆكرەك مۇسكۇلى، دۇمبە كەڭ مۇسكۇلى، دىئافراگما مۇسكۇلى، قورساق مۇسكۇلى، تۆۈەنكى مۇچىدىكى ئاساسلىق مۇسكۇللار، ئىككى بىلەكتىكى مۇسكۇللار قىسقىراپ، سەجدىدىكى بەدەن ھالىتىنى شەكىللەندۈرىدۇ. نەتىجىدە سۈيۇقلۇقنىڭ پەسكە قاراپ ئېقىش يۆنىلىشى بويىچە بەدەندىكى قان ئېقىمى چوڭ مېڭىنىڭ ھەممە قاتلاملىرىغا لىق تولىدۇ. ئۆپكىنىڭ بارلىق پۇۋەكچىلىرى تېخىمۇ ئېسىلىدۇ. نەتىجىدە قان ئايلىنىش تېزلىشىپ، نەپەس چوڭقۇر ۋە كۈچلۈك بولىدۇ. سەجدىدىكى تەكرار ھەرىكەت ئارقىلىق ئىككى قولنىڭ يۇقىرىلىشى، كۆتۈرۈش كۈچى ئېشىپ، تىز بوغۇملىرىنىڭ ھەرىكەتلىنىش ئىقتىدارى، يۇقىرىغا قاڭقىش، ئىتتىرىش كۈچى يۇقىرى كۆتۈرۈلىدۇ.

ئىككى رەكئەتلىك ۋە تۆت رەكئەتلىك نامازدىكى تەشەھھۇدتا ئولتۇرۇش ئارقىلىق بەدەن تۇزلىنىدۇ. بەدەننى تۇزلەپ، سول پۇتنى پۇكلەپ، ئوڭ پۇتنى تىكلەپ، سول پۇتنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ ئەتتەھىيياتۇ ئوقۇش، ئىككى دۇرۇت ئوقۇش، دۇئا ئوقۇش جەريانىدا ئومۇرتقا تىكلىگۈچى مۇسكۇللار، يانپاش، تىز بوغۇملىرىنى ئەگكۈچى مۇسكۇللار ۋە بەدەنىنىڭ ئۈششاق بوغۇملىرى ھەرىكەتكە كېلىپ، بەدەندىكى مۇسكۇللار جىددىيلىكى بوشاپ، مېڭە تەرەپكە يىغىلغان زىيادە قان ئېقىمى پۇتكۇل گەۋدىگە تارقىلىپ، يۈرەك رېتىمى ۋە نەپەس نورماللىشىپ، قىسقا مەزگىللىك ئەسلىگە كېلىش يۈز بېرىدۇ. نەتىجىدە كېيىنكى ناماز ھەرىكەتلىرى جانلىق ۋە تېز ئورۇنلىنىدۇ.

نامازنىڭ ئاخىرىدا ئىككى تەرەپتىكى جامائەتنى ۋە

مالائىكىلەرنى نىيەت قىلىپ، ئالدى بىلەن ئوڭ تەرەپكە يۈزنى بۇراپ، ئاندىن سول تەرەپكە يۈزنى بۇراپ ''ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم ۋە رەھمەتۇللاھ'' دەپ سالام بېرىلىدۇ، ئىككى تەرەپكە سالام بېرىشتە، باش ئۇستىگە، ئاستىغا ۋە ئوڭ- سول تەرەپلەرگە رەتلىك ۋە يەڭگىل ھالدا بۇرۇلۇپ ھەربىكەتلەندۈرىلىدۇ. مۇنداق ھەربىكەت جەريانىدا بويۇن مۇسكۇللىرى، بويۇندىكى سۆڭەك بوغۇملىرى، كۆكرەك مۇسكۇللىرىنىڭ ھەربىكىتى جىددىيلىشىدۇ.

بويۇن — باش بىلەن كۆكرەك گەۋدىسى ئارىسىدىكى دائىرە بولۇپ، 8 تال بوغۇم ئارقىلىق باش بىلەن گەۋدىنى تۇتاشتۇرۇپ تۇرىدۇ. پۈتكۈل بەدەنگە تارقايدىغان نېرۋىلار، يۇرەكتىن چىقىپ باش ۋە مېڭە قىسمىغا باردىغان ۋە كېلىدىغان چوڭ قان تومۇرلار، بويۇن چېگىشى، ئۇچلىك نېرۋا تېرە شېخىنىڭ تارقىلىش يوللىرى بويۇندىن ئۆتىدۇ. بويۇن بويۇن ئۇزە مۇسكۇلىنىڭ مۇناسىپ قىسقىرىشى بىلەن ھەربىكەتلىنىدۇ. يەنى بىرىنچى ۋە ئىككىنچى بويۇن بويۇملىرى باشنى ئالدى- كەينىگە، ئوڭ-سولغا بۇراش ھەربىكىتى ئېلىپ بارىدۇ. ئۇلاردا سەللا زەخمىلىنىش كۆرۈلسە، ھەر خىل سەزگۈلەر توسالغۇغا ئۇچرايدۇ. ھەتتا بەدەندىكى ھەربىكەت مۇسكۇللىرى پالەچلىنىپ قىلىشى مۇمكىن. نامازدىكى تەرتىپلىك ۋە يەڭگىل ھالەتتە باشنى ئۇستىگە، ئاستىغا كۆتۈرۈش، ئوڭغا-سولغا بۇراش ھەربىكىتى بويۇنىنىڭ ئىككى تەرەپكە نورمال قايرىلىش، ئەركىن ھەربىكەتلىنىش، بويۇن مۇسكۇلىنىڭ ئىلاستىكىلىقىنى ساقلاشتا مۇھىم رول ئويناىدۇ. بويۇن مۇسكۇللىرىنىڭ ۋە سۆڭەك ئۇگلىرىنىڭ قېتىپ قېلىش، بويۇندىكى سۆڭەك كاناللىرىنىڭ كىچىكلەپ، تۆۋەنگە ئۆتىدىغان نېرىپ تالالىرىنى قىسىۋېلىپ، بەدەندىكى ھەربىكەت ئەزالىرىنىڭ پالەچلىنىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان بويۇن ئومۇرتقا كېسىلىدىن ئىبارەت بىرلەشمە كېسەللىكنىڭ نىسبىتىنى ئازايتىشتا بەلگىلىك ئۇنۇمگە ئىگە. ئۇزۇن زامانلارنىڭ مابەينىدىكى تېببىي جەھەتتىكى كۆزىتىش ۋە سانلىق مەلۇماتلار بويۇن ئومۇرتقا بىرلەشمە كېسىلىنىڭ مۇسۇلمانلاردا، 5 ۋاقىت ناماز ئوقۇيدىغانلاردا نىسبەتەن ئاز كۆرۈلىدىغانلىقىنى پاكىت بىلەن ئىسپاتلىماقتا.

ناماز ئۆزىدىكى ئىبادەتنى چىقىش قىلغان غايىۋى مەزمۇن ھەمدە بەدەن ھەربىكەتلىرىنى شەكىل قىلغان ماددىي مەزمۇنى بىلەن ئىنسان ۋۇجۇدىدىكى ھاياتلىق بەلگىلىرى يەنى يۈرەك سوقۇشى، قان بېسىم، نەپەس رېتمى، ئەس- ھوشى ۋە ھەربىكەت ئىقتىدارىدىن ئىبارەت ھاياتلىق بەلگىلىرىگە، بولۇپمۇ ئۇنىڭ ئۆزى باشقۇرۇپ كېتەلمەيدىغان ئىچكى ئامىل يەنى نېرۋا، يۈرەك قان تومۇر، نەپەسلىنىش، ھەزىم قىلىش، سۆڭەك مۇسكۇلى، ئاجرىتىپ چىقىرىش، ئىچكى ئاجراتما، ئىممۇنىتېت كۈچى...قاتارلىق سېستىمىلارنىڭ خىزمەتلىرىگە زور تەسىر كۆرسىتىپ، بۇ سېستىمىلارنىڭ خىزمەتلىرىنى مۆلچەرلىگۈسىز ياخشىلاپ، ئۇنىڭغا روھىي ساغلاملىق ۋە جىسمانىي ساغلاملىق ئاتا قىلىدۇ. ئۇلار تۆۋەندىكىچە:

بىرىنچى، نامازدىكى ھەربىكەتلەر نېرۋا سېستىمىسىغا ياخشى تەسىر كۆرسىتىدۇ. نېرۋا سىستېمىسى — مەركىزى نېرۋا سىستېمىسى ۋە ئەتراپ نېرۋا سىستېمىسى دېگەن ئىككى چوڭ قىسىمدىن تەركىب تاپقان. مەركىزى نېرۋا سىستېمىا مېڭە بىلەن يۇلۇندىن تەركىب تاپقان، ئەتراپ نېرۋا سىستېمىسى مەركىزى نېرۋا سىستېمىسىنىڭ سىرتىدىكى، بەدەننىڭ ھەر قايسى ئورۇنلىرىغا تارقالغان، مەركىزى نېرۋا سىستېمىسى ئۆچۈن ئۆچۈر يەتكۈزۈش ۋە تارقىتىش رولىنى ئويناىدىغان ياردەمچى قىسىم. نېرۋا سىستېمىسى پۈتكۈل بەدەندىكى ھەر قايسى ئەزا، سىستېمىا ۋە توقۇلمىلاردىمۇ ئالاھىدە ئۇستۇن تۇرىدىغان ئىقتىدارلىق سىستېمىا. ئۇ، پۈتكۈل بەدەننىڭ ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتىكى بارلىق پائالىيەتلىرىنى باشقۇرىدۇ. شۇنداقلا ئىچكى-تاشقى مۇھىتنىڭ غىدىقلىنىشى، ئۆزگىرىشىگە بەزىدە ماسلىشىپ ئىنكاس قايتۇرىدۇ ۋە بەزىدە بەزى غىدىقلىنىشلارنى ۋە ئۆزگىرىشلەرنى رەت قىلىدۇ. نامازدىكى تەكبىر- تەھرىمەدە كىشى تاشقى مۇھىتتىكى ھەممە سىگناللار ۋە ئۆزگىرىشلەردىن ئالاقىسىنى ئۈزۈپ، بىر ئاللاھ ھەققىدىكى سەممىي ئىبادەت، ئاللاھنى ئۇلۇغلاشتىن ئىبارەت بىرلا روھىي پائالىيەت نامازھەققىدىكى ئۇچۇرنى مەركىزى نېرۋا سىستېمىسى ئارقىلىق مېڭە ۋە يۇلۇنغا يەتكۈزىدۇ. مەركىزى نېرۋا سىستېمىسى بۇ ئۇچۇرلارنى ئانالىز قىلىپ ۋە رەتلەپ، بەدەندىكى بارلىق ئەزالارغا بۇيرۇق چۈشۈرىدۇ. شۇ ئارقىلىق ئۆزلۈكسىز ئۆزگىرىۋاتقان ئادەم بەدىنى مۇناسىپ ئىنكاس پەيدا قىلىپ، گەۋدە مۇسكۇللىرىنىڭ زىيادە كۈچلۈك ھەربىكىتى بىلەن بەدەننىڭ نامازدىكى رۇكۇ، سەجدە، ئولتۇرۇش، قوپۇش، ئىككى تەرەپكە قايرىلىش قاتارلىق ھەربىكەتلىرىگە قارىتا يۈرەك ۋە نەپەس ھەربىكىتى تېزلىشىپ، ئۇلارنىڭ يېتەرلىك ئېنېرگىيە بىلەن

تەمىنلەپ، روھىي كەيپىياتنىڭ جىددىيلىكىنى ئاشۇرۇپ، بەدەننىڭ ئەڭ سەزگۈر ۋە ئەڭ ياخشى ھالەتتە تۇرۇشىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ. بۇ خىل ھەرىكەت ئىنكاسىنىڭ ھەممىسى نېرۋا سىستېمىسىنىڭ كونترولۇقىدا ئۆزىنى ئىلاھىي قۇدرەتكە چىن ئىخلاسى بىلەن تاپشۇرۇشتا ئورۇنلىنىدۇ. مۇنداق تەكرار پائالىيەت ئەقىلنىڭ ياخشىلىنىشىنى ئىشقا ئاشۇرىدۇ ھەمدە نېرۋا سىستېمىسىنىڭ تەڭشەش رولىنى كۈچەيتىدۇ ۋە جانلاندۇرىدۇ. ناماز چوڭ مېڭىنىڭ ھەر خىل سەزگۈلەرنى ئانالىز قىلىش، ئومۇملاشتۇرۇش ئىقتىدارىنى ئالاھىدە ياخشىلاپ قالماي، بەلكى زېھنىي ئىقتىدارى ناچارلىشىش، ئۇنتۇغاقلىق، قېرىلىقتىكى دىۋەڭلىك يەنى دۆتلۈك كېسەللىكىدىن ساقلىنىشتا ئالاھىدە ئەھمىيەتكە ئىگە. شۇڭا نامازخانلارنىڭ روھىي ۋە ماددىي ئىنكاسى، ھەر خىل سەزگۈلىرى ئالاھىدە ياخشى.

ئىككىنچى، نامازدىكى ھەرىكەتلەر ئادەمنىڭ يۈرەك-قان تومۇر سىستېمىسىنىڭ نورمال ھەرىكىتىگە كۈچلۈك تەسىر كۆرسىتىدۇ. نورمال كىشىنىڭ تېنىدە 6 دىن 7 لىتىرغىچە قان سۇيۇقلۇقى بولىدۇ. بەدەندىكى قان تومۇرلار ناھايىتى ئۇزۇن بولۇپ، بارلىق قان تومۇرلارنى بىر بىرىگە ئۇلىسا، ئۇنىڭ ئۇزۇنلۇقى يەر شارىنى بىر قانچە قېتىم يۆگەشكە يېتىدۇ. قان سۇيۇقلۇقى يۈرەكنىڭ سىقىپ چىقىرىش كۈچى بىلەن بەدەندىكى چوڭ-كىچىك ۋە قىل قان تومۇرلار ئىچىدە توختىماي ئېقىپ، ئايلىنىپ تۇرىدۇ.

قان ئايلىنىش سىستېمىسىنىڭ ئىچىدە يۈرەك مەركىزى ئورۇندا تۇرىدىغان ئەزا بولۇپ، بۇ، ماددىي جەھەتتىن قان ئايلىنىشنى ئىلگىرى سۈرىدىغان يەنى قاننى سىقىپ چىقىرىدىغان ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچ ئەزاسى. لېكىن ئۇ، قاننى سىقىپ چىقارغۇچى ناسوسقا ئوخشاش بىر خىل قۇرۇلما بولۇپلا قالماي، بەلكى روھىي جەھەتتىن ئېيتقاندا، يۈرەك — ئىنسانلىق قەلب، ئىنسان تەبىئىتىنىڭ سىرلىق ماكانى. ئىنساننىڭ ئۆزىنى ياراتقان ۋە بارلىققا كەلتۈرگەن ئىلاھىي زاتنى تونۇيدىغان، ئۇنىڭغا تەلپۈنىدىغان، ئۇنىڭ ئۈچۈن توختىماي سوقىدىغان، ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىشنى قەرز ھېسابلايدىغان، ئىنسانغا خاس ئالاھىدە بىر ئەزا. روھىي كەيپىياتنىڭ ئۆزگىرىشى، روھىي جىددىيلىشىش قاتارلىق پائالىيەتلەردە بەدەن ئەزالىرىنىڭ ماددىي ئېھتىياجىغا ئاساسەن يۈرەك ھەرىكىتىدە تېزلىشىش ياكى ئاستىلىشىش ۋە ياكى بىر خىل رىتىمدا ھەرىكەتلىنىش بولىدۇ. نورمال ئەھۋال ئاستىدا يۈرەك مىنۇتىغا 70 ~ 80 قېتىمغىچە سوقىدۇ.

گەرچە ھەر قايسى خىلدىكى نامازلارنىڭ ئورۇنلىنىش ۋاقتى ئۇزۇن-قىسقا بولسىمۇ، لېكىن بىر خىل غايە، بىر خىل ئەقىدە، بىر خىل ئېتىقاد يېتەكچىلىكىدە ناماز ھەرىكەتلىرى جەريانىدىكى ھەرىكەت سىجىللىقى كۈچەيگەندە يۈرەكنىڭ رىتىمى، قاننى سىقىپ چىقىرىش دەۋرىيلىكى تېخىمۇ تېزلىشىدۇ، يەنى ناماز ھەرىكەتلىرىگە قاتناشقان ئەزالاردىكى مۇسكۇللار، سۆڭەك، ھۈجەيرە، توقۇلمىلارغا ئورۇنلاشقان مېڭلىغان قان تومۇر، قىل قان تومۇرلاردا، قىيام، رۇكۇ، سەجدە، ئولتۇرۇش، قوپۇش قاتارلىقلار بىلەن قىسىلىش، تارىيىش، كېڭىيىش، يۈرەك رىتىمى تېزلىشىش ... قاتارلىقلار ئارقىلىق بەدەندە قان راۋان ئايلىنىدۇ-دە، يۈرەك ھەرىكىتى تومۇرلاردىكى قان ئايلىنىشنى ياخشىلاپلا قالماي، بەلكى بەدەندىكى نورمال ماددا ئايلىنىشقا ئالاھىدە ياخشى تەسىر كۆرسىتىدۇ.

بۇ ماددا ئالمىشىش جەريانىدا ھاسىل بولغان ئورگانىزمغا ئېھتىياجلىق ماددىلار قان ئايلىنىشتىن ئىبارەت توختاپ قالمايدىغان توشۇش سىستېمىسى ئارقىلىق بەدەندىكى مۇناسىپ ئەزا، توقۇلما ۋە پۈتكۈل بەدەندىكى 50 تىرىلىيوندىن كۆپ بولغان ھۈجەيرىلەرگە يېتىپ بېرىپ، شۇ توقۇلما، ھۈجەيرىلەرنىڭ نورمال خىزمىتى ئۈچۈن ئېنېرگىيە بولىدۇ. كېرەكسىز ماددىلار يەنە شۇ قان ئايلىنىش ئارقىلىق بەدەندىكى ئۆپكە، بۆرەك، تېرە ... قاتارلىقلارغا يېتىپ بېرىپ، ئۇلارنىڭ بەدەن سىرتىغا چىقىرىلىشىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ ھەمدە ئادەم بەدىنىدىكى قاننىڭ ئورگانىزمنىڭ ئىچكى مۇھىتىنىڭ نىسپىي مۇقىملىقىنى ساقلاش، توشۇش، تەڭشەش، ئالماشتۇرۇش ۋە مۇھاپىزەت قىلىشتەك ئالاھىدە رولىنى جارى قىلدۇرىدۇ. ئىنسان ئورگانىزمنىڭ ھەرخىل خىمىيىلىك تەركىبلىرىنىڭ نورمال فىزىئولوگىيىلىك دائىرىسىدىن ھالقىپ كەتمەسلىكى ۋە نورمال تەڭپۇڭلۇق ھالىتىنى ساقلىشى ئىچكى مۇھىتنىڭ نىسپىي مۇقىملىقى بولۇپ، نامازدىكى ھەرىكەتلەرنىڭ داۋامچانلىقى مۇنداق نىسپىي مۇقىملىقنىڭ ساقلىنىشىدا ئالاھىدە چوڭ رول ئوينايدۇ. نامازدىكى ھەرىكەتلەر يۈرەك ھەرىكىتىنى ياخشىلايدۇ. قان تومۇرلارنىڭ ئىلاستىكىلىقىنى ساقلاپ، قان تومۇرلارنىڭ مۇددەتتىن بۇرۇن تارىيىش، توسالغۇ پەيدا بولۇشىنىڭ، قىل قان تومۇرلارنىڭ قېتىپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ. ناماز يۈرەك رېتىمسىزلىقىنى ساقايتىشنىڭ ئەڭ ياخشى

داۋاسى.

ئۈچىنچى، نامازدىكى ھەرىكەتلەر ئىنساننىڭ نەپەسلىنىش سېستىمىسىغا كۈچلۈك تەسىر كۆرسىتىدۇ.

نەپەسلىنىش سىستېمىسى ـ نەپەسلىنىش يولى، ئۆپكە، كۆكرەك پەردىسى ... قاتارلىقلاردىن تەشكىل تاپقان بولۇپ، بۇ ئەزالار ئوكسىگېننى قوبۇل قىلىپ، كاربون IV ئوكسىدىنى چىقىرىپ بېرىدۇ. ئۆپكە ـ نەپەسلىنىش سىستېمىسىدىكى ئەڭ مۇھىم ۋە مۇرەككەپ بىر ئەزا بولۇپ، ئۇ نەچچە مىليارد پۈۋەكچىدىن تەشكىل تاپقان. ئۇنى مىڭلىغان، مىليونلىغان قىزىل قان تومۇر، كۆك قان تومۇرلار ئوراپ تۇرىدۇ. ئۇنىڭدىكى پۈۋەكچىلەرنى بىر ـ بىرىگە ئۇلىغاندا، ئۇنىڭ ئۇزۇنلۇقى 300 مىڭ كىلومېتىردىن ئارتۇق مۇساپىگە يېتىپ ئاشىدۇ. ئۆپكىدىكى ئەنە شۇ پۈۋەكچىلەر ئۆزىدىكى بېسىم كۈچى ئارقىلىق ئۇلۇغ ئاللاھ ھاياتلىق دۇنياسى ئۈچۈن لايىق ۋە زۆرۈر قىلىپ ياراتقان، پۈتكۈل يەر شارىنى ئوراپ تۇرغان"مۇھاپىزەت كۈنلىكى" بولغان ئاتموسفىرادىكى، جانلىقلار ئۈچۈن بىكارغا بېرىلگەن، پۇلسىز مۆجىزات ـ ئوكسىگېننى قوبۇل قىلىپ، بەدەندىكى بىئولوگىيىلىك تەرتىپ، خىمىيىلىك رىئاكسىيەلەردە ئاجرىلىپ چىقىپ ئۆپكىگە يېتىپ كەلگەن قاندىكى كاربون IV ئوكسىدىنى قويۇپ بېرىپ، ئىنساننىڭ ھاياتلىق پائالىيىتىنى ساقلاپ قالىدۇ.

نەپەسلىنىش سىستېمىسى ئىنساننىڭ ھاياتلىق پائالىيىتى، نۇتۇقنىڭ خاسىيىتى بىلەن تۈزىلىش ۋە ئىقتىدار جەھەتتىن تېخىمۇ ئالىي، تېخىمۇ مۇكەممەللىك كامالىتىگە يەتكەن.

نامازدىكى قىيام، رۇكۇ، سەجدە، ئولتۇرۇش ـ قوپۇش...قاتارلىق ھەرىكەتلەرنىڭ دەۋرىيلىكى نەتىجىسىدە قان ئايلىنىشقا مۇناسىپ ھالدا، ئۆپكىنىڭ ھەرىكىتى ئالاھىدە كۈچىيىدۇ. كۆكرەك قەپىزىنى تۇتۇپ تۇرغان مۇسكۇللار، بەدەن ئىچىدىكى مۇسكۇللار، قورساق دىۋارلىرى، دىئافراگما...قاتارلىقلارنىڭ ماس قەدەمدىكى ھەرىكىتى ئارقىلىق نەپەس تېزلىشىدۇ. نەپەس چوڭقۇر ۋە كۈچلۈك بولىدۇ. ئۆپكىنىڭ بارلىق پۈۋەكچىلىرىگە ھاۋا تولىدۇ. نەتىجىدە ئۆپكىنىڭ سىغىمچانلىقى ئاشىدۇ. بولۇپمۇ، نامازئىچىدىكى تەكبىرلەرنى ئاۋازلىق ئېيتىش، قىرائەتنى ئاۋازلىق، جاراڭلىق قىلىشنىڭ ئىنساننىڭ نەپەسلىنىش سىستېمىسى پائالىيەتلىرىگە بولغان تەسىرى زور بولۇپ، بەدەنگە زور مىقداردا ئوكسىگېن قوبۇل قىلىنىپ، كۆپ مىقداردىكى كاربون IV ئوكسىدى چىقىپ كېتىپ، بەدەندە يەڭگىل ـ ئازادىلىك، چاققانلىق ئىشقا ئاشىدۇ. نامازخانلارنىڭ كۆپ قىسمىنىڭ قەددى قامەتلىك، تىك گەۋدىلىك، ئاۋاز ـ نەپەسلىرىنىڭ راۋان ۋە جاراڭلىق بولۇشىنىڭ سەۋەبى ئەنە شۇ.

تۆتىنچى، نامازدىكى ھەرىكەتلەرنىڭ ئىنساننىڭ ھەرىكەت سېستىمىسىغا بولغان تەسىرى ئالاھىدە گەۋدىلىك.

ئىنسان بەدىنىدىكى ھەرىكەت سىستېمىسى ـ سۆڭەك، سۆڭەكلەرنىڭ تۇتىشىشى، سۆڭەك مۇسكۇلىدىن ئىبارەت قىسىملاردىن تەركىب تاپقان. ھەرىكەت سىستېمىسى نېرۋا سىستېمىسىنىڭ تەڭشىشى ۋە باشقا سېستىمىلارنىڭ زىچ ماسلىشىشى ئارقىسىدا ئادەم بەدىنىنى تىرەپ تۇرۇش، قوغداش بىلەن ھەرىكەت قىلىش رولىنى ئۆتەيدۇ. ھەرىكەت سىستېمىسىدىكى سۆڭەك شەكىل ۋە خىزمەت ۋەزىپىسىگە ئىگە ئەزا بولۇپ، قاتتىق ۋە ئىلاستىكىلىققا ئىگە. ئۇ قان تومۇر، لىمفا كانىلى ۋە نېرۋىلارغا باي بولغان ماددا ئالمىشىش ۋە ئۆسۈش، تەرەققىي قىلىش ئىقتىدارىغا ئىگە ھەمدە قايتا تىكلىنىش، يارىلارنىڭ پۈتۈپ ئەسلىگە كېلىشى، قايتا ئۆسۈپ تولۇقلاش قابىلىيىتىگە ئىگە بولۇپ، ياشنىڭ ئۆسۈشىگە ئەگىشىپ ئۆزگىرىدۇ. دائىملىق نورمال ھەرىكەت جەريانىدا تەرەققىي قىلىپ، قاۋۇل ۋە مۇستەھكەم بولىدۇ.

مۇسكۇل بولسا ھەرىكەت سىستېمىسىنىڭ ھەرىكەتلەندۈرگۈچ قىسمى. ئۇ، نېرۋا سىستېمىسىنىڭ باشقۇرۇشى بىلەن قىسقىراپ، سۆڭەكنى تارتىپ ھەرىكەت پەيدا قىلىدۇ. ھەرىكەت مۇسكۇللارنىڭ تەرەققىياتى، مۇستەھكەم، كۈچلۈك بولۇشنىڭ مۇھىم شەرتى. مۇسكۇللار ھەرىكەت خىزمىتىدىن باشقا يەنە ئادەم بەدىنىدىكى ماددا ئالمىشىشنى ئېلىپ بېرىشتا، ئېنېرگىيە مەنبەسىنى ساقلاشتا، تېمپېراتۇرا ھاسىل قىلىشتا مۇھىم ۋەزىپە ئۆتەيدۇ. مۇسكۇللاردا تىنچ كۈچ رولى بار، ئۇ، مۇسكۇلنىڭ بەلگىلىك جىددىيلىكى بولۇپ، بەدەننىڭ ھەر قايسى قىسىملىرى ئوتتۇرىسىدىكى بەلگىلىك ۋەزىيەتنى ساقلاپ، نىسپىي تەڭپۇڭلۇققا ئىگە قىلىدۇ. نامازدىكى قىيام، رۇكۇ، سەجدە ... قاتارلىقلاردىكى ھەرىكەتلەر يۇقىرىدا ئېيتىلغان تىنچ ھەرىكەتلەر. يەنە مۇسكۇلنىڭ ھەرىكەتلىك رولى ئۇنىڭ ھەرىكەتلىك كۈچ تەسىرى بولۇپ، ھەر خىل ھەرىكەتلەرنى ھاسىل قىلىدۇ. رۇكۇغا بارغاندا ئىككى قولنىڭ ئىككى تىزىنى قاماپ، تىزىنى ئىتتىرىپ تۇرۇشى، سەجدە جەريانىدىكى ئىككى قولنىڭ گەۋدىنى كۆتۈرۈپ

تۇرۇشى، ئولتۇرۇش-قوپۇش، سەپكە تىزلىش، مەسچىتكە بېرىش-كېلىش...قاتارلىقلار مۇشۇ دائىرىگە كىرىدۇ. مەيلى قايسى خىلدىكى ھەرىكەت بولسۇن، ئۇلار مۇسكۇل، بوغۇم، پەيلەرنىڭ قىسقىرىشى، بۆسۈش ۋە تىنچ ھالەتكە ئۆتۈشى ئارقىلىق ئۇلارنىڭ ھەرىكەت ئىقتىدارىنى ئالاھىدە ياخشىلايدۇ ۋە بۇ ئىقتىدارنى خاس سېزىم ئاساسىدا ئىلگىرى سۈرىدۇ.

پۈتكۈل بەدەنىنىڭ ئاساسىي گەۋدىسى بولغان سۆڭەكلەر بوي ۋە ياشقا قاراپ تولۇقلىنىدۇ. 30- 40 ياشلاردىن باشلاپ چېكىنىشكە يۈزلىنىدۇ. بۇ ھال ئومۇرتقا تەخسىلىرىدە روشەن ئىپادىلىنىدۇ. ئومۇرتقىلاردىكى سۇ مىقدارى تۆۋەنلەپ، ئېلاستىكلىقى چېكىنىپ، بېسىمغا قارشى تۇرۇش كۈچى ئاجزلىشىدۇ، سۆڭەكلەردە شالاڭلىشىش يۈز بېرىدۇ. نامازدىن ئىبارەت بۇ خاسىيەتلىك ئىبادەت، يەنى دائىملىق ھەرىكەت شەكلى بىلەن بەدەندىكى مۇسكۇل، سۆڭەك، بوغۇملارنىڭ ھەرىكىتى ئارقىلىق قان ئايلىنىشنى ياخشىلاپ، سۆڭەك، مۇسكۇللاردىكى ئوكسىگېن يېتىشمەسلىكنىڭ ئالدىنى ئېلىپ، بوغۇملارنىڭ ئېچىقىشىدا چاپلىشىشى، بوغۇملار ئەتراپىدىكى مۇسكۇللارنىڭ يىگىلەشچانلىقى، چاپلىشىشنى توسۇپ، بوغۇملارنىڭ قېتۇېلىشىنىڭ خەۋپىنى تۆۋەنلىتىدۇ. نامازدىكى ھەرىكەتلەر ئۆزىنىڭ ئىزچىللىقى بىلەن ئىنسانىنىڭ ھەرىكەت سىستېمىسىنىڭ خىزمىتىنىلا ياخشىلاپ قالماي، بەلكى ئىنسانىنىڭ پۈتكۈل بەدەن سۇپىتىنى ياخشىلاپ كەلمەكتە. تېبابەت جەھەتتىن ئېيتقاندا، ھەرىكەت جەريانىدا ئىپادىلەنگەن كۈچلۈكلۈك، چارچاشقا قارشى تۇرۇشتەك چىدامچانلىق، چاقچانلىق ۋە ئەۋرىشىملىك...قاتارلىق ئورگانىزم ئىقتىدارى بەدەن سۇپىتى دەپ ئاتىلىدۇ. بەدەن سۇپىتىنىڭ سەۋىيىسى يالغۇز مۇسكۇللارنىڭ ئۆز ئاناتومىيىسى ۋە فىزىئولوگىيىلىك ئالاھىدىلىكىنى بەلگىلەپ بەرمەستىن، بەلكى مۇسكۇللارنىڭ خىزمىتى بىلەن تەمىنلىنىش ئەھۋالى، ئىچكى ئەزالارنىڭ ماسلىشىشى، نېرۋىلىرىنىڭ تەڭشەش ئىقتىدارى بىلەنمۇ مۇناسىۋەتلىك. شۇڭا نامازخانلارنىڭ ھەرىكەت ئىقتىدارى، بەدەن ھالىتىنى تىزگىنلىشى يەنى تەڭپۇڭلۇقنى ساقلىشى، ھەرىكەت ئىنكاسى ئالاھىدە ياخشى بولۇپ، ئۇلار تەرتىپلىك ھالدا ئولتۇرۇپ، دەس تۇرالايدۇ، سۆڭەك شالاڭلىشىپ كېتىش كېسىلىگە ئاسان گىرىپتار بولمايدۇ.

بەشىنچى، نامازدىكى ھەرىكەتلەر ئىنسانىنىڭ ھەزىم قىلىش سىستېمىسىغا كۈچلۈك تەسىر كۆرسىتىدۇ.

ھەزىم قىلىش سىستېمىسى ـ ھەزىم قىلىش يوللىرى ۋە ھەزىم قىلىش بەزلىرى قاتارلىق ئىككى قىسىمدىن تەشكىل قىلىنىدۇ. ئۇنىڭ ئاساسى رولى يېمەكلىكلەرگە قارىتا فىزىكىلىق ۋە خىمىيىلىك ھەزىم قىلىش ئېلىپ بېرىپ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى ھايات كېرەكلىك ئوزۇقلۇق ماددىلارنى سۈمۈرۈپ، ئۇنى ئورگانىزم ھەرىكەت ئېنېرگىيىسىنىڭ كېلىش مەنبەسى بىلەن ئۆسۈپ يېتىلىشىنىڭ خام ئەشياسى قىلىشتىن ئىبارەت. بەدەنىنىڭ ھەر خىل پائالىيەتلىرى ئۇچۇن ئېنېرگىيە كېرەك بولىدۇ. بەدەندىكى ئېنېرگىيە يېمەكلىكتىن كېلىدۇ. ئېنېرگىيىنى ساقلاشقا مۇمكىن بولمىغانلىقى ئۇچۇن ئىنسان داۋاملىق ئوزۇقلىنىدۇ، يەنى ھەزىم قىلىش سىستېمىسى ئارقىلىق تەبىئىي مۇھىتتىكى يېمەكلىكلەرنى ئوزۇقلۇق ماددىلارنى قوبۇل قىلىدۇ. مانا بۇ، بەدەندىكى ماددا ئالمىشىشنىڭ ئاساسى ھالقىسى. نامازدىكى قىيام، رۇكۇ، سەجدە، ئولتۇرۇش-قوپۇش...قاتارلىق تەرتىپلىك ھەرىكەت ھەزىم قىلىش سىستېمىسىنىڭ خىزمىتىگە نىسبەتەن ئاكتىپ تەسىر كۆرسىتىدۇ يەنى ھەزىم قىلىش ئەزالىرىنىڭ لۆمۈلدەش ھەرىكىتىنى كۈچەيتىدۇ. ھەزىم قىلىش بەزلىرىنىڭ سۈيۇقلۇقلارنى نورمال ئىشلەپچىقىرىشىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ. بەدەنىنىڭ ئوزۇقلۇق ماددىلارغا بولغان ئېھتىياجىنى ئاشۇرۇپ، ھەزىم قىلىش ۋە سۈمۈرۈش ئىقتىدارىنى كۈچەيتىدۇ. نامازدىكى ھەرىكەتلەردىن رۇكۇ قىلىپ ئېگىشىش، سەجدە قىلىپ بەدەنىنى ئىككى قاتلاش، ئولتۇرۇش ۋە دەس قوپۇش، ئوڭ قولنى سول قولنىڭ ئۈستىگە قويغان ھالدا كىندىك ئۈستىگە قويۇش...قاتارلىق خاس ھەرىكەتلەر بەدەندىكى ھەر قايسى نۇقتىلارنى قوزغىتىش، ئۇلارغا ئۇچۇر يەتكۈزۈش، ئۇلارنىڭ خىزمەتلىرىنى تەڭشەش رولىغا ئىگە بولۇپ، ئۇلارنىڭ دائىملىق، ئۆلچەملىك ھالدىكى تەكرارلىنىشى ھەزىم قىلىش سىستېمىسى ۋە نېرۋا سىستېمىلارنىڭ ئاكتىپ تەسىر كۆرسىتىپ، بۇ سىستېمىلارنىڭ خىزمىتىنى ئىلگىرى سۈرگۈچلۈك رول ئوينايدۇ.

ئالتىنچى، نامازدىكى ھەرىكەتلەر ئىنسان بەدىنىدىكى ئىممۇنىتېت سىستېمىسىغا غايەت چوڭ تەسىر كۆرسىتىدۇ.

ئىنسانىنىڭ ئىممۇنىتېت سىستېمىسى— بەدەنىنىڭ ئىچكى ۋە تاشقى مۇھىتتىن كەلگەن ھەر خىل يات ماددىلارغا ياكى مىكرو جانلىقلارغا قارشى تۇرىدىغان ياكى

ئۇنى يەكلەيدىغان قوغدىنىش سىستېمىسى. ئۇزلۇكسىز رەۋىشتە ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ھاياتلىق پائالىيەتلىرى، بولۇپمۇ نامازدىن ئىبارەت خاسىيەتلىك بۇ ئىبادەت. ھەربىر ئۆزىنىڭ ئەۋزەللىكى بىلەن كىشىگە كېسەللىكتىن مۇداپىئەلىنەلەيدىغان قابىلىيەتنى ئاتا قىلىپ كەلمەكتە. نامازخانلار چىن ئىخلاسى بىلەن نامازنى ھەربىر ئادا قىلىپ، ئىنسان ئورگانىزمىنىڭ ھەر خىل خىمىيىلىك تەركىبلىرىنىڭ نورمال فىزىئولوگىيىلىك دائىرىدىن ھالقىپ كەتمەسلىكى، نورمال تەڭپۇڭلۇقنى ساقلىشىدەك ئېچكى مۇھىتنىڭ نىسپىي مۇقىملىقىنى ساقلاپ كەلمەكتە. شۇڭا نامازخانلارنىڭ ماددىي، روھىي ئىنكاسى ياخشى، كۆرۈش، ئاڭلاش قۇۋۋىتى نورمال، ئىشتىھا ۋە ئۇيقۇسى جايىدا بولۇپ كەلمەكتە.

بۇلاردىن باشقا بىر كۈندە ئوقۇلىدىغان 5 ۋاقىت نامازنىڭ ھەربىرى ئەۋزەللىكى، ھەربىرىنىڭ ئوتتۇرا ھال سەۋىيىلىك ئەۋزەللىكى بىلەنلا ئەمەس، بەلكى پەرز قىلىنغان مۇئەييەن ۋاقتى بىلەنمۇ ئالاھىدە خىسلەتكە ئىگە.

نامازنىڭ كۈندىلىك ۋاقىتلىرى ئىنسان بەدىنىدىكى كۈندىلىك بىئورىتىمنىڭ ئۆزگىرىشى، بەدەندىكى ھەر قايسى پەللىلەرنىڭ ھەربىرىنىڭ كۈچىيىش دەۋرىگە ئۇدۇل كېلىدۇ.

نامراز بامدات سەھەرگە ئورۇنلاشقان. تاڭ سەھەردىكى مۇئەززىنىڭ ياڭراق جاكاسىدىكى ”نامراز ئۇيقۇدىن ئەۋزەل“ دېگەن چاقىرىقىنىڭ ئىلھامى بىلەن نامازخان دەرھال ئويغىنىپ، تاھارەت ئېلىپ، نامراز ئوقۇيدۇ. نامازخان شۇ كۈننىڭ تۇنجى سائىتىدە ”ئاللاھ بىلەن سۆزلەشكەن ئادەم“ بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئۇ، ئۆز نامرىدا قەلبىدىكى سىغىنىش، ئۇلۇغلاش ئىستەكلىرىنى ئاللاھقا دېيىش ئارقىلىق، شۇ كۈندىكى پائالىيەتلىرىنى ئۇمىدۋارلىق ئىچىدە باشلايدۇ.

ئۇيقۇ ئىنسانىنى ھەربىر ۋە ئىدراكتىن توختىتىدۇ. ئۇ، بەدەندىكى نورمال فىزىئولوگىيىلىك پائالىيەتلەرنى قامداش ۋە ئېنېرگىيىنى تولۇقلاشنىڭ مۇھىم مەنبەسى ۋە مۇھىم شەرتى بولۇپ، چوڭ مېڭە پوستلاق ھۈجەيرىلىرىنىڭ زىيادە كۆپ سەرپ بولۇپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ. ئادەم بەدىنىنىڭ ھەر قايسى ئورگانلىرىنىڭ خىزمىتىنىڭ ئەسلىگە كېلىشىنى تېزلىتىدۇ ۋە مۇھاپىزەت قىلىش رولىنى ئۆتەيدۇ. ئۇخلاش جانلىقلار قۇرۇلمىسىدىكى بىر خىل سىر ـ ھېكمەت بولۇپ، روھ ئېغىرلاشقان، نېرۋا چارچىغان، كۆڭۈل بىئارام بولغان، دىل قورقۇنچقا چۈشكەندە، ھارغىنلىق ۋە چارچاشنى كەتكۈزىدىغان مۇھىم فىزىئولوگىيىلىك جەريان.

روھنى ئۇرغۇتۇش، ھەربىرەت ۋە تەپەككۇر ئىقتىدارىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، بىر كۈنلۈك نورمال ھاياتلىق ۋە خىزمەت پائالىيەتلىرىنى ئېلىپ بېرىشتا، تۇنجى نامراز — نامراز بامداتنىڭ خاسىيىتى كۈپ. مۇھىم ئىلمىدىكى ماتېرىياللاردىن قارىغاندا، تاڭ سۈزۈلۈشتىن تاكى كۈن چىققۇچە بولغان ئارىلىقتىكى ھاۋادىن نەپەسلىنىشنىڭ ئىنسانىنىڭ سالامەتلىكىگە بېرىدىغان ئاكتىپ تەسىرى كۈپ. ئۇ، ئىنسانىنىڭ روھنى كۆتۈرۈش، نەپەسلىنىش ۋە قان ئايلىنىشنى ياخشىلاشتا، زىيانلىق مىكروبلارنى ئورگانىزمدىن چىقىرىۋېتىشتە مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە.

پېشىن نامىزى چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن ئوقۇلىدۇ. ھەزىم قىلىش جەھەتتىن ئېيتقاندا، تاماق يېگەندىن كېيىن بەدەندىكى قان ئايلىنىش ئاساسەن ھەزىم قىلىش ئورگانلىرىغا مەركەزلىشىپ، مېڭە تەرەپتە ئۇيقۇ سېزىمى ھاسىل بولىدۇ. بىراق تاماقتىن كېيىن ئۇخلاش سالامەتلىككە زىيانلىق. تاماق يېگەندىن كېيىن ئۇخلىغاندا قان ئايلىنىش ئاستىلىشىپ، ھەزىم قىلىش ئەزالىرى، بولۇپمۇ ئاشقازانىنىڭ پائالىيىتى ئاجىزلاپ، تاماق ياخشى ھەزىم بولماي، ئاشقازاندا ئۇزاق تۇرۇپ قىلىپ، نەتىجىدە قان تەركىبىدە ماي، قەنت ئېشىپ كېتىپ، سەمرىشتىن پەيدا بولىدىغان ھەر خىل كېسەللەرگە گىرىپتار بولۇش، يېشى چوڭ كىشىلەردە مېڭە قان نوكچىسى پەيدا بولۇپ، سەكتە پەيدا بولۇشنىڭ خەۋپى چوڭ بولىدۇ. مۇسۇلمان كىشىنىڭ مۇنداق ئۇيقۇ تەقەززاسىغا پىسەنت قىلماي، پېشىن نامىزىنى ۋاقتىدا ئوقۇپ، ئاندىن باشقا پائالىيەتلەرنى ئورۇنلاشتۇرۇشى ئەقىلگە مۇۋاپىق.

ئەسر نامىزى بىر كۈنلۈك پائالىيەت ئاخىرلاشقاندا ئوقۇلىدۇ. مۇنداق چاغدا كىشى تاھارەت ئېلىپ، يۈز-كۆزىنى يۇيۇپ ئالسا، ئۆزىنى روھلۇق ۋە تېتىك ھېس قىلىدۇ.

شام نامىزى كۈن ئولتۇرغاندا ئوقۇلىدۇ. بۇنىڭ بىلەن بىر كۈنلۈك ھايات ۋە خىزمەت پائالىيىتىنىڭ خەيرلىك ئاخىرلاشقانلىقىغا قارىتا تەشەككۈر ئېيتىلىدۇ، روھى خاتىرجەملىك ھېس قىلىدۇ.

خۇپتەن نامىزى ئۇخلاش ئالدىدا ئوقۇلىدۇ. خۇپتەن نامىزى بىر كۈنلۈك ئىبادەتنىڭ خۇلاسىسى بولۇپ، تاھارەت ئېلىپ جىسمانىي جەھەتتىن روھلانسا، نامراز

ئوقۇپ روھى جەھەتتىن خاتىرجەملىككە مۇيەسسەر بولىدۇ ھەمدە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ "خۇپتەندىن ئىلگىرى ئۇخلاشنى، خۇپتەندىن كېيىن گەپ قىلىشنى ياقتۇرمايدىغان" ئېسىل ئەخلاقىنى ئۆزلەشتۈرگەن بولىدۇ. نامازنى بەلگىلەنگەن ۋاقىتنى ئىچىدە ئادا قىلىنىدىغان پەرز بولغاچقا، ئۇنىڭ دائىملىق تەكرارلىنىشى نامازخانلاردا تەرتىپ-ئىنتىزام ۋە ۋاقىت كۆزقارىشىنى يېتىلدۈرگەن. نەتىجىدە ئۇلاردا ۋاقىتنى قەدىرلەش، نامازنى ۋاقىتىدا ئوقۇش، تۇرمۇش ۋە خىزمەتنى ۋاقىت تەرتىپى بىلەن ئورۇنلاشتۇرۇش ئادىتىنى يېتىلگەن. بۇنداق ۋاقىت ئۇقۇمى تەبىئەتتىكى قۇياشنىڭ ھەرىكىتى، كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ ئالمىشىشىدىكى ئاستىرونومىيلىك سائەتتەكە، ئىنسان ۋۇجۇدىدىكى ياشاش جەريانىدا تەكرارلانغان پائالىيەتلىرىگە ماسلاشقان سېزىمدىن ئىبارەت" بىئولوگىيلىك سائەت" نىڭ ئايلىنىشىنىڭ توغرا تاناسىپىلىقىنى ئىسپاتلايدۇ. كۈندۈزدىكى تەرتىپلىك تۇرمۇش، ئىبادەت ۋە باشقا پائالىيەتلەر، كېچىلىك نورمال ئۇيقۇ ئىنسان تەبىئىتىگە ناھايىتى ماس بولۇپ، ئۇ، ئىنساننىڭ ساغلاملىقى ۋە سالامەتلىكىگە پايدىلىق. بۇ مۇسۇلمانلاردىكى ياشاش ۋە تۇرمۇش ئادەتلىرىنىڭ ئەڭزەللىكى.

نامازيالغۇز ئىنسانىنى جىسمانىي جەھەتتىن ساغلام قىلىپ قالماي، ئىبادەت مەزمۇنىدىكى بەدەن ھەرىكىتى ئارقىلىق ئىنساندىكى نورمال پسىخىك ساغلاملىقنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ. جىسمانىي ساغلاملىق بىلەن روھى ساغلاملىق ئوڭ تاناسىپلىق مۇناسىۋەتكە ئىگە. نامازروھىي، يەنى پسىخىك ساغلاملىقنىڭ ئەڭ مۇكەممەل ئىپادىسى بولۇپ، بۇ قاراش ئۇلۇغ «قۇرئان كەرىم»دە 1400 يىلنىڭ ئالدىدىلا تولۇق مۇئەييەنلەشتۈرۈلگەن. ياۋروپادا مۇندىن 2 ~ 3 يۈز يىل ئالدىدا، دىيارىمىزدا بولسا، ئۇنىڭدىن خېلىلا كېيىن " پسىخىك ساغلاملىق" ئۇقۇمى ئېتىراپ قىلىنىپ، ئۇنىڭ سالامەتلىككە بولغان ئاكتىپ تەسىرى مۇھاكىمە قىلىنماقتا.

ئىنساننىڭ بەدىنى جىسمانىي جەھەتتىن ناھايىتى كۈچلۈك، بەرداشلىق قىلىپ يارىتىلغان بولسىمۇ، لېكىن كىشىنىڭ روھىي دۇنياسى، يەنى پسىخىكىسى ئۇنداق ئەمەس. كىشى ھەر خىل ياش باسقۇچلىرىدا تۇرمۇش كەچۈرۈش مۇھىتى، تەربىيىلىنىش، ئىجتىمائىي ھايات جەريانىدىكى ئەھۋاللارغا ئاساسەن ئۆلۈم- يېتىم، بەخت- سائادەت ۋە ھەسرەت- پۇشايمان، پايدا-زىيان، رىقابەت- كرىزىس، مۇھەببەت- نەپرەت...قاتارلىق تۇيغۇغا ئىگە ۋە شۇنداق شەكىلدىكى بىسىمغا ئۇچرايدۇ. مۇنداق پسىخىكا بىسىمنى ئۇچرىغاندا، كىشىنىڭ يۈرىكى، قان تومۇرلىرى ۋە باشقا ئەزالىرىدا كېسەللىك كۆرۈلىدۇ. شۇڭا روھىي بىسىمدىن قۇتۇلۇش، ھەر خىل پسىخىكا كېسەللىكلىرىنىڭ ئالدىنى ئېلىشتا، ئۇنىڭغا توغرا مۇئامىلە قىلىشتا "نامаз"نىڭ رولى چوڭ. ئۇلۇغ «قۇرئان كەرىم»دە مۇنداق دېيىلىدۇ: **"بىلىڭلارکى، دىللار ئاللاھنى ياد ئېتىش بىلەن ئارام تاپىدۇ"** {سۈرە «رەئدە»(13 -سۈرە) 28-ئايەت}. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى ئەزان ئېيتىشقا بۇيرۇپ :"ئى بىلال، بىزنى نامаз بىلەن ئارام ئالدۇرغىن" دېگەن(ئەبۇ داۋۇت رىۋايەت قىلغان).

يۇقىرىقى ئايەت ۋە ھەدىسلەرنىڭ روھىدىن قارىغاندا، ھازىرقى دۇنيادىكى كەسكىن ئېلىپ بېرىلىۋاتقان رىقابەت، خىزمەت ۋە تۇرمۇش رىتىمىدىكى جىددىيلىك ئىچىدە "نامаз"دىكى ئېتىقاد كۈچى بىلەن مەركەزلەشكەن كۈچلۈك دىققەت ئىنسانىنى ھاياتى دۇنيادىكى ۋاقىتلىق دۇنيا ئىشلىرىدىكى رىقابەت، كرىزىس، ھەر خىل زىددىيەتلەرگە توغرا مۇئامىلە قىلىشقا ئۇندەپ، روھىي خاتىرجەملىكىگە مۇيەسسەر قىلىدۇ. مۇنداق روھىي خاتىرجەملىك ھەمدە ئۆز-ئۆزىنى قۇتۇلدۇرۇش —— ھازىرقى زاماندا ئالاھىدە تەكتلىنىۋاتقان "پسىخىكا تەڭپۇڭلۇقى" يەنى "ئۇنىۋېرسال مۇۋازىنەت" دەپ ئاتالغان پسىخىكا ساغلاملىقنىڭ دەل ئۆزى. روھىي ساغلاملىق دېگەندە، ئىنساندىكى سېزىم، ئاڭ-تەپەككۇر، زېھىن، خاتىرە، ئەقلىي ئىقتىدار، كەيپىيات ... قاتارلىقلاردا توسالغۇ بولماسلىق كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

نامازدىن ئىبارەت ھەم روھىي ھەم جىسمانىي ئىبادەتنىڭ ئۇلۇغ شەرىپى بىلەن مۇسۇلمانلار، نامازخانلار دۇنيادا ئىمان مىزانى، قەلب پاكلىقى، روھىي خاتىرجەملىك، كۆڭۈل ئازادىلىكىگە مۇيەسسەر بولۇپ، غايىلىك، ئەخلاقلىق، ئىنتىزاملىق ھالدا سالامەت ۋە ساغلام ياشاپ كەلمەكتە.

(ئاپتور: قەشقەر شەھىرىدىن؛

تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

ئاللاھنىڭ رازىلىقى ئاتا-ئانىنىڭ رازىلىقىدا

ئابدۇۋاھاب مۇھەممەد، مۇھەممەد مۇسا

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم ھۆرمەتلىك قېرىنداشلار!

ئاتا-ئانىغا ۋاپادار بولۇش، ئاتا-ئانىنى ھۆرمەتلەش، قەدىرلەش ۋە ئۇلارنىڭ ھالىدىن ياخشى خەۋەر ئېلىش، پەرزەنت بولغۇچىنىڭ ئاتا-ئانىسىغا بولغان مەجبۇرىيىتى ۋە مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلىشىدىكى ئەڭ ئەقەللىي تەلەپ، شۇنداقلا ئادەم بولۇشتىكى ئەڭ ئاساسىي ئەخلاق-پەزىلەت. ئىنسانىنىڭ دۇنيادا ئەڭ دەسلەپ ئورناتقان كىشىلىك مۇناسىۋىتى ئاتا-ئانىسى بىلەن بولغان مۇناسىۋەتتۇر. كىشىلەر ئىچىدە سىزگە ئەڭ ياخشىلىق قىلىدىغىنى، ئىشىكىزغا ئەڭ كۆكۈل بۆلىدىغىنى، بەخت-سائادەتلىك بولىشىكىزغا ئەڭ ھېرىس بولىدىغىنى ئاتا-ئانىكىزدۇر، ئۇلار سىزنىڭ مەۋجۇتلۇقىكىزنىڭ سەۋەبى، ھېچ نەرسىگە كۆچىكىز يەتمەيدىغان ئاجىز ۋاقتىكىزدا سىزنى ئاسرىدى، تەربىيىلىدى. خۇشاللىقىكىز، راھىتىكىزنى دەپ كۆپ مۇشەققەتلەرنى تارتتى. شۇڭا ئۆز ئاتا-ئانىسىغا ۋاپا يەتكۈزەلمىگەن ئادەمنىڭ قەۋم-قېرىنداشلىرى، ئەل-ئاغىنىلىرى، ئۇستازلىرى، خىزمەتداشلىرى، شۇنداقلا كوللېكتىپ ۋە دۆلەت بىلەن بولغان مۇناسىۋەتنى ياخشى بىر تەرەپ قىلالىشى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس. ئاتا-ئانا دەرەخنىڭ ئۆلىغا، پەرزەنت دەرەخنىڭ شېخىغا ئوخشايدۇ، شاخ ئۆلىنىڭ قەدىرىنى بىلمىسە، شاخنىكىمۇ قىممىتى بولمايدۇ. بۇيۇك ئىسلام دىنىمىز ئاتا-ئانىغا ۋاپادار بولۇشنى ۋە ئۇلارنى ھەر ۋاقىت ھۆرمەت قىلىشنى ئەڭ ئۆلۈغ ۋەزىپە دەپ قاراپ، ئاتا-ئانىلىرىغا ۋاپادارلىق قىلغۇچىلارغا دۇنيادا بەختلىك ۋە ئاخىرەتتە سائادەتمەن بولىدىغانلىقىنى بىلەن خۇشخەۋەر بەرگەن.

ساھابىلاردىن بىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئۆزىنىڭ ۋاپادارلىق قىلىشىغا ۋە ياخشى مۇئامىلىسىگە كىمنىڭ ئەڭ لايىق ئىكەنلىكىنى سوراپ كەلگىنىدە، ئاتا-ئانىنىڭ بولۇپمۇ ئاناننىڭ ھەققىنىڭ ئۇلۇغلىقىنى ئىپادىلەپ بېرىدىغان مۇبارەك ھەدىسى بىلەن جاۋاب بەرگەن. ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ''بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كېلىپ: 'ئى رەسۇلۇللاھ، مېنىڭ ياخشىلىق قىلىشىمغا ئەڭ لايىق ئادىمىم كىم؟' دەپ سورىدى. رەسۇلۇللاھ: 'ئاناڭ' دەپ جاۋاب بەردى. ئۇ ئادەم: 'ئاندىن قالسىچۇ؟' دەپ سورىدى. رەسۇلۇللاھ: 'ئاناڭ' دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: 'ئاندىن قالسىچۇ؟' دەپ سورىدى. رەسۇلۇللاھ: 'ئاناڭ' دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم ئاندىن قالسىچۇ؟ دېدى. رەسۇلۇللاھ: 'ئاندىن قالسا ئاتاڭ' دېدى'' (بۇخارى رىۋايىتى).

شۇبھىسىزكى، بۇ ھەدىستە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئانىغا ياخشىلىق قىلىشقا ئۈچ قېتىم، دادىغا ياخشىلىق قىلىشقا بىر قېتىم تەۋسىيە قىلدى. چۈنكى ئانا ئۆزى يالغۇزلا ھامىلدارلىق، تۇغۇش، ئېمىتىش، سۈتتىن ئايرىش قاتارلىق كۆپ جاپالارنى تارتىدۇ. بۇنىڭدىن سىرت بالىنى تەربىيىلەشتە ۋە ئۇنى ئاسراشتا دادا بىلەن تەڭ ھەتتا دادىدىنمۇ كۆپرەك كۈچ چىقىرىدۇ.

ئاللاھ تائالا ئۆزىنىڭ بۇيۇك كىتابى «قۇرئان كەرىم»دە بۇ توغرىسىدا مۇنداق دەيدۇ: ''**بىز ئىنسانىنى ئاتا-ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇدۇق. ئىنسانىنى ئانىسى مۇشەققەت بىلەن قورساق كۆتۈرۈپ، مۇشەققەت بىلەن تۇغدى. ئۇنىڭغا قورساق كۆتۈرۈش مۇددىتى ۋە ئۇنى سۈتتىن ئايرىش مۇددىتى 30 ئايدۇر. تاكى ئۇ (بۇۋاق ئۆسۈپ) كۈچ-قۇۋۋەتكە تولۇپ، 40 ياشقا يەتكەندە ئۇ: 'پەرۋەردىگارىم! سېنىڭ ماڭا ۋە ئاتا-ئانامغا بەرگەن نېمىتىگە شۈكۈر قىلىشنى ۋە سەن رازى بولىدىغان ياخشى ئىشنى قىلىشىمنى ماڭا ئىلھام قىلغىن، مەن ئۈچۈن مېنىڭ ئەۋلادىمنى تۈزىگىن(يەنى مېنىڭ ئەۋلادىمنى ياخشى ئادەم قىلىپ ردىن قىلغىن)، مەن ھەقىقەتەن ساڭا(جىمى گۇناھلاردىن) تەۋبە قىلدىم، مەن ھەقىقەتەن مۇسۇلمانلاردىنمەن' دەيدۇ. ئەنە شۇنداق كىشىلەرنىڭ ياخشى ئىشلىرىنى قوبۇل قىلىپ،**

يامان ئىشلىرىنى كەچۈرۈم قىلمىز، ئۇلار(ئاللاھ يامان ئىشلىرىنى كەچۈرگەنلەر بىلەن) جەننەتتە بولىدۇ، (بۇ) ئۇلارغا قىلىنغان راست ۋەدىدۇر"{سۈرە«ئەھقاف»(46-سۈرە)، 15-، 16-ئايەتلەر}. ھەدىستە دادىمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋەسىيىتىگە مۇيەسسەر بولدى. چۈنكى دادا بالىغا كۆڭۈل بۆلۈشتە، ئۇنى بەخت-سائادەتلىك قىلىشتا كۈچىنى ئايمايدۇ. ئۇ بالىغا ئوزۇقلۇق راستلاش، كۆڭۈللۈك تۇرمۇشقا ئېرىشتۈرۈش ئۈچۈن تىرىشىپ ئىشلەيدۇ. شۇڭا بالىنىڭ ئاتا-ئانىسىغا ۋاپادار بولۇشى، كىچىكلىكى ۋە ئاجىزلىقىدا ئاتا-ئانىسىنىڭ ئۆزىگە قىلغان ئەجىر-مېھنىتىنى ئەسلەپ ئۇلارغا قارىتا مۇئامىلىسىنى ياخشى قىلىشى، ئاتا-ئانىسىنى رازى قىلىدىغان ئىشلارغا ئالدىراپ، ئاتا-ئانىسىنى نارازى قىلىدىغان ياكى ئۇلارنىڭ ھېسسىياتىغا ئازار بېرىدىغان ئىشلاردىن ساقلانغان رەۋىشتە ئۇلارغا كۆيۈمچان بولۇشى، ئاتا-ئانىنىڭ ئىشلىرىغا، خۇسۇسەن ئۇلار چوڭ بولۇپ، ياشىنىپ ئاجىزلىغان مەزگىلدە تېخىمۇ كۆڭۈل بۆلۈشى باش تارتىشقا بولمايدىغان مەجبۇرىيىتىدۇر.

ھەقىقىي مۆمىن كىشى ئاتا-ئانىنىڭ ئۆزىدىكى ھەققىگە، ئۇلارغا بويسۇنۇش، ئۇلارغا ياخشى مۇئامىلە قىلىش، ئۇلارغا خەير-ئېھسان قىلىشنىڭ زۆرۈرلۈكىگە ئىشىنىدۇ. بۇ ئاتا-ئانىنىڭ يۇزى ياكى ئۇلار بالا ئۈچۈن تەقدىم قىلغان ئىشلارنىڭ ياندۇرۇلۇشى ئۈچۈن بولماستىن بەلكى ئاللاھ ئەززە ۋە جەللە بالىنى ئاتا-ئانىسىغا بويسۇنۇشقا بۇيرۇغانلىقى ئۈچۈن بولۇپ، ئاللاھ بالىغا ئاتا-ئانىغا ياخشىلىق قىلىش، ئۇنىڭغا كۆيۈنۈشنى ھەتتا ئۆزىگە ئىبادەت قىلىشنىڭ زۆرۈرلىكى بىلەن بىللە كەلتۈرگەن. بۇ توغرىسىدا ئاللاھ بۇيۇك كىتابىدا مۇنداق دەيدۇ: **"پەرۋەردىگارىڭ پەقەت ئۇنىڭ ئۆزىگىلا ئىبادەت قىلىشىڭلارنى ۋە ئاتا-ئاناڭلارغا ياخشىلىق قىلىشىڭلارنى تەۋسىيە قىلدى، ئۇلارنىڭ بىرى ياكى ئىككىلىسى سېنىڭ قېشىڭدا بولۇپ ياشىنىپ قالسا، ئۇلارغا ئوھ-ۋاي دېمىگىن(يەنى ماللالليقنى بىلدۈرىدىغان شۇنچىلىك سۆزنىمۇ قىلمىغىن)، ئۇلارنى دۆشكەلمىگىن، ئۇلارغا ھۆرمەت بىلەن يۇمشاق سۆز قىلغىن. ئۇلارغا كامالى مېھرىبانلىقتىن ناھايىتى كەمتەر مۇئامىلىدە بولغىن ۋە: 'ئى پەرۋەردىگارىم! ئۇلار مېنى كىچىكلىكىمدە تەربىيىلىگىنىدەك ئۇلارغا مەرھەمەت قىلغىن' دېگىن"**{سۈرە«بەنى ئىسرائىل»(17-سۈرە)، 23-، 24-ئايەتلەر}. مۇسۇلمان كىشى ئاللاھقا بويسۇنۇپ ۋە ئۇنىڭ تەۋسىيىسىنى قوبۇل قىلىپ، ئاتا-ئانىنىڭ ھەققىنى تونۇسا ئەلۋەتتە ئۇ ئاتا-ئانىنىڭ ئالدىدا تۆۋەندىكىدەك قائىدىلەرگە ئەمەل قىلىدۇ:

1. گۇناھ-مەئسىيەتلىك ئىش بولمىسىلا، ئاتا-ئانىسىنىڭ بۇيرۇغانلىرىغا بويسۇنىدۇ، توسقانلىرىدىن يانىدۇ. ئۇلۇغ ئاللاھ بۇيۇك «قۇرئان كەرىم»دە مۇنداق دەيدۇ: **"ئۇلارغا دۇنيادا ياخشى مۇئامىلىدە بولغىن(يەنى دىنىڭغا زىيان يەتمەيدىغان ئاساستا ياخشىلىق قىلغىن)، ماڭا تائەت بىلەن قايتقان ئادەمنىڭ يولىغا ئەگەشكىن، ئاندىن مېنىڭ دەرگاھىمغا قايتىسىلەر، سىلەرگە قىلمىشىڭلارنى ئېيتىپ بېرىمەن"**{سۈرە«لوقمان»(31-سۈرە)، 15-ئايەت}.

2. ئاتا-ئانىسىنى ھۆرمەتلەيدۇ، چوڭ بىلىدۇ، ئۇلارغا كەمتەر بولىدۇ. گەپ-سۆزدە ئۇلارنىڭ ئىززىتىنى قىلىدۇ، ئۇلارغا قوپاللىق قىلمايدۇ. ئۇلارنىڭ ئاۋازىدىن يۇقىرى ئاۋازدا گەپ قىلمايدۇ، ئۇلارنىڭ ئالدىدا ماڭمايدۇ، خوتۇن ياكى بالىسىنى ئۇلاردىن ئۈستۈن بىلمەيدۇ، ئۇلارنى ئىسمى بىلەن چاقىرمايدۇ، بەلكى ئانا، ئاتا (ياكى ئاپا، دادا) دەپ چاقىرىدۇ. ئۇلارنىڭ رۇخسىتى ۋە رازىلىقىسىز سەپەرگە چىقمايدۇ. ئىبنى ئەمرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كېلىپ جىھادقا چىقىشقا رۇخسەت سورىغاندا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: **"ئاتا-ئاناڭ ھاياتمۇ؟"** دېگەن. ئۇ: "ھەئە" دېۋىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: **"شۇ ئىككىسى توغرىلىق جىھاد قىلغىن"** دېگەن(بىرلىككە كەلگەن ھەدىس).

3. قولىدىن كېلىشىچە ياخشىلىق قىلىدۇ. تاماق بېرىش، كىيىم كىيگۈزۈش، كېسىلىنى داۋالىتىش، زىياندىن ساقلاش، ئۆزىنى پىدا قىلىشلارغا ئوخشاش ياخشىلىق ۋە خەير-ئېھساندىن چامىسىنىڭ يېتىشىچە قىلىدۇ. ئۇلۇغ ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە خەۋەر بېرىپ مۇنداق دەيدۇ: **"(ئى مۇھەممەد!) سەندىن (مالىلىرىنى) قانداق سەرپ قىلسا بولىدىغانلىقىنى سورايدۇ، ئېيتقىنكى: 'مال-مۈلكىڭلاردىن نېمىنى سەرپ قىلماقچىلار، ئۇنى ئاتا-ئاناڭلارغا، خىش-ئەقرىبالىرىڭلارغا، مىسكىنلەرگە ۋە ئىبن سەبىللەرگە سەرپ قىلساڭلار بولىدۇ. ياخشىلىقتىن نېمىنى قىلماقچىلار، ئاللاھ ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ'"** {سۈرە«بەقەرە» (2-سۈرە)، 215-ئايەت}.

4. ھەممىدىن بۇرۇن ئۇلارغا سىلە-رەھىم قىلىدۇ. ئۇلار ئۈچۈن دۇئا قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ گۇناھىنىڭ مەغپىرەت بولۇشىنى تىلەيدۇ، ۋەدىلىرىنى ئورۇندايدۇ، دوستلىرىنى

ھۆرمەتلەيدۇ. ئەبۇ سەئىدى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئەنسارىلاردىن بىر ئادەم كېلىپ: "يا رەسۇلۇللاھ، ئاتا-ئانام ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن ئۇلارغا مەن قىلغۇدەك ياخشىلىق قالدىمۇ؟" دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: "ھەئە، ئۇلار ھەققىدە نامىز ئوقۇش، ئۇلار ئۈچۈن مەغپىرەت تىلەش، ئۇلارنىڭ ۋەدىلىرىنى ئورۇندىش، ئۇلارنىڭ دوستلىرىنى ھۆرمەت قىلىش ۋە سىلە-رەھىم قىلىشقا تېگىشلىكلەرگە سىلە-رەھىم قىلىشتىن ئىبارەت تۆت ئىش بار. مانا بۇ ئۇلاردىن كېيىن ساڭا قالغان سەن قىلىشقا تېگىشلىك ياخشى ئىشلار" (ئەبۇ داۋۇد، ئىبنى ماجە رىۋايىتى).

5. ھەممە ئىشلىرىدا ئۇلارغا مەسلىھەت سالىدۇ، ئۇلارنىڭ پىكرىگە خىلاپلىق قىلىشقا مەجبۇر بولۇپ قالسا، سەۋەبىنى چۈشەندۈرۈپ ئۆزرە ئېيتىدۇ. ئاتا-ئانىسىنى رەنجىتمەيدۇ، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە بەختسىز بولۇشتىن قورقۇپ ئۇلارنىڭ غەزىپىنى كەلتۈرۈشتىن ئېھتىيات قىلىدۇ. پەرزەنتلىرىنىڭمۇ كەلگۈسىدە ئۆزىنىڭ ئاتا-ئانىسىغا قوپال مۇئامىلە قىلغىنىدەك مۇئامىلە قىلىشىدىن ئەنسىرەيدۇ. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاگاھلاندۇرۇپ مۇنداق دېگەن: "سىلەرگە ئەڭ چوڭ گۇناھتىن خەۋەر بېرەيمۇ؟ ئۇ، ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرۈش ۋە ئاتا-ئانىنى قاقشاتقۇدەك ئىبارەتتۇر" (مۇسلىم رىۋايىتى). ئەمر ئىبنى مۇررەتتىل جۇھەنى ھەدىس رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "بىر كىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كېلىپ: 'بەش ۋاقىت نامازنى ئوقۇسام، پەرز روزىنى تۇتسام، زاكاتنى ئادا قىلسام، ھەج قىلسام ماڭا قانداق ئەجىر بېرىلىدۇ؟' دەپ سورىغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: **'مۇشۇنداق قىلغان كىشى ئاتا-ئانىسىنى قاقشاتمىسىلا پەيغەمبەرلەر، سىددىقلار، شەھىدلەر، سالىھلار بىلەن بىللە بولىدۇ'** دېگەن (ئەھمەد ۋە تەبرانى رىۋايىتى).

6. ئۇلاردىن يۇقىرى ئورۇنداغا ئولتۇرمايدۇ، تەكەببۇرلۇق قىلىپ ئۇلارنىڭ قېشىدا پۇتىنى سۇنمايدۇ. ھەر قانچە يۇقىرى دەرىجىلىك خىزمەتچى بولسىمۇ دادىغا مەنسۇپ بولۇشتىن نومۇس قىلمايدۇ. ئاتا-ئانىسىنى تونۇماس بولۇۋېلىشتىن ساقلىنىدۇ.

7. ئاتا-ئانىسىنى ھايات ۋاقتىدا يوقلاپ تۇرغىنىدەك، ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىنمۇ زىيارەت قىلىپ تۇرىدۇ، ئۇلار ھەققىدە سەدىقە قىلىدۇ، مۇناداق دۇئا قىلىدۇ: **"ئى پەرۋەردىگارىم! ئۇلار مېنى كىچىكلىكىمدە تەربىيىلىگىنىدەك ئۇلارغا مەرھەمەت قىلغىن، ھېساب ئالىدىغان كۈنىدە(يەنى قىيامەت كۈنىدە) ماڭا، ئاتا-ئانامغا ۋە مۆمىنلەرگە مەغپىرەت قىلغىن"**.

قىسقىسى، ئاتا-ئانىغا ياخشىلىق قىلىش ھەر بىر پەرزەنتنىڭ باش تارتىپ بولماس بۇرچى. ئاتاقلىق ئەدىب مۇھەممەد سىدىق بەرشىدى ئېيتقاندەك: "ئاتا-ئانىنىڭ ئەڭ ئاددىي ھەققى شۇدۇركى، ئۇلارنىڭ ۋاستىسى بىلەن سەن دۇنياغا تۆرەلدىڭ، شۇنىڭ ئۈچۈن ئاتا-ئانىڭنى ھەمىشە ھۆرمەت قىل ۋە ئۇلۇغ بىل".

(ئاپتورلار: شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنى تالىپلىرى؛
تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

(باش قىسمى 17-بەتتە)

ئاستىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىمەن" {سۈرە «ئال ئىمران» (3-سۈرە)، 195-ئايەتنىڭ بىر قىسمى}؛ سۈرە «ئىنسان» (76-سۈرە)نىڭ 12—21-ئايەتلىرىدىمۇ جەننەت مەنزىرىسى سۈرەتلەنگەن.

بۇ ئايەتلەردە، جەننەتنىڭ ئىنسان ئۈچۈن ئارامبەخش ئېتىدىغان، مەڭگۈلۈك باياشات ماكان ئىكەنلىكى ئىزاھلانغان. جەننەتنىڭ مانا شۇنداق گۈزەل مەنزىرىسى ئىنسان ۋۇجۇدىدا، گۈزەل جەننەتكە ئىنتىلىش، قىزىقىش خاھىشى شەكىللەندۈرىدۇ. جەننەتنىڭ گۈزەل مەنزىرىسى ئىنسان روھىيىتىگە تەسىر كۆرسىتىپ، گۈزەللىك ۋە ياخشىلىققا چاقىرىدۇ. ئىنسان مەنىۋى دۇنياسىنىڭ گۈزەل بولۇشىغا ھەيدەكچىلىك قىلىپ، خۇنۇكلۇك، رەزىللىك ۋە چاكىنىلىقتىن توسىدۇ، ئىنسان روھىيەت گۈزەللىكىنى بېيىتىدۇ.

دېمەك، جەننەت تەسۋىرى، دوزاخ تەسۋىرىگە قارشى ھالدا ئىنسان روھىيىتىنى ساپلاشتۇرۇپ، گۈزەللىك ئالىمگە ئىنتىلدۈرىدۇ. خۇنۇكلۇك ۋە رەزىللىكتىن سەسكەندۈرۈپ، گۈزەللىك ۋە ياخشىلىققا يۈزلەندۈرىدۇ.

دېمەك، «قۇرئان كەرىم»نىڭ ئېسىتېتىك ئالاھىدىلىكلىرى ئىنتايىن كەڭ دائىرىدە ئىپادىلەنگەن بولۇپ، ئاللاھ تائالا مۇقەددەس كالامى ئارقىلىق ئىنسانلارغا گۈزەللىك تەربىيىسى بېرىپ، مۆمىن مۇسۇلمان بولۇشنىڭ ئۆلچەملىرىنى كۆرسىتىپ بەرگەن.

(ئاپتور: گۈچۈك ناھىيىسىدىن؛
تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

تىببىي ساھەدىكى مېۋىلىك باغۋەن ــــ ئادالەت قاسىمى

ئابدۇللا موللا

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىكى مېدىتسىنا ساھەسىدىكى ئەڭ ئالىي بىلىم يۇرتى بولغان شىنجاڭ تىببىي ئۇنىۋېرسىتېتىدا ھەر مىللەت ئوقۇغۇچىلىرىنى تەربىيىلەش ئۈچۈن زور ئەجىر سىڭدۈرۈپ، نۇرغۇن ساپالىق، ئىقتىدارلىق تىببىي خادىملارنى تەربىيىلەپ يېتىشتۈرىۋاتقان بىر تۈركۈم مۇنەۋۋەر ئۇستازلار بار. بۇ مەكتەپنىڭ تەربىيىلەش ۋە داۋالاش ئىشلىرىغا زور تۆھپە قوشقان، ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى بويىچە كۆزگە كۆرۈنگەن مۇتەخەسسىس، شىنجاڭ تىببىي ئۇنىۋېرسىتېتى ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى فاكۇلتېتىنىڭ دائىمىي ئىشلارغا مەسئۇل مۇئاۋىن مۇدىرى، پروفېسسور، دوكتور يېتەكچىسى، مۇسۇلمان ئالىمەسى ئادالەت قاسىمى ئەنە شۇنداق مۇۋەپپەقىيەتلىك باغۋەنلەرنىڭ بىرى.

ئادالەت قاسىمى 1946 ـ يىلى 10 ـ ئايدا ئۇرۇمچى شەھىرىدە كۆزگە كۆرۈنگەن زىيالىي، ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابىنىڭ ئاساسلىق رەھبىرى ئەخمەتجان قاسىمى ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلدى. ئائىلىدىكى قويۇق مەرىپەت، مەدەنىيەت مۇھىتى ئۇنىڭ قەلبىگە كىچىكىدىن تارتىپلا ئىلىمگە بولغان ئوتلۇق ئىشتىياق ئۇرۇقىنى چاچتى. ئۇ 1955 ـ يىلدىن 1965 ـ يىلىغىچە ئۇرۇمچى شەھىرىدە باشلانغۇچ، ئوتتۇرا مەكتەپلەردە ئوقۇدى. ئۇ كىچىكىدىن تارتىپلا ئىلىمگە چوڭقۇر مۇھەببەت باغلاپ، تىرىشىپ ئۆگەندى. 1965 ـ يىلدىن 1968 ـ يىلىغىچە بېيجىڭدىكى سابىق مەركىزى مىللەتلەر ئىنستىتۇتىنىڭ خەنزۇ تىلى تولۇقلاش سىنىپىدا ئوقۇدى. ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن، 1968 ـ يىلدىن 1972 ـ يىلىغىچە ئۇرۇمچى ناھىيىسىدە قايتا تەربىيە ئالدى ھەم ئوقۇتقۇچىلىق قىلدى. 1972 ـ يىلدىن 1973 ـ يىلىغىچە شىنجاڭ تىببىي ئىنستىتۇتى خەنزۇ تىلى كافىدراسىدا ئوقۇتقۇچى بولدى. كىشىلەرنى كېسەللىك ئازابىدىن قۇتقۇزۇپ، ساۋابلىق ئىشلارنى قىلىشنى كۆڭلىگە پۈككەن ئادالەت خانىم ئۇيغۇرلار ئارىسىدا دوختۇرلۇق ساھەسىدە ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى تەتقىقاتىنى كۈچەيتىش مەقسىتى بىلەن ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى كەسپىنى تاللاپ، 1973 ـ يىلدىن باشلاپ شاڭخەي 2 ـ تىببىي ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى فاكۇلتېتىدا ئوقۇدى ۋە 1977 ـ يىلى ئوقۇشنى ئەلا نەتىجە بىلەن تاماملاپ، شىنجاڭ تىببىي ئۇنىۋېرسىتېتى قاتارلىق مەزمۇندىكى 1 ـ دوختۇرخانىغا تەقسىم قىلىندى ۋە شۇ ۋاقىتتىن باشلاپ كەسپى جەھەتتە دوختۇرلۇق ۋەزىپىسىنى ئۆتىدى، 1983 ـ يىلى كېسەلخانا دوختۇرى، 1987 ـ يىلى مەسئۇل ۋراچ، 1992 ـ يىلى مۇئاۋىن مۇدىر ۋراچ، 1999 ـ يىلى مۇدىر ۋراچ يەنى پروفېسسور بولدى. ئۇ مەمۇرىي جەھەتتىن 1994 ـ يىلى شىنجاڭ تىببىي ئۇنىۋېرسىتېتى قارىمىقىدىكى 1 ـ دوختۇرخانا ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى بۆلۈمىنىڭ مۇدىرى، 1999 ـ يىلى مەزكۇر دوختۇرخانىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى، 2004 ـ يىلى شىنجاڭ تىببىي ئۇنىۋېرسىتېتى ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى فاكۇلتېتىنىڭ دائىمىي ئىشلارغا مەسئۇل مۇئاۋىن مۇدىرى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆتىدى. ئۇ ئۆز بىلىمىنى تېخمۇ مۇكەممەللەشتۈرۈش ئۈچۈن، 1986 ـ يىلدىن 1992 ـ يىلىغىچە سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ موسكۋا ئۆسمە تەتقىقات مەركىزىدە ماگىستىرلىق، دوكتورلۇقتا ئوقۇدى ۋە 1991 ـ يىللا شىنجاڭ تىببىي ئۇنىۋېرسىتېتى ئېغىز

بوشلۇقى كېسەللىكلىرى كەسپىنىڭ ماگىستىر يېتەكچىسى بولدى. ئۇ موسكۋادا رۇس تىلى ئاساسىنى تېخمۇ پىششىقلاپ تىرىشىپ ئۆگەنىدى، تىببىي ساھەدىكى مۇتەخەسسىسلەر بىلەن كەڭ دائىرىدە ئۇچرىشىپ، ئۇلارنىڭ تىببىي ئىلىم جەھەتتىكى مۇھىم نەتىجىلىرىنى ئىگىلىدى، ئۇندىن باشقا تىببىي ئىلىمگە ئائىت تورلۇك ژۇرنال ۋە كىتابلاردىن غەربنىڭ ئىلغار تېخنىكىلىرى، تەرەققىياتى ھەققىدىكى ئۇچۇرلاردىن خەۋەردار بولدى. شۇنداق قىلىپ ئۇ ھەر تەرەپلىمە ئىزدىنىش، جاپالىق ئۇگىنىش ئارقىلىق 1992 - يىلى «ئۆسمىنى رادىئولوگىيىلىك داۋالاش ئۇنۇمىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش» ناملىق ئىلمىي ماقالىسى بىلەن دىسسېرتاتسىيە ياقلاپ، بۇ مەركەزدىكى دوكتورلۇق ئوقۇشىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك تاماملاپ، دوكتورلۇق ئۇنۋانىنى ئالدى، ئۇ ۋەتەنگە قايتىش ئالدىدا موسكۋادىكى ئۇستازلىرى، كەسپىداش ـ ساۋاقداشلىرى ئۇنى موسكۋادا قېلىشقا كۆچلۈك دەۋەت قىلدى، ھەتتا ئۇنىڭغا ئالمۇتىدىكى يۇقىرى دەرىجىلىك ئەمەلدارلارنى داۋالاش دوختۇرخانىسى ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى بۆلۈمىنىڭ ئاچقۇچىنى سۇندى، ئەمما ئۆزىنىڭ ئانا ۋەتىنىدىكى ئۆزى داۋالاشنى كۆتۈپ تۇرۇۋاتقان سانسىز ئېغىر كېسەللەر كۆز ئالدىغا كېلىپ، ئۆزىنى بېقىپ ئۆستۈرگەن ۋەتەن، خەلقى ئۈچۈن بىلىمىنى ئاتاش ئىستىكى ئۇنى ئۆزى سۆيگەن، سېغىنغان، تەلپۈنگەن ۋەتىنگە، ئۇنى كۈتۈۋاتقان كېسەللەر ۋە ساددا، ئاقكۆڭۈل يۇرتداشلىرىنىڭ ئىللىق باغرىغا باشلىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ 1992 - يىلى ۋەتەنگە قايتىپ كەلدى. 2003 - يىلىدىن باشلاپ، شىنجاڭ تىببىي ئۇنىۋېرسىتېتى ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى كەسپىنىڭ دوكتور يېتەكچىسى بولۇپ كەلمەكتە.

ئادالەت قاسىمى مەكتەپ ۋە مەكتەپ دوختۇرخانىسىنىڭ رەھبەرلىك، ئوقۇتۇش، داۋالاش ئىشلىرىنى جان كۆيدۈرۈپ ئىشلەش بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەنە ئىلمىي تەتقىقات بىلەن شۇغۇللىنىپ، بىر تۈركۈم ئىلمىي قىممىتى يۇقىرى، تەتقىقات قىممىتى ئۆزگىچە بولغان ئىلمىي ماقالىلەرنى ئېلان قىلدى. دۆلەتنىڭ بىر تۈركۈم تەتقىقات تېمىلىرىنى ئىشلەپ، ياخشى نەتىجىگە ئېرىشتى. ئۇنىڭ «شۆلگەي بېزى ئۇستىدىكى تېرە ئۆسمىسى ھەققىدە 378 كېسەل ئۇستىدە ستاتىستىكىلىق تەھلىل»، «ئېغىز بوشلۇقىدىكى بېلىق قاسراقچىسىمان ھۈجەيرە راكى P53 »، «ئېغىز بوشلۇقىدىكى بېلىق قاسراقچىسىمان ھۈجەيرە راكى P53، 2__erb__c دە ئىپادىلەنگەن ئىممۇنىتېت گۇرۇپپىسىنىڭ مىقدارى ئۇستىدە تەھلىل»، «ئېستىرىن يەنى ئانىلىق ھورمۇن كەملىكتىن سۆڭەك شالاڭلىشىش بىلەن چىش ئەتراپى يالليۇغىنىڭ مۇناسىۋىتى»، «ھەيز توختىتىغاندىن كېيىنكى سۆڭەك شالاڭلىشىش بىلەن چىش ئەتراپى يالليۇغىنىڭ مۇناسىۋىتى»، «بالىلارنىڭ ئېغىز بوشلۇقى جەھەتتىكى ناچار ئادەتلىرى ھەمدە ئۇنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشكە بولغان تەسىرى» قاتارلىق 20 پارچىدىن ئارتۇق يۇقىرى قىممەتكە ئىگە ئىلمىي ماقالىسى مەملىكەت ۋە ئاپتونوم رايوندىكى نۇقتىلىق ئىلمىي ژۇرناللاردا ئېلان قىلىنىپ ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى ساھەسىدىكى نۇرغۇن بوشلۇقلارنى تولدۇردى ھەمدە ياخشى باھالارغا ۋە تورلۇك مۇكاپاتلارغا مۇشەررەپ بولدى.

ئادالەت قاسىمى بىر تەرەپتىن داۋالاش، تەتقىقات بىلەن شۇغۇللانسا، يەنە بىر تەرەپتىن ئوقۇتۇشنى چىڭ تۇتۇپ، بىر تۈركۈم ئىقتىدارلىق ماگىستىر، دوكتورلارنى يېتىشتۇرۇشكە يۆرەك قېنىنى سەرپ قىلدى، 1995 - يىلىدىن 2002 - يىلىغىچە، ئۇ ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى كەسپىدە 13 ماگىستىر تەربىيىلىدى. بۇنىڭ ئىچىدە بەش نەپەر ئۇيغۇر، ئالتە نەپەر خەنزۇ، بىر نەپەر قازاق، بىر نەپەر شۆھ بار. ئۇلار ھازىر ئامېرىكا، ياپونىيىلەردە، شۇنداقلا دۆلەت ئىچى جۇملىدىن شىنجاڭنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرماقتا. ئۇنىڭ تۇنجى ماگىستىر ئوقۇغۇچىسى ھازىر ئامېرىكىدا دوكتور ئاشتىلىق تەتقىقاتى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ. ئادالەت خانىم 14 يىلدىن بۇيان پۈتۈن دىققىتىنى ئېغىز كېسەللىكلىرىنى داۋالاشقا قارىتىپ، بۇ كەسپىنىڭ ئورنىنى تېخمۇ كۆتۈردى. ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى بۆلۈمىگە يېتەكچىلىك قىلىپ، بۇ بۆلۈمنى مۇكەممەل ئامبۇلاتورىيە قىلىپ قۇرۇپ چىقتى: بۇ كەسپىتە ماگىستىرلىق نوقتىسى تەسىس قىلدۇردى. 1997 - ۋە 1998 - يىللىرى بۇ كەسپىتە ئوقۇغان ئوقۇغۇچىلار ھازىر شىنجاڭنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىكى دوختۇرخانىلارنىڭ غوللۇق دوختۇرلىرى بولۇپ قالدى. ھازىر بۇ كەسپىتە يەتتە ماگىستىر يېتەكچىسى بارلىققا كەلدى. ئادالەت خانىمنىڭ ئىككى دوكتور ئوقۇغۇچىسى بار، ئۇنىڭ بىرى ئۇيغۇر، بىرى خەنزۇ.

ئادالەت قاسىمى ھازىر «چىش تېرىش تېخنىكىسىدا سۆڭەك توقۇلمىلىرىنىڭ تېرىلغان چىش بىلەن بىرلىشىش تەجرىبىسى»(بۇ تەتقىقات تېمىسى 2004 - يىلى 6 - ئايدا باشلانغان، 2006 - يىلى 6 - ئايدا تاماملىنىدۇ)، «شىنجاڭدىكى ئاساسلىق ئازسانلىق مىللەتلەرنىڭ چىش رەڭگى تەتقىقاتى»(بۇ تەتقىقات تېمىسى 2005 - يىلى 6 - ئايدا باشلانغان، 2007 - يىلى 6 - ئايدا تاماملىنىدۇ) قاتارلىق تەتقىقات تېمىلىرى ئۇستىدە جىددى ئىشلىمەكتە. ئادالەت خانىم ھازىر شىنجاڭدىكى 13 مىللەت كىشىلىرىنىڭ تەن قۇرۇلۇشى، فىزىئولوگىيىلىك پەرقلىرىگە مۇناسىۋەتلىك بىر

نەچچە تەتقىقات تېمىسىنى ماگىستىر ئوقۇغۇچىلىرىغا ئىشلىتىۋاتىدۇ، ئۇ يەنە ئۇزۇن يىللىق داۋالاش ۋە تەتقىقات جەريانىدا شىنجاڭدا ئۇچ ئەۋلاد ياشىغان خەنزۇلار بىلەن ئىچكىرى ئۆلكىلەردىكى خەنزۇلارنىڭ جاغ سۆڭىكىنىڭ ئوخشىمايدىغانلىقى، ئۇيغۇرلار بىلەن خەنزۇلار ۋە باشقا ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ جاغ سۆڭىكىنىڭ ئوخشىمايدىغانلىقىنى بايقىدى. ھازىر ئادالەت خانىم ئۇيغۇرلارنىڭ رەڭ ئۆلچىمى، يەنى ئۇيغۇرلارغا ماس كېلىدىغان رەڭ تەتقىقاتى، ئىلىكتىن سۆڭەك ئۆستۈرگىلى بولۇش ـ بولماسلىق تېتقىقاتى(ھازىر خەلقئارادا سۆڭەكتىن يۇمشاق تالا ئىشلىگىلى بولىدۇ دېگەن قاراش تەتقىق قىلىنىپ ئىسپاتلاندى)نى ئېلىپ بېرىۋاتىدۇ. بۇ تەتقىقاتتا ئادەمنىڭ جاغ سۆڭىكىنى ئۆستۈرۈش ئاساسلىق نىشان قىلىنغان (چۈنكى ئادەم بەدىنىدىكى باشقا سۆڭەكلەرنى ئۇلىغىلى بولغان بىلەن ، جاغ سۆڭىكىنى ئوپېراتسىيە قىلىپ ئۇلاش ناھايىتى قىيىن). ئادالەت خانىم ئۇندىن باشقا شىنجاڭدىكى ئەيدىز كېسىلىگە مۇناسىۋەتلىك تەتقىقاتقىمۇ ئەھمىيەت بەردى. ھازىر شىنجاڭدا ناھايىتى ئاز ساندىكى شەخسىي چىش سېلىش ئورۇنلىرى ئەيدىز كېسىلىنى تارقىتىشتىكى ئاساسلىق ئورۇنلاردىن بىرى بولۇپ قالغاچقا، ئادالەت خانىم بۇ ھەقتىكى تەشۋىقات، تەتقىقات ۋە ئالدىنى ئېلىش خىزمىتىنى چىڭ تۇتۇپ ئىشلەۋاتىدۇ.

ئادالەت قاسىمى مۇسۇلمان ئالىمەسى بولۇش سۈپىتى بىلەن ئىسلام دىنىنىڭ تىبابەتچىلىككە ناھايىتى ئەھمىيەت بېرىدىغانلىقىنى تەكىتلەيدۇ. ئۇ بۇ ھەقتە توختىلىپ مۇنداق دېدى: ”ئىسلام دىنى ئادەمنىڭ ھاياتى، سالامەتلىكى، ساغلاملىقىغا ناھايىتى ئەھمىيەت بېرىدۇ. ئىسلام دىندا ئادەم داۋالاشنىڭ ئىنتايىن ساۋابلىق ئىش ئىكەنلىكى كۆپ تەكىتلىنىدۇ“. ئادالەت خانىم 2005 ـ يىلى جوڭگۇ شىنجاڭ ھەج ئۆمىكىنىڭ مەسئۇل دوختۇرى بولۇپ، سەئۇدى ئەرەبىستانىنىڭ مەككە شەھرىگە بېرىپ، ھاجىلارنىڭ سالامەتلىكىگە مەسئۇل بولدى ھەمدە ھەج پەرزىنى ئادا قىلدى. ئۇ سەئۇدى ئەرەبىستانىدىكى ھەج پائالىيىتى جەريانىدا، ھەر قايسى دۆلەت ھەج ئۆمەكلىرىنىڭ ھاجىلارنىڭ سالامەتلىكىگە ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلىدىغانلىقىنى كۆردى، ئۇنىڭ ئېيتىشىچە، سەئۇدى ئەرەبىستانىمۇ ھاجىلارنى داۋالاش ئىشلىرىغا ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىدىكەن، ھەتتا ھۆكۈمەت ھەج پائالىيىتىنىڭ ھەر قايسى ھالقىلىرىدا دوختۇرخانا تەسىس قىلىپ، ئاغرىپ قالغان ھاجىلارنى ھەر قايسى ھەج نوقتىلىرىغا يۆتكەپ داۋالاپ، ئۇلارنىڭ ھەج پائالىيەتلىرىنى تولۇق ئادا قىلىشىغا ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىدىكەن. پاكىستان، ھىندونېزىيە، تۈركىيە قاتارلىق مۇسۇلمانلار كۆپ دۆلەتلەر ھەج مەزگىلىدە، سەئۇدى ئەرەبىستانىدا مەخسۇس دوختۇرخانا ئېچىپ، قۇتقۇزۇش ماشىنىلىرىنى سەپلەپ، ھاجىلارنى داۋالاش ئىشلىرىغا ناھايىتى كۆڭۈل بۆلىدىكەن. ئادالەت خانىم بۇ ئىشلارنى كۆرگەندىن كېيىن، ئىسلام دىنىنىڭ ئىنسانلارنىڭ سالامەتلىكىگە ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىدىغانلىقىنى تېخىمۇ چۇشەندى.

ئادالەت قاسىمى ئۆزىنىڭ يۇقىرىقىدەك نەتىجىلىرى ۋە تۆھپىلىرىگە ئاساسەن شىنجاڭدىكى تىببىي ئىلىم ساھەسىدە ئۆزىگە يارىشا ئورۇن تىكلىدى، ئۇ ھازىر سىياسىي كېڭەش 10 ـ نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك كومىتېتىنىڭ ئەزاسى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى 5 ـ نۆۋەتلىك ئىلمىي ھەيئىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق 2 ـ نۆۋەتلىك چىش كېسەللىكلىرىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى داۋالاشقا رەھبەرلىك قىلىش گۇرۇپپىسىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى، ‹‹شىنجاڭ تىببىي ئۇنىۋېرسىتېتى ئىلمىي ژۇرنىلى›› تەھرىر ھەيئىتىنىڭ ئەزاسى، شىنجاڭ تىببىي ئۇنىۋېرسىتېتى ئۇنۋان باھالاش ھەيئىتىنىڭ ئەزاسى، شىنجاڭ تىببىي ئۇنىۋېرسىتېتى قارىمىقىدىكى 1 ـ دوختۇرخانا ئىلمىي ئۇنۋان باھالاش تارماق ھەيئىتىنىڭ ئەزاسى، شىنجاڭ تىببىي ئۇنىۋېرسىتېتى 1 ـ كلىنكا ئىنستىتۇتى ئوقۇتۇشقا يېتەكچىلىك قىلىش كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى، ‹‹جۇڭخۇا چىش كېسەللىكلىرى ئىلمىي ژۇرنىلى›› تەھرىر ھەيئىتىنىڭ ئەزاسى، ‹‹شاڭخەي ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى ئىلمىي ژۇرنىلى›› تەھرىر ھەيئىتىنىڭ ئەزاسى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرىنى تىزگىنلەش مەركىزىنىڭ مۇدىرى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مائارىپ نازارىتى ئوتتۇرا، باشلانغۇچ مەكتەپلەرئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى داۋالاش گۇرۇپپىسىنىڭ مەسلىھەتچىسى، شىنجاڭ تىببىي ئۇنىۋېرسىتېتى قارىمىقىدىكى 1 ـ دوختۇرخانا ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى كەسپىنىڭ ئىلمىي ييتەكچىسى، شىنجاڭ تىببىي ئۇنىۋېرسىتېتى كلىنكا ئىنستىتۇتى دوكتورئاشتى پەن تەتقىقات پونكىتى باشقۇرۇش كومىتېتىنىڭ ئەزاسى قاتارلىق كۆپلىگەن ئىجتىمائىي ۋەزىپىلەرنى ئۆتەۋاتىدۇ.

بىز ئاخىرىدا مىللىتىمىز ئارىسىدىن چىققان ئېغىز بوشلۇقى كېسەللىكلىرى مۇتەخەسسىسى، مېۋىلىك باغۋەن، ئىقتىدارلىق دوختۇر، پەخرىلىك ئالىمە ئادالەت قاسىمنىڭ تېخىمۇ سەمەرىلىك ئەمگەكلەرنى قىلىپ، خەلق ۋە ۋەتەنگە تېخىمۇ زور مەنپەئەت ۋە شان ـ شەرەپ كەلتۈرۈشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

(ئاپتور: مەركىزىي خەلق رادىئو ئىستانسىسىدىن؛
تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

خۇراپات، بىدئەت ئىللەتلىرىدىن ھەزەر ئەيلەڭ

ياقۇپ ھەمدۇللا

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

دۆلەتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش، مىللەتنى تەرەققىي قىلدۇرۇش، يۇرتنى گۈللەندۈرۈش ئارقىلىق ئىناق، ئىجىل، تىنچ مۇقىم جەمئىيەت قۇرۇپ چىقىش، يېڭى ئەسىردىكى ھەر بىر مۇسۇلمان پۇقرانىڭ مەسئۇلىيىتى ۋە مەجبۇرىيىتى. بۇنىڭ ئۈچۈن قەتئىي نىيەتكە كېلىپ ئۆزلۈكسىز تىرىشىپ ئۆگىنىپ، بىر قەدەر يۇقىرى بىلىم-قابىلىيەت(پەننىي ھەم دىنىي بىلىم) ، ھۈنەر-تېخنىكا ئىگىلەپ، مەدەنىيەت ساپا، ئىدىيىۋى ساپا، دىنىي ساپايىمىزنى ئۆزلۈكسىز ئۆستۈرۈپ، دەۋرگە ماسلىشىپ، تەرەققىياتقا ئەگىشىپ، ئۆزىمىزنىڭ ئەقىل-ئىقتىدار، كۈچ-قۇۋۋىتى، بىلىم قابىلىيەت، ھۈنەر-سەنئەت، ئېتىقادىمىز بىلەن جەمئىيەت تەرەققىياتىغا تېگىشلىك ھەسسە قوشۇشىمىز لازىم.

ئىسلام دىنى ھەر قاچان، ھەر ماكاندا جەمئىيەتكە ماسلىشالايدىغان، تەرەققىياتقا ئەگىشەلەيدىغان، ھاياتىي كۈچى ئۈرغۇپ تۇرغان، تەرەققىيپەرۋەر دىن. ئىسلام دىنىنىڭ ئەقىدە- ئەركانلىرى، دىنىي تەلىم- ئەدەپلىرى، دىنىي مەدەنىيەت پەلسەپىلىرى ساغلام، ئىلمىي بولۇپ، ھەر قايسى دەۋرلەردە جەمئىيەت تەرەققىياتىغا، پەن-مەدەنىيەتنىڭ راۋاجىغا ئىزچىل ماسلىشىپ، ئۆزئارا ئۆگىنىش، پەن-مەدەنىيەت بىلىملىرى ئالماشتۇرۇش، تەجرىبە خۇلاسىلاشقا پايدىلىق رول ئوينىماقتا.

ئاللاھ تائالانىڭ مۇقەددەس كالامى «قۇرئان كەرىم»دە: **"بىلمەمسىلەركى، ئاللاھ ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممە نەرسىنى سىلەرگە بويسۇندۇرۇپ بەردى (يەنى سىلەرنىڭ پايدىلىنىشىڭلارغا مۇۋاپىقلاشتۇرۇپ بەردى). سىلەرگە ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن(مادديي ۋە مەنىۋى) نېمەتلەرنى كامالەتكە يەتكۈزۈپ بەردى. بەزى كىشىلەر ھېچ قانداق ئىلىمسىز، ھىدايەتسىز ۋە نۇرلۇق كىتابسىز ھالدا ئاللاھ بارىسىدا جېدەللىشىدۇ"** {سۈرە«لوقمان» (31-سۈرە)، 20-ئايەت} دەپ ئېنىق كۆرسەتمە بېرىدى. ئاللاھ پۈتكۈل كائىناتنى بىزنىڭ پايدىلىنىشىمىز ئۈچۈن نېمەت قىلىپ بەردى. بىز ئاشكارا نېمەتلەردىن پايدىلىنىپ بايلىقلار ياشىشىمىز، يوشۇرۇن سىرلارنى ئېچىپ ئىنسانىيەتكە، ئەۋلادلارغا بەخت يارىتىشىمىز لازىم. بۇ ئاللاھ تاپشۇرغان ئادەمنىڭ مەجبۇرىيىتى.

تارىختا مۇسۇلمان ئالىم-ئۆلىمالىرى تەبىئەت ۋە جەمئىيەتنى تەتقىق قىلىپ، تىرىشىپ ئىزدىنىپ پەن-مەرىپەت ئوقۇشلۇقىنى تۈزۈپ چىقىشتا ئاجايىپ ئۆلمەس تۆھپىلەرنى قوشقان. ئىلىم-پەننىڭ يۈكسىلىپ يېڭى دەۋردە يېڭى پەللىگە كۆتۈرۈلۈشىدە مۇسۇلمان ئالىملىرىنىڭ ئۇل قويغان ئۆچمەس تۆھپىسى بار. ئاللاھنىڭ رەسۇلى، مۇسۇلمانلارنىڭ پەخرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ دۇنيا تەرەققىياتىغا زور تۆھپە قوشقان سەر خىل ئالىملارنىڭ ئۇلۇغلىقى، ئالىيۇل ئەئلاسى، بايراقدارى بولغانلىقى يىمىرىلمەس تارىخىي پاكىت.

بۈگۈنكى ئىلىم-پەن دەۋرىدە، يۇقىرى پەن- تېخنىكا زېمىندىن ھالقىپ ئالەمگە، ماكروىدىن ھالقىپ مىكروغا، ئېلېكترونىدىن ھالقىپ ئاتومغا يۈزلىنىۋاتقان تارىخىي بۇرۇلۇش دەۋرىدە ئىسلام دىنى تونىغا پۈركىنىۋالغان ئاز ساندىكى قارا نىيەت، قارا قورساق چالا موللىلار پالچى، باخشى، سېھىرگەر، جادىگەرلىك يولى بىلەن نادان ئاممىنى قايمۇقتۇرۇپ، بويامچىلىق، ئالدامچىلىق، يالغانچىلىق قىلىپ قاقتى-سوقتى قىلماقتا. خەلقنىڭ خاتىرجەملىكى، جەمئىيەتنىڭ مۇقىملىقىغا، پۇقرالارنىڭ جىسمانىي ۋە قانۇنىي ھوقۇق-مەنپەئىتىگە دەخلى- تەرۇز قىلماقتا. خىرۇستالدەك ساپ، سۈزۈك ئىسلام دىنىمىزنى خۇنۇكلەشتۇرۇپ، ئاللاھ ئۆزى بىزگە تاللاپ بەرگەن نىشانلىق دىنىمىزنىڭ ئوبرازىغا داغ تەگكۈزمەكتە. مۇتتەقىي قارى، تەقۋادار ئالىم، ئىخلاسمەن موللىلىرىمىزنىڭ شەننى بۇلغىماقتا.

يۇرتىمىزدا بىر ئايال كېسەل بولۇپ يېتىپ قاپتىكەن،

تۇغقانلىرى كونا ئۇسۇلدا سەۋەب قىلايلى دېيىشىپ، ''مولا''، پېرىخونلارغا ئاپىرىپتۇ. ئۇلار كېسەلنى ناھايىتى سىرلىقلاشتۇرۇپ ''باشقىلار قەستلەپ قويۇپتۇ'' دەپ پەتۋا توقۇپ قەسىدە ئوقۇپ، تۇڭۇچلەرنى يېشىپ ھەقلىرىنى ئېلىپ كېتىپتۇ. لېكىن كېسەل كۈنسېرى ئېغىرلىشىپ ھالدىن كېتىپتۇ. ناھىيىلىك دوختۇرخانىدا تەكشۈرۈشچە، سىل كېسىلى ئىكەن، ۋاقتىدا داۋالاتمىغاچقا كېسىلى ئېغىرلىشىپ ئاخىر ئىككى نارەسىدە بالىسىنى يېتىم بوتىلاق، بارلىق قېرىنداشلىرىنىڭ كۆزلىرىنى بۆلاق قىلىپ خۇراپاتلىقتىن ئىبارەت قاباھەتنىڭ قۇربانى بولۇپ كېتىپتۇ. ئەپسۇسكى، بۇنداق پاجىئەلەردىن ئىبرەت ئالمىغان بەزى قېرىنداشلىرىمىز ساقسىز بولۇپ قالسا، دوختۇرغا بارماي ھازىرمۇ كاھىن ئىزدەپ ئۇچۇقلىتىدۇ(جىن قوغلىتىدۇ).

يۇرتىمىزدىكى ئېغىر بوي بىر ئايال ئەتىگەندە ئىشقا كېتىپ كەچكىچە قايتىپ كەلمىگەن كۆيۈسىدىن ئەنسىرەپ ئولتۇرسا ئۆيگە پەرىجە چاپان كىيىپ، قولىدا قۇرئان كۆتۈرۈۋالغان ''مولا'' سۆيىتى بىر ناتونۇش ئەر كىرىپتۇ. پاتىھەدىن كېيىن، چاشقان ماڑغان مۇشۇكتەك ماراپ قاراپ ئولتۇرغان بۇ كىشىدىن ئۇ ئايال ئەندىكىپ: ''بىرەر ئىشىڭىز بارمىدى؟'' دەپ سوراپتىكەن، ''ئىشىممۇ يوق، ئۆزەمچە ئايلىنىپ، ئورۇق- ئاجىز، بىمارلارغا سەۋەب قىلىپ خۇدا خالىس ئىش قىلىپ يۈرۈپتىمەن. قارىسام سىزلەرنىڭ ئۆيگە يېقىندا ئېغىر بالايى قازا زاھىر بولىدىغاندەك تۇرىدۇ. ئۆزىڭىز ئاجىزە ئىكەنسىز، سىزگە قاراپ ئىچىم سېرىلىپ كەتتى. سەۋەب قىلىپ قويايمۇ؟'' دەپتۇ. بۇ ئايال ئەندىكىپ نېمە قىلارىنى بىلمەي ماقۇل دەپتۇ. ''مولا'' يانچۇقىدىن بىر تەسۈنى چىقىرىپ پۈچىرلاپ قويۇپ ''سۇ'' دەپلا يەرگە تاشلاپ قويۇپ: ''سىڭلىم، بالا-قازا ئېغىر بولغاچقا پالمۇ ئېغىر چۈشتى. ئۆزىڭىز ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان، ئۆيىڭىزدىكى ئەڭ قىممەتلىك نەرسىنى سەدىقات قىلمىسىڭىز بۇ قازادىن قۇتۇلالمايسىز'' دەپ ھىيلە-مىكىر تورىنى كەڭ يېيىپتۇ. تۇغۇتى يېقىنلاشقان قالغان، خەۋپ-خەتەر تامدەك كۆرۈنۈپ تۇرغان ئاجىزە ئايال تاپقان-تەرگىنىنى يېگۈزۈپ، بورداۋاتقان، بوشانغاندا شورپىلىق ئۇچۇن بېقىۋاتقان يوغان ئەركەك قوينى يېتىلىتىپ قويۇپتۇ. ''موللىغا بەرسەڭ موك سوقىدۇ، پالچىغا بەرسەڭ پوك سوقىدۇ'' دېگەن شۇ ئوخشايدۇ.

يۇرتىمىزدا بىر كېسەلچان بولۇپ، دائىم داۋالىنىپ يۈرەتتى. بىر كۈنى قوشنىسى كىرىپ: ''ناھىيىدە بىر ئەمما قارىي بار ئىكەن. ھەر قانداق ساقايمىغان كېسەللەرگە سەۋەب قىلسا سەللىمازا ساقىيىپ كېتىدىكەن'' دەپتىكەن، بۇ ئايالنىڭ كۆيۈسى ئۇ قارىينى تېپىپ ئەكەپتۇ. بىر قوي سويۇپ كۈتۈپتۇ. بىر كېچە ئوقۇپ ''سەۋەب'' قىلىپتۇ. ئەتىسى: ''ئايالىڭغا ئاپاڭ قەست قىپتىكەن، قەسىدە ئوقۇپ تۇڭۇنىنى يېشىپ، زىيانىنى توسۇۋەتتىم، چوقۇم ساقىيىپ كېتىدۇ'' دەپ خاسىيەتلىك ''دۇئا'' بېرىپتۇ. ئۇنىڭغا ئىككى قوي سوغا قىلىپتىكەن، ''ئوقۇشنىڭ قەدىرىنى قىلىپ يەنە 400 سوم قوشۇپ قوي'' دەپ تۇرۇۋاپتۇ. قارىينى رازى قىلىپ ئۆيىگە ئاپىرىپ قويۇپ ئۇزۇن ئۆتمەي بۇ ئايالنىڭ كېسىلى يەنە قوزغىلىپ ناھىيىلىك دوختۇرخانىغا ئاپىرىپ داۋالىتىپ ئاران ساقايتىپتۇ. ئۇچ قوي، 400 كوي پۇل قارىيغا كەتكەنىنىڭ سىرتىدا بۇ قارىي مېھرى ئىسسىق، خۇيى ئىللىق ئانا-بالا ئوتتۇرىسىغا نىزا ئۇرۇقىنى چېچىپ كېتىپتۇ.

مەھەللىمىزدە بىر بۇرادەرنىڭ ئاپىسى ئالەمدىن ئۆتكەندى. دەپنىدىن يېنىپ كۆپ ئىزدىشىدىغان قارىي ئاغىنىسىغا ئۆيدە قۇرئان تامام قىلىپ بەرگىن دەپ تەكلىپ قىلسا، قۇرئاننى بىر تامام قىلسام 300 سوم بېرىسەن دەپ باھا قويۇپتۇ.

يۇرتىمىزدا بىر رەمچى ئايال بار ئىدى، بىرى مېنىڭدىن ئۇ رەمچىنىڭ ئۆيىنى سورىدى. ئۆيىگە بارسام پال ئاچقۇزىدىغانلار بەك كۆپكەن. قانداق قىلارىكىن دەپ قاراپ تۇرسام، بىمارنى ئوڭدىسىغا ياتقۇزۇپ قويۇپ، تەسۈىگە سۇپكۈشلەپ بىمارنى ئۇرۇپ-ئۇرۇپ قويۇپ: ''پالدا بىرچاھارپاي كۆرۈنۈۋاتىدۇ، بىر مال ئەكەلمىسەڭ كېسەل كۆچمەيدۇ'' دېدى. كېسەلنىڭ ھەمراسى بىر ئوغلاق تېپىپ كېلىۋىدى، ئوغلاقنىڭ پۇتىدىن تۇتۇپ بىمارغا بىر نەچچە رەت تەگكۈزۈپ قويۇپ، ئوغلاقنى ئەچقىپ ئېغىلغا قويۇۋەتتى. قارىسام ئېغىلدا 20 دەك پاقلان، ئوغلاق بار ئىكەن. ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ھېلىقىدەك ئاسانلا، ئەجىرسىز تاپقانلىقى ئېنىق. شۇ تەسۈىمۇ شىپا بولارمۇ؟

بەزى قېرىنداشلىرىمىزنىڭ ئائىلىسىگە بىرەر قازا يەتسە بۇۋى موللىلارنى چاقىرىپ خەتمە ئوقۇتۇپ، ئامانلىق ئۇچۇن تىلەك ئۆتكۈزىدۇ. بۇۋىلەر خەتمە تاشنى بىر دەمدە ساناپ بولۇپ: ''خەتمىگە 300 سوم ياكى 500 سوم چۈشتى، بۇنى بەرمىسەڭ تىلەك ئىجابەت بولمايدۇ'' دەپ ئۇيالماستىن ھەق ئالىدىكەن. ''ھۆپۈپ كامادا، موللا تامادا'' دېگەن سۆز مۇشۇنداق ''موللا'' لارغا قارىتىلغان بولسا كېرەك.

ئەجەل يېتىپ بىرەر قېرىندىشىمىز ۋاپات قىلسا، جىنازىغا خۇدا خالىس قاتنىشىپ، ئاللاھنىڭ مەغپىرىتىنى

تىلەپ دۇئا قىلايلى دېگەن نىيەت بىلەن بارماستىن، زەللە ئېلىش، قۇرئان ئوقۇپ خەتمە ئۆتكۈزۈپ پۇل تېپىش نىيىتىدە چېپىپ يۈرىدىغانلار ئاز ئەمەس. بۇنداق تاماگىرلەر بايلارنىڭكىگە چۈشەندەك ئولىشىۋالىدۇ، نامراتلاردىن جىندەك قاچىدۇ.

بىزدە بەزى ئىللەتلەر ئۇزۇن داۋاملىشىپ، ئومۇملاشقان ئادەتكە ئايلىنىپ كەتكەن، ھەتتا شەرئىەتتىن كۈچلۈك ئاساسقا ئىگە بولۇپ قالغان. مەسىلەن، ئايالالار بوشانسا ئىسرىق سالىدۇ. بالىلىرى ئاغرىسا ئوت بىلەن ئۈچۈقدايدۇ. يېڭى كېلىن ئەكەلسە ئوتتىن ئۆتكۈزىدۇ. بۇ ئارقىلىق جىن قوغلايدۇ. ئوت بارلىق بالايى قازا، جىن-ئالۋاستىلارنى قوغلايدۇ دەپ قارايدۇ. ئوتتىن پاناھلىق ئىزدەش ئاتەشپەرەسلىك دىنىنىڭ قالدۇقلىرى بولۇپ، ئىسلامدا يوق. بىزنىڭ باشپاناھىمىز پەقەت بىر ئاللاھ، ئاللاھ مۇتلەق بىر، ھېچقانداق شېرىكى يوق.

بەزىلەر بۇۋاقلىرىنى بالا-قازادىن ساقلايدۇ دەپ بۆرە ئوشۇقى، يىلان بېشى قاتارلىق نەرسىلەرنى بۇۋاقنىڭ مەيدىسىگە ئېسىپ قويىدۇ. بۇۋاقلىرى ساقسىز بولۇپ قالسا دوختۇرلارغا داۋالاتماستىن ئۆيدىن پۈرۈچ يېغىپ، يەتتە يېرىدىن كېسىپ، " بالىغا تىل تېگىپتۇ، تىل كېسىمىز" دەيدۇ. بالىلىرى قۇسۇپ ئىچى سۇرسە "ئاچ كىرىپتۇ" دەپ، بىر چىنىغا نان ياكى كېپەك سېلىپ، لاتا بىلەن چىگىپ، بالىنىڭ بېشىدىن ئايلىغىچە دوملاپ چىقىپ ئاچلايدۇ.

بەزىلەر قۇرئان ئايەتلىرىنى پۈتۈپ تۇمار قىلىپ بويىنىغا ئېسىۋالىدۇ. بەزىلەر قۇرئان بار ئۆيگە جىن كىرمەيدۇ، بالا-قازادىن قوغدايدۇ دەپ قاراپ، قۇرئاننى چىرايلىق جىلىتىغا سېلىپ، ئېگىز ئېسىپ قويىدۇيۇ، قۇرئاننى بىرەر قېتىم ئوقۇپ، پىكىر قىلىپ، چۈشەنگەندىن كېيىن ئەمەل قىلىشنى بىلمەيدۇ. نەرسىلەردىن پاناھلىق تىلەش، تۇمار ئېسىشنى پەيغەمبىرىمىز قەتئىي چەكلىگەنىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "كىمكى (پايدا ئېلىپ كېلىدۇ ياكى زىيان-زەخمەتنى دەپئى قىلىدۇ دېگەن ئېتىقاد بىلەن تۇمارغا ئوخشاش) بىرەر نەرسە ئېسىۋالىدىكەن، ئۇنىڭ قەلبى ئاللاھتىن شۇ نەرسىگە بۇرۇلۇپ كېتىدۇ" (تىرمىزى رىۋايىتى) پەيغەمبىرىمىزنىڭ ئېيتقانلىرى بەرھەقتۇر.

بەزى "مولا" تونىنى كىيگەنلەر ئەپسۇن ئوقۇپ، ئىسىستقۇ-سوۋۇتقۇ قىلىپ، بىرلىرىنى بىرىگە ئامراق، بىرلىرىنى بىرىگە ئۆچمەن قىلىپ، ئىناق-ئىجىل ئائىلىلەرنى بۇزۇپ، بەزى دوستلار، قېرىنداشلار ئارىسىغا زىددىيەت ئورۇقلىرىنى چېچىپ بۆلگۈنچىلىك قىلىدۇ. ئولتۇرۇپ قالغان قىزلارغا ئەر، قىز چىقمىغان ئوغۇللارغا جۇپ تېپىپ بەرمەكچى بولىدۇ.

يەنە بەزى ياريماس ئىللەتلەرمۇ كۆپ. مەسىلەن: بەزىلەر، چاي شامىسى تېك تۇرسا مېھمان كېلىدۇ؛ ئوك قاپىقى تارتسا قازا كېلىدۇ؛ ئالقان قىچىشسا پۇل كېلىدۇ؛ ئەخلەت بىلەن كۆلنى بىر تۆكسە كۆلكە بىلەن يىغا قوش كېلىدۇ؛ قاغا قاقىلدىسا ئۆلۈم خەۋىرى، سېغىزخان شاراقلىسا بالا-قازا كېلىدۇ؛ ئىت ھۇۋلىسا ئۆلۈم تىلەيدۇ، دەپ شۇملىنىدۇ. **"پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىرەر نەرسىدىن شۇم پال ئالمايتتى"**(تىرمىزى رىۋايىتى). ئۇ مۇنداق دېگەن: **"قۇشلار بىلەن شۇم پال ئېلىش، باشقا نەرسىلەر بىلەن شۇم پال ئېلىش، ئۇششاق تاشلار بىلەن پال سېلىش بۇتپەرەسلىكتۇر"**(ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى).

بەزى قېرىنداشلار يىراق-يىراق جايلاردىن كېلىپ تاۋاب قىلىدۇ، مال بۇغۇزلاپ نەزىر بېرىدۇ، ئۆلۈپ ياتقان مۇردىدىن مەدەت تىلەيدۇ، كېسىلگە شىپالىق، ئۆيگە ئامانلىق تىلەيدۇ ياكى يامغۇر تىلەيدۇ. بەزى كاسىپلار پىرلاردىن ياردەم، مەدەت تىلەپ نەزىر بېرىپ رىسالە ئوقۇتىدۇ. بەزىلەر مېيىت ياتقان ئۆيگە 40 كۈنگىچە چىراغ ياقىدۇ. ئۆلگەن تۇغقانلىرىنى چۈشەپ قالسا، ئوچاققا ياغ تېمىتىپ يىك پۈرىتىدۇ. ياتلارنى چۈشەپ قالسا سۇ چېچىپ بۇسۇغىنى يۇيۇپ ئەرۋاھلارنى قوغلايدۇ. سەپەر ئايدا سەپەرگە چىقمايدۇ. سەيشەنبە كۈنى يېڭى كىيىم كىيمەيدۇ، ھەپتىنىڭ، ئايىنىڭ تاق كۈنلىرى نىكاھ ئوقۇتمايدۇ... بۇلارنىڭ ھەممىسى بىدئەت ئەمەل بولۇپ، بۇلارنىڭ ھېچبىر ئىلمىي ئاساسى، شەرئى ھۆكمى يوق، ئىسلام دىندا يوق گەپلەر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: **"كىمكى ئىسلام دىندا بولمىغان ئىشنى پەيدا قىلسا ئۇ نەرسە قوبۇل قىلىنمايدۇ"**(بۇخارى رىۋايىتى) دەپ ئېيتقان. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئېنىق قىلىپ: **" ئىشلارنىڭ يامنى دىندا ئەسلى يوق بولۇپ كېيىن پەيدا بولغان ئىشلاردۇر. بىدئەتنىڭ ھەممىسى گۇمراھتۇر"** دېگەنىدى.

يۇقىرىدا ئەمەلىي مىسالالار كۆپ سۆزلەندى. ئەمدى بۇنىسى ئىسلام شەرىئىتىنىڭ غولۇق مەنبەئى بولغان ئاللاھنىڭ كالامى، پەيغەمبىرىمىزنىڭ ھەدىس شەرىپلىرى بىلەن ئۆلچەپ ھەقمۇ، باتىلمۇ، ئىبادەتمۇ، تىجارەتمۇ، شەرىئەتمۇ، بىدئەتمۇ ئايرىپ چىقايلى.

مۇقەددەس، بۇيۇك دەستۇرىمىز قۇرئاندا ئاللاھ تائالا مۇنداق كۆرسەتمە بەرگەن: **"بۇ (قۇرئان) (ئومۇمىي) ئىنسانلارغا بايانۇر(يەنى ھالال بىلەن ھارامنى ئوچۇق**

بايان قىلىدۇ)، تەقۋادارلارغا توغرا يول كۆرسەتكۈچىدۇر ۋە ۋەزنەسىھەتتۇر" {سۈرە«ئال ئىمران»(3-سۈرە)، 138-ئايەت}. قۇرئان يول نىشانىمىزنى كۆرسىتىپ بەرگۈچى كومپاس، ھەق بىلەن باتىلنى، ھالال بىلەن ھارامنى ئايرىغۈچى مىزان، گۈمراھلىق زىمىستانىدىن ئىمانىنىڭ گۈلىستانىغا باشلايدىغان يېتەكچى. ئاللاھ ناھايىتى ئېنىق قىلىپ: **"مەن نازىل قىلغان تەۋراتنى تەستىق قىلغۇچى قۇرئانغا ئىمان كەلتۈرۈڭلار، قۇرئاننى بىرىنچى بولۇپ ئىنكار قىلغۇچى بولماڭلار، ئايەتلىرىمنى ئەرزان باھادا سېتىۋەتمەڭلار"** {سۈرە«بەقەرە»(2-سۈرە)، 41-ئايەت} دېگەن تۇرسا، قۇرئاننى پۈل تېپىشنىڭ قورالى قىلمۇالساق، قۇرئان ئوقۇپ باھا قويۇپ ھەق ئالساق، قويغان پۇلنى كۆرۈپ دۇئا قىلساق، تۇمار پۈتۈپ ساتساق، ئاللاھنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن قىلىنىدىغان كاتتا ئىبادەتنى تىجارەتكە ئۆزگەرتسەك، قۇرئاننى ئىنكار قىلغۇچى ھېسابلانماسمۇ؟ شۇلارنىڭ تولماس يانچۇقى، تويماس نەپسى، پاسىق نىيىتىدىن ئاللاھ غەزەبلەنمەسمۇ؟

"ئۇلار سۇلەيمانىنىڭ پادىشاھلىق زامانىدىكى شەيتانلارنىڭ (سېھىرگەرلىكىگە ئائىت) سۆزلىرىگە ئەگەشتى... شەيتانلار كىشىلەرگە سېھىر ئۆگىتىپ كاپىر بولدى" {سۈرە«بەقەرە»(2-سۈرە)، 102-ئايەت}. ئاللاھ ئېنىق ئېيتىتىغۇ، سېھىرگەرلەر، جادۇگەرلەر، شەيتانلا ئەگەشكەنلەر شەيتاندىن سېھىر ئۆگەنگىنى، ئەل-جامائەتكە قەست-زىيان سالغىنى ئۈچۈن كاپىرلاردۇر. قىيامەت كۈنى ئاللاھ دوزاخنى جىنلار، شەيتانلار، شەيتانغا ئەگەشكەنلەر بىلەن تولدۇرىدۇ. بۇ شەك-شۈبھىسىز. ئاللاھ تائالا بىزگە: **"ئى ئىنسانلار! يەر يۈزىدىكى ھالال-پاكىز نەرسىلەردىن يەڭلار، شەيتانىنىڭ يوللىرىغا ئەگەشمەڭلار، چۈنكى شەيتان سىلەرگە ئوچۇق دۈشمەندۇر. شەيتان سىلەرنى ھەققەتەن يامانلىقلارغا، قەبىھ گۇناھلارغا ۋە ئاللاھ نامىدىن يالغاندىن(ئاللاھ سىلەرگە ھالال قىلغان نەرسىلەرنى ھارام دەپ، ھارام قىلغان نەرسىلەرنى ھالال دەپ)، سىلەرنى بىلمەيدىغان نەرسىلەرنى ئېيتىشقا بۇيرۇيدۇ"** {سۈرە«بەقەرە»(2-سۈرە)، 168-، 169-ئايەت} دەپ ئاگاھلاندۇرۇش بەرگەن ئەمەسمىدى؟ شەيتاننى دوست بىلىپ، گۇناھنى كەسىپ قىلىپ، ھالال-ھارام دەپ ئايرىماي پۈل تېپىش كويىغا كىرسەڭىز دوزاخقىمۇ ئۆتۈرلا كىرگۈدەكسىز. ئاللاھ تائالا: **"سىلەرگە (ئىسلام دىنىنىڭ ھەقلىقىنى كۆرسىتىدىغان) روشەن دەلىللەر كەلگەندىن كېيىن(توغرا يولدىن) تېيىپ كەتسەڭلار، بىلىڭلاركى، (سىلەر جازالىنىسىلەر، چۈنكى) ئاللاھ غالىپتۇر"** {سۈرە«بەقەرە»(2-سۈرە) 209-ئايەت} دەپ ئەسكەرتكەن ئەمەسمۇ؟!

قۇرئان بىزنى نۇرلۇق ھىدايەت يولىغا باشلايدىغان يېتەكچىمىز. قۇرئاندا: **"سىلەرگە ئاللاھتىن باشقا ھېچقانداق دوست ۋە مەدەتكار يوقتۇر"** {سۈرە«بەقەرە»(2-سۈرە)، 107-ئايەت} دەپ تۇرسا، تەربىيەتچىمىز ئاللاھنىڭ بۇيرۇقىنى ئاڭلىماي، نىجاتكارىمىز ئاللاھنى دوست تۇتماي، ھەممىگە قادىر، قۇدرىتى تەڭداشسىز ئاللاھتىن تىلىمەي پاسىق پەندىلەر، يارىماس پىر-ئەۋلىيا، ئۆلۈك مۇردىلاردىن تىلەپ يۈرسەك مۇشرىك بولمايمىزمۇ؟ **"كىمكى ھېچقانداق دەلىلى بولمىغان ھالدا ئاللاھقا قوشۇپ يەنە بىر مەبۇدقا ئىبادەت قىلىدىكەن، پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا ھېساب بېرىدۇ، كۇففارلار ھەقىقەتەن نىجات تاپمايدۇ"** {سۈرە«مۆئمىنۇن»(23-سۈرە)، 117-ئايەت}. **"ھەقىقەتەن ئاللاھنىڭ نەزىرىدە مەقبۇل دىن ئىسلام(دىنى)دۇر"** {سۈرە«ئال ئىمران» (3-سۈرە)، 19-ئايەت}. «مائىدە» سۈرىسى (5-سۈرە) 90-ئايەتتە ئاللاھ تائالا: **"ئى مۆمىنلەر! ھاراق ئىچىش، قىمار ئويناش، بۇتلار(يەنى چوقۇنۇش ئۈچۈن تىكلەنگەن تاشلار)غا چوقۇنۇش، پال ئوقلىرى بىلەن پال سېلىش شەيتانىنىڭ ئىشى، پاسكىنا قىلمىشلاردۇر، بەختكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن شەيتانىنىڭ ئىشىدىن يىراق بولۇڭلار"** دەپ نەسىھەت قىلغان. ئاللاھ **"شەيتاندىن يىراق بولۇڭلار"** دەپ يول كۆرسىتىپ تۇرسا پالچىلىقنى كەسىپ قىلۋالساق پاسكىنىلىققا پېتىپ، ئىماندىن ئېزىپ بەتبەخت بولمايمىزمۇ؟ ھاراق ئىچكەن، قىمار ئوينىغان، پال سالغانلارنى بۇتپەرەس بىلەن تەڭ ئورۇنغا قويغان تۇرسا، ئاللاھتىن قورقماي قىيامەتتىن، ھېساب بېرىشتىن قورقماي، كۆپرىلىق قىلىپ ئۆزىمىزنى غەيبنى بىلگۈچى ئەۋلىيا كۆرسىتىپ، ئۇنداق بوپتىكەن، بۇنداق بولىدىكەن دېيىشتىن نومۇس قىلمايمىزمۇ؟ غەيبنى بىلمەن دېيىش دىندىن ئازغانلىق، پۈتۈنلەي كۆپرىلىق. «ئەئراف»(7-سۈرە)سۈرىسىنىڭ 188-ئايىتىدە ئاللاھ سۇبھانە ۋەتائالا مۇنداق دېگەن: **"(ئى مۇھەممەد) ئېيتقىنكى: ئاللاھ خالىمىغان ئىكەن، ئۆزەمگە پايدا يەتكۈزۈش، زىيانىنى ئۆزەمدىن دەپئى قىلىش قولۇمدىن كەلمەيدۇ... ئەگەر مەن غەيبنى بىلىدىغان بولسام (دۇنيا مەنپەئەتلىرىدىن) نۇرغۇن مەنپەئەت ھاسىل قىلغان بولاتتىم، زىيان-زەخمەتكىمۇ ئۇچرىمىغان بولاتتىم (لېكىن مەن غەيبنى بىلمەيمەن. شۇڭا ماڭا تەقدىر قىلىنغان ياخشى-يامانلىق يېتىپ تۇرىدۇ). مەن پەقەت ئىمان ئېيتىدىغان

قەۋم ئۇچۇن ئاگاھلاندۇرغۇچى ۋە خۇش خەۋەر بەرگۈچى قىلىپ ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرمەن'' ئاللاھنىڭ ئەلچىسى غەيبنى بىلمىگەن يەردە قارا قورساق پاسىقلار غەيبنى بىلىمىز دېسە پەيغەمبەرنىڭ ئۇستۇن بولۇپ كەتمەمدۇ؟ بۇ ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرگەنلىقتۇ- ئاخىر؟! ''ئاللاھ ھەقىقەتەن ئاللاھقا شېرىك كەلتۈرۈش گۇناھىنى مەغپىرەت قىلمايدۇ'' {سۈرە«نىسا»(4-سۈرە)، 48-ئايەت}.

تۆۋەندە مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ نېمە دېگەنلىكىنى ئاڭلاپ باقايلى. ''بىر تۈركۈم كىشىلەر رەسۇلۇللاھتىن كاھىنلىق توغرىسىدا سورىدى، رەسۇلۇللاھ: 'ئۇلار ھېچنەرسە بىلمەيدۇ' دېدى. ئۇلار: 'ئى رەسۇلۇللاھ، بەزى ۋاقىتلاردا بىرەر ئىش توغرىسىدا سۆزلەپ بېرىدۇ. ئاندىن ئۇ توغرا چىقىپ قالىدۇ' دېۋىدى، رەسۇلۇللاھ: ' ھەقتىن بولغان ئاشۇ سۆزنى جىن ئوغرىلاپ ئۇنى ئۆزىنىڭ يېقىن ئادىمىنىڭ قۇلىقىغا تاشلايدۇ. ئاندىن ئۇلار ئۇنىڭغا يالغانىنى قوشۇپ سۆزلەيدۇ' دېدى'' (ئائىشە رىۋايىتى). رەسۇلۇللاھ يەنە مۇنداق دېگەن: ''كىمكى بىر پالچىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۇنىڭدىن بىرەر نەرسە ئۇستىدە سوراپ(ئۇنىڭ سۆزىگە ئىشەنسە)، ئۇنىڭ 40 كۈنلۈك نامىزى قوبۇل بولمايدۇ'' (مۇسلىم رىۋايىتى). رەسۇلۇللاھ قەتئىي ھالدا: '' ئىت ساتقان، تېننىي ساتقان، پال ئېچىپ پۇل تاپقان ھارام'' دېگەن. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام يەنە: '' رەم باققۇچى ياكى رەم باقتۇرغۇچى، پالچىلىق قىلغۇچى ياكى پالچىغا بارغۇچى، سېھىر قىلغۇچى ياكى سېھىر قىلدۇرغۇچى بىزدىن(مۇمىن مۇسۇلمانلاردىن) ئەمەس'' («سەھىھ ھەدىسلەر»دىن، 464-بەت) دېگەن تۇرسا بەزى قېرىنداشلىرىمىز ئۆزىنىڭ دىنى- ئىمانىغا زەخمە يەتكۈزىدىغان ئىشنى قىلىپ، ئىسلام دىنىدىن ئېزىپ، داغدام يولدىن تېزىپ، مۇرتەد، مۇشرىك بولۇش يولىغا نېمىشقا ماڭىدىغاندۇ؟

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تەبىئەتتىكى بىرەر نەرسىدىن شۇملۇق ھېس قىلىشىنى ياقتۇرمايتتى. ئۇ ھەمىشە مۇنداق دەيتتى: ''قۇشلار بىلەن شۇم پال ئېلىش، باشقا نەرسىلەر بىلەن شۇم پال ئېلىش، ئۇششاق تاشلار بىلەن پال سېلىش بۇتپەرەسلىكتۇر''(ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى).

سېھىر-جادۇ قىلىش توغرىسىدا رەسۇل ئەكرەم سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەنىدى: '' ئاللاھقا سۆيۈنۈش ئورنىغا باشقا سېھىر-جادۇ، تۇمارلارغا ئىخلاس قىلغان كىشىنى ئاللاھ ئۆز ھالىغا تاشلاپ قويىدۇ(ئۇنىڭغا يارەدەم بەرمەيدۇ)'' («سەھىھ ھەدىسلەر»، 558-بەت). يەنە پالچىلار ھەققىدە مۇنداق دېگەن: ''مەن ھەرگىز پالچى ئەمەس، پالچىلار، بېشارەتچىلەر، مۇنەججىملەرنىڭ ھەممىسى دوزاخقا كىرىدۇ''.

''كىمكى باشقىلار ئۈچۈن، ئۆزى ئۈچۈن ئالدىن بېشارەت ئىزدىسە، باشقىلار ئۈچۈن ياكى ئۆزى ئۈچۈن سېھىرگەرلىك قىلسا ئۇ بىزنىڭدىن ئەمەس(يەنى مۇسۇلمان ئەمەس) ''.

ھۆرمەتلىك دىنىي قېرىنداشلار! ئاللاھنىڭ ئايەت كەرىمى، پەيغەمبەرنىڭ سۆزلىرىدىن ئېنىق چۈشەندۈقكى، ئىسلام دىنىمىز خىرۇستالدەك سۈزۈك، پاك دىن؛ قىسمەن قارا نىيەت، قارا قورساقلار خۇراپات، بىدئەت، سېھىر-جادۇ قىلىش، پال ئېچىش، قۇرئان ئوقۇپ پۇل تېپىش، ئۆلۈمگە بارسا زەللە ئېلىش، ھەر خىل ئىبرىم-سىرىملار بىلەن نادان خەلقنى ئالداش، قايمۇقتۇرۇش بىلەن دىنىمىزغا داغ كەلتۈرمەكتە. شۇڭا ھوشيارلىقنى ئۆستۈرۈپ، ئۇلاردىن ھەزەر ئەيلەش كېرەك. ئەمما قىسمەن قېرىنداشلارغا پال، سېھىر-جادۇ، بىدئەت ئەمەل، يامان ئادەت، ئەسكى ئىللەتلەرنى ئۆزگەرتىش توغرىسىدا نەسىھەت قىلسا: ''ئاتا-ئانىلىرىمىز بۇرۇندىنلا مۇشۇنداق قىلىپ كەپتىكەن'' دەپ بويۇن تولغايدۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ نېمە دەيدۇ، ئاڭلاپ باقايلى: ''**ھەر قاچان ئۇلارغا(يەنى مۇشرىكلارغا): 'ئاللاھ نازىل قىلغان نەرسىگە (يەنى ئاللاھ پەيغەمبىرىگە نازىل قىلغان ۋەھيگە، قۇرئانغا) ئەگىشىڭلار' دېيىلسە، ئۇلار: 'ياق، ئاتا-بوۋىلىرىمىزدىن قالغان دىنغا ئەگىشىمىز' دېيىشىدۇ. ئاتا-بوۋىلىرى ھېچنەرسىنى چۈشەنمىگەن ۋە توغرا يولدا بولمىغان تۇرسا، يەنە ئۇلارغا ئەگىشەمدۇ؟**'' {سۈرە«بەقەرە»(2-سۈرە)، 170-ئايەت}. ئاق-قارىنى پەرق ئەتمەي قارىقويۇق ئەگەشسەك پاسىقلار قاتارىدا، جىن-شەيتانلار قاتارىدا جازالىنىمىز. ھەر قانداق ئەمەلنى ئەقىل-تەپەككۇر بىلەن بىلىپ، چۈشىنىپ ئەمەل قىلىش كېرەك. ''چۈشىنىكسىز ئىبادەتتىن، پىكىرسىز قىرائەتتىن پايدا يوق'' (ئەلى ئىبن ئەبۇ تالىپ رىۋايىتى).

خۇراپاتلىق، بىدئەت، پال ئېچىش، ئىبرىم-سىرىم يامان ئىللەتلەر نېمە ئۈچۈن بۇگۈنگىچە داۋاملىشىپ كېلەلىدى؟ باش سەۋەب: خەلقىمىزنىڭ نادانلىقىدىن بولدى. تارقاتقۇچىلارمۇ نادان، ئەگەشكۈچىمۇ نادان. نادانلىق، خۇراپاتلىق، قالاقلىق— يامانلىقنىڭ ئانىسى. كىشىلىك جەمئىيەتتە ئەڭ خەتەرلىك پاجىئە— نادانلىق. نادانلارنى ئالدىماقمۇ ئاسان، ئازدۇرماقمۇ ئاسان، باشقۇرماقمۇ ئاسان. نادانلىق روھىيىتىمىزگە يۇققان راك

كېسەل. يۇقىرىدا سۆزلەنگەن پاجىئەلەرنىڭ ھەممىسى نادانلىقنىڭ مەھسۇلى. قەيەردە، قايسى مىللەتتە نادانلار كۆپ بولسا، دۆلەتنى پالاكەت، خەلقنى ئاپەت باسىدۇ. نادانلىق — جىنايەت، قالاقلىق — قاباھەت. ئەل ئارىسىغا خۇراپات، بىدئەت، پىتنە-پاسات تارقىتىش زەھەر تارقاتقاندىنمۇ خەتەرلىك. خەلق روھىي جەھەتتىن زەھەرلەنسە دەھشەتلىك پاجىئەلەر يۈز بېرىۋېرىدۇ. شۇڭا نادانلىقتىن يىرگىنىش، قەتئىي نىيەتكە كېلىپ ئۆنى تۆپ يىلتىزىدىن تۈگىتىش كېرەك.

نادانلىقنى تۈگىتىش ئۈچۈن بىلىم-مەرىپەت ئۆگىنىش كېرەك. پەننىي بىلىمنى ياخشى ئىگىلىسەك، دۇنيانىڭ سىرىنى بىلىپ، دۇنيانى ئۆزىمىزگە بويسۇندۇرۇپ بەخت يارىتالايمىز. دىنىي بىلىمنى ياخشى ئۆگەنسەك ئاللاھنى ھەقىقىي سۆيەت- كامالى بىلەن تونۇپ، ئىمان-ئېتىقادىمىز كۈچىيىپ، ئاللاھقا يېقىنلىشالايمىز، ئاخىرەتلىك مۇرادىمىزغا يېتەلەيمىز. بىلىم ئەقىل- پاراسەت، كۈچ قۇۋۋەت بولىدۇ. بىلىم بىلەي، ئەقىل پىچاق. بىلەپ تۇرساڭ ئەقىل پىچىقىڭ ئۆتكۈر بولىدۇ، ھەق بىلەن باتىلنى، ياخشى بىلەن يامانىنى پەرق قىلالايسەن.

بىلىم ئۆگىنىش ئالتۇن قېزىش دېگەنلىكتۇر. ئالتۇن قېزىش ناھايىتى نازۇك، قىيىن ئىش. يۈكسەك غايىلىك، ئەتئىي ئىرادىلىك، غەيرەت-جاسارەتلىك، سەۋر- تاقەتلىك بولغاندىلا ئالتۇن كانىغا ئېرىشكىلى بولىدۇ.

بىلىم-ماھارەت، ھۈنەر-سەنئەت بايلىق خەزىنىسىنىڭ ئاچقۇچى، ماددىي ھەم روھىي بايلىقنىڭ مەنبەسى. بىلىم-قابىلىيەتلىك، ھۈنەر-سەنئەتلىك بولغاندىلا ھەر يەردە يول ئوچۇق، قىلغان ئىشىڭىز ئۈنۈغ، ئالغان ھەققىڭىز تولۇق بولىدۇ. ھىيلە-نەيرەڭ، قويمىچىلىق بىلەن پۈل تاپمەن دەپمۇ يۈرمەيسىز، نېمە بەرەركىن، قاچان بەرەركىن دەپ تاما قىلىپ خەقنىڭ قولىغا قاراپمۇ قالمايسىز.

"بىلىملىك ئۈزار، بىلىمسىز توزار". بىلىم-قابىلىيىتى بىلەن ئۈزۈپ چىققان ئالىملار مىللەتنىڭ مېڭىسىدۇر. ئۈلار ئۆز خەلقىنى تەرەققىيات يولىغا باشلاشتا پاراۋۇزلۇق رول ئويناىدۇ. ئالىملارنىڭ بىلىم-قابىلىيىتى، ئەخلاق-پەزىلىتىدىن خەلقىگە نۇر چېچىلىدۇ، يۇرت تۈزۈلىدۇ. زېمىنىڭ زىننىتى گۈل بىلەن، يۇرتنىڭ زىننىتى ئالىم بىلەن، تەنىڭ زىننىتى ئەقىل بىلەن بولىدۇ. بىر مىللەتنىڭ ئۈمىد-ئىقبال يۈلتۇزى سانسىز ئالىم-ئۇستازلارنىڭ يۇرەك قېنىدىن يالتىرايدۇ. بىر قەۋم، بىر يۇرتتا ئالىملار قانچىكى كۆپ بولسا، تەرەققىياتمۇ تېز، قۇدرەت تېپىپ باي بولۇشمۇ تېز بولىدۇ. زامانىنىڭ تىنىقىنى بىلىپ، تەرەققىياتقا ماسلىشىپ، يامان ئىللەتتىن يىرگىنىپ، ئۆزىمىزنى ئوبدان چۇشىنىپ، ئۆزگىلەرنىمۇ ئوبدان كۆزىتىپ، ھايات يولىمىزنىڭ خەرىتىسىنى ئەقىل بىلەن سىزىپ چىقايلى!

بىلىم جەننەتنىڭ ئىشىك بېلىتى. ئاللاھ ۋە ئاللاھنىڭ ئەلچىسى بىزگە مىراس قالدۇرغان ئەڭ مۇقەددەس تەۋرۈكلىرىنى — ئىلىم-ھېكمەت، فىقھى- سۇننەت، ئەخلاق-پەزىلەت، كىتابى ھەقىقەت، ئەھكامى شەرىئەتلەرنى پۈختا ئىگىلەپ، يېڭى ئەسىرگە لايىق، مەدەنىيەتلىك، بىلىملىك، قابىلىيەتلىك، پاراسەتلىك، پەزىلەتلىك، مورۇۋەتلىك مۇسۇلمانلاردىن بولۇش بىزنىڭ بۇرچىمىزدۇر.

(ئاپتور: موری ناھىيىسىدىن؛ تەھرىرلىگۈچى: شەمشىدىن ھاجى)

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى "مەملىكەت بويىچە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىدا ئىلغار نەمۇنىچى كوللېكتىپ" بولدى

ئۆز خەۋىرىمىز: 2005-يىل 5-ئاينىڭ 27-كۈنى بېيجىڭدىكى خەلق سارىيىدا ئۆتكۈزۈلگەن "مەركەزلىي خىزمەت يىغىنى ۋە گۈۋۈيۈەن 4-قېتىملىق مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى ئىلغارلىرىنى تەقدىرلەش يىغىنى" دا، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت رەھبەرلىرى تەقدىرلىنىدىغان نەمۇنىچى كوللېكتىپ ۋە شەخسلەرگە تەقدىرنامە تارقاتتى. 2005-يىلى گۈۋۈيۈەن 642 كوللېكتىپقا "مەملىكەت بويىچە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىدا ئىلغار نەمۇنىچى كوللېكتىپ" دېگەن شەرەپلىك نامنى بەردى. جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى مەملىكەتلىك دىنىي تەشكىلاتلار ئىچىدە بۇ شەرەپلىك نامغا ئېرىشكەن بىردىنبىر دىنىي تەشكىلات ھېسابلىنىدۇ. خەلق سارىيىدا ئۆتكۈزۈلگەن تەقدىرلەش يىغىنىغا جەمئىيىتىمىز رەئىسى ھىلالىدىن چېن گۇاڭيۈەن ئاخۇن قاتناشتى، جەمئىيىتىمىزگە بېرىلگەن تەقدىرنامىنى تاپشۇرۇۋالدى. (ش)

خەلقئارالىق بېرىش-كېلىشلەر

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ھەج خىزمىتى ۋەكىللىرى ئۆمىكى سەئۇدى ئەرەبىستانىدا خىزمەت زىيارىتىدە بولدى

ئۆز خەۋىرىمىز: سەئۇدى ئەرەبىستانى ھەج ۋەزىرى فۇئات ئابدۇسالام تۇركىستانلىك تەكلىپىگە بىنائەن، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى قوشۇمچە باش كاتىپى مۇھەممەد ئەلى يۈي جېنگۈي ئۆمەك باشلىقى، دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسى 3 ـ مەھكىمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ماجىن ئۆمەك مەسلىھەتچىسى، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن باش كاتىپى مۇستاپا ياڭ جىبو، خەلقئارالىق ئىشلار بۆلۈمىنىڭ مۇدىرى ئىمادىددىن ۋېن جىيەن، ھەج ئىشلىرى بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى بۇرھانىددىن چاڭ چىڭلياڭ ئۆمەك ئەزاسى بولۇپ تەشكىللەنگەن جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ھەج خىزمىتى ۋەكىللىرى ئۆمىكى 2005 ـ يىل 5 ـ ئايىنىڭ 21 ـ كۈنىدىن 29 ـ كۈنىگىچە سەئۇدى ئەرەبىستانىدا خىزمەت زىيارىتىدە بولۇپ، سەئۇدى ئەرەبىستانى ھەج ۋازارىتى ۋە مۇناسىۋەتلىك تارماقلار بىلەن 2006 ـ يىللىق ھەج ئىشلىرى توغرىسىدا خىزمەت سۆھبىتى ئۆتكۈزدى. مەزكۇر ئۆمەك مەملىكىتىمىزنىڭ جىددە مۇبارەك شەھىرىدە تۇرۇشلۇق باش كونسولى ناسىر چاڭيېنىڭ ھەمراھلىقىدا سەئۇدى ئەرەبىستانى ھەج ۋەزىرى فۇئاد ئابدۇسالام تۇركى، دۇنيا ئىسلام ئىتتىپاقىنىڭ باش كاتىپى دوكتور ئابدۇللا ئابدۇل مۇھسىن تۇركى قاتارلىقلار بىلەن دوستانە سۆھبەتتە بولغاندىن سىرت، ھەج ۋازارىتىنىڭ نائىب ئەمەلدارى خاتىم ھەسەن قازى، مەككە مۇكەررەمە شەرقىي جەنۇبى ئاسىيا ھاجىلىرىغا يېتەكچىلىك قىلىش ئورگىنىنىڭ رەئىسى ئەلى ياسىن ياسىن، ئاپىتوموبىل خىزمەت ئۇيۇشمىسىنىڭ دائىمىي رەئىسى مۇھەممەد زەكەرىيا، جىددە مۇبارەك بىرلەشمە ۋاكالەت ئىشخانىسىنىڭ رەئىسى فاروق ئابدۇل بۇخارى، مەدىنە ھەج يېتەكچىلىك ئورگىنىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى مۇھەممەد ئەلى قاتارلىقلار بىلەن كۆپ قېتىم خىزمەت سۆھبىتى ئۆتكۈزۈپ، مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر ئۈستىدە بىردەك تونۇشقا كەلدى. (ش)

ئافغانستان دىنىي ۋەكىللەر ئۆمىكى دۆلتىمىزدە دوستانە زىيارەتتە بولدى

ئۆز خەۋىرىمىز: جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ تەكلىپىگە بىنائەن، ئافغانىستان ھۆكۈمىتى دىن ـ ۋەقىە فوندى ۋە ھەج مىنىستىرلىكىنىڭ مۇئاۋىن مىنىستىرى مۇھەممەد قاسىم باشچىلىقىدىكى بەش كىشىدىن تەركىپ تاپقان ئافغانىستان دىنىي ۋەكىللەر ئۆمىكى 2005 ـ يىل 6 ـ ئايىنىڭ 15 ـ كۈنىدىن 21 ـ كۈنىگىچە مەملىكىتىمىزنىڭ بېيجىڭ، شىنجاڭ قاتارلىق جايلىرىدا دوستانە زىيارەتتە بولدى. ۋەكىللەر ئۆمىكى بېيجىڭدىكى ۋاقتىدا جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنى زىيارەت قىلدى. جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى قوشۇمچە باش كاتىپى مۇھەممەد ئەلى يۈي جېنگۈي، مۇئاۋىن رەئىس شەمشىدىن ھاجى قاتارلىقلار جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىگە ۋاكالىتەن ئۆمەك ئەزالىرىنى قىزغىن كۈتۈۋالدى ھەم ئۇلارنىڭ شەرىپىگە زىياپەت بەردى. دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى جيەنيوڭ ئىداره باشلىقى يې شاۋۇبنغا ۋاكالىتەن ۋەكىللەر ئۆمىكى بېيجىڭدىكى ۋاقتىدا يەنە دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى جياڭ جيەنيوڭ ئىداره باشلىقى يې شاۋۇبنغا ۋاكالىتەن ۋەكىللەر ئۆمىكى بىلەن قىزغىن سۆھبەت ئۆتكۈزدى ۋە ئۇلارنىڭ شەرىپىگە زىياپەت بەردى. ۋەكىللەر ئۆمىكى جايلارغا بارغاندىمۇ يەرلىك ئىسلام جەمئىيىتى، ئۆلكىلىك، شەھەرلىك مىللەتلەر ـ دىن ئىشلىرى ئىدارىسى ئۇلارنى قىزغىن، دوستانە قارشى ئالدى ۋە ئۇلارنىڭ شەرىپىگە زىياپەت بەردى.

سەئۇدى ئەرەبىستانى شەرقىي جەنۇبىي ئاسىيا ھاجىلىرىغا يېتەكچىلىك قىلىش ئورگىنى بۇ ئەللەردىن مەككە مۇكەررەمەگە كەلگەن ھەج قىلغۇچىلارغا مۇلازىمەت قىلىدىغان مەخسۇس ئورگان.جەمئىيىتىمىز جۇڭگو ھەج ئۆمىكى ئۇيۇشتۇرغان نەچچە ئون يىلدىن بۇيان ھەر يىلى بۇ ئورگاننىڭ كۈچلۈك ھەمكارلىشىشى، قوللىشى ۋە ياردەملىشىشگە مۇشەررەپ بولۇپ كېلىۋاتىدۇ. بۇ ئۆمەكنىڭ بۇ قېتىمقى زىيارىتى ئارقىلىق جەمئىيىتىمىز بىلەن بۇ ئورگان ئوتتۇرىسىدىكى ھەمكارلىق تېخىمۇ كۈچەيتىلىپ، بۇندىن كېيىنكى ھەج مۇلازىمەت ئىشلىرىنىڭ تېخىمۇ ياخشى بولۇشىغا ئاساس سېلىندى. ئۆمەكنىڭ مەملىكىتىمىزدىكى زىيارىتىدە جەمئىيىتىمىزنىڭ مۇئاۋىن باش كاتىپى مۇستاپا ياڭ جىبو باشتىن ئاخىر بىللە بولدى. (B)

سەئۇدى ئەرەبىستانى شەرقىي جەنۇبىي ئاسىيا ھاجىلىرىغا يېتەكچىلىك قىلىش ئورگىنى ۋەكىللەر ئۆمىكى جۇڭگودا زىيارەتتە بولدى

ئۆز خەۋىرىمىز: جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ تەكلىپىگە بىنائەن سەئۇدى ئەرەبىستانى مەككە ـ مۇكەررەمە شەرقىي جەنۇبىي ئاسىيا ھاجىلىرىغا يېتەكچىلىك قىلىش ئورگىنىنىڭ رەئىسى ئەلى ياسىن باشچىلىقىدىكى بەش كىشىلىك ۋەكىللەر ئۆمىكى 2005 ـ يىل 7 ـ ئايىنىڭ 21 ـ كۈنىدىن 28 ـ كۈنىگىچە مەملىكىتىمىزنىڭ بېيجىڭ، لەنجۇ قاتارلىق شەھەرلىرىدە 8 كۈنلۈك دوستانە زىيارەتتە بولدى. ۋەكىللەر ئۆمىكى بېيجىڭدىكى ۋاقتىدا جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى چېن گۇاگيۈەن ئاخۇن، مۇئاۋىن رەئىسلىرى مۇھەممەد ئەلى يۈي جېنگۈي، مۇھەممەد سەئىد مايۇنفۇ قاتارلىقلار ئۇلارنى قىزغىن كۈتۈۋالدى ۋە ئۇلار بىلەن مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر ئۈستىدە چوڭقۇر پىكىر ئالماشتۇردى ھەم ئۇلارنىڭ شەرىپىگە زىياپەت بەردى. ۋەكىللەر ئۆمىكى بېيجىڭدىكى ۋاقتىدا يەنە دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى جياڭ جيەنيوڭ ئىداره باشلىقى يې شاۋۇبنغا ۋاكالىتەن ۋەكىللەر ئۆمىكى بىلەن قىزغىن سۆھبەت ئۆتكۈزدى ۋە ئۇلارنىڭ شەرىپىگە زىياپەت بەردى. ۋەكىللەر ئۆمىكى جايلارغا بارغاندىمۇ يەرلىك ئىسلام جەمئىيىتى، ئۆلكىلىك، شەھەرلىك مىللەتلەر ـ دىن ئىشلىرى ئىدارىسى ئۇلارنى قىزغىن، دوستانە قارشى ئالدى ۋە ئۇلارنىڭ شەرىپىگە زىياپەت بەردى.

دۇنيا ئىسلام تەرەققىيات بانكىسى ۋەكىللىرى ئۆمكى جۇڭگودا زىيارەتتە بولدى

ئۇۋز خەۋىرىمىز: جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ تەكلىپىگە بىنائەن دۇنيا ئىسلام تەرەققىيات بانكىسى ئالاھىدە يىغىنىم ئىشخانىسىنىڭ جۇڭگودىكى يىغىنىم تۇرلىرىنى باشقۇرۇشقا مەسئۇل ئىنژېنىرلىرى ئەلى سىراج ۋە ئابدۇرەھىم سەمىر ئاۋۇرتانىلاردىن تەشكىل تاپقان ۋەكىللەر ئۆمكى 2005 ـ يىل 7 ـ ئايىنىڭ 2 ـ كۈنىدىن 10 ـ كۈنىگىچە مەملىكىتىمىزنىڭ بېيجىڭ، خۇنەن، خېنەن، شەنشى قاتارلىق ئۆلكە، شەھەرلىرىدە 9 كۈنلۈك خىزمەت زىيارىتىدە بولدى. زىيارەت داۋامىدا ئىسلام بانكىسىنىڭ يىغىنىم بېرىشى بىلەن بۇ يەرلەردە قۇرۇلۇپ ئىشقا كىرىشتۇرۇلگەن "ئۇمىد مەكتىپى" (خۇنەندە ۋە شەنشىدا)، "جېڭجو ئىسلام دارىلفۇنۇنى"(خېنەندە) قاتارلىق مائارىپ تۇرلىرىنى كۆزدىن كەچۈردى. جەمئىيەتىمىزنىڭ يوللىشى بىلەن ئىسلام بانكىسىنىڭ يارىدەمدە قۇرۇلماقچى بولۇۋاتقان خېنەن ئۆلكىلىك مۇسۇلمانلار داۋالاش پەن ـ تېخنىكا كەسپىي خادىملارنى يېتىشتۇرۇش مەركىزى، شەنشى ئۆلكىلىك مۇسۇلمانلار كەسپىي خادىملىرىنى يېتىشتۇرۇش مەركىزى قاتارلىق تۇرلەرنىڭ زېمىن مەسىلىلىرىنىڭ ھەل قىلىنىش ئەھۋالىنى ئەستايىدىل تەتقىق قىلدى ۋە بۇ جايلارنى كۆزدىن كەچۈردى، بۇندىن بۇرۇن قۇرۇلۇپ ئىشقا كىرىشتۇرۇلگەن يارىدەم تۇرلىرى ۋە قۇرۇلماقچى بولۇۋاتقان يارىدەم تۇرلىرى قۇرۇلۇشى ھەققىدە ئىجابىي تەكلىپ ـ پىكىرلەرنى بەردى. ۋەكىللەر ئۆمكى بېيجىڭدىكى ۋاقتىدا يەنە شەنشى ئۆلكىلىك مۇسۇلمانلار كەسپىي خادىملىرىنى يېتىشتۇرۇش مەركىزى، شىنجاڭ ئىسلام مەكتىپى، خېبېي ئىسلام دارىلفۇنۇنى، نىڭشيا تۇڭشن ئەرەب تىلى مەكتىپى قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ يارىدەم تۇرلىرىگە، مەسئۇل خادىملىرى بىلەن بۇ جايلاردىكى يارىدەم تۇرلىرىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالى ۋە ساقلىنىۋاتقان مەسىلىلەر ئۇستىدە پىكىر ئالماشتۇردى.

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى قوشۇمچە باش كاتىپى مۇھەممەد ئەلى يۈي جېنگۈي مۇئاۋىن رەئىس مۇھەممەد سەئىد مايۇنفۇ قاتارلىقلار ئۆمەكتىكىلەر بىلەن كۆرۈشۇپ، ئىسلام تەرەققىيات بانكىسىنىڭ جۇڭگو مۇسۇلمانلىرىغا بېرىۋاتقان خالىسانە يارىدىمىگە تەشەككۈر ئېيتتى ۋە ئۆمەك شەرىپىگە زىياپەت بەردى. ئۆمەكتىكىلەر جايلارغا بارغاندىمۇ، يەرلىك ئىسلام جەمئىيىتى، مىللەتلەر ـ دىن ئىشلىرى ئىدارىسى ئۇلارنى قىزغىن، دوستانە قارشى ئالدى ۋە ئۇلارنىڭ شەرىپىگە زىياپەت بەردى. (B)

پاكىستان خەلقئارا ئىسلام ئۇنىۋېرسىتېتى ۋەكىللىرى جەمئىيىتىمىزدە زىيارەتتە بولدى

ئۇۋز خەۋىرىمىز: ئىسلامئاباتتىكى پاكىستان خەلقئارا ئىسلام ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ باش تەپتىشى خەلىل رەھمانخان باشچىلىقىدىكى زىيارەت ئۆمكى 2005 ـ يىل 6 ـ ئايىنىڭ 27 ـ كۈنى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنى زىيارەت قىلدى. جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىرى مۇھەممەد سەئىد مايۇنفۇ، شەمشىدىن ھاجى، مۇئاۋىن باش كاتىپ مۇستاپا ياڭ جىبو قاتارلىقلار مېھمانلار بىلەن قىزغىن سۆھبەتتە بولۇپ، مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر ئۇستىدە پىكىر ئالماشتۇردى ۋە ئۇلارنىڭ شەرىپىگە زىياپەت بەردى. (ش)

ئىسلام جەمئىيەتلىرى پائالىيەتلىرى

تەيۋەن جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ۋەكىللەر ئۆمكى چوڭ قۇرۇقلۇقتا زىيارەتتە بولدى

ئۇۋز خەۋىرىمىز: جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ تەكلىپىگە بىنائەن، تەيۋەن جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى نى گوئەن ئۆمەك باشلىقى، دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى شى يوگۈي مۇئاۋىن ئۆمەك باشلىقى بولغان 8 كىشىدىن تەركىپ تاپقان تەيۋەن ئىسلام جەمئىيىتى ۋەكىللەر ئۆمكى 2005 ـ يىل 5 ـ ئايىنىڭ 22 ـ كۈنىدىن 31 ـ كۈنىگىچە چوڭ قۇرۇقلۇقتا زىيارەتتە بولدى.

ئۆمەك ئەزالىرى بېيجىڭدىكى ۋاقتىدا دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسىنىڭ باشلىقى يې شاۋۇن ئۆمەك ئەزالىرى بىلەن كۆرۈشتى ۋە سەممىي سۆھبەتلەشتى. مۇئاۋىن ئىداره باشلىقى ياڭ تۇڭشياڭ ئۆمەك ئەزالىرى شەرىپىگە زىياپەت بەردى. ئۆمەك ئەزالىرى ئىسلام جەمئىيىتىنى زىيارەت قىلىپ، رەئىس ھىلالىدىن چېن گۇاڭيۈەن قاتارلىق جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى رەھبەرلىرى بىلەن ئۇز ئارا ھەمكارلىشىش مەسىلىلىرى ئۇستىدە سۆھبەت ئېلىپ باردى. ئۆمەك ئەزالىرى بېيجىڭدىكى شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيىتى، دۇڭسى مەسچىتى قاتارلىق جايلاردا زىيارەتتە بولۇپ، جەمئىيەت رەھبەرلىرى ۋە دىنىي زاتلار بىلەن سۆھبەتتە بولدى ھەمدە خان سارىيى ۋە سەددىچىن سېپىلى قاتارلىق ساياھەت، ئاسارە ـ ئەتىقە ئورۇنلىرىدا زىيارەتتە بولدى. ئۆمەك ئەزالىرى 5 ـ ئايىنىڭ 25 ـ كۈنىدىن 31 ـ كۈنىگىچە نىڭشيا خۇيزۇ ئاپتونوم رايونى، گەنسۇ، شەنشى ئۆلكىسى قاتارلىق جايلاردا زىيارەتتە بولۇپ، ئۇ جايلاردىكى داڭلىق مەسچىتلەر، دارىلفۇنۇنلارنى زىيارەت قىلدى. جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن باش كاتىپى ئىبراھىم خۇڭ چاڭيو ئۆمەك ئەزالىرى بىلەن باشتىن ئاخىر بىللە بولدى. (B)

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى «يېڭى دەۋر ئاخۇنلىرى قوللانمىسى» نى تارقىتىش مۇراسىمى ئۆتكۈزدى

ئۇۋز خەۋىرىمىز: 2005 ـ يىل 6 ـ ئايىنىڭ 15 ـ كۈنى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى بىلەن «شەرق»نەشرىياتى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى زالىدا جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى تۈزۈپ نەشر قىلدۇرغان «يېڭى دەۋر ئاخۇنلىرى قوللانمىسى»(خەنزۇچە) نى تارقىتىش مۇراسىمى ئۆتكۈزدى. جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى، بۇ قوللانمىنىڭ باش مۇھەررىرى ھىلالىدىن چېن گۇاڭيۈەن دامۇللا مۇراسىمدا سۆز قىلىپ مۇنداق دېدى: "بۇ قوللانما مەخسۇس ئاخۇنلار ئۈچۈن تۈزۈلگەن دەستۇر خاراكتېرلىك كىتاب بولۇپ، ئىسلام دىنىنىڭ ئاساسىي ئەقىدىلىرى، كۈندىلىك دىنىي پائالىيەتلەر بىلىملىرى ۋە مۇناسىۋەتلىك سىياسەت، قانۇن ـ نىزام قاتارلىق مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان. ئىسلام دىنىنىڭ جۇڭگودىكى تارىخىغا 1300 يىلدىن ئاشتى. جۇڭگو مۇسۇلمانلىرىنىڭ نوپۇسىمۇ 20 مىليوندىن ئېشىپ كەتتى. ھازىر جۇڭگودا 40 مىڭغا يېقىن مەسچىت، 50 مىڭدىن ئارتۇق ئىمام، ئاخۇن بار. ئۇلار ئىسلام دىنى بىلىملىرىنى تارقىتىش، ئىسلام مەدەنىيىتىنى روناق تاپقۇزۇش، ئىسلام دىنى ئىشلىرىغا رىياسەتچىلىك قىلىش، مۇسۇلمانلارنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇش قاتارلىق جەھەتلەردە مۇھىم رولىنى جارى قىلدۇرماقتا. ئىشىنىمەنكى، بۇ قوللانما ئۇلارنىڭ دەۋر بىلەن تەڭ ئىلگىرىلەپ، دەۋر تەرەققىياتىنىڭ قەدىمىگە ئەگىشىپ مېڭىشىدا، ئىمام ـ ئاخۇنلارنىڭ ئومۇمىي ساپاسىنى ئۆستۇرۇشتە مۇئەييەن رول ئويناىدۇ". (ش)

▲ **ئۇرۇمچى** شەھەرلىك تۇدۇڭخابا رايونلۇق مىللەتلەر ـ دىن ئىشلىرى ئىدارىسىنىڭ ئىنكاسى ۋە تەلىپى، شۇنداقلا بۇ رايوندا زەھەرلىك

چېكىملىك چەككۈچىلەر، ئەيدىز ۋىرۇسى بىلەن يۇقۇملانغۇچىلارنىڭ كۆپلۈكىگە ئاساسەن ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيىتى باش بولۇپ، تودۇنخابا رايونلۇق بىرلىكسەپ بۆلۈمى، مىللەت-دىن ئىشلىرى ئىدارىسى، پولات-تۆمۈر شىركىتى تەشۋىقات بۆلۈمى، تودۇنخې رايونلۇق كوچا باشقارمىسىنىڭ ھەر قايسى مەسئۇللىرى بىرلىكتە ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، ئىسلام دارىلفۇنۇنىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ئابدۇررېقىپ داموللىنى تەكلىپ قىلىپ، 8-ئاينىڭ 4-كۈنى پولات زاۋۇتى رايونىدا مىللەت-دىن ئىشلىرىغا مەسئۇل (قوشۇمچە مەسئۇل) كادىرلار، ئەيدىز كېسەللىرى ھەم ئائىلە تاۋابىئاتلىرى بولۇپ 130 دىن ئارتۇق كىشى قاتناشقان، «‹قۇرئان كەرىم› ۋە ھەدىسنىڭ يۇقۇملۇق كېسەللىك ھەققىدىكى بايانلىرى» دېگەن تېمىدىكى يۇقۇملۇق كېسەللىكنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە كونترول قىلىش ۋەز-تەبلىغ دوكلات يىغىنى ئاچتى. ۋەز-تەبلىغ ئەيدىز كېسىلىنىڭ ئالامىتى، كېسەلنىڭ قوزغىلىشى، يۇقۇملىنىش، قانداق قوغدىنىش دېگەن تۆت قىسىم بويىچە سۆزلەندى. ھەر بىر قىسىمدا «قۇرئان كەرىم» ۋە ھەدىس شەرىفتىن مۇناسىۋەتلىك بايانلار كەلتۈرۈلدى، شۇنداقلا ھازىرقى زامان ئىلىم-پەن بىلىملىرى بىلەن زىچ بىرلەشتۈرۈلدى، دوكلاتنىڭ مەزمۇنى مول، جانلىق، چوڭقۇر، قايىل قىلارلىق، تەسىرلىك بولۇپ، ۋەز-تەبلىغ ئاڭلىغۇچىلار بۇنىڭدىن ناھايىتى چوڭ تەربىيە ئالدى.

شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيىتى پۈتۈن شەھەردىكى دىنى زاتلارنىڭ مەسچىتلەردە ئەيدىز كېسىلىگە ئالاقىدار بىلىم ۋە تېمىلاردا ۋەز سۆزلىشىنى تەلەپ قىلدى؛ شۇنداقلا پۈتۈن شەھەردىكى خەلقنى ساغلام تۇرمۇش ئۇسۇلى ۋە ھەرىكەت ئۆلچىمىنى تەشەببۇس قىلىشقا، ئەيدىز كېسەللىرىنى كەمسىتىشكە قارشى تۇرۇشقا، ئۆز ئارا كۆيۈنۈشتەك ئەخلاق-پەزىلەتنى تەشەببۇس قىلىشقا رىغبەتلەندۈردى.

(شىنجاڭ ئىسلام جەمئىيىتى)

▲ **قەشقەر** ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتى 3-نۆۋەتلىك 4-سانلىق ھەيئەت ئەزالىرى يىغىنى 2005-يىل 5-ئاينىڭ 26-كۈنى چاقىرىلدى، يىغىنغا ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزالىرى، ناھىيە(شەھەر)لىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىرى(باش كاتىپلىرى) ۋە بىر قىسىم دىنىي زاتلار ۋەكىللىرى بولۇپ 60 كىشى قاتناشتى. يىغىندا نۆۋەتلىك ھالدا «دىن ئىشلىرى نىزامى» ئەمەلىيەتكە بىرلەشتۈرۈلگەن ھالدا مۇزاكىرە قىلىندى. يىغىن ئاخىرىدا خىزمەتتە نەتىجە ياراتقان يەكەن، مەكىت، مارالبېشى، قەشقەر شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋە ئىسلام دىنى جەمئىيىتى ئۈچۈر خىزمەتچىدىكى 5 نەپەر شەخس مۇكاپاتلاندى. (قەشقەر ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتى)

▲ بۇ يىل 6-ئاينىڭ 2-كۈنى **مەكىت** ناھىيە بازارجەمئى يېزىلىق ئىسلام جەمئىيىتى يېزا بويىچە 52 مەسچىتنىڭ ئىمام-خاتىپلىرىنى تەشكىللەپ «دىن ئىشلىرى نىزامى» بويىچە زېھىن سىناش، ۋەز سۆزلەش مۇسابىقىسى ئۆتكۈزدى. (مەمتىمىن مۇسا)

▲ **خۇشۇت** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى بۇ يىل 4-ئاينىڭ 11-كۈنى 3-سانلىق دائىمىي ئەزالار يىغىنى چاقىردى. يىغىندا ئۆتكەن يىللىق خىزمەتلەر خۇلاسىلىنىپ، «جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى»ژۇرنىلىغا مۇشتەرى توپلاشتا ئىلغار ئورۇن بولۇپ باھالانغان تېۋىلغا بازارلىق مەسچىت ۋە ئۇچ شەخس مۇكاپاتلاندى، شۇنداقلا بۇ يىلقى ۋەزىپىلەر ئورۇنلاشتۇرۇلدى. (ھامۇت مامۇت)

▲ **خوتەن** ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتى 2003-يىلى ھەر قايسى ناھىيە(شەھەر)لىك ئىسلام جەمئىيەتلىرىگە مەسچىتلەرنىڭ مۇھتىنى گۈزەللەشتۈرۈش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشنى تەشەببۇس قىلغانىدى. 2004-يىلنىڭ ئاخىرىغىچە تەكشۈرۈپ يوللانغان مەلۇماتتىن قارىغاندا، كۆكەرتىلگەن مەسچىت 3043 كە، تىكلىگەن مېۋىلىك دەرەخ 44مىڭ 884 تۈپكە، تىكلىگەن جىرىم 342مىڭ 750كە، ئۆستۈرۈلگەن گۈللۈك 24مىڭ 560 كۈۋادرات مېتىرغا يەتكەن. 2005-يىلدا بۇ خىزمەت يەنە تەكتىلەندى. 4-ئاينىڭ ئاخىرىدىكى ئىستاتىستىكىغا قارىغاندا، 2005-يىلى ۋىلايەت بويىچە 1787مەسچىت كۆكەرتىلگەن كۆلەمنى كېڭەيتكەن ۋە يېڭىدىن كۆكەرتكەن. بۇ يىل تىكلىگەن مېۋىلىك دەرەخ 24مىڭ 717 تۈپكە، جىرىم 81مىڭ 728تۈپكە، ئۆستۈرۈلگەن گۈللۈك 9483 كۈۋادرات مېتىرغا يەتكەن. (ھېببۇللا مەتسەيدى)

▲ **قاغىلىق** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى 7-ئاينىڭ 11-كۈنى ھالال ئەمگىكى ئارقىلىق باي بولۇپ نامراتلارغا ياردەم قولىنى سۇنغان ئابدۇقېيۇم ھاجىم، نىزام بارات قاتارلىق 12 دىنىي زاتنى مۇكاپاتلىدى.

(سىدىق تۇردى)

▲ **باي** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي مۇئاۋىن رەئىسى قاتارلىق ئىككى كىشى بۇ يىل 7-ئاينىڭ 18-كۈنىدىن 19-كۈنگىچە قەشقەر ۋىلايىتىنىڭ يەكەن، مارالبېشى ئىسلام جەمئىيەتلىرىگە بېرىپ ئۆگىنىش، تەجرىبە ئالماشتۇرۇش پائالىيەتلىرىنى ئېلىپ باردى.

(تۇردى ھەسەن)

▲ بۇ يىل 6-ئاينىڭ 22-كۈنى **چىرا** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى جەمئىيەت دائىمىي ئەزالىرىنىڭ ئالدىنقى يېرىم يىللىق دىنىي ۋەزىپە ئۆتەش ئەھۋالىدىن دوكلات بېرىش يىغىنى ئاچتى. يىغىنغا 21 دائىمىي ئەزا ۋە بىر قىسىم نۆۋەتلىك مەسچىتلەرنىڭ خاتىپلىرىدىن بولۇپ 27 كىشى قاتناشتى. (ھېببۇللا مەتسەيدى)

▲ بۇ يىل 6-ئاينىڭ 25-كۈنى **خوتەن** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى جەمئىيەت ئەزالىرىنىڭ ئالدىنقى يېرىم يىللىق دىنىي ۋەزىپە ئۆتەش ئەھۋالىدىن دوكلات بېرىش يىغىنى ئاچتى. يىغىنغا ھەيئەت ئەزا، جۈمە مەسچىتلىرىنىڭ ئىمام-خاتىپلىرى، ئالاقىدار رەھبەر، بىرلىكسەپ ئىشخانا مەسئۇللىرىدىن بولۇپ 150 كىشى قاتناشتى. (ھېببۇللا مەتسەيدى)

▲ 2005-يىل 6-ئاينىڭ 8-كۈنى **مەكىت** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ۋەز-تەبلىغ مۇسابىقىسى ئۆتكۈزدى، مۇسابىقىغا ھەر قايسى يېزا(بازار) دىن بولۇپ جەمئىي 10 خاتىپ قاتناشتى.

(ئابدۇرىشىت ۋاسىل)

ئىسلام مائارىپى

▲ 2005-يىلى 7-ئاينىڭ 4-كۈنى **شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنى** مۇراسىم ئۆتكۈزۈپ، 2000-يىللىق تالىپلارنىڭ بەش يىللىق ئوقۇشنى غەلىبىلىك تاماملىغانلىقىنى تەبرىكلىدى. مۇراسىمغا ئاپتونوم رايونلۇق مىللەتلەر ئىشلىرى كومىتېتى(دىن ئىشلىرى ئىدارىسى) نىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى رېشىت نىياز، شىنجاڭ ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي مۇئاۋىن رەئىسى تەلئەت تۇرسۇن تەكلىپ بىلەن قاتناشتى. مۇراسىمدا رېشىت نىياز سۆز قىلىپ، 2000-يىللىق تالىپلارنىڭ ئوقۇشنى غەلىبىلىك تاماملىغانلىقىنى تەبرىكلىدى. 2000-يىللىق تالىپلار شىنجاڭنىڭ ھەر

قايسى ۋىلايەت، ئوبلاستلىرىدىن تاللانغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئىككى نەپەر قازاق، بىر نەپەر قىرغىز، بىر نەپەر خۇيزۇ ۋە 40 نەپەر ئۇيغۇر بار. ئۇلار بەش يىللىق ئوقۇش داۋامىدا تىرىشىپ ئۆگىنىپ، ئۆزئارا ئىتتىپاقلىشىپ، بەلگىلەنگەن ئۆلچەمگە يەتكەنلىكى ئۈچۈن ئۇلارغا ئوقۇش پۈتتۈرۈش گۇۋاھنامىسى تارقىتىپ بېرىلدى. بۇ تالىپلار بۇ يىل 5 ـ ئايدا ئۆز يۇرتلىرىدا بىر ئايلىق پراكتىكىغا ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ، پراكتىكىدىن قايتقاندىن كېيىن ئوقۇش پۈتتۈرۈش ئىمتىھانىغا ئۇيۇشتۇرۇلۇپ شىنجاڭدىكى داڭلىق ئۆلىمالار ئىمتىھان ئېلىشقا تەكلىپ قىلىندى. ئىمتىھاندا ئۇلار ئۆلىمالارنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى.

2005 ـ يىلى 6 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنى ئاپتونوم رايونىنىڭ رەئىسى ئىسمائىل تىلىۋالدى دارىلفۇنۇنغا خىزمەتلەرنى كۆزدىن كەچۈرگىلى كەلگەندە ئۇلارنى ئالاھىدە يوقلىدى ۋە ئىلھامبەخش سۆز قىلدى. ئۇلار بەش يىلدا مول دىنىي بىلىملەرگە ئىگە بولۇپلا قالماستىن، ئۆزلىرىدە ئەخلاق ـ پەزىلەت، توغرا دۇنيا قاراش، بىر قەدەر يۇقىرى سىياسىي ساپا يېتىلدۈرۈپ، كەلگۈسى ئىشلىرى ئۈچۈن پۇختا ئاساس سالدى.

(شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنى)

▲ شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتى ۋە مۇناسىۋەتلىك ئورگانلارنىڭ غەمخورلۇقى بىلەن **شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنى** 2000 ـ يىللىق تالىپلارنى ئىچكى ئۆلكىلەردە ئۆگىنىش ۋە ئىكسكۇرسىيىگە تەشكىللىدى. دارىلفۇنۇنىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ماخۇكسەن، ئوقۇغۇچىلار باشقارمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ئىمىنجان سەيدىن يېتەكچىلىكىدىكى بۇ ئۆگىنىش ۋە ئېكسكۇرسىيە ئۆمىكى 2005 ـ يىل 5 ـ ئاينىڭ 25 ـ كۈنى يولغا چىقىپ، 6 ـ ئاينىڭ 9 ـ كۈنىگىچە بېيجىڭ، تيەنجىن، شاڭخەي، شىئەن قاتارلىق ئىچكى ئۆلكە ۋە شەھەرلەرگە بېرىپ ئىكسكۇرسىيە ۋە ئۆگىنىشتە بولدى. بۇ قېتىمقى ئۆگىنىش ۋە ئىكسكۇرسىيە پائالىيىتى جەريانىدا مەركىزي كومىتېت بىرلىكسەپ بۆلۈمى، دۆلەتلىك دىنىي ئىشلار ئىدارىسى، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى قاتارلىق ئورۇنلار ئۆمەكتىكىلەرگە سەممىي غەمخورلۇق ۋە يېتەكچىلىك قىلدى. شۇنداقلا بېيجىڭ، تيەنجىن، شاڭخەي، شىئەن قاتارلىق شەھەرلەردىكى ھەر دەرىجىلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسى، ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋە مەزكۇر شەھەرلەردىكى ساياھەت نۇقتىلىرى، ئالىي پەن ـ تېخنىكا سانائەت رايونلىرى، ۋەتەنپەرۋەرلىك تەربىيە بازىلىرى، داڭلىق مەدرىس، مەسچىتلەرنىڭ قىزغىن قارشى ئېلىشى ھەم كۈتۈۋېلىشىغا مۇيەسسەر بولدى. (شىنجاڭ ئىسلام دارىلفۇنۇنى)

▲ **قەشقەر** ۋىلايەتلىك ئىسلام دىنى مەكتىپى 2005 ـ يىلى 6 ـ ئاينىڭ 18 ـ كۈنى ئىزباسار تالىپلارنى تەربىيەلەش سىنىپىنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرۈش مۇراسىمىنى ئۆتكۈزدى، مۇراسىمغا مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارنىڭ رەھبەرلىرى، مۇدەررىس، تالىپلار بولۇپ 160نەچچە كىشى قاتناشتى. مۇراسىمدا بۇ قېتىم ئوقۇش پۈتتۈرگەن 50 تالىپنىڭ ئۇچ يىللىق ئوقۇش ئەھۋالىدىن خۇلاسە قىلىندى ھەمدە ئۇلارغا شاھادەتنامە بېرىلدى.

(قەشقەر ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتى)

▲ **يەكەن** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى 2005 ـ يىل 5 ـ ئاينىڭ 25 ـ كۈنى ئىز باسار تالىپلار كۇرسىنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرۈش مۇراسىمنى ئۆتكۈزدى، بۇ قېتىم 90 نەپەر تالىپ ئوقۇش پۈتتۈردى.

(قەشقەر ۋىلايەتلىك جەمئىيىتى)

▲ مەيىت يۇغۇچىلار كەم بولۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن **يەكەن** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ تەشكىللىشىدە ھەر قايسى يېزا ـ بازارلار مەيىت يۇغۇچىلارنىڭ بىلىمىنى ئاشۇرۇش، ياش بىر ئەۋلات غەسسالارنى يېتىشتۈرۈش كۇرسىلىرىنى ئاچتى. كۇرسقا شۆبە ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مەسئۇللىرى، دىنىي زاتلار ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلە ـ تاۋابىئاتلىرى، ئېتىقادچى ئامما ۋەكىللىرى بولۇپ 916 كىشى قاتناشتى. كۇرستا مەيىت يۇيۇش، كېپەنلەش، نەزىر ـ چىراغ قىلىشتىكى دىنىي قائىدىلەر ۋە ئۇرۇپ ـ ئادەت بىلىملىرى ئۆگىتىلدى.

(قەشقەر ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتى)

▲ **پوسكام** ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى 2005 ـ يىل 4 ـ ئاينىڭ 25 ـ كۈنى ئىزباسار تالىپلار كۇرسىنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرۈش مۇراسىمنى ئۆتكۈزدى. ئوقۇش پۈتتۈرگەن 60 تالىپتىن 10 مۇنەۋۋەر تالىپ ماددىي بويۇم بىلەن مۇكاپاتلاندى. (قەشقەر ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتى)

مارالبېشى ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ئاچقان 6 ـ قارارلىق ئىز باسار تالىپ تەربىيەلەش كۇرسى بۇ يىل 4 ـ ئاينىڭ 30 ـ كۈنى ئايىغلاشتى. كۇرس ئاخىرىدا مۇراسىم ئېچىلىپ، 45 كۇرسانتقا گۇۋاھنامە تارقىتىلدى. (ئەنۋەر تۇردى)

▲ **يەكەن** ناھىيە چارەك بازارلىق شۆبە ئىسلام جەمئىيىتى بۇ يىل 4 ـ ئاينىڭ 30 ـ كۈنى ئايال مەيىت يۇغۇچى(غەسسالە)لار كۇرسى ئاچتى، كۇرسقا بازار تەۋەسىدىن كەلگەن 75 كۇرسانت قاتناشتى.

(سادىق قارىم)

▲ **لوپ** ناھىيىسىدىكى 21 نۇقتىدا دىنىي بىلىم ئېلىۋاتقان 63 نەپەر تالىپ بۇ يىل 5 ـ ئاينىڭ 31 ـ كۈنىدىن 6 ـ ئاينىڭ 7 ـ كۈنىگىچە «دىن ئىشلىرى نىزامى» ئۆگىنىش كۇرسىغا قاتناشتى.

(تۇرسۇنتوختى مەمتىمىن)

▲ **گۇما** ناھىيىسىدە ئىز باسار تالىپ تەربىيەلەش 2 ـ قارارلىق كۇرسىغا يېزا ـ بازار، بىرلىكسەپ، دىنىي ئىشلار كادىرلىرى ھەم شاگىرتلاردىن بولۇپ 110دىن كۆپ كىشى قاتناشتى. كۇرستا «دىن ئىشلىرى نىزامى»، «شىنجاڭنىڭ تارىخى ۋە تەرەققىياتى» دېگەندەك 20 دىن كۆپ تېمىدا لېكسىيە سۆزلەندى. (ئابدۇلئەھەد ئالىم)

▲ **شايار** ناھىيە تويبولدى يېزا بازىرىدا غەسسالە كۇرسى ئېچىلىپ، 57 نەپەر ئايال تەربىيەلەندى. (ئەھەت مۇھەممەد، ياسىنجان ئەھەت)

تۆھپىكار دىنىي زاتلار

▲ **قاغىلىق ناھىيە** چوپان يېزىسى شۇشۇ كەنت تاجىك مەسچىتىنىڭ خاتىپى، ناھىيىلىك سىياسىي كېڭەشنىڭ ئەزاسى، ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى، يېزىلىق ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى تاجىك دىنىي زات **سەيىتئۆمەر بەگدۆلەت ئۇيغۇر**، تاجىك، قىرغىز خەلقىنىڭ دىلكەشى بولۇپ، ئۆزىنىڭ دىنىي خادىملىق ۋەزىپىسىنى ياخشى جارى قىلدۇرۇش بىلەن بىللە خەلق كۆڭۈل بۆلۈپ كېلىۋاتقان " چوپان دەرياسىغا كۆۋرۈك سېلىش، خەتەرلىك مەكتەپلەرنى ئۆزگەرتىش، مەدەنىيەت مەركىزى قۇرۇش، تاغ ئارىسىدىكى دېھقان ـ چارۋىچىلارنىڭ داۋالىنىش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش" قاتارلىق قىزىق نۇقتا، قىيىن نۇقتا مەسىلىلىرىنى ئوتتۇرىغا قويغان 65 پارچە تەكلىپ ـ تەۋسىيە خېتىنى سىياسىي كېڭەش سانلىق يىغىنىغا سۇنۇپ، ئۆزىنىڭ ئەزالىق بۇرچىنى ياخشى ئادا قىلدى. ئۇ يەنە بۇ كەنتتىكى نامرات، يېتىم ـ يېسىرلارغا ياردەم قىلىشنى چىڭ تۇتۇپ، يىللاردىن بېرى 450 كىلوگرام ئاشلىق، 670يۈەن پۇل، ئالتە تۈياق قوي، ئۆچكە، بىر

ئات، بىر ئېشەك، 35قۇر كىيىم-كېچەك ئىئانە قىلدى. (مۇساجان ياسىن، تۇرسۇنگۇل توختى)

▲ **مارالبېشى** ناھىيە ئالاغىر يېزا 10-كەنت 1-مەھەللە جۇمە مەسچىتىنىڭ ئىمام-خاتىپى **ئەيسا مەمەت** ئەلى، ھالال تەرى بىلەن بېيىغاندىن كېيىن ساخاۋەتنى ئەلا بىلىپ، 2001-يىلدىن بۇيان ھەر قېتىملىق ھېيت ۋاقتىدا كەنتتىكى 40 تىن ئارتۇق نامرات ئائىلىدىن 5000 يۈەندىن ئارتۇق نەق پۇل بىلەن ھال سورىدى. 2003-يىلدىن باشلاپ ھەر يىلى ئەتىيازدا 100 مىڭ يۈەن قىممىتىدە دېھقانچىلىق ماددىي ئەشيالىرىنى تارقىتىپ، يىل ئاخىرىدا ئەسلى كىرگۈزگەن باھا بويىچە ھەق يىغىپ، دېھقانلارغا 5000 يۈەندىن ئارتۇق پايدىنى ئۆتۈنۈپ بەردى. بۇ يىل 2-ئايدا ئۇ ئۆز كەنتىدىكى ھادىسىگە ئۇچراپ يارىلانغان بىردېھقانىنىڭ داۋالىنىشىغا 1000يۈەن ياردەم قىلدى. ئۇ يەنە كەنت باشلانغۇچ مەكتىپىگە ئىلگىرى-ئاخىر بولۇپ1260 يۈەن نەق پۇل ۋە ماددىي بۇيۇم ئىئانە قىلدى. (ئەنۋەر تۇردى)

▲ **يەكەن** ناھىيىلىك سىياسىي كېڭەش ئەزاسى ، ئىلىشقۇ بازارلىق ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى، جۇمە مەسچىتىنىڭ ئىمام-خاتىپى **ياسىن قارى ھاجىنىڭ** تەشەببۇسى بىلەن جامائەت ئېغىر قاتناش ۋەقەسىگە ئۇچرىغان بىر ئوقۇغۇچىنىڭ داۋالىنىشى ئۈچۈن 3500 يۈەن نەق پۇل ئىئانە قىلدى. ياسىن قارىي ھاجى يېقىندا نامرات ئىككى دېھقانىنىڭ يەر تەۋرەشكە چىداملىق ئۆي سېلىش ئىشىغا 1000 يۈەن ياردەم قىلدى، بازارلىق ئوتتۇرا مەكتەپتىكى نامرات ئوقۇغۇچىلارغا 300 يۈەنلىك ئوقۇش قوراللىرى ئىلىپ بەردى. ئىلىشقۇ بازار دۆڭئېرىق 7-كەنت 1-مەھەللىدىكى **ئابدۇللاخان مەخسۇم** يېقىندا ئېغىر بىر كېسەلگە 2500 يۈەن ياردەم قىلدى. شۇ مەھەللىدىكى **ھىدايەت ساۋۇت ھاجى** ھەر يىلى بازار تەۋسىدىكى ئوتتۇرا، باشلانغۇچ مەكتەپلەرگە 1500 يۈەن نەق پۇل ياردەم قىلىپ كەلدى، يېقىندا ئىلىشقۇ بازارلىق ساناتورىيىگە 2500 يۈەن قىممىتىدە ئۇن، كىيىم-كېچەك، يوتقان-كۆرپە ياردەم قىلدى. دۆڭئېرىق 7-كەنت 2-مەھەللىدىكى **مۇسا قاۋۇل ھاجى** ئىلىشقۇ بازارلىق ئوتتۇرا مەكتەپكە 3500 يۈەن ئىئانە قىلدى. ئۇ يەنە يېقىنقى يىللاردىن بۇيان نامرات ئائىلە، يېتىم-يېسىرلارغا 8000 يۈەن قىممىتىدە ئۇن، سەي-كۆكتات، گۆش، كىيىم-كېچەك يەتكۈزۈپ بەردى. يەنە شۇ مەھەللىدىكى **تۇرسۇن مۇسا ھاجى** ئىلىشقۇ بازارلىق مەركىزىي باشلانغۇچ مەكتەپتىكى 40 نەپەر نامرات ئوقۇغۇچىغا 2500 يۈەن قىممىتىدە ئوقۇش قوراللىرى ياردەم قىلدى. ئىلىشقۇ بازار قۇغان 4-كەنتىدىكى **مەھمەت ئوسمان ھاجى** نامرات ئائىلىلەرگە 6000 يۈەنلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى ياردەم قىلدى، مائارىپقا 500 يۈەن ئىئانە قىلدى. ئىلىشقۇ بازار قۇغان 4-كەنتىدىكى **ئابدۇرەھمان ھاجى** مائارىپقا 340 يۈەن ئىئانە قىلدى. (ئۆمەرجان مۇھەممىدى)

▲ **يەكەن** ناھىيە ئىلىشقۇ بازىرىدىكى دىنىي زاتلار ۋە ئالدىن بېيىغان تىجارەتچىلەر بۇ يىل كىرگەندىن بۇيان نامرات ئائىلىلەرگە 3500 يۈەن نەق پۇل ياردەم قىلدى. (ئۆمەرجان مۇھەممىدى)

▲ **مارالبېشى** ناھىيە ئاقساقمارال يېزا 1-كەنت 2-مەھەللە جۇمە مەسچىتىنىڭ خاتىپى **ئابدۇكېرەم سابىر ھاجى** بېيىغاندا ساخاۋەتنى ئۇنتۇماي، 2004-يىلى ئۆز يېنىدىن 6000 يۈەن چىقىم قىلىپ، كەنت يولىدىكى ئاساسلىق غول ئۆستەڭگە بېتون قۇرۇلمىلىق كۆۋرۈك سالدۇرۇپ بەردى، شۇ يىلى كەنت باشلانغۇچ مەكتىپىگە 500 يۈەنلىك كۆمۈر ئىلىپ بەردى. ئۇ يەنە كەنتتىكى يەتتە نامرات ئائىلىگە ھەر يىلى قىش پەسلىدە ئۇن ، ياغ، كۆمۈر(500 يۈەن قىممىتىدە) ئىلىپ بەردى.
(ئەنۋەر تۇردى)

▲ **خۇشۇت** ناھىيە ئۇششاقتال مىللىي يېزىسىدىكى ئالدىن بېيىغان دىنىي زات **ياسىن توختى ھاجى** ناھىيىلىك ئوتتۇرا مەكتەپكە بىرىپ، ھەر مىللەتتىن بولغان 10 ئوقۇغۇچىنىڭ 2800 يۈەن رەسمىيەت پۇلىنى بېجىرىپ بەردى، نەتىجىدە ئۇ ئوقۇغۇچىلار ئوقۇشىنى داۋاملاشتۇرالىدى.
(ھامۇت مامۇت)

▲ 1992-يىلى ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى دارىلفۇنۇنىنى پۈتتۈرۈپ **مەكىت ناھىيە** قۇمقىسار يېزا بازىرى گۈزە مەسچىتىنى مۇئاۋىن ئىمام بولۇپ، 2000-يىلدىن باشلاپ بازار ئوردا كۆل مەسچىتىنىڭ خاتىپلىقىنى قىلىۋاتقان دىنىي زات **ئەسقەر قاسىم** ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ باغۋەنچىلىك، باقمچىلىق، ئائىلە-ئىلكتىر سايمانلىرى تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ بېيىغاندىن كېيىن 1مىليون يۈەن مەبلەغ سېلىپ چوڭ تىپتىكى بىر ئۇن زاۋۇتى قۇرۇپ ئوتتۇرا، ئالىي تېخنىكوم سەۋىيىسىگە ئىگە 6 نەپەر ياشنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇردى؛ ئۆز كەنتىدىكى 30 دىن ئارتۇق نامرات دېھقانىنىڭ دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى سېتىۋېلىشى ئۈچۈن 100مىڭ يۈەندىن ئارتۇق پۇل بېرىپ تۇردى. 2002-يىلدا ئۇ يەنە ئۆزىنىڭ توپا ئىتتىرىش ماشىنىسى بىلەن 15 دېھقانىنىڭ 130 مو ئەتراپىدىكى يېرىنى ھەقسىز ئاغدۇرۇپ بەردى. (رەيھانگۈل تۇرغۇن)

▲ **قەشقەر يېڭىشەھەر** ناھىيىلىك سىياسىي كېڭەش ئەزاسى، ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى، ھاراپ يېزا 12-كەنت جۇمە مەسچىتىنىڭ خاتىپى **ئابباس قارى** قاتناش تىجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ بېيىغاندىن كېيىن ئۆز يېزىسىدىكى نامرات كىشىلەرگە 13 مىڭ يۈەن ياردەم قىلدى، ستىلە يېزىسىدىكى كېسەلچان بىر مومانىنى 2700 يۈەن سەرپ قىلىپ داۋالاتتى. 2000-يىلدىن بېرى ھاراپ يېزىسىنىڭ ئالتە كەنتىدىن ھاراپ ئوتتۇرا مەكتىپىگە بىرىپ-كېلىپ ئوقۇيدىغان 35 ئوقۇغۇچىنى ھەقسىز كىرا قىلدى. 2002-يىلى ئۇ ھاراپ يېزا ئوتتۇرا مەكتەپكە 5000 يۈەنلىك ئۇستەل-ئورۇندۇق، تەنتەربىيە بويۇملىرى، ھاراپ يېزىلىق باشلانغۇچ مەكتەپكە 17مىڭ دانە خىش ياردەم قىلدى. بۇ يىل 6-ئايدا ئۇ "قوش تىل ئۆگىنىش سىنىپى"نى قوللاپ، 50 يۇرۇش پارتا-ئورۇندۇق، 20 نامرات ئوقۇغۇچىغا 20 قۇر مەكتەپ فورمىسى ئىلىپ بەردى ۋە مۇشۇ سىنىپىنىڭ ھەر يىللىق قىشلىق ئىسسىنىش ھەققى ۋە تۇرلۇك چىقىملىرىنى ئۇستىگە ئالدى. بۇ يىل 7-ئايدا ئابباس قارى يەنە قاغىلىق ناھىيە بەشئېرىق يېزا 10-كەنتتىكى بىر نامرات ئائىلىگە 500 يۈەن ئىئانە قىلدى. (قەشقەر ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتى)

▲ **پىچان** ناھىيە پىچان يېزا يېڭىيەر كەنتى شېخلار مەسچىتىنىڭ ئىمامى **سەيپۇل ئىسمائىل** يېقىندا يېڭىيەر باشلانغۇچ مەكتىپىگە 1000 يۈەن ئىئانە قىلدى. (كېرەم روزى)

▲ **قاغىلىق** ناھىيە ئۇششاقباش بازار قاسساپخانا 5-كەنتىدىكى **مەتنىياز ئىمىن ھاجى** چارۋىچىلىق، باغ-ئورمان كەسپى بىلەن بېيىغاندىن كېيىن 10 يىلدىن بۇيان بازارلىق مەركىزىي باشلانغۇچ مەكتەپ ۋە كەنت مەكتىپىگە 1300 يۈەن، نامرات ئائىلىلەرگە 500 يۈەن نەق پۇل، 24مىڭ 250 يۈەن قىممىتىدە 97 تۈياق قوي، 1000 كىلوگرام ئاشلىق ياردەم قىلدى، 5000يۈەن ئۆسۈمسىز قەرز بەردى، ئۆزىنىڭ تىراكتورى بىلەن 24 نامرات ئائىلىنىڭ 480 مو يېرىنى ھەقسىز ھەيدەپ بەردى. (سىدىق تۇردى)

▲ **يەكەن** ناھىيىلىك سىياسىي كېڭەش ئەزاسى، يەكەن بازار ئالتۇن جامە مەسچىتىنىڭ خاتىپى **مۇختەر قارىم** بۇ يىل 5-ئاينىڭ 30-كۈنى ناھىيىلىك يېتىم بالىلار پاراۋانلىق مەكتىپىگە كىلىپ، 1000 يۈەن ئىئانە قىلدى. (ئۆمەرجان مۇھەممىدى)

▲ 2005-يىل 6-ئايدا مەكىت بازىرىدىكى دىنىي زاتلار 1680 يۈەن يىغىش قىلىپ 44 خالتا ئاق ئۇن سېتىۋېلىپ، 35نامرات ئائىلىگە تارقىتىپ بەردى. (ئابدۇرىشىت ۋاسىل)

▲ **مارالبېشى** ناھىيە دۆلەتباغ يېزا 4-كەنت 2-مەھەللە جۇمە

مەسچىتنىڭ خاتىپى **سدىق ئابدۇللا قارى هاجى** بۇ يىل 6 ـ ئاينىڭ 10 ـ كۈنى 1000 يۈەن قىممەتتىدە 10 تال ياغاچنى تىلدۇرۇپ، ئەترابتىكى بىر قانچە كىشىنى تەشكىللەپ، كەلكۈن بۇزۇۋۈەتكەن 8 مېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى كۆۋرۈكنى رېمونت قىلدۇردى. (ئەنۋەر تۇردى)

▲ قاغىلىق ناھىيە بەشئېرىق يېزىسىنىڭ كەنت يوللىرىنى ياساش قۇرۇلۇشىغا بويىچاقىرى14 ـ كەنت 4 ـ مەھەللىدىكى **ئەخمەت مەخسۇت** هاجى 5000 يۈەن، ئايىغۇراق 15 ـ كەنت 4 ـ مەھەللىدىكى **تۇرسۇنتوختى هاجى** 5000 يۈەن، باشئۇراق 6 ـ كەنت 1 ـ مەھەللىدە ئولتۇرۇشلۇق ئەلەم نىزامىدىن هاجى 1000 يۈەن، باشئۇراق 6 ـ كەنت مەسچىتنىڭ ئىمامى ئابدۇجىلىل قارى 1000 يۈەن، ئوراق 10 ـ كەنت 1 ـ مەھەللىدە ئولتۇرۇشلۇق ئوبۇل ئابدۇللا هاجى 1000 يۈەن ئىئانە قىلدى. (سىدىق تۇردى، مەھەممەتجان ئاقايىت)

▲ بۇ يىل بالىلار بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن **ئاقتۇ** ناھىيىسى بويىچە 91 دىنىي زات ئۆز تەۋەيىدىكى مەكتەپلەرگە جەمئىي 19مىڭ 700 يۈەن ئىئانە قىلدى. ئۇندىن باشقا بازارلىق هۆكۈمەت 2 ـ كەنتتىكى پازىل قارىي هاجى 61 نامرات ئائىلىگە 3100 يۈەن نەق پۇل، 17 تونىنغا يېقىن كۆمۈر تارقىتىپ بەردى، يەنە پىلال يېزا 12 ـ كەنتتىكى ياش دىنىي زات **ئوسمانجان قارىم** ئۆز كەنتىدىكى باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ 50 مېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى ئۆزۈم باريكىنى 700 يۈەن سەرپ قىلىپ ياغاچ ۋە بىتون تۇۋرۇك بىلەن ياستىپ بەردى.

(تۇرسۇنجان تاشمەت، سەيدىن ئىسمائىل، موللامەت ئىمىن)

▲ **قاغىلىق** ناھىيىسىدىكى سىياسىي كېڭەش ئەزالىرى ۋە دىنىي زاتلار بۇ يىل كىرگەندىن بۇيان مائارىپ ئىشلىرى ۋە نامراتلارغا 57مىڭ 275يۈەن نەق پۇل، 15مىڭ 462 كىلوگرام ئاشلىق، 8 تونىنا كۆمۈر، 313 قۇر كىيىم ـ كېچەك، 8 تۇياق چارۋا ۋە 45مىڭ 860يۈەن قىممىتىدىكى هەر خىل ماددىي بۇيۇملارنى ئىئانە قىلدى.

(سىدىق تۇردى، هېزىمجان سەيدەخمەت)

▲ **قاغىلىق** ناھىيىلىك سىياسىي كېڭەش ئەزاسى، ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي هەيئەت ئەزاسى، چاسامەسچىت يېزا ياراباغ 3 ـ كەنت جۈمە مەسچىتىنىڭ ئىمام ـ خاتىپى **مامۇت داۋۇت** باقمىچىلىق، كىراكەشلىك بىلەن شۇغۇللىنىپ بېيىغاندا ئاجىزلارنى يۆلىدى. ئالتە يىلدىن بۇيان ئۇ ئۆز كەنتىدىكى قارىغۇچىسى يوق ياشانغان، نامرات دېھقانلاردىن بەش كىشىنىڭ هەر بىرىگە 500 يۈەندىن يىلىغا 2500 يۈەن نەق پۇل، 550 كىلوگرام ئاشلىق، 10 نەچچە قۇردىن كىيىم ـ كېچەك ياردەم قىلدى. كەنتىدىكى بەش يېتىم بالىنى بېقىۋېلىپ، ئۇلارنى مەكتەپتە ئوقۇتتى. 2000 ـ يىلدىن بۇيان 6 يىلدا كەنت باشلانغۇچ مەكتىپىگە 2000 يۈەن نەق پۇل ئىئانە قىلدى.

(سىدىق تۇردى، هېزىمجان سەيدەخمەت)

▲ **قاغىلىق** ناھىيىلىك سىياسىي كېڭەش ئەزاسى، قاغىلىق بازارلىق ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي هەيئەت ئەزاسى، كۆككۆۋرۈك مەسچىتىنىڭ ئىمامى، ئۆزبېك مىللىتىدىن بولغان مۇهاجىر دىنىي زات **مامۇت مۇهەممەتئىمىن** هالال ئەمگىكىگە تايىنىپ بېيىغاندا جەمئىيەتتىكى ئاجىزلار توپىغا قولىدىن كېلىشچە ياردەم قىلىپ كەلدى، يېقىنقى 10 يىلدىن بۇيان ئۇ نامراتلارغا هەر يىلى ئۆز يېنىدىن 1000 يۈەن قىممىتىدە كىيىم ـ كېچەك، ئاشلىق، نەق پۇل ياردەم قىلغاندىن سىرت، يېتىمقۇلۇم يېزىسىنىڭ بوزغۇنئېرىق 19 ـ كەنت باشلانغۇچ مەكتىپىگە 350 يۈەن قىممىتىدە كىيىم ـ كېچەك ياردەم قىلدى. ئاقسۇدىن كەلگەن بىر مۇساپىرغا 200 يۈەن ياردەم قىلىپ يولغا سېلىپ قويدى. (سىدىق تۇردى، هەسەن تۇردى)

▲ **ئۇرۇمچى** شەهىرى تيانشان رايونلۇق ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى **مۇختەر ئاخۇن** قولى مېيىپ بولسىمۇ خەتتاتلىقنى ئۆگەنگەن، كىتاب ـ ژۇرنال سېتىش ئارقىلىق تىرىكچىلىك قىلماقچى بولغان ئىرادىلىك ياش ئابدۇراخمان نىياز(ئاتەش) نىڭ روهىدىن تەسىرلىنىپ، هەر قايسى مەسچىتلەرنى سەپەرۋەر قىلىپ، ئۇنىڭ كىتاب ـ ژۇرنال بوتكىسى ياسىشى ئۈچۈن 3050 يۈەن ئىقتىساد توپلاپ بەردى.

(ئابدۇراخمان نىيازنىڭ تەشەككۈرنامىسىدىن ئېلىندى)

▲ **ئاقتۇ** ناھىيە پىلال يېزا پىلال كەنتىدىن **هىدايىتۇللا هاجى** بىلەن پەرزەنتى **مەخمۇت هاجىم** يېقىندا پىلال يېزا 1 ـ ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ50 مىڭ يۈەن پۇلىغا 81مىڭ 700 يۈەن پۇل قوشۇپ، جەمئىي 131مىڭ 700 يۈەنگە 40 دانە كومپيۇتېر ۋە كومپيۇتېر دەرسى ئوقۇتۇش ئۈسكۇنىلىرىنى سېتىۋېلىپ، يېزا مەكتەپلىرىدە كومپيۇتېر دەرسىنىڭ ئۆتۈلمەسلىكىگە خاتىمە بەردى. پىلال يېزا بەشتېرەك كەنتىدىن **ئابدۇكېرىم قارىهاجىم** جۈمە مەسچىتىنىڭ قۇرۇلۇشىغا ئىشلىتىدىغان خىشتىن 10مىڭ دانە، 1 تونىنا سىمونت، 8 كۇپمېتىر تاشنى بەشتېرەك مەكتەپنىڭ كۆكەرتىش قۇرۇلۇشىغا ياردەم قىلدى. (كۇرەش ئابنۇس)

▲ بۇ يىل 7 ـ ئايدا **مەكمت** ناھىيىسىنىڭ شېھىتدۆڭ يېزىسىدىكى دىنىي زاتلار بىرلىكتە 3276يۈەن پۇل يىغىش قىلىپ، مۆلدۇر ئاپىتىدە ئاشلىق، زىرائەتلىرى ئېغىر زىيانغا ئۇچرىغان 4 ـ ، 5 ـ كەنت دېھقانلىرىغا ياردەم قىلدى. (ئابدۇرىشىت ۋاسىل)

▲ **مارالبېشى** بازارلىق شۆبە ئىسلام جەمئىيىتىدىكى دىنىي زاتلار نەنجىڭ پىداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتىغا ئوقۇتقۇچى قالغان بىر ئوقۇغۇچىغا جەمئىيەت نامىدىن 1156 يۈەن ئىئانە قىلدى.

(ئەنۋەر تۇردى)

▲ **خۇشۇت** ناھىيە چوققۇر يېزا كوناشەهەر كەنت مەسچىتىدىكىلەر هېيىتۇللا قارىنىڭ يېتەكچىلىكىدە ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ بەش نەپەر ئوقۇغۇچىسىنىڭ 1400 يۈەن ئوقۇش رەسمىيەت پۇلىنى بېجىرىپ بېرىپ، ئۇلارنىڭ نورمال ئوقۇشىنى كاپالەتلەندۈردى. (هامۇت مامۇت)

ساخاۋەتلىك مۇسۇلمانلار

▲ **قاراقاش** ناھىيىسى پۇرچاقچى يېزا ئاياغ تۇگمەنئېرىق كەنتىدىكى مەرىپەتپەرۋەر دېھقان كارخانىچى **ئابىلكىم كامال** ئۇرۇغ ـ تۇغقانلىرىنىڭ يېقىندىن مەدەت بېرىشى ۋە هەر دەرىجىلىك هۆكۈمەت ئورۇنلىرىنىڭ كۈچلۈك قوللىشى بىلەن بۇ يىل ئەتىيازدا ئۆز يېنىدىن 1 مىليون 500 مىڭ يۈەنگە يېقىن مەبلەغ چىقىرىپ، ئۆز كەنتىدە بىر باشلانغۇچ مەكتەپ سېلىشقا باشلىدى. بۇ مەكتەپنىڭ قۇرۇلۇش كۆلىمى 1261 كۋادرات مېتىر بولۇپ، مەكتەپ پۈتكەندىن كېيىن بۇ يېزىنىڭ ئاياغ تۇگمەنئېرىق، دۆڭئاچما كەنتىدىكى 600 گە يېقىن ئوقۇغۇچى ئوقۇيالايدۇ. بۇ مەكتەپ بۇ يىل 9 ـ ئايدا پۈتۈپ ئىشلىتىشكە تاپشۇرۇپ بېرىلىدۇ. (ئابلىز ساقى پەزىلەتشاھ)

▲ **قاغىلىق** ناھىيىسىكى هەر مىللەت سىياسىي كېڭەش ئەزالىرى ۋە دىنىي زاتلارنىڭ باشچىلىقىدا 10 مىڭغا يېقىن هەر ساهە ئامما 2003 ـ يىلى راك كېسىلى ئېنىقلانغان ناھىيىلىك 10 ـ باشلانغۇچ مەكتەپ 4 ـ يىللىق 2 ـ سىنىپنىڭ ئوقۇغۇچىسى شىرئەلى مۇهەممەتكە بۇ يىل 5 ـ ئاينىڭ ئاخىرىغىچە جەمئىي 45مىڭ 114يۈەن نەق پۇل ئىئانە قىلدى.

(سىدىق تۇردى)

▲ بۇ يىل5 ـ ئاينىڭ 25 ـ كۈنى **بىگتۇەن 3 ـ دېۋىزىيە** پەيزاۋات باش مەيدانىدىكى هەر مىللەت ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر قېرىنداش تۇەن ـ مەيدانلاردىكى يامغۇر، مۆلدۇر ئاپىتىگە ئۇچرىغان ئاممىغا 12مىڭ 20 يۈەن نەق پۇل ئىئانە قىلدى. پەيزاۋات باش مەيدان ئۇرۇقچىلىق پونكىتىدىكى 8 رەھبىرىي كادىر 500 يۈەن چىقىرىپ، بۇ لىيەندىكى نامرات ئىشچىنىڭ ئالىي مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ئوغلىغا ياردەم قىلدى.

(تۇرسۇنجان زۇنۇن)

▲ **يەكەن** قوشئېرىق يېزا قويچى كەنتى ئۇزۇنئېرىق مەسچىتى ئىمامىنىڭ يېتەكچىلىكىدە مەسچىت جامائىتى 500 يۈەن يىغىش قىلىپ شۇ مەھەللىدە تۇرۇشلۇق مېيىپ بىرەيلەننىڭ داۋالىنىشىغا ياردەم قىلدى.
(ئابدۇكېرىم قارى)

▲ **توقسۇ** ناھىيىلىك يۇلتۇزباغ بازىرىغا قاراشلىق بازارکەنت 1 - گۈرۈپپىنىڭ كېسەكتىن سېلىنغان كونا، خەتەرلىك مەسچىتىگە شۇ گۈرۈپپىدىكى ياش دېھقان **ئېزىز زايىت** 1000يۈەن ئىئانە قىلدى، ناھىيىلىك سىياسىي كېڭەشنىڭ رەئىسى بارات ھەسەن 500 يۈەنلىك بىر گىلەم ئېلىپ بەردى. (ئېزىز كېۋىر)

▲ بۇ يىل 5 - ئايىنىڭ 15 - كۈنى **قاغىلىق** ناھىيە، چوپان يېزا كۆتەمە كەنتىدىكى جامائەت تاغدىن تېيىلىپ كېتىپ يارلانغان بىر كىشىنىڭ داۋالىنىشىغا 1130 يۈەن ئىئانە قىلدى.
(مۇساجان ياسىن، تۇرسۇنگۈل توختى)

▲ يېقىندا **قەشقەر** ۋىلايەتلىك مىللەتلەر - دىن ئىشلىرى كومىتېتى، ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتىدىكى بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر قاغىلىق ناھىيە بەشئېرىق يېزا 10 - كەنتىگە بىرىپ نامرات ئائىلىلەرگە 5000 يۈەن قىممەتتىكى تۇرۇشلۇق مېيىپ بىرەيلەننىڭ داۋالىنىشىغا ياردەم قىلدى. (قەشقەر ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتى)

▲ **پەيزاۋات** ناھىيە قىزىلبويى يېزا 32 - كەنت 1 - مەھەللىدىكى دېھقان قۇربان ئىبراھىم ئۇرۇمچىگە چىقىپ تىجارەت بىلەن بېيىغاندىن كېيىن يۇرتىدىكى نامراتلارغا ياردەم بېرىپ كەلدى، بۇ يىل ئۇ 10 قوي سېتىۋېلىپ ئۆز مەھەللىسىدىكى نامرات، ئىگە - چاقسىز 10 ئائىلىگە تارقىتىپ بەردى. يەنە مەھەللىسىدىن ئۇرۇمچىگە داۋالانغىلى كەلگەن بىر نامرات دېھقانىنىڭ ياتاق، تامىقىغا قارىغاندىن سىرت، 500 يۈەن ياردەم قىلدى. (قەشقەر ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتى)

▲ بىگتۇەن 4 - دېۋىزىيە 64 - تۇەن 6 - لىيەنىدە سېلىنىۋاتقان مەسچىت قۇرۇلۇشىغا تۇەن - مەيدانىدىكى دىنىي زاتلار، مەسچىت جامائەتلىرى ۋە يەككە تىجارەتچىلەر 30مىڭ 200 يۈەن ئىئانە قىلدى.
(تۇرغان ئۆمەر)

▲ بۇ يىل 6 - ئاي كىرگەندىن بۇيان بىگتۇەن 4 - دېۋىزىيىگە قاراشلىق تۇەن - مەيدانلاردىكى ئىشچىلار تېرىغان 40 مىڭ مو يەردىكى كېۋەز، تاۋۇزلار كەلكۈن، مۆلدۈر ئاپىتىگە ئۇچرىغاندا مەسچىت ئىماملىرى ۋە جامائەتنىڭ ئىشچىلارغا 29مىڭ 300 يۈەن ئىئانە قىلدى ۋە ئېتىز ئىشلىرىغا خالىس ياردەملىشىپ بەردى. (تۇرغان ئۆمەر)

▲ **پەيزاۋات** ناھىيە قىزىلبويى يېزا چۇرۇچ 33 - كەنت 4 - مەھەللىدە ئولتۇرۇشلۇق **پېقىردىن ئىسمائىل** تېرىقچىلىق، ھويلا - ئارام ئىگىلىكى بىلەن شۇغۇللىنىپ بېيىغاندا مەھەللىدىكى نامراتلارغا 50 تۇپ قارا ئۆرۈك كۆچىتى، 100 تۇپ ئۇزۇم كۆچىتى، 20 كىلوگرام قاغاجىگىدە ئۇرۇقى ياردەم قىلىپ، ئولارنى بېيىشقا يېتەكلىدى. ئۇ يەنە كەنت باشلانغۇچ مەكتىپىگە 500 تۇپ ئۇزۇم كۆچىتى، 10 ھارۋا ئوتۇن، بالىلار بايرىمى مەزگىلىدە ئوقۇغۇچىلارغا 300 يۈەن پۇل ياردەم قىلدى. ئۇ مىسا يېزىسى بىلەن قىزىلبويى يېزىسىنى كېسىپ ئۆتىدىغان چوڭ ئۆستەڭنىڭ كۆۋرۈك قۇرۇلۇشىغا 1000 يۈەن قىممىتىدىكى ئىككى چوڭ ياغىچنى ئىئانە قىلدى، ئۇ يەنە مەھەللىسىدىكى ئۆتۈشمە يول، ئېرىقلارغا 958 يۈەن قىممىتىدە ئۇچ دانە بېتون نو ئەكىلىپ ھەقسىز قويۇپ بەردى. ئۇندىن باشقا ئۇ نامرات قېرىنداشلىرىغا 1000 كىلوگرام ئاشلىق، 24 قۇر كىيىم - كېچەك، 150 كىلوگرام سەي ياردەم قىلدى.
(مەخمەت ھامۇللا)

▲ **قاغىلىق** ناھىيە غوجىئېرىق يېزىسىدىكى كادىرلار ۋە ئاما بولۇپ 225 كىشى قاچى 13 - كەنت 2 - مەھەللىدىكى ئائىلىسى نامرات 15 ياشلىق بىر قىزنىڭ خەتەرلىك ئۆسمە كېسىلىنىڭ داۋالىنىشى ئۈچۈن بەس - بەستە پۇل ئىئانە قىلدى، قاغىلىقتا تۇرۇشلۇق قۇرۇقلۇق ئارمىيە 18 - دوختۇرخانىسىمۇ 3000 يۈەندىن ئارتۇق داۋالىنىش چىقىمىنى كۆتۈرۈۋەتتى. شۇنداق قىلىپ، 10مىڭ يۈەن بىلەن قىزنىڭ كېسىلى داۋالىنىپ، ھاياتى ساقلاپ قېلىندى. (سىدىق تۇردى، زىببۇللا قادىر)

▲ **يەكەن** ناھىيە ئېلىشقۇ بازار بەشقۇدۇق 12 - كەنتتىكى بېيىغان دېھقان **قۇربانجان مەھەممەت** يېقىنقى يىللاردىن بۇيان نامرات 40 ئائىلىگە 6000يۈەن قىممىتىدە ئۇن، گۆش، ياغ يەتكۈزۈپ بەردى. يەنە شۇ كەنتتىكى ھاللىق دېھقان **ئابلىز مامۇت** قامغاقلىق باشلانغۇچ مەكتىپىگە 3000يۈەن قىممىتىدە تەنتەبىيە بۇيۇملىرى ئېلىپ بەردى؛ يېتىم - يېسىرلارغا 3000مىڭ يۈەن قىممىتىدە ئۇن، گۆش، ياغ يەتكۈزۈپ بەردى. ئۇ يەنە ئۆز كەنتىدىكى ئىككى دېھقانىنىڭ يەر تەۋرەشكە چىداملىق ئۆيىنىڭ قۇرۇلۇشىغا 3500 يۈەن نەق پۇل ئىئانە قىلدى.
(ئۆمەرجان مۇھەممىدى)

قىسقا خەۋەرلەر

▲ **خوتەن** شەھىرىدىكى ئالاقىدار تارماقلار بۇ يىل 5 - ئايىنىڭ 25 - ، 26 - كۈنى شەھەردىكى دىنىي زاتلار ئارىسىدا ۋەز - تەبلىغ سۆزلەش، ئارقان تارتىش، ۋاسكىتبول مۇسابىقىسى ئۆتكۈزدى.
(ئىلىئەكبەر جىلىل)

▲ **بىگتۇەن 4 - دېۋىزىيە** مىللەتلەر - دىن ئىشلىرى كومىتېتى يېقىندا «بەشتە ياخشى مەسچىت»لەرنىڭ ئىمامىلىرىنى مۇكاپاتلاش يىغىنى ئېچىپ ، 9 نەپەر ئىمامنى 21 دىيۇملۇق رەڭلىك تېلېۋىزور بىلەن مۇكاپاتلىدى. يەنە بىگتۇەن 4 - دېۋىزىيە 64 - تۇەن مىللەتلەر - دىن ئىشلىرى ئىشخانىسى 6 - ئايىنىڭ 30 - كۈنى تۇەن - مەيدانغا قاراشلىق 14 - لىيەندە ۋەز - تەبلىغ مۇسابىقىسى ئۆتكۈزدى. مۇسابىقىغا تۇەن - مەيدانغا قاراشلىق 5 مەسچىتنىڭ ئىمام - مەزىنلىرى، جامائەتلەردىن بولۇپ 120دىن ئارتۇق كىشى قاتناشتى. ئاخىرىدا 19 - لىيەن مەسچىتنىڭ ئىمامى داۋۇت ماموتھاجى قاتارلىق 3 ئىمام نەتىجىگە ۋە مۇكاپاتقا ئېرىشتى. (تۇرغان ئۆمەر)

▲ **قەشقەر** شەھەرلىك بىرلىكسەپ بۆلۈمى، مىللەتلەر - دىن ئىشلىرى ئىدارىسى، ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ئورونلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن قەشقەر شەھەرلىك چاسا كوچا باشقارمىسى، ئۆستەڭبويى كوچا باشقارمىسى 2005 - يىلى 6 - ئايىنىڭ 15 - كۈندىن 17 - كۈنگىچە ئۆز تەۋەسىدىكى بارلىق دىنىي زاتلارنى تەشكىللەپ قەشقەر مەشئەل ئىسسىق ئېنېرگىيە شىركىتى، قەشقەر پويىز ئىستانسىسى، قەشقەر شەھىرىنىڭ يېڭىدىن بەرپا قىلىش پىلانىغا كىرگۈزۈلگەن مۇسۇلمانلار قەبرىستانلىقى ئورنى ۋە بىر قىسىم يېزىلاردىكى سەيۋەنچىلىك، باقمىچىلىق بازىلىرىنى ئىكسكۇرسىيە قىلدۇردى. (نىجات غوپۇر)

▲ **قەشقەر** شەھىرى شامالباغ يېزىسى بۇ يىل 7 - ئايىنىڭ 21 - كۈنى دىنىي زاتلارنى تەشكىللەپ «دىن ئىشلىرى نىزامى» بويىچە زېھىن سىناش مۇسابىقىسى ئۆتكۈزدى. (نىجات غوپۇر)

▲ **ئاقتۇ** ناھىيە پىلال يېزا ئاقمەسچىت كەنتى مەكتەپكە 45مىڭ دانە خىش ياردەم قىلىپ، مەكتەپنىڭ تەنتەربىيە مەيدانىنى ياساپ بەردى. ئۇزۇمە يېزا 1 - كەنت ۋە 12 - كەنت چاغىر مەكتەپكە 40مىڭ خىش ياردەم قىلدى. (كۇرەش ئابنۇس)

ھىجرىيە1426- يىللىق رامىزان ئېيىدا روزا تۇتۇش ۋاقىت جەدۋىلى (ئۈرۈمچى ۋاقتى)

رامىزان	مىلادى 2005-يىل	ھەپتە كۈنلىرى	سوھۇر ۋاقتى	تاڭ سۈزۈلۈش	كۈن چىقىش	پېشىن	دىگەر	شام- شەپتار	خۇپتىن
1	4—10	سەيشەنبە	3:34	4:32	6:10	12:25	15:18	17:47	18:38
2	5	چارشەنبە	3:35	4:33	6:11	12:25	15:17	17:46	18:37
3	6	پەيشەنبە	3:36	4:34	6:12	12:25	15:16	17:45	18:36
4	7	جۈمە	3:37	4:35	6:13	12:25	15:15	17:44	18:35
5	8	شەنبە	3:38	4:36	6:14	12:25	15:14	17:43	18:34
6	9	يەكشەنبە	3:39	4:37	6:15	12:25	15:13	17:42	18:33
7	10	دۈشەنبە	3:40	4:38	6:16	12:25	15:12	17:41	18:31
8	11	سەيشەنبە	3:41	4:39	6:17	12:25	15:11	17:40	18:30
9	12	چارشەنبە	3:42	4:40	6:18	12:25	15:10	17:39	18:29
10	13	پەيشەنبە	3:43	4:41	6:19	12:25	15:09	17:38	18:28
11	14	جۈمە	3:44	4:42	6:20	12:25	15:08	17:37	18:27
12	15	شەنبە	3:45	4:43	6:21	12:25	15:07	17:36	18:26
13	16	يەكشەنبە	3:46	4:44	6:22	12:25	15:06	17:35	18:25
14	17	دۈشەنبە	3:47	4:45	6:23	12:25	15:05	17:34	18:24
15	18	سەيشەنبە	3:48	4:46	6:24	12:25	15:04	17:33	18:23
16	19	چارشەنبە	3:49	4:47	6:25	12:25	15:03	17:32	18:22
17	20	پەيشەنبە	3:50	4:48	6:26	12:25	15:02	17:31	18:21
18	21	جۈمە	3:51	4:49	6:27	12:25	15:01	17:30	18:20
19	22	شەنبە	3:52	4:50	6:28	12:25	15:00	17:29	18:19
20	23	يەكشەنبە	3:53	4:51	6:29	12:25	14:59	17:28	18:18
21	24	دۈشەنبە	3:54	4:52	6:30	12:25	14:58	17:27	18:17
22	25	سەيشەنبە	3:55	4:53	6:31	12:25	14:57	17:26	18:16
23	26	چارشەنبە	3:56	4:54	6:32	12:25	14:56	17:25	18:15
24	27	پەيشەنبە	3:57	4:55	6:33	12:25	14:55	17:24	18:14
25	28	جۈمە	3:58	4:56	6:34	12:25	14:54	17:23	18:13
26	29	شەنبە	3:59	4:57	6:35	12:25	14:53	17:22	قەدرى كېچىسى
27	30	يەكشەنبە	4:00	4:58	6:36	12:25	14:52	17:21	18:11
28	31	دۈشەنبە	4:01	4:59	6:37	12:25	14:51	17:20	18:10
29	1—11	سەيشەنبە	4:02	5:00	6:38	12:25	14:50	17:19	18:09
30	2	چارشەنبە	4:03	5:01	6:39	12:25	14:49	17:18	18:08
ھېيت	3	پەيشەنبە	4:04	5:02	6:40	12:25	14:48	17:17	18:07

ئۈرۈمچى شەھرى بىلەن ۋاقىت جەھەتتىن پەرقلىنىپ، سوھۇر ۋاقتى ۋە ئىفتار ۋاقتى بۇرۇن-كېيىن كېلىدىغان شەھەرلەر

ئۈرۈمچى شەھرىدىن	مىنۇت بۇرۇن	ئۈرۈمچى شەھرىدىن	مىنۇت كېيىن
1. ئالتاي شەھرى	19	1.خوتەن شەھرى	49
2. قۇمۇل شەھرى	6	2.قەشقەر شەھرى	58
3. تۇرپان شەھرى	5	3. ئاتۇش شەھرى	57
		4. ئاقسۇ شەھرى	35
		5.غۇلجا شەھرى	28
		6.كورلا شەھرى	10
بۇ جەدۋەلنى مۆھتەرەم ھاجى ئىشلىگەن		7.سانجى شەھرى	5
		8.شىخەنزە شەھرى	3

6 ـ نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك قىرائەت مۇسابىقىسىدىن كۆرۈنۈشلەر

ئەرلەر گۇرۇپپىسى بويىچە 1 ـ لىككە ئېرىشكەن شىنجاڭلىق مەمتىمىن ئابلا قارى.

دۆلەتلىك دىن ئىشلىرى ئىدارىسى رەھبەرلىرى، بىر بۆلۈك ئەرەب ـ ئىسلام ئەللىرىنىڭ ئەلچىلىرى ۋە جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى رەھبەرلىرى قارى ـ قارىيەلەر بىلەن خاتىرە سۈرەتكە چۈشتى.

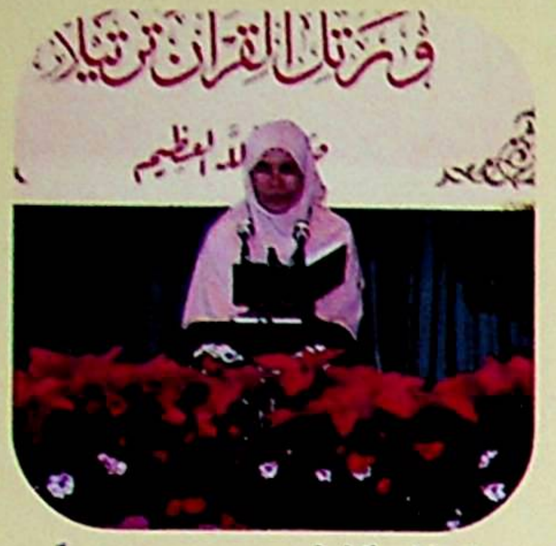

قىزلار گۇرۇپپىسى بويىچە 1 ـ لىككە ئېرىشكەن شىنجاڭلىق نۇرىمان سۇلايمان قارىيە.

2 ـ لىككە ئېرىشكەن [illegible] شياۋلوڭ، فا سۈنفۇ، [illegible] مەمەت قارىلار.

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ بىرقىسىم مەسئۇللىرى شىنجاڭلىق قارى، قارىيەلەر بىلەن سۈرەتكە چۈشتى.

3 ـ لىككە ئېرىشكەن غېنى ئابلىكىم، مەمتىمىن سېيىت، ۋاڭ يىچېڭ، لى جۇن قارىلار.

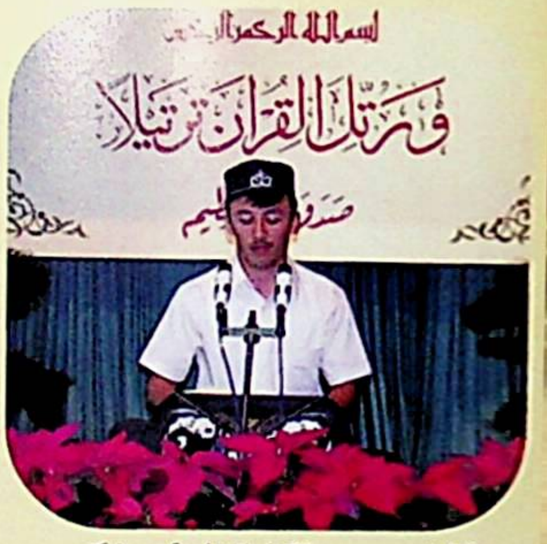

ئالاھىدە مۇكاپاتقا ئېرىشكەن مۇھەممەتجان قارى(قازاق).

مۇسابىقە داۋامىدا، لياۋنىڭ ئۆلكىسى تېلىڭ شەھەر مەسچىتىنىڭ ئاياللار"ئائىشە مەۋلۇت ـ سەلاۋات ئۆمىكى" سەلاۋات ئېيتىپ بەردى ۋە ئىسلام جەمئىيىتى رەھبەرلىرى بىلەن سۈرەتكە چۈشتى.

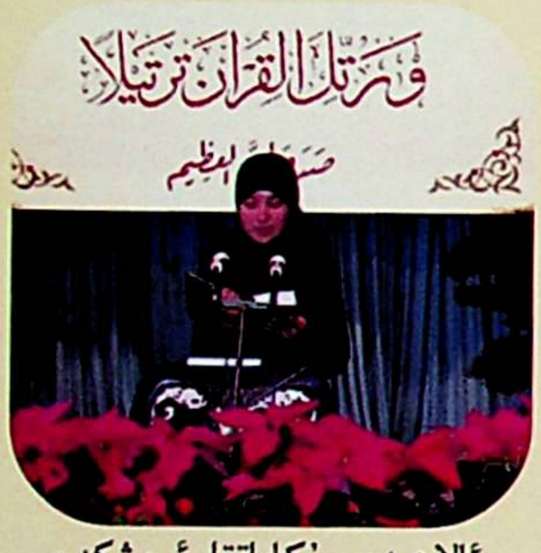

ئالاھىدە مۇكاپاتقا ئېرىشكەن بۇھەجەر قارىيە.

① تەيۋەن جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى زىيارەت ئۆمىكى 5 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىدە زىيارەتتە بولدى.

② جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى تۈزگەن «يېڭى دەۋر ئاخۇنلىرى قوللانمىسى»نى تارقىتىش مۇراسىمى 6 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنى ئىسلام جەمئىيىتى زالىدا ئۆتكۈزۈلدى.

③ قەشقەر ۋىلايىتى رەھبەرلىرى ۋىلايەتلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ3 ـ نۆۋەتلىك 4 ـ سانلىق ھەيئەت ئەزالىرى يىغىنى قاتناشچىلىرى بىلەن سۈرەتكە چۈشتى.